

केशरदिमी सौंदर्य..!

आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी

केशरदिमी सौंदर्य..!

नरेंद्र नाईक

सप्तर्षी प्रकाशन

केशरदिप्ती सौंदर्य..! (कादंबरी)

Keshardipti Saundarya {Novels} by - Narendra Naik

लेखक - नरेंद्र नाईक

© सौ. जयश्री नाईक

❖ प्रकाशक

सौ. कुमुदिनी सिद्धेश्वर घुले,

सप्तर्षी प्रकाशन,

(सप्तर्षी असोसिएट्स अण्ड पब्लिकेशन्स)

गट नं. ८४/२, दामाजी कॉलेज पाठीमागे,

मंगळवेढा, जि. सोलापूर-४१३३०५

सय्यद शेख (व्यवस्थापक)

मोबा. ९८२२७०१६५७/९८०४०४७०७७

email: saptarsheepublishan@gmail.com

Website: www.saptarshee.in

www.amazon.in

❖ मुखपृष्ठ । गुरुनाथ यादव. रंगवसा नांदेड

❖ मांडणी । सय्यद शेख

❖ मुद्रित शोधन । तनुजा ढेरे

❖ डी टी पी । कृतिका प्रिंटर्स, मंगळवेढा

मोबा. ९७६६९२४९९२

*या पुस्तकातील कोणताही मजकूर कोणत्याही स्वरूपात पुनःप्रकाशीत अथवा संकलनासाठी

लेखक आणि प्रकाशक यांची लेखी पूर्व परवानगी बंधनकारक आहे.

*या पुस्तकातील लेखकाची मते, घटना, वर्णने, चित्रे ही त्या लेखकाची असून त्याच्याशी प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही.

केशरदिप्ती सौंदर्य..!

मुख्य व्यक्तीरेखा प्रेम पक्षी सत्यन-सारा

अर्पण -

वैश्विक प्रितीचे उन्नत शिलालेख चितारणारे प्रेम पक्षी हीर - रांझा, लैला -
मजनूं, रोमियो - ज्युलियट, सोहणी - महिवाल, देवदास - पारो, नळ -
दमयंती, राधा - कृष्ण, शंकुतला - दुष्यंत, सलीम - अनारकली यांच्या
लाजवाब रहस्यमय प्रेम कहाणीस हे शब्ददान... आणि... कलंदर घननीळ
प्रेमतिर्थाच्या तिरावर घडलेली आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती
सौंदर्य..! रसराज शृंगार रसस्वाद सामाजिक कादंबरी प्रित संगराच्या विरह
व्याकूळ कबर पणतीस- समर्पित...

संवादाकडे मार्गस्थ होताना....

पाकिस्तान मधील कराची ते भारत असा प्रवास करीत गंध सुगंधात न्हाऊन निघालेली, प्रेम तिर्थाच्या काठावर फुलारलेली आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! रसरस शृंगार रसस्वादात भिजून चिंब झालेली एक सामाजिक कादंबरी वाचकांच्या हाती देत असताना मनस्वी आनंद होत आहे. कारण एक दिवस सहज टेलिव्हिजन पहात असताना दोन देशांतील प्रेम कहाणी बाबत माहिती दिसून आली. पाकिस्तान मधील मुलगी आणि हिंदुस्थान मधील मुलगा. या दोघांचे पब्जी खेळातून प्रेम प्रकरण जुळून आले. अशी या प्रेम कहाणीची थोडक्यात थिम होती. सहजच या विषयावर एखादी ललित कादंबरी होऊ शकते, असे वाटले आणि या कादंबरीचा अवघ्या तीस तासात जन्म झाला. या कादंबरीचे कथाबीज सत्य घटनेवर आधारित असले तरी ही कादंबरी पुर्णतः काल्पनिक आहे. सदर कादंबरी अवघ्या तीन दिवसात म्हणजे सलग छत्तीस तासातून सहा तास वगळे तर तीस तासात लिहून पूर्ण झाली आहे. पहिला दिवस, लगतची रात्र आणि दुसरा दिवस असे एकुण छत्तीस तासाची बैठक घेऊन पुर्ण केली असल्याने हे कथाबीज सलग आणि एक जीव झाले आहे. पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! ही सामाजिक कादंबरी आहे. असे असले तरी "तत्त्वज्ञान का प्रेम कहाणी" असा प्रश्न उपस्थित होऊ शकतो. कारण तरुण वर्गात ही कादंबरी प्रेम कहाणी म्हणून स्विकारल्या जाईल तर प्रौढ वर्गातील वाचक या कादंबरीला मानवी जीवन जानिवेचे तत्त्वज्ञान म्हणून स्विकारतील. यासाठी सर्व वयोगटातील व्यक्तींना ही कादंबरी निश्चितच वेगवेगळी जाणवेल. एवढेच नव्हे; तर प्रत्येक वाचनात सुध्दा वेगवेगळी अनुभूती येत राहिल. हे या कादंबरीचे मुख्य वैशिष्ट्य आहे. मात्र हे लिखाण पुर्ण झाल्या नंतर चक्कर येणे, डोकं दुखणे आणि अस्वस्थ वाटू लागणे या सारखा त्रास सुरू झाला.

प्रकृती अस्वस्थाची एक वेगळी अनुभूती आली. या कादंबरी बाबत वाचकांचे मत काय येऊ शकते, याची चाचपणी करण्यासाठी प्रतिलिपी या ऑनलाइन ऍपवर सदर लिखाण अपलोड केले असता अवघ्या दोन दिवसात वार शुक्रवार रोजी "बेस्ट सेलर" झाली. मला वाटलं होतं, वाचक म्हणतील, "नरेंद्र नाईक तुम्ही ऐतिहासिक कादंबरीकार आहात आणि आता प्रेम हा भलताच विषय निवडला. तोही पाकिस्तान मधील स्त्रीचा. आपल्या भारतात लिखाण करण्यासारख्या स्त्रिया नाही आहेत का? वगैरे वगैरे..." पण असे न होता उलट दोन दिवसात प्रतिलिपीवर बेस्ट सेलर झाली. ही सुध्दा एक वेगळीच अनुभूती म्हणता येईल.

पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! ही सामाजिक आंतरराष्ट्रीय प्रेम कहाणी कादंबरी स्वरूपात वाचकांना निश्चितच आवडेल. मुख्य प्रेमपक्षी - सारा आणि सत्यन यांच्या भोवती फिरणारी ही प्रेम कहाणी असून तोलून मापून दोन पात्रांच्या माध्यमातून प्रितीचे गहीरे उसासे अभिमुख करणारे, प्रितीचा एक उत्कट आविष्कार करणारी पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! ही प्रेम कहाणी आणि मानवी जीवन जानिवेचे तत्त्वज्ञान म्हणजे रसराज शृंगार रसस्वादात न्हाऊन निघालेली सामाजिक कादंबरी म्हणजे केशरदिप्ती सौंदर्य..! जे की, देखण्या फुलांच्या माळा मग त्या मोगरा फुलांच्या असतील, चाफा फुलांच्या असतील, निळयामंद गोकर्ण फुलांच्या असतील किंवा पारिजातक, गुलाब, शेवंती आणि झेंडू फुलांच्या असतील. पण त्या भावसुंदर सखीचे आणि सख्याचे चित्रस्थ सौंदर्य, शब्द सौंदर्य, भाव सौंदर्य, भाषा सौंदर्य, आशय सौंदर्य, व्यक्ती सौंदर्य आणि अभिव्यक्ती सौंदर्य घेऊन प्रितरूपी अमृताचे प्याले रिते करीत असताना अधूरी तृष्णा परीपुर्ण करण्यासाठी प्रितीचा आलाप भावमंजूळ स्वरांतून फुंकावा लागतो. प्रितीचे प्रेमपक्षी या कादंबरीत तितक्याच उत्कटतेने हा आलाप फुंकतात. प्रेमाचे तत्त्वज्ञान सांगणारी पब्जी प्रेम कहाणी म्हणजे केशरदिप्ती सौंदर्य..! कितीही काफर हृदयाचा व्यक्ती असला तरी प्रेम कहाणी वाचल्या नंतर प्रितीचे रेशीम

धागे गुंफत सुटल्या शिवाय रहाणार नाही, हे निश्चित. वाचक या प्रितसोहळ्यात इतका रममाण होईल की, त्यास वेळ आणि काळ पुरणारच नाही. ललित शृंगार पब्जी प्रेम कहाणी - "केशरदिप्ती सौंदर्य..!" या ललितरम्य ललित शृंगार कादंबरीत कितीतरी प्रितीचे निर्झर शब्दबद्ध झाले आहेत. जो या शब्द ब्रम्हांडाच्या राशीत भावचूर होईल, त्याला शब्द फुलांचे शब्द दहीवर पहाटरम्य रातीत स्वप्नचूर केल्या शिवाय रहाणार नाहीत. कारण - सखी सौंदर्याच्या अनेक भावसार छटा तर सख्याचे आत्मलिन गाणे चित्रबद्ध झाले आहे. जेव्हा एखादा प्रियकर आपल्या प्रियेशीच्या मुग्धवेणा आळवितो, तेव्हा राधा - कृष्णाची प्रिती सुद्धा अपुरी पडते की काय? असे वाटल्या वाचून रहाणार नाही. कारण यात प्रितमल्हारचा गुलजार गुलाबी भिजपाऊस आपल्या सखीला लयधुंदार होऊन साद घालतोय. असे वाटल्या वाचून रहात नाही. कारण या कादंबरीच्या शब्द दहीवरात तितकी ताकद निश्चीतच ठासून भरली आहे. प्रिती ही प्रेमाची प्रियत्तमा झाली तरच रंभा, उर्वशी, मेणका आणि तिलोत्तमा याच भुमीवर साकारता येतील. हा सुंदर भाव घेऊन पुढे आला आहे. हाच प्रित सिध्दीचा आदर्श घेऊन सारा आणि सत्यन हे दोन प्रेमपक्षी मार्गस्थ झाले आहेत. या दोन मुख्य व्यक्तीरेखा सारा म्हणजे प्रशंसनीय व्यक्ती किंवा राजकुमारी आणि सत्यन म्हणजे सत्य बोलणारा असा अर्थ घेता येईल. हे कथानक जेव्हा पहाटेचा ओलाचिंब गुलाबी दहीवर होतो, तेव्हा नैतिकतेचे अनेक पदर अधिक ओलेचिंब होऊन अवघी धरा राधा - कृष्णाच्या भावमंतर बासरीत लयबद्ध होऊन जाते आणि उरते ती फक्त प्रेम पुजाऱ्यांची भावविभोर चिकिर्षा करणारी बासरी. तेही प्रित सोहळ्यात पायदास होऊन स्वरमंतर गाणारी प्रियस्थ सखी. ललित शृंगार कादंबरी लिहीण्याचे सामर्थ्य यापूर्वी वि. स. खांडेकर, शिवाजी सावंत, रणजित देसाई यांच्या सारख्या ललित लेखकात होते. सध्याच्या पिढीत माझ्यासह अनेक ललित लेखक ताकदीने पुढे आले आहेत. एवढेच नव्हे; तर ऐतिहासिक कादंबरी आणि शृंगार ललित कादंबरी लिहीत आहेत. हे या पिढीचे मुख्य यश

समजता येईल. या कादंबरीत सामाजिक प्रश्नासह भाषेचे अनेक अनवट रंग उधळण्यात आले आहेत. भाषा सौंदर्याचे अलंकार, भाषेची लवचिकता, भाषेचे शब्द माधुर्य, शब्द सौंदर्य आणि ओघवते कथानक, या कादंबरी मधुन दाखवून दिले आहे. मी यापुर्वी काळोखातील अग्निशिखा, रिपुंजय, वेडात दौडले वीर मराठे सात! ही शिर्षके घेऊन, ऐतिहासिक विषया भोवती कथानकाची संगतवार गुंफून करून मराठी, हिंदी, उर्दू, संस्कृत सारख्या भाषेतील शब्दांना जवळीक साधत मराठी ललित लिखाणाला एक नवे आत्मभान निर्माण करून दिले आहे. त्यामुळे ह्या ललित लिखाणाचा आयाम कांही और आहे. असे मानल्या वाचून रहावत नाही.

एवढ्यावरच न थांबता भाषिक पोत सांभाळत असताना रसाळ भाषेचे नादमाधुर्य निर्माण करण्याचे कसब या लिखाणाच्या शैलीत पदोपदी आणि पानोपानी दिसून येईल. माझ्या कविता, ललित लेख, कादंबरी या विषयाला एक विशिष्ट दर्जाचा वाचक वर्ग निर्माण झाला आहे. त्यामुळे मी पूर्ण समाधानी आहे. माझ्या ललित ऐतिहासिक कादंबऱ्या वाचक मान्य झाल्या आहेत. याही ललित शृंगार कादंबरीचे निश्चितच स्वागत होईल, यात शंका नाही. कारण - वैश्विक प्रितीचे ज्यांनी आपल्या प्रियस्थ प्रेमावरती अखंड वेदना आणि व्यथेच्या क्षणप्रभा घेऊन प्रिती अजरामर केले. पण ज्यांना प्रितदेवता कधीच प्रसन्न झाली नाही. असे कितीतरी अभागी जीव या पृथ्वीतलावर होऊन गेले आहेत, जात आहेत आणि भविष्यात जाणार आहेत. त्यांच्या आयुष्याची फरफट अखेर मृत्यूच्या घनदाट छायेत झाली. त्यांची प्रेम कहाणी अजरामर झाली आहे. हे वास्तव सत्यरूप विसरून कसे चालेल? पण सारा आणि सत्यनचा लव्हबर्ड सोहळा प्रथित यश घेऊन प्रिती हेच अमर तत्वाचे सत्यरूप आहे, अभिरूप आहे, सत्य संकल्प आहे, सत्य परिशीलन आहे. आशा जीवनाचा एक गंधभरा गंधमत्त करणारा गंधीत श्रु वास म्हणजे सारा आणि सत्यनचा भावसुंदर फुलारलेला, केससांभारात माळलेला फुलगंधी गजरा होय. प्रियस्थ प्रेमीकांच्या मांदीयाळीत भालचंद्रमा

होऊन नक्कीच फिरदोस - ए - इत्तरांचे गंधमत्त श्वास घेऊन श्रंताळत राहील. माझी यापूर्वी अनेक पुस्तके प्रकाशीत झाली आहेत. यात माणूस माझं नाव, घरटं हे दोन काव्य संग्रह मिशकीनशहा बाबा प्रकाशन बोल्डा यांनी प्रकाशित केले आहेत तर रातचांदणी हा काव्यसंग्रह मुक्तरंग प्रकाशन लातूर यांनी प्रकाशित केला आहे. उन्मेषाचे पाणी हा काव्यसंग्रह सप्तर्षी प्रकाशन मंगळवेढा यांनी ई - बुक स्वरूपात अमेझॉन किंडलवर प्रकाशित केले आहे. ललित लेख संग्रहात आई, बाप { ई - बुक } हे दोन ललित लेखसंग्रह सप्तर्षी प्रकाशन मंगळवेढा यांनी प्रकाशित केले आहेत. काळोखातील अग्निशिखा ही ऐतिहासिक कादंबरी दिलीपराज प्रकाशन पुणे यांनी प्रकाशित केली आहे तर रिपुंजय, वेडात दौडले वीर मराठे सात! ह्या ऐतिहासिक कादंबऱ्या सप्तर्षी प्रकाशन मंगळवेढा यांनी प्रकाशित केल्या आहेत. या शिवाय कै. भ. बा. नाईक कृत - गीता प्रयाग (ई - बुक) संपादन सप्तर्षी प्रकाशन मंगळवेढा यांनी प्रकाशित केले आहे. पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! ललित शृंगार कादंबरी सर्वाना आवडेल. त्यातल्या त्यात तरुण वर्गात या कादंबरीचे स्वागत निश्चितच खुप मोठ्या प्रमाणात होईल, यात शंकाच नाही. माझी ही चौथी कादंबरी असून प्रेम कहाणीच्या माध्यमातून मार्गस्थ झालेली आहे. ही कादंबरी वास्तव सत्यकथेवर आधारित असलीतरी पुर्ण काल्पनिक आहे. या कादंबरीत ऐतिहासिक व्यक्ती रेखा वगळून इतर व्यक्तीरेखा जशाच्या तशा न घेता बदल करुन स्थळ बदललेले आहे. त्यामुळे ही कादंबरी संपुर्णतः काल्पनिक साकारली आहे. अशी सर्वांग सुंदर रसरराज शृंगार रसातील आस्वादात्मक कादंबरी वाचकांच्या हाती देत असताना मला ऐतिहासिक कादंबरीकार म्हणून अतिशय मनस्वी आनंद होत आहे. कारण यात रसरराज शृंगाररस तुडूंब भरला आहे. वास्तविक पाहता माझं लिखाण अनेकांना दुर्बोध वाटू लागले आहे. एकीकडे मराठी भाषेची रसाळ आणि अलंकार प्रचूर भाषा म्हणून बढाया ठोकायच्या आणि दुसरीकडे अलंकारांनी समृद्ध असलेल्या भाषेला दुर्बोध म्हणून संबोधायचे? हा काय बालीश प्रकार सध्या

चालू आहे, हे समजणे कठीण होऊन बसले आहे. हा प्रकार शिक्षित म्हणून घेणाऱ्या वर्गापुरताच मर्यादित आहे. कारण हा वर्ग एरवी दुसऱ्या कुणा लेखकाचे पुस्तक वाचन करीत नाही. (अपवाद वगळून) कालपर्वा तर एक नवीनच प्रकार माझ्या पहाण्यात आला. एक लेखक स्वतःचेच पुस्तक स्वतःच वाचत बसले होते. यापुर्वीही हेच लेखक स्वतःचेच पुस्तक वाचत बसले होते. हा प्रकार पाहून मला थोडासा धक्काच बसला. काहीसा किळसवाणा प्रकार वाटून गेला. अक्षरक्षा ओकारी यावी आणि वांत्या सुरु व्हाव्यात इतका घाणेरडा प्रकार वाटला. मी कितीतरी वेळ विचार करतच राहिलो. मग मी ही मुद्दामचं म्हणालो,

"काय राव! कोणत्या लेखकांचे पुस्तक वाचताय?"

तसा तो आश्चर्य चकीत होऊन म्हणाला,

"दुसऱ्याचे कशाला वाचायचे? माझंच वाचतोय. आपले पुस्तक दुसरे कोणी वाचतय का? नाही ना. मग आपण दुसऱ्याचे पुस्तक काय म्हणून वाचायचे?"

किती मोठा हास्यास्पद प्रकार. पुन्हा मी वाहवा.. वाहवा... करीत मुद्दामच म्हणालो,

"व्वा! बहोत खूब. आपल्या पुस्तकाला वाचक वर्ग नाही मिळाला तर हा शोधून काढलेला एक नाविण्यपूर्ण उत्तम मार्ग जगा वेगळाच म्हटला पाहिजे. नाही का? आता आपली मराठी जागतिक दर्जाची झालीच म्हणून समजा."

तसा तो भांबाऊन गेला आणि म्हणाला,

"जागतिक दर्जाची नव्हे; किर्तीची म्हणा."

मी बळेबळेच हसलो आणि म्हणालो,

"हां तेचं तेचं. आपल्या सारख्या विद्ववानाच्या हातून तयार झालेली कलाकृती विश्ववंद्य होईलचं की. म्हणून किर्तीचीच म्हटलं पाहिजे. नाही का? पण आमच्या सारख्या सामान्य माणसाच्या लक्षातच येत नाही बघा."

तसा तो लेखक म्हणाला,

"हां.. हां.. या वर्षीचा साहित्य अकादमी पुरस्कार आपलाच म्हणून समजा. आता हा क्षण दुर नाही. कारण आता आपले हितचिंतक साहित्य अकादमीच्या निवड मंडळावर जाऊन बसले आहेत. कदाचित पद्मश्री सुद्धा."

तसा मीही हां... ला हो... करीत म्हणालो,

"ते काय विचारणं झालं होय. पोट्यात बाळ असतानाच नाव ठेवण्याची आपली परंपरा आहे. एवढेच नव्हे; तर लग्न सुद्धा जुळवण्याचे प्रकार या पुर्वी होतेच की. मोठे लोक तुमच्या विष्ट्र वासातील असताना इतर कलाकृतीला पुरस्कार कसा काय मिळेल? अहो एवढेच नव्हे; तुम्हाला तर ज्ञानपीठ, नोबेल आणि भारतरत्न या सारखे सर्वोच्च पुरस्कार मिळायला हवेत. तिथे पद्मश्रीची काय गत. पण दखल कोण घेतो. नाही का? असे उगीच्या उगीच नेहमी वाटतं रहाते."

तसा तो लेखक कमालीचा मोठ्याने खो.. खो.. हसला आणि भलताच आव आणून दाढी मिशीवर ताव दिला. एका हाताने सारखे मिशीला पिळ भरत रुबावात म्हणाला,

"काय राव! तुम्ही इथेच तर चुकता. अहो! कलाकृती नव्हे; पुस्तक म्हणा आणि मला वाटतं या वर्षीचा ज्ञानपीठ पुरस्कार आपल्यालाच मिळाला पाहिजे. कारण गत वर्षीच हा पुरस्कार मला जाहीर होणार होता. मीच काही खाजगी अडचणी मुळे नाकारला. तेंव्हा कुठे हा पुरस्कार दुसऱ्यांना मिळाला म्हणायचा."

आमचे कवी मित्र राज थळपते एका चारोळीत म्हणतात,

"वाहणं बंद झालं की-

मी गढुळागत साचत असतो

मला कुणाचचं आवडत नाही

म्हणुन मी! माझचं वाचत असतो."

असो! पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य या ललित कादंबरीत फक्त दोन प्रमुख पात्र आहेत. एक - सत्यन. जो की, कादंबरीचा नायक आहे, दोन - सारा. जे की, कादंबरीची नायिका आहे. या व्यतीरिक्त इतरही काही पात्र आहेत. विशेष म्हणजे हे सर्व कथानक काल्पनिक नसले तरी कल्पनेच्या तीरावर निश्चितच उभे राहिले आहे. नाही म्हटले तरी या सारख्या घटना समाजात घडत असतात, घडत आहेत आणि घडून गेल्या आहेत. आपण तसे स्पष्ट मांडत नाही एवढेच. कारण आपणास आपल्या प्रतिभेचा स्वतंत्र आविष्कार हवा असतो. त्यामुळे या ललित शृंगार कादंबरीला वास्तवतेची किणार लाभली असली तरी ती पूर्ण काल्पनिक आहे. मुख्य घटनेसह काल्पनिक रूप दिले गेले आहे. एक सारा व दुसरा सत्यन या दोन मुख्य पात्रा भोवती फिरणारे हे लालित्यपूर्ण कथानक आहे. या ललित कादंबरीत शक्यतो कमीत कमी पात्र लागतात. दोन तीन पात्रांच्या मुखातून सांडलेले हे पांढरे शुभ्र मौक्तिक मणी म्हणजे प्रीतीचा आलाप छेडणारा तेरावा महिना आहे. हा तेरावा महिना म्हणजे वर्षाची बारा महिने. म्हणजेच प्रीतीचा तीनशे पासष्ट दिवसाचा मिळून होणारा तेरावा महिना. सत्यन हा पुरुष तर सारा ही स्त्रीरूप पात्र आहेत. पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! या शिर्षकाखाली प्रेम योगाचे अनेक पापुद्रे खोलण्याचा प्रयत्न केला आहे. ही एक आंतरराष्ट्रीय ललित प्रेम कहाणी असून इतर प्रेम कहाणी पेक्षा निश्चितच वेगळी आहे. कारण आज पर्यंत वाचनात, ऐकण्यात आलेल्या प्रेम कहाण्या ह्या शेवट पर्यंत न जाता मध्येच कुठेतरी प्रेम प्रकरणास ग्रहण लागते. उदा. दोघात कायमची फाटाफूट होणे, विभक्त होणे या सारख्या हृदयविव्ध घटना घडल्याचे आपण ऐकतो, वाचतो. त्यामुळे अधुरी कहाणी म्हणजे प्रेम कहाणी. असा वाचकाचा आणि तुमचा आमचा सर्वांचाच मत प्रवाह बनला आहे. किमान वाचक मनावर तरी निश्चितच बिंबला आहे. दोन प्रेमी युगुलात भांडण, तंटे, आत्महत्या, खुन, घटस्फोट. यासारख्या प्रसंगानी प्रेमकथा चितारल्या गेल्या असल्याने प्रेम पात्र म्हटलं की, शापीत कथानक, दुःखदर्द कथानक असेल. असाच वाचकांचा

मानसिक मत प्रवाह बनला आहे. या ललित कादंबरीत शक्यतो कुठेच भांडण नाही. तंटा नाही. ना वितंडवाद नाहीत. त्यामुळे ही ललित कादंबरी केवळ प्रेमाच्या आणि मानवी जीवन जानिवेच्या कसोटीवर उतरली असून खरे विशुद्ध प्रेम कशाला म्हणतात, यांची जानिव या लिखाणातून तरुण पिढीला होईल. त्यामुळे हे कथानक शांती प्रसादावर अगदी तटस्थपणे आणि ताठ मानेने उभे राहिले आहे. पण ताठर नाही तर लवचिक आहे. पुर्वार्ध ते उत्तरार्ध निखळ प्रितीच्या झुल्यावर नर्तन करणारा सात्त्विक प्रेमयोग या कादंबरीत एकरूप झाला आहे. प्रित फुलोऱ्याची उधळण करणाऱ्या कितीतरी घटना या कादंबरीत आहेत. आशा प्रेमाची प्रेरणा ही येणाऱ्या भावी पिढीस देणे काळाची गरज आहे. कारण प्रेम म्हटले की, कोणी तरी, कुणावर तरी एक तर्फी प्रेम करीत असल्याचा भास निर्माण करुन एखादी युवती असो का युवक असो! हे दोघेही एकमेकांना फसवित असतात. मौज मजा करुन मोकळे होतात. ही संकल्पना मोडीत काढून निखळ प्रित गांधाराचा अमृततुल्य आत्मकलश तो ही प्रितस्फुल होऊन उत्स्फुलपणे रुणझुणत रहातो. हे या लिखाणाचे दुसरे वैशिष्ट्य मानता येईल. फसवाफसवीच्या घटनांमुळे विशुद्ध प्रेमाची जागा विकृत प्रेमाने घेतली आहे. हे सांगणारं तत्वज्ञान उजागर झाले आहे. आज पर्यंत लैला मजनू, हिर रांझा, सोहणी महिवाल, देवदास पारु, नळ दमयंती, राधा कृष्ण असे कितीतरी प्रेमी युगुल प्रणय कांताराची धुन आळवीत, फुकिंत विशुद्ध प्रेमाची जाणीव जगाला करून दिली आहे. त्याच धर्तीवर सारा आणि सत्यन यांची प्रेम कहाणी सुध्दा मुखर झाली आहे. नव्हे एक पाऊल पुढे गेली आहे. तरीही भारतीय माणसिकतेचे प्रेम हे दिवसा गनिक ठिसूळ आणि दिखाऊ होत चालले आहे. त्याचे कारण प्रेम म्हटले की, आम्ही दोन जीवांचा संन्यस्त शाल्मली सोहळा इतकाच मर्यादित अर्थ करुन घेतला आहे. त्यामुळे आमची माणसिकता दिवसें दिवस सडकट होत चालली आहे. वास्तविक पाहता प्रेम हा आस्था विषय असून आई - वडीलाचे, भावा - बहीणीचे, मित्र - अप्तेष्ठाचे, जीव - शीव सृष्टीचे सुध्दा प्रेम असू शकते.

हेच आम्ही विसरुन गेलो आहोत. त्यामुळे खऱ्या प्रेमाची जागा खोट्या प्रेमाने घेतली आहे. हिच भविष्यकाळासाठी चिंतेची बाब आहे. खरे प्रेम लोप पावल्याने आमची भारतीय संस्कृती नष्ट होण्याच्या मार्गावर मार्गक्रमण करित आहे. आज मितीला प्रितीचा पाझर आटला असल्याने वृद्धाश्रमा सारखी संस्कृती आमच्या देशात स्थिरस्थावर झाली आहे. या वृद्धाश्रमात बहूसंख्य लोक वृद्ध झालेले आई - वडील, बहीण - भाऊ आहेत. हे नाकारून चालणार नाही. त्यासाठी भगवान श्री कृष्णांनी प्रतिपादन केलेला प्रेमयोग पुर्नस्थापीत होणे काळाची गरज आहे. त्यामुळे आई - वडील, भाऊ - बहीण, नाते - गोते, शत्रू - मित्र यासह प्रियशीवर सुद्धा विशुद्ध प्रेम करण्याचे आवाहन करता येईल. हे सांगणारं या कादंबरीत प्रित तत्वज्ञान आहे. या प्रेमात सुड, बदला ही भावना नाही. अन्यथा नळी फुंकले सोणारे इकडून तिकडे जाई वारे. असे म्हणत विकृत प्रेमच मुळ धरेल. त्यामुळे आपण या अनुषंगाने प्रेमपक्षी जोडप्याचा पुर्व इतिहास, पार्श्वभूमी आणि पब्जी खेळ समज गैरसमज या बाबत सुद्धा थोडा विचार केला पाहिजे. तरच आधुनिक प्रितीचा शोध अगदी तटस्थ पातळीवर घेता येईल. सदस्थितीत प्रेम हा विषय चिंतनाचा आहे. कारण प्रेम या नावाखाली सरास मुलींना खोटं बोलून वाईट मार्गाला लावल्या जात आहे. आज रोजी समाजात कुणावरच विश्वास ठेवू नये. अशी परिस्थिती निर्माण झाली आहे आणि हे अत्यंत घातक आहे. असे असले तरी मुली सरास अशा प्रकाराला का बळी पडत आहेत? हे समजेनासे झाले आहे. वास्तविक पाहता प्रेम हा विषय इतका पवित्र आहे की, प्रेमात विचाराची देवान घेवाण होते. एकमेका साह्य करू अवघे धरू सुपंथ ही विचार धारा केवळ प्रेमा पोटीच जन्माला आली आहे. परंतु आम्ही प्रेमातले उदात्तीकरण विसरून विकृतीच्या मागे लागलो आहोत. त्यामुळे प्रेम हा विषय दिवसें दिवस विकृत होत चालला असून कोण कुणाला किती प्रमाणात फसवतो. याचीच जणू शर्यत लागली आहे. त्यामुळे आज रोजी प्रेम या विषयावर कोणीच विश्वास ठेवायला तयार नाही आहेत. प्रेमातले धोके

लक्षात आल्याने समाज बऱ्या पैकी जागृत होत आहे. प्रेम म्हणजे केवळ मुला मुलीचे आकर्षण नसून ते एक विचार करण्याचे स्वतंत्र विद्यापीठ आहे. अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा गैर फायदा घेऊन काही लुटारू लोक आपली विकृत भावना शमवून मुलीला एक तर ठार मारून टाकल्या जात आहे किंवा एखाद्या कुंटणखान्यात नेवून तिची विक्री केल्या जात आहे. त्यामुळे बऱ्याच मुली अशा लुटारू लोकांचे लक्ष बनल्या आहेत. बेवारस ठरत आहेत. शारीरिक वासना दिवसें दिवस उग्र रूप धारण करीत असून देशातील तरुणाई माणसीक विकृतीचे बळी ठरत आहेत. प्राचीन काळी प्रेमाची व्याख्याच वेगळी होती. त्याकाळी प्रेम म्हणजे पवित्र, उदात्त आणि सुंदर भावना होती. परंतु आज रोजी तीच भावना विकृत बनली असून शारीरिक भूक भागवणे म्हणजे प्रेम. इतकाच मर्यादित अर्थ घेतल्या जात आहे. त्यामुळे सामाजिक एकोपा आणि बंधुत्वाची भावना लोप पावली असून दिवसें दिवस समाजा समाजा मध्ये फार मोठी दरी निर्माण होत चालली आहे. प्रिती अभावी राष्ट्रीयत्वाची भावना नष्ट होण्याच्या मार्गावर आली आहे. समाजातील नातेसंबंध नष्ट होण्याच्या मार्गावर आले आहेत. सद्यस्थितीत युवक व युवतींनी अशा फसव्या मृगजळा पासून चार हात दूर राहून आपला व्यक्ती विकास घडवणे हेच राष्ट्रासाठी आता महत्त्वाचे ठरणार आहे. त्यासाठी प्रत्येक बाबीला दोन बाजू असतात. जशा नाण्याला दोन बाजू असतात तशा. हे प्रथम समजून घ्यायला हवे. म्हणजे कुठल्याही बाबीचा गांभीर्याने विचार करुनच पाऊल उचलल्या गेले पाहिजे. नाही तर एक दिवस समाज रसातळांला गेल्या शिवाय रहाणार नाही. अशी स्पष्ट धारणा रुजवायला हवी. तरच भावी पिढी जिवंत राहिल अन्यथा सर्व संपले म्हणून समजा. सध्याचा काळ झपाट्याने बदलत चालला आहे. प्रत्येक गोष्टीचे आज रोजी नाटक होत चालले आहे. हे बरे नव्हे; नाटकाला चांगले दिवस आले पाहिजेत. मी या मताचा माणूस आहे. पण नाटक हे परिवर्तनवादी असले पाहिजे. ते विषमतावादी नको आहे. कारण कुठलीच विषमता चांगली नसते. मानवी

जीवन जानिवेत तरी मुळीच नको आहे. कारण एखाद्या व्यक्तीचा जीवना मरणाचा यात संभव असतो. वास्तविक पाहता कुठलेही परिवर्तन सोपे नसते. ते जितके व्यासपीठावर बोलायला शोभून दिसते. ते प्रत्यक्षात खुप कठीण असते. कारण अनेक क्रांतिकारकांनी, समाज सुधारकांनी, समाज सेवकांनी, अनेक विचारवंत व महापुरुषांनी या बाबत लढे उभे केले आहेत. हे इतिहास साक्ष आहे. कारण परिवर्तन ही काही साधी सोपी बाब नव्हे; ती एक दिर्घकाळ चालणारी क्रियाप्रक्रिया आहे. म्हणून अशा चळवळीत आणि क्रांतिकारी लढ्यात सुड, बदला ही भावना नसतेच. जिथे सुडाची भावना असते तिथे मुळातच परिवर्तन नसते.

म्हणून अशा विकृत मानसिकतेचा शेवटही विकृत पध्दतीनेच होतो. उदा. अडॉलल्फ हिटलर यांचे काय झाले? हे सर्वाना माहीत आहेच. जीवनाचे मुलभूत तत्त्वज्ञान प्राप्त करायचे असेल तर जीवन एक संग्राम आहे लढत रहा. व्यक्ती कोणत्या जातीत आणि कोणत्या धर्मात जन्माला आली यावरून त्यांचे श्रेष्ठत्व ठरत नाही तर ती व्यक्ती प्रिती आणि पराक्रम यात किती निपून आहे. यावर त्याचं श्रेष्ठत्व ठरतं. हे आता प्रत्येकाने मान्य केले पाहिजे. कारण आपण आता चालू वर्तमान काळात आणि लोकशाही प्रधान आधुनिक लोक राज्यात रहात आहोत. हे विसरता येणार नाही. एकीकडे आधुनिक भारत वैश्विक महासत्तेचे स्वप्न पहात असताना आपल्यातील तथाकथित विद्वानलोक सामाजिक दरी निर्माण करण्यात धन्यता मानत आहेत, हे बरे नव्हे. कारण याचं दुष्ट प्रवृत्तीच्या लोकांमुळे आमचा निसर्ग दिवसे दिवस कोपत आहे. त्यामुळे संपूर्ण जगाला नैसर्गिक आपत्तीचा फार मोठा धोका निर्माण झाला आहे. या दुष्ट प्रवृत्तीच्या लोकांनी अगोदर निसर्ग संपवला, पुरातन गड किल्ले आणि शिल्प संपवले, संस्कृती संपवली, प्रिती संपवली, कला आणि शाळा संपवली, साहित्य संपवले, चळवळ संपवली, खेडी संपवली, शहरं संपवली आणि आता माणूस संपवत निघाले आहेत. अशा वृत्ती - प्रवृत्ती पासून लोकांनी सजग राहायला पाहिजे. कारण यांना कधीही

अनिर्बध सत्ता हवी असते. ही सत्ता मिळविण्यासाठी हे ढोंगी लोक काय वाटेल ते करतील. पण सत्ता संपादन करतील. हे लक्षात ठेवले पाहिजे. याचसाठी साहित्य निर्मितीचा महाप्रदेश धुंडाळावा लागतो. कुठलेही साहित्य हे निकोप समाजमन निर्माण करण्यासाठी असले पाहिजे. एक पुस्तक हजार पिढ्या घडवण्याचे काम करते आणि ते केलेच पाहिजे. हे होत नसेल तर पुस्तक रुपाने साहित्य निर्माण करून काय फायदा? याच तत्त्वावर या कादंबरीचे कथाबीज अधिष्ठित झाले असून ही कादंबरी वाचकांच्या वयोगटा नुसार वेगवेगळी अनुभूती देत राहिल. तरुण वयात प्रेम, प्रौढ वयात तत्त्वज्ञान आणि वृद्धपणात जीवन जानिवेचे आत्मक्लेश दुर करणारे मानवी जीवन जानिवेचे व्यवहार विषयक दृष्टीकोण. असे कितीतरी प्रकारचे मतमतांतर या कादंबरीत नक्कीच वाचायला मिळतील यात शंका नाही.

कादंबरीची पार्श्वभूमी-

या कादंबरीला फार मोठी पार्श्वभूमी आहे, असे म्हणता येत नाही. पुर्वीचा अखंड हिंदुस्थान ज्यावेळी इंग्रज राजसत्तेच्या जोखडातून मुक्त झाला. त्यावेळी सध्याचा भारत, पाकिस्तान आणि बांगलादेश मिळून अखंड हिंदुस्थान होता. या बाबी इतिहास जमा झाल्या असल्यातरी या ना त्या कारणावरून भारत पाकिस्तान जागतिक स्तरावर चर्चेत राहिलेला विषय आहे. नव्हे; सध्या आहे आणि भविष्यातही राहिल, रहाणार आहे, यात वादच नाही. त्यामुळे या कादंबरीला विशेष मोल आहे. सध्या पाकिस्तान आणि भारत या दोन देशांतर्गत पब्जी प्रेम कहाणी तुफान गाजत आहे. पाकिस्तानची एक सत्तावीस वर्षीय महिला आणि भारतातील एक तेवीस वर्षीय युवक. या कादंबरीत या महिलेचे काल्पनिक नाव सारा तर मुलाचे नाव सत्यन आहे. सारा ही पाकिस्तानातील कराची येथील रहिवासी असून सत्यन हा महाराष्ट्र राज्यातील मराठवाडा अंतर्गत शांतीपूरा या गावचा रहिवासी आहे. साराचा पाकिस्तानी पती रिश्का चालक असल्याने कुटूंबाचा घरखर्च भागत नव्हता. त्यामुळे त्याने कराची सोडून सौदी अरेबिया येथे कामानिमित्ताने गेलेला.

साराला तीन मुलं आणि एक मुलगी असून ती कराची येथेच तीन वर्षा पासून रहात असते. सत्यन हा दहावी नापास असून घरची परिस्थिती जेमतेम असल्याने एका किरणा दुकानावर तेरा हजार रुपये महिना वेतनावर नोकरी करत आहे. सायंकाळच्या वेळी हे प्रेमी युगुल ऑनलाईन पब्जी हा खेळ खेळू लागले. सारा आणि सत्यन मध्ये मोबाईल वरून चॅटव्दारे संवाद होऊ लागला. काही दिवसांनी या दोघांनीही एकमेकांचे फोन नंबर एकमेकांना देऊन फोन वरून तासन तास चर्चा करू लागले. कालांतराने या ओळखीचे रूपांतर मैत्रीत झाले आणि मैत्रीचे रूपांतर प्रेमात झाले. नंतर हे व्हिडिओ फोन व्दारे एकमेकांना संवाद साधून सत्यनला सारा पाकिस्तान दाखवत होती तर सत्यन साराला भारत दाखवत होता. एक दिवस सत्यन साराला पाकिस्तानात जाऊन भेटण्यासाठी तयारी करू लागला. साराने त्यास पाकिस्तानात येऊ नकोस म्हणून रोखले. कारण सत्यनच्या हातावर ओम गोंदलेला आहे. याचा अर्थ तो हिंदू आहे. हे पाहून पाकिस्तान मध्ये सत्यनच्या जीवाला धोका होऊ शकतो. याची जाणीव साराला झाली असल्याने ती पाकीनास्तानात येऊ नको अशी संगते आहे.

सत्यन हा पाकिस्तानात आला तर हाकनाक मारल्या जाईल, हे साराने ओळखले होते. तु येण्या ऐवजी मीच भारतात येऊन जाते, असा शब्द साराने सत्यनला दिला आणि सारा भारतात येण्यासाठी तयारी करू लागली. साराने कराची येथे एक निवासस्थान विकत घेतले होते. सदर निवासस्थान विकून तीने भारतात येण्यासाठी विजा मिळविण्याचा प्रयत्न सुरू केला. अखेर पर्यंत तिला विजा मिळू शकला नाही. शेवटी तिने भारतात जाण्यासाठी गुगलवर भारतीय सिमा बाबत सर्च करून पाहिले. भारतीय सिमा कडेकोट बंदोबस्तात असल्याच्या दिसून आल्या. शेवटी इच्छा तिथे मार्ग म्हणतात. तसा एक मार्ग अगदी मोकळा दिसून आला आणि त्याच मार्गाने भारतात जाण्याचे निश्चित करून साराने कराची ते नेपाळ असा विजा काढून कराची सोडून ती दुबईला आली. दुबई येथून नेपाळ येथे येऊन पोंहचली आणि

नेपाळ येथे सत्यन सुध्दा आला होता. तेथेच विवाह करण्याचा निर्णय घेऊन त्यांनी एका मंदिरात एकमेकांना पुष्पहार घालून विवाह पार पाडला. भारतात जाण्यासाठी मोकळा मार्ग म्हणजे नेपाळ ते भारत असा प्रवास करण्यासाठी कुठल्याच प्रकारची परवानगी लागत नाही. केवळ आधार कार्ड दाखवून भारतात प्रवेश करता येतो आणि हिच संधी साधून सत्यनने स्वतःचे आधार कार्ड दाखवले आणि सारा ही माझी पत्नी आहे, असे दाखवून दिले. सिमा सुरक्षा कर्मचाऱ्यांनी सुध्दा फार सखोल चौकशी न करता सोडून दिले. नेपाळ मधून भारतात खाजगी लग्नरी बसने प्रवेश केला होता. सोबत साराचे चारही अपत्य आणले होते. साराकडे भारतात येण्यासाठी रितसर परवानगी नव्हती. त्यामुळे सारा छुप्या मार्गानेच भारतात येऊन पोहचली होती. नेपाळ भारत सिमेवरून सत्यन, सारा आणि चार अपत्ये दिल्ली - मुंबई मार्गे व्हाया संभाजीनगर, शांतीपूरा या सत्यनच्या गावी येऊन पोहचले होते. येतानाच आम्ही दोघांनीही हिंदू धर्माच्या पद्धती नुसार लग्न केले असून साराने हिंदू धर्म स्विकारला असल्याचे जाहीर केले. प्रथम दिड महिना सारा शांतीपूरा या गावी किरायाने घर करून राहू लागली. दिवस अगदी आनंदात जात असतानाच शाळा उघडल्या आणि साराने मुलांना शाळेत प्रवेश घेण्याबाबत हलचाल सुरू केली. त्यासाठी सत्यनची पत्नी असल्याचे सांगून प्रथम तिने आधार कार्ड काढले. त्या आधार कार्डाच्या माध्यमातून मुलांचे जन्म तारखेचे प्रमाण पत्र काढण्यासाठी दोघेही न्यायालयात जाऊन वकिला मार्फत कार्यवाही केली. परंतु सारा जवळ केवळ भारतीय आधार कार्ड वगळता इतर सर्व कागदपत्रे पाकिस्तान मधील होते. शंका आल्याने ही बाब वकिलाने पोलिस अधिकाऱ्यांच्या निदर्शनास आणून दिली आणि इथेच या प्रेम कहाणीची फसगत झाली. सारा आणि सत्यन यांच्या मागे पोलिसांचा ससेमिरा सुरू झाला. पोलिस शांतीपूरा या गावात येऊन चौकशी करू लागले. त्यामुळे ही बाब प्रसार माध्यमांच्या निदर्शनास आली. सर्वच्या सर्व मिडीयाचे पत्रकार दररोज शांतीपूरा येथे येऊन सारा सत्यनची मुलाखत घेऊ लागले. पोलीसांनी

रितसर या दोघांनाही ताब्यात घेऊन न्यायालया पुढे उभे केले. चौकशी सुरू झाली. तीन चार दिवसात न्यायालयाने यांना जामीन मंजूर करून सोडून दिले. परंतु प्रसार माध्यमांच्या पत्रकारांनी चांगलाच पिछा करून हे प्रकरण उचलून धरले. अखेर पोलिसांनी उच्चस्तरीय चौकशी सुरू केली. अद्याप तपास सुरू आहे. पुढे जे झाले ते प्रत्यक्ष कादंबरीत वाचा. म्हणजे या प्रकरणांचे गांभीर्य कळून येईल. आपल्याला वाटतं तितकं प्रेम करणं सोपं नाही. प्रेम करायचे आहे तर कुणाशी केले पाहिजे? कसे केले पाहिजे? हे लक्षात घ्यायला हवे. आंतरराष्ट्रीय प्रेम प्रकरणे धोकादायक असतात. हे लक्षात घ्यायला हवे. उठ सूट प्रेम करणे हे कधी कधी जीवावर बेतू शकते. त्यामुळे प्रेम कुणावरही करा, कसेही करा. पण सजगता ही अत्यंत महत्त्वाची बाब आहे. सदर कादंबरी सत्य घटनेवर आधारित असली तरी या कादंबरीतील स्थळ आणि प्रमुख व्यक्तीरेखा जशास तशा न स्वीकारता स्थळ बदलून वास्तवातील नावे जशास तसे न घेता काल्पनिक व्यक्तीरेखा उभ्या केल्या आहेत.

त्यामुळे ही कादंबरी पूर्णतः काल्पनिक उभी राहिली आहे. मात्र ऐतिहासिक व्यक्तीरेखा जशास तशा आहेत. हे सुज्ञ वाचक रसिकांनी लक्षात घ्यावे. असे असले तरी प्रेमातील धोके हे वास्तव आहेत. हे किमान प्रेम करणाऱ्या व्यक्तीने तरी कायम लक्षात घ्यायला हवे. असले प्रकार या पुर्वी सुध्दा बरेच होण्याची शक्यता आहे. नव्हे; असे प्रकार घडले आहेत. यापुर्वी दळणवळणाच्या सुविधा आणि मिडीया उपलब्ध नसल्यामुळे अशी प्रकरणे अवलोकन करता आली नाहीत किंवा उघड झाली नाहीत. आज रोजी काळ झपाट्याने बदलून गेला असल्याने देश - विदेशातील बित्तंवातमी अगदी वाडी तांड्यावर एका क्षणात जाऊन पोहचत आहे. त्यामुळे समाजमन अगदी ढवळून निघत आहे. हे माध्यम देशाच्या तरुणाईला वेळीच सावध करीत आहे. याचा फायदा सर्वांनी घेतला पाहिजे. प्रेम हे केलेच पाहिजे. या मताचा मी आहे. अशा प्रेमात निस्वार्थता असली पाहिजे. जातीयतेच्या भावना उराशी कंवटाळून कुठल्या तरी पिढीतील अन्यायाचा बदला घेण्यासाठी, दिखाऊ

प्रेमाचे नाटक करून एखाद्या मुलीला किंवा मुलाला धोका देत असतील तर अशा दिखाऊ प्रेमाचा निषेधच केला पाहिजे. कारण प्रेम हे नौटंकी नसते. ती किंवा तो विश्वास ठेवून हे सारं करीत असतो. अशा फसव्या प्रेमातून धोका झाला तर अशा एकतर्फी प्रेम करणाऱ्या एका व्यक्तीला आत्महत्ये शिवाय पर्याय उरत नसतो. कारण तो किंवा ती घरच्या नातेवाइकांच्या मनात नसताना सुद्धा असल्या प्रेमाचा मार्ग फक्त आणि फक्त प्रेमातूर होऊनच निवडलेला असतो. म्हणून तो स्वच्छ, सुंदर असतो. हे प्रत्येकाने लक्षात घ्यायला हवे. कारण यातील एक बाजू पूर्णतः लंगडी असते. हे नेहमी करीता लक्षात ठेवावे लागते. जो प्रितीला गद्दार होतो तो सर्व आघाड्यांवर गद्दारच ठरत असतो. धोकादायक व्यक्ती मग तो कुठल्याही समाजांचा, जातीचा, पंथाचा अथवा भुमीचा असो. त्याला त्याचा समाज सुद्धा स्विकारत नसतो. हे आता अनेक प्रकरणावरून सिध्द होत आहे. असे असले तरी एका सुंदर प्रेमाची आहूती गेलेली असते. ती थोडीच परत येत असते. म्हणून प्रेम हे विशुद्ध असले पाहिजे. हे निर्विवाद सत्य आहे.

व्यक्तीरेखा पुर्व इतिहास -

या कादंबरीतील या कथेचा कथानायक आणि नायिका यांना सुध्दा विशेष असा पुर्व इतिहास नाही आहे. त्यामुळे या कादंबरीतील मुख्य नायक आणि नायिका हे विशेष नसले तरी भारत -पाकिस्तान या दोन देशाचे हाडवैर जगजाहीर आहे. त्यातल्या त्यात या कादंबरीचा नायक हिंदू असून नायिका मुस्लीम आहे. वास्तविक पहाता आज पर्यंतचा इतिहास पाहिला तर मुस्लीम व्यक्तीने हिंदू स्त्रीला पत्नी म्हणून स्विकारले. पण याच मुस्लीम कुंटूबाने हिंदू मुलगा जावाई म्हणून स्वीकारले नाही. या पार्श्वभूमीवर सत्यन आणि सारा यांचे पब्जी सारख्या ऑनलाईन खेळातून प्रेम संबंध जुळून आले आणि या दोघांनी प्रेम विवाह केला. हा विवाह एवढ्यावरच थांबला नाही तर साराने इस्लाम धर्माचा त्याग करून हिंदू धर्म स्वीकारला. एवढेच नव्हे; तर पाकिस्तान मधील अनेक मुली भारतीय हिंदू मुला बरोबर लग्न करण्यास

तयार आहेत. त्या मुलींची एवढीच माफक अपेक्षा आहे की, मुलगा हिंदू चालेल. पण सुसंस्कारित असावा आणि ही अपेक्षा रास्त आहे, असे मला वाटते. म्हणून या कादंबरीतील व्यक्तीरेखा महत्वाच्या ठरतात. जागतिक स्तरावर या दोन देशा अंतर्गत कितीही राजकीय सुंदोपसुंदी चालू असली तरी सामान्य माणसाला यात रस नाही. उलट दोन देशांतील भिन्न धर्मातील व्यक्ती विचाराने एकत्र येऊन नातेबंध निर्माण करीत असतील तर ती जगाच्या दृष्टीने किती महत्वाची पावले पडत आहेत, हे दिसून येते. म्हणून या कादंबरीला विशेष मोल आहे. सत्यन आणि सारा या दोघांनाही पुर्व इतिहास होता, असे स्पष्टपणे म्हणता येणार नाही. कारण सत्यन हा ग्रामीण भागातील रहिवासी असल्याने त्याचे जीवन फार आदर्शवादी होते, असे म्हणता येत नाही. याच धर्तीवर साराच्या जीवन जानिवेचा पुर्व इतिहास जाणून घेण्याचा प्रयत्न केला तर साराला सुद्धा फार मोठा आणि तत्ववादी इतिहास होता, असेही म्हणता येणार नाही. घरातील कर्तेधर्ते आई वडील मृत्यू पावल्या नंतर सारा कुणात बसते, उठते हे पहाण्यासाठी आणि योग्य वयात योग्य मार्गदर्शन करण्यासाठी घरात सुसंस्कृतपणा असावा लागतो.

घरातील संस्कारी व्यक्तीच मृत्यू पावल्या नंतर चांगल्या वर्तनाची अपेक्षा तरी कशी करता येईल. नाही का? सत्यन हा बालपणा पासूनच शांत व सुस्वभावी मुलगा होता पण अभ्यासू नव्हता. त्यांच्या सारखा इमानदार मुलगा नाही. या अशयाची मुलाखत सत्यन, ज्या किराणा दुकानावर नोकर होता. त्या दुकान मालकाने प्रसार माध्यमांच्या पत्रकारांना सांगितले आहे. सारा कशा प्रकारची स्त्री आहे. या बाबत म्हणावी तशी माहिती उपलब्ध नसल्याने तर्कवितर्क लढवल्या जात आहेत. कोणी म्हणतात की, ही स्त्री गुप्तहेर असण्याची शक्यता आहे तर कोणी म्हणतात की, ही स्त्री पाकिस्तानी सैन्यात उच्च अधिकारी पदावर कार्यरत आहे तर कोणी म्हणतात की, ही स्त्री तवायफ आहे. असे असले तरी सत्यनच्या कुटूंबांने साराला सुन म्हणून स्वीकारले आहे. पोलिसांच्या तपासात अद्याप तरी सारा पाकिस्तान सैन्यात

कार्यरत आहे आणि ती गुप्तहेर आहे. हे आढळून आलेले नाही. त्यामुळे साराचा तपास इतर अंगाने सुरू आहे. हे घडत असताना आज पर्यंत कितीतरी गायक लोकांनी तिच्यावर गीत रचना करून तिला गौरविले आहे. ही घटना सत्य असली तरी आज रोजी सत्य घटना म्हणून स्विकारता येत नाही. प्रेम हे आंधळ असत. हे गृहीत धरून तिचा गौरव केला जात आहे. काही अंशी या कादंबरीचे कथानकही त्याच अंगाने जाते. याच आधाराने या घटना घटिता मधील पाकिस्तान, कराची, दुबई, नेपाळ आणि भारत हे ठिकाण वास्तवातले असून सारा, सत्यन, सत्यनचे वडील सत्यजीत, साराचा पहिला पती महमंद हे वास्तवातील व्यक्तीरेखा नसून त्या पूर्ण काल्पनिक आहेत. खरंच सारा आणि सत्यन यांच हे प्रेम आंधळ होतं का? या बाबींचा शोध प्रतिभेच्या जोरावर काल्पनिक रित्या घेऊन प्रितीच्या प्रदेशात काय काय घडू शकतं? याचा शोध घेतला आहे. ही केवळ पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! ललित कादंबरी आहे. तेही काल्पनिक आहे. याच मानसिकतेतून ही कादंबरी स्विकारावी. कारण प्रितीचे डोळे अंध असतात. या अनुषंगाने सत्य असत्य पुढे येईलच. तुर्त एक काल्पनिक कथा म्हणून स्विकारावी अशी ललित लेखक या नात्याने विनंती करतो.

आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी समज गैरसमज -

व्यक्ती तितक्या प्रकृती असतात, हे जाणतो आपण. परंतु एखाद्या बाबींचा पूर्ण खुलासा होई पर्यंत समज गैरसमज करून घेण्याला काहीही अर्थ उरत नसतो. नाही म्हटले तरी समज गैरसमज करून घेतल्याने काही एक फरक पडत नाही. त्यामुळे विनाकारण नको त्या बाबीवर कथ्याकुट करण्याला काहीही अर्थ उरत नसतो. कारण कुठलीही कादंबरी ही इतिहास नसते. भलेही ती ऐतिहासिक कादंबरी असली तरी इतिहास म्हणून स्विकारता येत नाही. त्यामुळे या कादंबरी बाबत सत्य घटना म्हणून स्वीकार करू शकत नसल्याने ही कादंबरी पुर्णतः काल्पनिक सामाजिक आणि शृंगार कादंबरी म्हणूनच आपल्या सारख्या सुज्ञ वाचकांच्या हाती सोपवित आहे. जर सारा

कुठल्याही गैर कृत्याशी संबंधित नसेल आणि तिचे सत्यनवर निखळ प्रेम असेल तर आपण ही सत्य प्रेम कहाणी म्हणून स्विकारू. या प्रीतीच्या बुलबुल पक्षाना प्रेम पक्षी म्हणून मान्यता देऊ. एवढेच नव्हे; तर पृथ्वीतलावर जितके प्रेमवीर आणि प्रेमिका होऊन गेले आहेत. त्यांच्या पंक्तीत या दोघांना नक्कीच स्थान देऊन ही प्रेम कहाणी सत्य घटना म्हणून अजरामर करू. असे असले तरी या समज गैरसमज बाबींसाठी नेमके कुठले घटक कारणीभूत असावेत? या बाबींचा विचार केला असता सत्यन आणि सारा यांच्या घरची परिस्थिती फार काही चांगली नाही. त्यामुळे त्यांना योग्य व्यक्तीचा सहवास लाभला नाही. त्यामुळेच त्यांनी ऑनलाईन पब्जी खेळाकडे आकृष्ट झाले. दुसरे कारण म्हणजे साराच्या आई वडीलांचा मृत्यू. कुठल्याही हळव्या स्त्रीला दुःख दायक घटना सहन होत नसतात. त्यातून आलेले नैराश्य म्हणजे पब्जी सारख्या खेळाचा उदय. तिसरी बाब म्हणजे जवाबदारी न स्विकारण्याची वृत्ती. जवाबदारी स्विकारण्याची माणसिकता असती तर व्यवहार विषयक ज्ञान आणि जीवन प्रज्ञा याची कुठेतरी सांगड बसली असती. सर्वात महत्वाची बाब म्हणजे जीवन जगण्याची बेछूट वृत्ती. अशा बेछूट वृत्तीमुळे माणूस स्वैर बनतो आणि पुढे चालून मानवी जीवन म्हणजे काय?

याचा विचार न करता घेतले गेलेले निर्णय हे "स्व" नाशाला कारणीभूत ठरतात. ह्या सर्व बाबी प्रभावी लक्षाने साराला लागू होतात. पण ह्या सर्व बाबी सत्यनला लागू होत नसल्या तरी पुरुषी मनोवृत्ती नुसार, होईल... होत राहिल... करू... आणि शिक्षणाचा अभाव या सर्व बाबी सत्यनला लागू होतात. हे दोघेही काही अंशी स्वैर वर्तनवादी आहेत, हे मान्य केले पाहिजे. त्यामुळे अशा व्यक्तीचा जीवन प्रवास कधी कसा असेल, कसा होईल? हे निश्चित सांगता येत नाही. अनिश्चित मनुष्याचा जीवन प्रवास हा त्याचा वर्तनावर अवलंबून असतो. सदर कादंबरीवर साधक बाधक चर्चा व्हावी, हा विषय वाचका पर्यंत जावा म्हणून प्रकाशनपुर्व प्रतिलिपीवर ऑनलाईन स्वरूपात सदर लिखाण प्रकाशित होताच अवघ्या दोन दिवसात

अनेक वाचकांनी वाचन करून प्रतिक्रिया दिल्या. पण गंमत अशी की, ही कादंबरी "बेस्ट सेलर" म्हणून जाहीर झाली. प्रकाशन पुर्व बेस्ट सेलर होणारी ही कादंबरी माझी पहिलीच आहे. त्यामुळे मी विशेष आनंदी आहे. सप्तर्षी प्रकाशन मंगळवेढा व मुख्य व्यवस्थापक सय्यद सर यांनी ही कादंबरी अतिशय देखणी काढून कर्मयोग जोपासला आहे तर माझे भाचे चित्रकार गुरुनाथ यादव यांनी मनोवेधक मुखपृष्ठ काढून प्रेम या विषयावर कळस चढविला आहे. आशा या सर्व दिलदर दिलदार व्यक्तीमत्वाचे मनस्वी आभार व्यक्त करतो. तसेच आमचे मित्र श्रीमंत गजानन थळपते यांनी काल्पनिक कादंबरी लिहा. असा मला फार वर्षांपूर्वी सल्ला दिला होता. या निमित्ताने तो पुर्ण झाला. लेखक प्रभाकर जाधव यांनी योग्य असा अभिप्राय दिला. याचा आनंद काही औरच आहे. अशा मित्रतुल्य साहित्यिक मित्राचे आभार न मानता त्यांचे याही पुढे सहकार्य मिळेल अशी अपेक्षा करतो. ज्ञात - अज्ञात मित्र मंडळीचे आणि माझ्या साहित्याचे वाचक प्रेमी मंडळीचे सहर्ष आभार माणून हा विशुद्ध प्रितीचा गुलकंद तथा मानवी जीवन जानिवेचे तत्वसार आपल्या हाती ठेवतो आणि थांबतो. जय हिंद! जय प्रेम क्रांती! जय उत्क्रांतवाद आणि जय जय महाराष्ट्र!! धन्यवाद!!

श्री. नरेंद्र नाईक

"राधाश्री - १," व्यंकटेश्वरा नगर,

डिमार्ट जवळ, कॅनाल रोड, वाडी {बु.}

नांदेड - 431605

Email:narendrabnaik@gmail.com

Mobile +919421384007

१. पब्जी प्रेम कहाणी केशरदिप्ती सौंदर्य..!

पाकिस्तान मधील कराची ते भारत असा प्रवास करीत गंध सुगंधात न्हाऊन निघालेली, प्रेम तिर्थाच्या काठावर फुलारलेली आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! शब्द सौंदर्य, भाषा सौंदर्य, भाव सौंदर्य, आशय सौंदर्य, अभिव्यक्ती सौंदर्य आणि व्यक्ती सौंदर्य घेऊन आलेली, दिल - ए - दर्द, दिल - ए - मोहब्बत, प्यार - ए - इष्क रसराज शृंगार रसस्वाद सामाजिक कादंबरी - पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! प्रारंभ-

शाळेचे अफाट विस्तीर्ण मैदान पसरले होते... मैदानात हिरवीगार झाडी बहरून आली होती... झाडावर चिमण्यांची चिवचिव सुरू झाली होती... प्रथम प्रहार वेळ होती... सकाळची प्रसन्न चित्त करणारी दयाघन वेळ... सुर्य किरणं लयभिंगर होऊन तर्णापर्णावर पसरले होते... झाडावर चिमण्यांची शाळा भरली होती... मैदानात मुलांची शाळा सुरू झाली होती... शाळेतला एक विद्यार्थी सत्यन चिमणी निरिक्षणात भावमग्न भावदंग झाला होता... पांडेबाईचा वर्ग चालू झाला होता... पांडेबाई विद्यार्थींना शिकवण्यात तल्लीन झाल्या होत्या. झाडावर काही चिमण्या एकमेकांना भांडत होत्या. बहुसंख्य चिमण्या एका चिमणीवर तुटून पडल्या होत्या... बिचारी एक चिमणी रक्तबंबाळ होऊन जखमी झाली होती... एका चिमण्यानी तिला संरक्षण दिले होते... तो तिला वाचवू पहात होता... हा चिमणा अशक्त होता तर जखमी चिमणी सशक्त होती... गोरी गोमटी... आखीव व रेखीव नेत्रपल्लव असलेली सुंदर चिमणी... खुपचं सुंदर दिसत होती... पण कितीतरी चिमण्या तिला

चांगलेच चावा घेऊन तिचे पंख लुचत होत्या... पांडेबाईचे नेमके सत्यनवर लक्ष गेले... तशा पांडेबाई म्हणाल्या,

"सत्यन, तुझे लक्ष कुठे आहे? वर्गात का चिमणी मध्ये."

सत्यन म्हणाला,

"बाई ते पहा ना. भारतीय चिमण्या पाकिस्तानच्या चिमणीला कशा जखमी करतात."

पांडेबाई म्हणाल्या,

"तुला पाकिस्तानी चिमणी आवडली ना. तु लवकर शिकून मोठा हो! तुला पाकिस्तानी चिमणीच आणू."

इतक्यात शाळेची घंटा वाजली... शाळा सुटली... पाटी फुटली... पण पांडेबाईना सुध्दा पाकिस्तानी चिमणी पहाण्याचा मोह आवरेनासा झाला होता... सत्यनने पांडेबाईना दाखविलेली पाकिस्तानी एक चिमणी आणि दोन चिमणे... बांगला देशी व श्रीलंका येथील चिमणे होते... सत्यन व पांडेबाई यांचा चिमणी सौंदर्य भावसंवाद सुरू झाला होता... सत्यनला पाकिस्तानी चिमणी खुप खुप आवडलेली होती... गोड आणि सुंदर चिमणी... पांडेबाईनी सत्यनला दिलेला शब्द... सत्यन तु लवकर मोठा हो हं... तुला पाकिस्तानी चिमणीच आणू... सत्यनची संमती आणि जखमी चिमणी उडून गेली... पाकिस्तानच्या दिशेने... उडत्या चिमणीला अनिमिष डोळ्यांनी पहात आसलेला सत्वस्थ सत्यन... चिमणीच्या रक्तरंजीत पिसाची तडफड... फडफड... कुठे पर्यंत... पाकिस्तानातील घरट्या पर्यंत... चार चिमण जिवाच्या प्रित पारायणात... भावदंग झालेली एक उपेक्षीत जखमी चिमणी... हे रुपमनोहर सौंदर्य होतं महाराष्ट्र राज्यातील मराठवाडा अंतर्गत शांतीपूरा या गावचे. शांतीपुऱ्याचे सौंदर्य खऱ्या अर्थाने चिमणीमुळे खुलले होते. चिमणीचे गाव म्हणून शांतीपूरा हा फार पुर्वी पासुन प्रसिद्ध होता. कारण या गावात चिमणी पक्षाची संख्या खूप मोठ्या प्रमाणात आहे. शांतीपूरा हा महाराष्ट्र राज्यातील मराठवाडा अंतर्गतचा भूभाग आहे. हा भाग हिरव्या हिरवळीने नटला आहे. चोहोबाजूंनी डोंगरकडे लक्ष वेधक पसरले आहेत. गावा भोवताल कितीतरी रंगीबेरंगी फुलांची फुलझड... लहान लहान मुलांची शाळा सुटली की, शाळेच्या मैदानात थांबलेल्या चिमणीचा पाठलाग करुन धरण्याचा प्रयत्न हे लहान लहान मुलं रोजच करतात. चिमणी काही सापडत

नाही. चिमणी भुर्कन उडून जायची. त्यामुळे सुरुवातीला मुलं नाराज व्हायची. पण पुढे चालून मुलांनाही माहीत झाले होते की, चिमणी कधीच सापडत नाही. शाळेत सत्यन हा विद्यार्थी इयत्ता दहावीच्या वर्गात शिकत होता. अगदी बालवाडी पासून सत्यनचे लक्ष शिक्षणात कमी आणि चिमणीचे निरीक्षण करण्यात जास्त वेळ जायचा. सत्यन बालवाडी, पहिली, दुसरी, तिसरी अशा इयत्ता पूर्ण करीत इयत्ता दहावी मध्ये आला होता. त्यामुळे सत्यनला पक्षी शास्त्राचा अभ्यास चांगला झाला होता. विशिष्ट ऋतूंमध्ये पक्षाच्या रुपाने विविध देशांतील पक्षी आपल्या भारतात येतात आणि विशिष्ट ऋतू संपला की, निघून जातात. असाच एक दिवस सत्यन चिमणीच्या थव्याचे निरीक्षण करत होता आणि आपल्या संवगड्यांना म्हणाला,

"ती पहा पाकिस्तानी चिमणी आणि आपला भारतीय चिमणा कसा दिसत आहे."

हे ऐकून शाळेतील पांडेबाई शिक्षकीचे पुन्हा लक्ष सत्यनच्या बोलण्यावर गेले. तशी ती शिक्षिका असलेल्या पांडेबाई सत्यनच्या जवळ आल्या आणि म्हणाल्या,

"सत्यन मला दाखवं बरं पाकिस्तानी चिमणी. कोणती आहे ती? भारतीय चिमणी आणि पाकिस्तानी चिमणी वेगळी दिसते का?"

सत्यन दुरुनच एका झाडाकडे बोट करून म्हणाला,

"बाई ती पहा पाकिस्तानी चिमणी."

झाड गुलमोहराचे होते. लालजर्द फुलांचे घोंस लडबडले होते. गुलमोहर चांगलाच फुलारला होता. सृष्टी सौंदर्याचं रुपमनोहर दर्शन म्हणजे गुलमोहर. तशा शिक्षिका पांडेबाई गुलमोहराच्या झाडावरील चिमणीकडे पाहिल्या, हसल्या आणि म्हणाल्या,

"अरे वेड्या! ती आपलीच भारतीय चिमणी आहे. पाकिस्तानी चिमणी नव्हे; ती इथे कशाला मरायला येईल. नाही का?"

तसा सत्यन घाई घाईने म्हणाला,

"नाही बाई, ती पाकिस्तानी चिमणीच आहे. अहो एवढेच नाही तर तो पहा श्रीलंका आणि बांगला देशातील दोन चिमणे कसे स्वतंत्र बसले आहेत. एखाद्या ऋषीमुनी सारखे. बहुधा हे दोन्ही चिमणे ध्यान धारणा करीत असतील. आपल्या देशातील चिमणा चिमणी आणि बाहेरच्या देशातील

चिमणा चिमणी तेंव्हाच ओळखू येतात. त्यातल्या त्यात पाकिस्तानी चिमणी खुपचं सुंदर असते. मला पाकिस्तानी चिमणी खुप खुप आवडते."

पांडेबाई शिक्षिका गोड हसल्या आणि म्हणाल्या,

"सत्यन तु लवकर मोठा हो हं! तुला का नाही, तु मोठा झाला की, आपण तुझ्यासाठी एक सुंदर पाकिस्तानी चिमणीच आणू. नाही का?"

तसा सत्यन खुप खुष झाला आणि हसत हसतच म्हणाला,

"हो बाई, मला का नाही. पाकिस्तानी चिमणी खुप खुप आवडते."

झाडावर जमा झालेल्या चिमण्यांचा थवा, एका चिमणीवर तुटून पडला होता. मात्र एक चिमणा त्या चिमणीचे रक्षण करण्यासाठी जोरदार प्रयत्न करत होता. चिमण्यांनी चांगलाच हल्ला करून एका चिमणीला जखमबंद केले होते. जखमी चिमणी रक्तरंजीत होऊन भुर्कन उडून गेली. तसा झाडावरील इतर चिमण्यांचा थवा सुध्दा भुर्कन उडून गेला. या उडणाऱ्या थव्याकडे सत्यन परेशान होऊन अनिमिष नेत्राने पहात होता आणि एक दिवस प्रेम तिर्थाच्या काठावर मराठवाडा अंतर्गत शांतीपूरा गावातील कृष्ण मंदिराचा दिंडी दरवाजा करकरला आणि प्रेम पक्षाची धुन दिगंतराला धुंदावून गेली. कृष्ण देवाचे दर्शन घेऊन लोक महादेव मंदिराकडे जात होते. यात सत्यन सुध्दा होता. तो आता दहावी नापास होऊन एका किराणा दुकानावर नोकर म्हणून काम करत होता. तो बालपणा पासून चिमणी पक्षाचे निरीक्षण करत होता. त्यामुळे तो अखेर दहावी नापास झाला होता. त्यामुळे तो शेतीसह किराणा दुकानावर काम करत होता. दिवस कासवाच्या गतीने पुढे पुढे निघून जात होते. आता सत्यन हा तेवीस वर्षांचा झाला होता. एकदम तरुण तुर्क मुलगा. नुकतीच ओठ काळे पडले होते. दाढी मिशांची काळसर झाक स्पष्ट दिसत होती. सत्यन कृष्ण देवाची दोन्ही पाय धरून कुठली तरी आराधना करीत होता. तसा सत्यन हा ठाकुर कुटूंबात जन्मला असला तरी गरीबीत दिवस काढत होता. सत्यनच्या घरची परिस्थिती अत्यंत बेताचीच होती. मोलमजूरी केल्या शिवाय चुल पेटत नव्हती. त्यामुळे गावातील एका किरणा दुकानात महिना तेरा हजार रुपयावर नोकरी करून घर खर्च भागवित होता. आई वडील मोलमजूरी करीत होते. सत्यन अविवाहित असला तरी आई, वडील आणि बहीण, भाऊ यांचा उदर निर्वाह त्याच्या येणाऱ्या पगारावर होत होता. दिवस हालाकीचे जात होते. मात्र सत्यन नावा प्रमाणेच इमानदार आणि

सत्यवान होता. त्यामुळे किराणा दुकानदार त्याच्यावर दुकान सोपवून निश्चित रहात होता. कितीतरी दशका पासून पाऊस रजेवर गेला होता. त्यामुळे यावर्षी शांतीपूरा येथील भाविक भक्त महादेवाचा अभिषेक आणि पुजाअर्चा करण्यात तल्लीन झाले होते. मंदिरातील दिपमाळेत निळसर दिप ज्योती झगमगत होत्या.

महादेवाच्या पिंडीवर पांढऱ्या शुभ्र फुलांची रास फुलमंडीत झाली होती. गावातील भाविक भक्तांची रांग पहाटे पासून गर्दी करून दाटीवाटीने उभी होती. लोक सवळे नेसून महादेच्या अभिषेकात गुंग झाले होते. तर गावातील गोरक्षण करणाऱ्या शेतकऱ्यांची मुलं उघडे भोप होऊन, तोंडाला काळे पांढरे रंग फासून कमरे भोवती कडू लिंबाचा पाला आणि बेंडकोळ्या बांधून, हातात कडू लिंबाच्या पाल्याचा उहाळा घेऊन धोंडी धोंडी पाणी दे! म्हणत गावात गावभर फिरत होते. मृग नक्षत्राला प्रारंभ झाला होता. पण अद्याप मृग नक्षत्राचा पाऊस पडला नव्हता. पहाट संपून पुर्वी हळूहळू लाल लालीमेत आरक्त होऊन फाकत होती. शारदेच्या भुपाळीची आराधना करीत होती. तिचे तांबूस सोनेरी रंगाचे दिप्तीमान कवडसे पुर्वेला दिप्तीस्फुल करीत उदयचलावर नर्तन करीत उदयस्थ होत होते. हळूहळू महादेव मंदिरातील गर्दी कमी कमी होत होती. अगदी संथपणे. मात्र धुप दिपाचा सुगंधी सुगंध राऊळ भरून दरवळत होता. पांढऱ्या शुभ्र गोकर्णाची टवटवीत फुले महादेवाच्या पिंडीवर आकर्षक सौंदर्य घेऊन अधिष्ठित झाली होती. मंदिरातील घंटा भाविक भक्तांच्या दशांगुळाच्या स्पर्शाने टणटण करीत गाभाऱ्यात घंटानादाचा नादमाधुर्य निर्माण करून शांती प्रसादाच्या फुलांवर संगीतमग्न होत रुपकांतर झाले होते. एकदाची पुर्वी फाकली आणि रवीराजाने पुर्वेच्या उदरातून अगदी नव्याने जन्म घेतला. पृथ्वी तलावर दररोज नित्य नियमाने उदय आणि अस्त पावणारा अतिथी म्हणजे रवी. रविकांत! रवीराज रवीश्री, रवीरश्मी!! सुर्याची तेजस्वी किरणे एखाद्या बाणा सारखी पृथ्वीतलावर फेकल्या गेली. गावातील गायीगुरांचे कळप शेत शिवाराकडे मार्गस्थ होऊ लागले होते. त्यांच्या पायचालीचा पायरव अगदी खडबड खडबड करीत उधळत उसळत होता. त्यामुळे जनावरांच्या गळ्यातील घुंगरमाळा खळाखळा वाजत होत्या तर अधुन मधून गुराखी मोठ्याने जनावरे हाकरत असल्याचा आवाज मोठ्याने ऐकू येत होता. गावाला पुर्वेकडून गावखोरीचा शेत शिवार

होता. पाऊसकाळ दडी धरुन बसल्याने हिरव्यागार हिरवळीचा मलमल रेशीम दुप्पटा फुलला नव्हता. सर्वकडे वाळलेले गवत आणि काटे, झाडी, झुडपे अंग चोरुन बसली होती. विस्तीर्ण असा गोदावरीचा नदीकाठ पसरला होता. नदीचे पात्र ऐसपैस होते. जलनर्तनाचे तुषार अग्नीफुले होऊन आली होती. कोणे एकेकाळी हिच नदी वर्षाची बारा महिने पाण्यानी तुडुंब भरून वाहत होती. सध्या ती कोरडी ठक्क पडली आहे. नदीत पाणी दिसण्या ऐवजी फक्त दगड गोटे दिसत होते. गोट्यावरील शेवाळ सुध्दा नामशेष झाले होते. गावाच्या पश्चिम दिशेकडे आणि उत्तर दिशेकडे मात्र पक्का रस्ता होता. या रस्त्यावरचे डांबर जाऊन डांबरी सडक गिड्टीमय झाली होती. जिकडे पाहावे तिकडे गिड्टीचे साम्राज्य पसरले होते. त्यामुळे नाजूक नारी रस्त्यावरून न जाता सडकेच्या आजूबाजूने हळूहळू पायचाल करीत जात होत्या. विशेष म्हणजे या गावाला पुर्व दिशेकडून शेतीला जाण्यासाठी पांदन रस्ता होता. दोन्ही बाजूंनी काटेरी झाडे झुडपे होती. यात बोर, बाभूळ, चिलाटी, बिबा इत्यादी झाडे विशेष करून होते. त्यामुळे पांदन रस्त्याने जाताना अनेकांना काटे टोचून भळाभळा रक्त वहात होते. सध्यस्थितीत ती एखाद्या वांझ म्हैशी सारखी उघडी बोडकी होऊन पडली होती. गावखोरीची जमीन तांबड्या आणि पांढऱ्या मातीची होती. या जमिनीत फुफुरडा तयार झाला होता. त्यामुळे पायाला तुफान चटके बसत होते तर नदीच्या काठा काठाने गाळपाताची काळीशार जमीन लक्ष वेधक दिसत होती. संपूर्ण गावा भोवती डोंगरराजीचे कडे पसरले होते. सह्याद्री पठारावर सह्याद्रीचे आकाशाला भिडणारे उंचच उंच कडे पसरावे तसे. बालाघाटाच्या देखण्या डोंगररांगाच जणू पसरल्या होत्या. उंच उंच टेकड्या आणि खोल खोल दऱ्या. त्यामुळे बहुतांश जमीन खडकाळ आणि डोंगराची होती. जिकडे पाहावे तिकडे झाडीच झाडी. पण पर्णहीन वाळली करड. गावातील शेतकरी ज्वारी, बाजरी, तूर, मूग, उडीद, तीळ, गहू, कापूस आणि मका इत्यादी नगदी पैशाचे पिके घेत होते. गावात ग्राम पंचायतची एकूण तीन वार्ड होते. प्रत्येक वार्डातून तीन सदस्य निवडून जात होते. गावात सेवा सहकारी सोसायटी होती. ती एकाच व्यक्तीच्या कितीतरी वर्षांपासून ताब्यात होती. एक हुकमी अमंल चालू होता. त्यामुळे सेवा सहकारी सोसायटीची निवडणूक कधी झालीच नाही.

एवढेच नव्हे तर सेवा सहकारी सोसायटीची निवडणूक असते, हेच या गावाने विसरून गेले होते. एक प्रकारचा स्मृतीभृंश नावाचा आजार झाला होता. ग्रामीण भागातील गोरगरीब लोकांना केंव्हा कोणता आजार होईल हे सांगता येत नाही. कारण गरीबी फार वाईट असते. स्मृतीभृंश म्हणजे विसराळूपणा. गावात इयत्ता दहावी पर्यंत जिल्हा परिषदेची शाळा होती. गावात महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची बस सकाळ, दुपार आणि संध्याकाळ अशी तीन वेळा येत जात होती. गावात पोस्टाचे कार्यालय नव्हते. दुसऱ्या गावाहून पोस्टमन नेहमी येत जात होता. गावात दुध डेअरी वैगरे नव्हती. कारण दुधाळ जनावरांचा वानवा होता. त्यामुळे गुरांचा दवाखाना नाही. बाजार हट नाही. ना आरोग्य केंद्राची सुविधा नाही, दुरध्वनी नाही. गावात गावठी दारू आणि देशी दारू विक्रेत्ये खूप मोठ्या प्रमाणात होते. व्याजाचा धंदा करणारे सावकार लोक. दोन चार किराणा दुकान सोडले तर पत्याचे कलप, मटका बुक्की आणि विना परवाना दारूची दुकाने पावला पावलावर. दिवस चांगलाच माथ्यावर आला होता आणि एकाएकीच आभाळ भरून आले. उत्तर आणि दक्षिण दिशेकडून विजा चमचमू लागल्या. लाल, पिवळ्या, तांबूस विजांचा नर्तन सोहळा डोंगरघाटाच्या कडाराजीत चमचमू लागला. थंडगार हवेचा झोत स्पर्शमस्त करून जाऊ लागला. त्यामुळे कांती उर्जस्वल होऊन चैतन्यदिप्त होऊ लागली. निमिषात पावसाचे टपोरे थेंब एखाद्या मौक्तिक मण्यासारखे टपटपू लागले. मृग नक्षत्राच्या पावसाला प्रारंभ झाला होता. गावातील पोरं पोरी पहिल्या पावसात भिजून चिंब चिंब होऊ लागले. हसता खेळता गाव थंडरूप झाला. पहाता पहाता अंबरघनात पावसाने दाटीवाटी केली आणि संपूर्ण आभाळ काळ्याकुट्ट ढगांनी गच्च भरून आले. चोहीकडे अंधार पसरू लागला. गाव शिवारातील गुराख्यानी आपापली जनावरे गावाकडे आणायला सुरुवात केली. हुंदडणारे वासरे मृदगंधाची लयलूट करीत सैरावैरा पळू लागली. जोरदार पावसास सुरुवात झाली. लयधुंदार पाऊस तुफान बरसू लागला. पाऊस थांबत नव्हता. होत होत सायंकाळ झाली. तुलशी वृंदावनाच्या जवळ घरोघरच्या माता भगिनींनी दिवे पेटवले. कारण दिवेलालागण झाली होती. दिपोत्सव दिप्त प्रदिप्त होऊ लागला होता. परंतू पावसात भयंकर वारा सुटल्याने घरोघरचे दिप मालवून जाऊ लागले. अनेकांनी पुन्हा दिप प्रज्वलित करण्याचा प्रयत्न केला. हवेच्या झोता

संगे फरफर करून दिप विझू लागले. गावातील घराघरात चुली पेटल्या होत्या. घराघरातला धुर अंधकारात विरून जात होता. कित्येक घरातून खमंग करपलेल्या भाकरीचा वास आणि तिखट भाजीचा गंध, एखाद्या सुगंधी चाफ्या सारखा दरवळू लागला. गावातील लोकांचे जेवण वगैरे होऊन गेले होते. पाऊस काही थांबता थांबत नव्हता. उत्तर रात्रीला उघडला तर उद्या सकाळी पेरणीला सुरुवात करावी लागणार होती. त्यामुळे शेतकऱ्यांनी रात्रीच पेरणीची सिध्दता करून ठेवली होती. चाडं, नाडा, दोरखंड, कासरा, बी - बियाणे, चाबुक, काठी इत्यादीची तयारी करून शेतकरी सज्ज झाले होते. पण गावातील एक जीव जाग्यावरच तडफडत होता. या शेतकऱ्यांचे नाव होते सत्यन. तरणाबांड सत्यन. सत्यानंद! किती मोठं नाव. नाही का? वय वर्ष केवळ तेवीस. सत्यनकडे दोन तीन एकर जमीन होती. ती कसण्यासाठी ऐपत नव्हती. पैसा आडका नव्हता. त्यामुळे तो बी - बियाणे, खत खरेदी करू शकला नव्हता. अद्याप त्याच्या हातावर सेवा सहकारी सोसायटीचे कर्ज आले नव्हते. त्यामुळे तो चिंताग्रस्त होऊन स्वगत म्हणाला,

"उद्या संपूर्ण गावचा पेरा होऊन जाईल. माझी तेवढी पेरणी थांबेल. नाही का? खरंच गरीबी ही गरीबाची आई आहे आणि गरिब हा श्रीमंताचा बाप आहे. असे कुठल्या तरी कथा कादंबरीत वाचलो होतो. परंतू या दळभद्री लोकांनी निसर्ग राजीतील वृक्षाची तोड करून वाट लावली होती. त्यामुळे दंत कथाच म्हणा ती. दंतकथा तर कसली? वांझ कथाच म्हणा ना ती. कित्येक शेतकऱ्यांच्या शेतीचा पेरणी पुर्वीच गर्भपात झालेला. केवळ पैशा अभावी. शेतकरी राजा कशाचा बाप? नूसता ताप! हे कथा कादंबरीकार लोक काहीतरी मनानेच खरडून ठेवतात बिचारे. नंबर एकचे खोटेराडे खोटेराव. यांना एखादा सोटेराव भेटायला पाहिजे. मग कळेल कथा, कादंबरी आणि कविता काय असते ती? हे कथा कादंबरीकार तर कसले? यांच्याही लेखणीचा शब्दपात झालेला. जसा गर्भपात होतो. तसाच शब्दपात होतो. नाही का? हे लेखक लोक म्हणजे नंबर एकचे शब्द भिकार कुठले. गरीब हा श्रीमंताचा बाप असता तर खरंच तो श्री सामर्थ्याचा श्रीयुत झाला असता. नाही का? गरीब हा बाप असता तर त्यांच्या शेतीची पेरणी थांबलीच नसती. उद्या काही करून महादू सावकाराकडे जाऊन व्याजी पैसे घ्यावे लागतील आणि पेरणीची तयारी करावी लागेल. नाही तर आपले रान वस पडेल. बी - बियाणे

रुजण्या पुर्वीच शेती गाभडून जाईल. संपुर्ण शेतीत बोरी, बाभळी वाढतील. संपूर्ण शेतात कुंदा उगवेल आणि मशागत केलेली शेती स्मशान होऊन जाईल. नाही का?"

अशा विचारातच सत्यन डोक्याला हात लावून भिंतीच्या कडेला पाठ टेकवून बसला होता. जणू काय एखादं मडचं भिंतीला बसवलं होतं. फक्त त्याच्या कपाळाला एक रुपयाचा बंदा तेवढा नव्हता. नाही म्हटले तरी गरीबी ही मड्या सारखीच असते. नाही का? गरीब माणसाच्या मड्याला एक रुपया सुद्धा नसतो भाळावर टपकायला. कारण त्या एक रुपयातच त्याची गुजरान झालेली असते. खरंच मनुष्य मृत्यू पावल्या नंतर मड्याच्या भाळावर एक रुपया का लावत असतील. श्रीमंत माणसात उर्जस्वल उर्जा असते. दरिद्री माणसात उर्जा ही नसतेच. कुठून येईल. नाही का? अगदी असेच असते गरीबांच्या शेतीचे सुद्धा. मुळात शेती बागायती आणि जिरायती नसतेच. ती असते गरीब आणि श्रीमंत. गरीबाचं सगळंच गरीब आणि श्रीमंताचं सगळंच श्रीमंत! जणू एखादा साक्षात दाढीमिशीवाला महंत. त्यामुळे उर्जस्वल उर्जा कोठून येईल? इतक्यात सत्यनला जाग्यावरच डोळा लागला. झोपेत स्वप्न पडण्यास सुरुवात झाली. स्वप्नात स्वप्नगरीची एक स्वप्नसुंदरी आली होती. जणू सत्यनची होऊ घातलेली ती पाकिस्तानी प्रियशी सारा होती. डोईवरचा पदर निटनेटका करीत ती रुपसुंदरी स्वप्नात येऊन सत्यनला म्हणाली,

"अरे सत्यन, असं का बसलास मेलेल्या माणसा सारखं? दिवेलागण झाली आहे. यावेळी डोक्याला हात लावून बसायला का भुताने झपाटले आहे? चल उठ. होऊन जाईल शेत शिवाराचा पेरा. काळजी करू नकोस. ठेवीले अनंते तैसेच रहावे चित्त असू द्यावे समाधान. हे संताच तत्वज्ञान तुघ सांगितले आहे ना. नाही का?"

तसा सत्यन स्वप्नातच कितीतरी दिलदर्दी होऊन विकट हसला. त्याच्या हस्यात कमालीची नाराजी सामावली होती. आपल्या आर्थिक परिस्थितीचे दुःखदायक प्रदर्शन होते. हेच दुःख उराशी घेऊन सत्यन म्हणाला,

"होय भुतानेच झपाटले आहे मला. तुझ्याकडे काही उतारा आहे का? उतारा असेल तर किमान या शरीर रुपाच्या कुडीतील प्राणपाखरु तरी भुर्कन उडून जाईल. त्या बिचाऱ्याच्या जीवाची तरी विटंबना नको. भिकार माणसांचा

जीव सुध्दा किती किती दरिद्री आणि भिकार असतो. नाही का? गरीब माणसा इतका लाचार माणूस शोधूनही सापडणार नाही. अगं ही गरीब श्रीमंतीची दुनिया खरंच किती विषमतावादी आहे. नाही का?"

डोक्यावर हात मारीत स्वप्नसुंदरी सारा म्हणाली,

"आता बया बया! काय हे सोंग म्हणते मी. खाता आठवली पंढरी यालाच म्हणतात. हे अपशकून बरे नव्हे; अरे सत्यन! अशाने लोक तुला ऐतखाऊ म्हणतील."

तसा सत्यन म्हणाला,

"होय होय मी ऐत खाऊच आहे, नव्हे; भाड खाऊ म्हटले तरी चालेल. साक्षात परावलंबी बांडगूळ. ज्याला स्वतःचे अन्न तयार करता येत नाही, तो ऐतखाऊच असतो. कुठली खाईल खिरापत. शकून अपशकून सामान्य माणसातल्या भिकार माणसाला नसतंच मुळी. ते असतं फक्त उच्च धनदौलत वाल्या लोकांना. कारण ते दौलतीचे धनी असतात. राजराजेश्वराचे राजे असतात. दौलतीचे राजराजेश्वर असतात. आम्ही पोतराजे, नाही का? मी दिवसातून कितीतरी फटकारे मारून घेतो स्वतःला. पाट पोट सोलून काढतो. असे असले तरी पांढरी आणि पंढरी याचं नातं किती जवळच आहे. नाही का? मला तर वाटतं पांढरी ऐवजी पंढरी जवळ केलं तर किती बरे होईल. किमान चाबकाचे फटकारे तरी वाचतील. नाही का? किमान आयुष्याचा लेखाजोखा तरी चंद्रभागेतीरी अर्पण नमस्तू करून मोकळं व्हाता येईल एकदाचं आणि होऊन जाईल एकदाचं, आयुष्याचं सोनं. जय हरी विठ्ठल."

तशी स्वप्नसुंदरी सारा हसली आणि म्हणाली,

"असे काहीतरीच काय बोलतोयस रे! एखाद्या नेभळट माणसा सारखं? पांढरी सोडून पंढरीत काय आहे? तिथं तुला एखादं कुत्र तरी हुंगेल काय?"

सत्यन मिशिकल हसला आणि म्हणाला,

"पांढरीत दुःख दर्दाचे उमाळे असतात तर पंढरीत विटू नामाचे उसासे असतात. अर्थातच विटू माझा. सखा पांडुरंग! जय हरी विठ्ठल म्हणतच या काळ्या आईला साक्ष ठेवून प्राणपाखरु चंद्रभागेत विसर्जित केले तर खरंच किती किती बरे होईल. नाही का?"

पुन्हा स्वप्नसुंदरी सारा मोठ्याने खो - खो हसली आणि तिरकस शब्दात म्हणाली,

"व्वा! विदू माझा. अरे तो विदू नव्हे; मिदू आहे. तो कुणालाही पावतो का? पळपुट्या माणसाला तर कधीच पावत नाही. अन्यथा तुझ्या सारखे पळपुटे तिथं काय कमी आहेत? भिक मागतात बिचारे रोज, वेळ प्रसंगी चोरी करतात आणि जगतात कसेतरी आयुष्य. पण ज्यांच्याकडे पांढरी आहे. त्याच पांढरीत पंढरी आहे. साक्षात पांडुरंग. जय हरी विठ्ठल. चल उठ. जेवून घे."

सत्यन मोठ्याने हसला आणि एकदम मोठ्याने ओरडत म्हणाला,

"सारा! तू सारा नव्हेस. आजपासून रुक्मिण आहेस. स्वयंपाकवाली रुक्मीण नव्हे; चंद्रभागेच्या तिरावरची खरी खुरी रुक्मीण आहेस. बोल आहेस का नाहीस?"

स्वप्नसुंदरी सारा आवाज वाढवून थोडं मोठ्याने म्हणाली,

"अरे हे काय भलतंच बोलतोस. काही वेळ काळ आहे की नाही? कितीतरी वर्षा पासून पाऊस पडत नव्हता. तो आज पडत आहे. बिचाऱ्या लोकांच्या भक्तीला भोळा शंकर पावला म्हणायचा. त्याचे स्वागत करायचे सोडून तू भलतंच काहीतरी बडबडतोस. खरंच तुला भुता बिताने पछाडले आहे की काय?"

सत्यन म्हणाला,

"हं स्वागत! आणि तेही पावसाचे? मी काय म्हणून स्वागत करु. शेती आणि शेतकरी म्हणून करु का अल्पभूधारक भूमीहीन शेतकरी शेतमजूर म्हणून करु. पावसाचे स्वागत करण्याचा अधिकार तरी मला आहे का? तो अधिकार आहे धुन्यावरच्या शेतकऱ्यांचा. तो कधीच शेती मातीत जात नाही. शेती मातीत खपतो आम्ही पण शंभर सव्वाशे एकरचा मालक, आयत्या पिठावर रांगोळ्या ओढणारा, शेतकऱ्यांचं लेकरु म्हणून एखाद्या उच्चभू विद्यापीठात लाख दोन लाख रुपये पगार मिळवणारा प्राध्यापक, कुठलीच अनुभूती नसताना पांढऱ्या कागदावर कास्तकऱ्यांचं दुःख दारुच्या पेल्यात धुंडाळणारा धुंडीराज शेतकरी. मुळात आपल्या देशात शेतकरी नाहीच. जी काही शेती आहे, ती कास्तकऱ्यांच्या जीवावर आहे. खरा शेतकरी हा कास्तकार आहे. तो नाममात्र आहे. म्हणून शेती मातीचा मोबदला मात्र ह्या वांझाट गप्पा झोडणाऱ्या झोटींगरावाना. खरंच हा न्याय का अन्याय?"

आणि काय गं. तो भोळा शंकर नव्हे; भितीचा गोळा आहे. मी काही पावश्या पक्षी नाही. ज्याच्या जवळ पैसा आडका, शेतशिवार आहे, त्यानं जरूर पावसाचे स्वागत करायला हवे. अगदी आभाळाकडे तोंड वासून. साक्षात चातक पक्ष्या सारखे. माझ्या सारख्या जवळ काय आहे. उघड्या पाशी नागड गेलं. सारी रात हिवानं मेलं. अशी गत होऊन जाईल पावसाची सुध्दा. नाही का? म्हणून पाऊसही म्हणतोय, जय हरी विठ्ठल."

स्वप्नसुंदरी सारा गंभीर होऊन हसली आणि म्हणाली,

"अरे, पाऊस पडला नाही तर काय खाशील. किमान रानावनाचा रानमेवा खाऊन तरी जगू शकशील. झाडे झुडपे ओरबाडून खाऊ शकशील. म्हणून तर संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज म्हणतात, वृक्षवल्ल्ही आम्हा सोयरे. हे तत्त्वज्ञान सुध्दा तुच सांगितला होतास ना. असा नकारार्थी विचार सोडून दे आणि थोडा सकारात्मक विचार कर. म्हणजे निराशेचा संक्रमण कालावधी नष्ट होईल आणि तुझ्या जीवनात जीवन जानिवेचे मळे फुलतील. आपण माणूस आहोत. माणूस म्हणून जगल पाहिजे. एवढेच नव्हे; तर तू बळीराजा आहेस. हे कायम लक्षात ठेव."

सत्यन खिन्न होऊन म्हणाला,

"राजा नव्हे; पोतराजा म्हण. मळे नव्हे; तळे म्हण. म्हणजे बळी तेवढा शिल्लक राहिल. अर्थातच बळीचा बकरा. म्हणजे कोणत्याही क्षणी मानेवर सुरा चालवता येईल. नाही का? म्हणजेच कायमचाच जय हरी विठ्ठल."

हा संवाद सत्यनचे वडील सत्यजीत यांनी ऐकला होता. तसे ते चक्रावून म्हणाले,

"सत्यन झोपेत स्वप्न वगैरे पडले काय? किती मोठ्याने ओरडत होतास. कोण आहे ही सारा. प्रियशी वगैरे नाही ना. असेल तर तसे सांग?"

सत्यन आता बरोबरीला आला होता. बापाचे खेटर मुलांच्या पायात आले की, बाप आणि मुलाचं नातं संपतं. अगदी बरोबरीच नातं निर्माण होऊन बाप आणि मुलगा यांचं नातं मित्रत्वाचं होत असतं. तसा लाजलज्जा घेऊनच बापाला सत्यन म्हणाला,

"होय पप्पा, सारा ही माझी मैत्रीण आहे. पण ती पाकिस्तानी मुस्लीम मुलगी आहे. ती फार गोड मुलगी आहे. खुपचं सुंदर आहे. ती जाती पातीच्या

भिंती तोडून काळाच्याही पुढचा विचार करते. जाती अंताची लढाई लढू पहाते. तिला आपला देश, आपली भारतीय हिंदू संस्कृती खुप खुप आवडते. त्यामुळे आम्ही एकमेकांच्या प्रेमात पडलो आहोत."

सत्यजीत विचार करीत म्हणाले,

"पण सत्यन तुमच्या दोघांच्या प्रेमात एक भयंकर दरी आहे. ती म्हणजे भारत पाक शत्रूत्वाची. तुमचे प्रेम सफल कसे व्हावे? ते एखाद्या कागदी फुसक्या घोड्या सारखे उडून जाईल. आपण एक वेळ दोन देशांतील वैर समजून घेऊ. इस्लाम संस्कृतीत जन्मलेले लोक इतर धर्मात स्वतःच्या मुली देत नसतात. एक वेळ भलेही ते दुसऱ्या धर्मातील मुली पत्नी म्हणून स्विकारतील. मुलगी देताना अशी चुक कधीच करणार नाहीत. त्यामुळे हे थोडे अवघडच आहे."

सत्यन काहीच बोलला नाही. तो जाग्यावरून उठला आणि खाटेवर जाऊन लांब सडक पडला. सारखा तो विव्दळत खाटेवर पडून होता. झोप मुळीच येत नव्हती. घराच्या पत्रावर पाऊस सारखा दणाणत होता. विचारांचा भुंगा सत्यनला कडकडून चावा घेत होता. त्यामुळे सत्यन सारखा खाटेवर आडंग बदलत होता. मध्यरात्री नंतर पावसाने विश्रांती घेतली. पहाटे सत्यनला कधी झोप लागली, हे समजलेच नाही. जणू त्याने सुरा आणि पान केले होते. अर्थातच सुरापान. सुरा म्हणजे दारू. नाही का? दुसरा दिवस उजाडला होता. लोकांनी बी - बियाणे घेऊन पेरा करण्यासाठी शेतात गेले होते. पेरणीला प्रारंभ झाला होता. कोकीळ पक्षी रानावनात कुहुकुहु करीत साद घालीत होता. सत्यन उशीरानेच झोपेतून उठला. ते थेट सेवा सहकारी सोसायटीचे चेअरमन यांच्या घरी गेला. चेअरमन पहाटेच्या गाडीने बाहेर गावी गेले होते. भेट न झाल्याने सत्यन नाराज होऊन घराकडे परतला. घराकडे येता येता महादू सावकार यांच्या पेढीकडे सरकला. सावकाराच्या बैठकीत लोकांची गर्दी जमली होती. लालवाडीच्या पाटलाला सावकाराच्या माणसानी जेरबंद करून आणले होते. बैठकीत त्याला उलटे टांगून सावकार चाबकाचे फटकारे मारत होता. कारण लालवाडीच्या पाटलांनी सावकाराचे व्याजी घेतलेले पैसे बुडवले होते.

त्यामुळे सावकाराने पाटलाची पाट काळी, निळी, पिवळी करून सोडली होती. कापलेला बकरा जसा उलटा टांगतात, तसे पाटलाला टांगून

ठेवले होते. बैठकीत दर्शनी भागावर तिजोरीच्यावर महालक्ष्मीचा फोटो लावला होता. लक्ष्मीच्या हातातून सोण्याच्या पैशाचा पाऊस तिजोरीवर पडत होता. सुवासिक अगरबत्ती दरवळत होती. सावकार बैठकीत उच्च असणावर बसले होते. सावकाराची बैठक प्रशस्त होती. बैठकीत भवानी कंपनीची भलीमोठी सतरंजी अंथरली होती. सावकार मात्र पांढऱ्या शुभ्र उंचीपुर्ण गादीवर विराजमान झाले होते. तक्याला रेलून बसले होते. दोन्ही हातांच्या बाजूने लोड टाकले होते. वय वर्ष साठी मधील सावकार काळ्याभिल्ल रंगाचे. जणू अंधकाराचं सावळं रुप त्यांच्या रुपात रुपमंतर झालं होतं, गळ्यात टपोरी तुळस माळ, नेसलेली सफेद धोती, अंगात बाराबंदी, डोईवर काळी टोपी, भाळावर विभूत फासलेले आणि त्यावर गंध टिळा विभूषित झालेला. मध्यभागी कुमकुम तिलक. अबीर बुक्का आणि अष्टगंधी टिळा अन् सावकाराच्या पंदाड मिशा विस्फारलेल्या. अधून मधून मिशीला पिळ भरत सावकार सैरभैर पहात होते आणि दोन्ही हातांवर चंदणाचे सुवासिक पट्टे ओढलेले होते. जवळ एक वाकडा दांडा असलेली वेळूची ताशीव कोरीव काठी ठेवली होती. याच काठीने तो लोकांना सडकून काढीत होता. असं काळभिल्ल, काळभैरवी व्यामिश्र व्यक्तीमत्त्व बेडरनजर घेऊन बैठकीत स्थानापन्न झालं होतं. बैठकीत पानपुडा ठेवलेला होता. पानपुड्यात पान, काथ, चुणा, सोप, सुपारी, अडकित्ता आणि तंबाखू होता. लोक मस्तपैकी पान तंबाखूवर ताव मारून लालबुंद पिंग लालवाडी येथील पाटलांच्या अंगावरून पलीकडे टाकीत होते. निर्झरा सारखी थुंकी पाटलावर सिंचन करीत होती. सावकार मात्र लालबुंद पानाची पिंग रस्त्यावर मारीत म्हणाले,

"बोल सत्यन, काय काम काढलं?"

सत्यन थोडा चुळबुळला आणि म्हणाला,

"लोकांची पेरणी सुरू झाली आहे. बी - बियाणे वाचून माझी पेरणी खोळंबली आहे."

तसे सावकार प्रचंड असूरी आनंद व्यक्त करीत खो - खो... हसले आणि डोळे उडवीत म्हणाले,

"हे पहा सत्यन, पेरणी तुझी खोळंबली आहे. माझी नव्हे; माझा काय संबंध तुझ्या पेरणीशी? नान्या उगवला काय आणि तुक्या मेला काय? मला कशाचंच सोयर सुतक नाही? मी जिथं आहे तिथंच रहाणार आहे. कामाचं

तेवढं बोल. मी काय म्हणून जगाचं ओझ माझ्या खांद्यावर घेत बसू. नाही का?"

सत्यन अजीजीच्या सुरात म्हणाला,
"तसं नव्हं सावकार, मला पैसे हवे आहेत."
सावकार मोठ्याने हसले आणि म्हणाले,

"ताकाला जाऊन मडकं का लपवतोस? पैसे हवे आहेत असं म्हण ना. किती हवी आहे रक्कम? कमीत कमी आणि जास्ती जास्त सांग. कारण तुझे उत्पन्न पाहून पैसे मिळतील आणि अरे हो! तू किराणा दुकानांवर काम करण्यासाठी नोकर आहेस ना. किती पगार मिळतो तुला. आम्ही काय, आम्ही तर पैसे वाटायलाच बसलो आहोत. पण पैसे म्हणजे तुला काय विठ्ठल रखुमाईच्या मंदिरातील प्रसाद वाटला काय? घे शिरणी - टाक वाटून. तेही तुझ्या सारख्या भामट्या चोराला कोण देईल पैसे? चल फुट. चालता हो! नाहीतर पाठीची काताडी सोलपटून काढेल. तुझ्या सारख्या भामट्याला फुटकी कवडी सुद्धा मिळणार नाही. काय लक्षात आले का?"

सत्यन अजीजीच्या सुरात म्हणाला,
"तसं नव्हं सावकार. मला फक्त दरमहा तेरा हजार रुपये पगार मिळतो. घरात काय खाणारी तोंडे कमी आहेत का? आई, वडील, बहीण, भाऊ आहेत. संपूर्ण कुटुंब माझ्यावरच अवलंबून आहे. त्यासाठी पैशांची अत्यंत निकड आहे. दहा हजार रुपये हवं आहेत. अन्यथा पैशावाचून माझे रान पडीक राहिल. एकदाची दया करा."

सावकार आश्चर्य चकित होऊन म्हणाले,
"काय दहा हजार आणि दया? अरे तुला कोणी दहा रुपये तरी देईल काय? तुझी औकातच काय आहे आणि दया करणे म्हणजे स्वनाश? तरी पण मी तुला पैसे देईन. पण दहा टक्क्यांनी पैसे मिळतील. महिन्याचे महिना व्याज द्यावे लागेल. नाही तर चक्रवाढ व्याज लागेल आणि हो! बुडवण्याचा प्रयत्न केलास तर... या लालवाडीच्या पाटला सारखी दशा करीन. पाटलाला आताच चांगल्या प्रकारे पाहून घे. तुझी सुद्धा यापेक्षा बत्थर अवस्था करून टाकीन. अगदी पाठीची चमडी सोलून काढीन अन् फासळ्या फिसळ्या चुरमुडून काढेन. काय पटलं का? पटलं तर पैसे घे. नाही तर चालता हो!"

सत्यन पुन्हा गयावया करत म्हणाला,

"जी! जी!! सावकार अशी वेळ येणारच नाही. महिन्याचे महिना अगदी वेळेवर व्याज देत जाईन."

इतक्यात सावकाराचा मुनीम बालाजी सुध्दा हसत हसतच पडवीत आला. त्याला उद्देशून सावकार मोठ्या अधिकार वाणीने बालाजीकडे पहात म्हणाले,

"बाला, तिजोरीतील रोकड काढ."

मुनिम बालाजीने लालवाडीच्या पाटलावर एक जळजळीत नेत्र कटाक्ष टाकला. लालवाडीचे पाटील एखाद्या कापलेल्या बकऱ्या सारखे खाली मुंडक वरी पाय करून लोंबकळत होते. पाटलाचा देह लोळागोळा झाला होता. नाकातून पाणी ठिपकत होतं तर तोंडाला फेस आला होता. डोळ्यात लालबुंद लालिमा आरक्त होऊन उतरली होती. इतक्यात सावकाराने पाळलेला पांढरा शुभ्र कुत्रा जांकी बैठकीत आला. सावकाराचा वास घेऊन परतला. मात्र जाता जाता पाय वर करून लालवाडीच्या पाटलावर मुत्रनिर्झर करून दुडक्या चालीने परत गेला. तसा बालाजी हसला आणि हसत हसतच म्हणाला,

"आज पाटलाला खंडोबा पावला म्हणायचा. पाटलांचे सोळा आणि काम झाले म्हणून समजा."

असे म्हणून बालाने तिजोरी उघडली. तिजोरीतून शंभराच्या नोटाचे बंडल काढून सावकारा जवळ दिले. सावकाराने दहा टक्के रक्कम म्हणजे एक हजार रुपये कपात करून नऊ हजार रुपये सत्यनला देण्यासाठी बाजूला काढले. वहित मात्र दहा हजार रुपये खतवून सत्यनच्या हातावर केवळ नऊ हजार रुपये टेकवले. पैसे पाहून सत्यनचे डोळे गरगरले. तसा सत्यनचा जीव भांड्यात पडला. उर्जस्वल उर्जेची तरतरी आली आणि सत्यन झपाझप पावलं टाकत घराकडे निघून गेला. खरंच आर्थिक नाडी किती महत्त्वाची असते. नाही का? दरिद्री माणसाला ना लाज ना लज्जा. असली तरी ती जगाच्या वेशीवर टांगून ठेवावी लागते. अगदी एखाद्या कागदात पुडी बांधून, गुंडाळून ठेवावी तशी. गरीबाला गरीबी सोबत बेशरम होऊन जगावं लागतं. नाही का? हे एवढं का आणि कशासाठी? फक्त एका पैशासाठी. नाही का? खरंच मानवी जीवन जगत असताना पैसा हा सर्व काही नसला तरी बराच काही असतो. म्हणून सावकाराची सावकारी चलते. पैसा हा भगवान नसला तरी लक्ष्मी

आहे. हे कसे विसरता येईल? कारण दुनियेचे हर क्षण, हर निमिष, हर पळ पैशांवर चालतात. देवळात पैसा, लग्नात पैसा, मृत्यूत पैसा सर्वकडे भरून उरला आहे, त्याचे नाव पैसा आणि हाच पैसा सत्यनला हवा होता.

नाहीतर पैशा अभावी त्याच्या शेतीची पेरणी ठप्प झालेली असेल. एक हंगाम वाया गेलातर शेतकऱ्यांचे कंबरडे मोडायला कितीसा वेळ लागेल. गावात पत, घरात एकमत अन् शेतीत खत हेच भारतीय शेतकऱ्यांचं खरं तत्वज्ञान असायला हवं. तरच या अशा नैसर्गिक अवर्षण प्रवण काळात भारतीय शेतकरी टिकून राहिल. सध्या नैसर्गिक आपत्तीचा फार मोठा सामना भारतीय शेतकऱ्यांना करावा लागत आहे. हा संघर्ष किमान दोन तीन दशका पासून सुरू झाला आहे. त्यामुळे शेतकऱ्यांना आत्महत्या कराव्या लागत आहेत. हे नव्याने प्रतिपादन करण्याची आवश्यकता आहे, असे मला तरी वाटत नाही. मात्र यात सावकार शाहिचं भलं रं दादा भलं होताना दिसून येत आहे. हे बरे नव्हे; कृषी जीवन जानिवा समृद्ध करणं हे प्रत्येकाचं कर्तव्य आहे. आता ही जबाबदारी सर्व सामान्य माणसावर येऊन पडली आहे आणि ती जबाबदारी भारतीय माणूस पार पाडण्यास समर्थ आहे. हे सर्व आपल्या सर्वांच्या कृपाप्रसादने व्हावे ही प्रत्येकांची अंतिम इच्छा आहे. कृषी विषयक नाविन्यपूर्ण धोरण प्रभावीपणे पुढे यायला हवे. कारण दिवसेंदिवस पाऊस काळ रजेवर जात आहे. अवर्षणप्रवण चक्र असेच चालू राहिले तर मानव नावाचा प्राणी तर शिल्लक रहाणारच नाही. पण त्या सोबत संपूर्ण जीवशीव सृष्टी नेस्तनाबूत होऊन जाईल आणि या धरेवर वाळवंट निर्माण होईल. आता कुठे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्यांचे सत्र सुरू झाले आहे. हा प्रारंभ आहे का गच्छंती आहे, का येणाऱ्या संकटांची चाहूल आहे? यासाठी भारतीय शेतीची पर्यावरणवादी सुस्पष्ट भुमिका तयार झाली पाहिजे, शेती आणि शेतीचे अर्थशास्त्र, भारतीय अर्थव्यवस्था आणि शेतीची उत्पादन क्षमता, कृषीक्षेत्राची सुधारणा आणि शेतकरी स्वावलंबन योजना, पर्जन्यमान बिघडण्याची कारणे आणि उपाय, जमिनीची धूप, सिंचन क्षमता, कृषीनिष्ठ धोरण, बि - बियाणे, खते, राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठ, शेतीमालाला किफायतशीर हमी भाव इत्यादी धोरणाची प्रभावी अंमलबजावणी होणे काळाची गरज आहे. तरच शेती आणि शेतकरी जिवंत राहिल. लाख मेले तरी हरकत नाही. पण लाखांचा पोशिंदा जगाला पाहिजे, टिकला पाहिजे,

तरला पाहिजे तरच राष्ट्र जीवंत राहिल. आज रोजी कथा कादंबरीकार लोक शेती आणि शेतकऱ्यांच्या व्यथा वेदना मांडताना दिसून येतात. पण यावर प्रभावी उपाय अद्याप एकाही साहित्यिकाला सांगता आले नाहीत. मग हे साहित्यिक लोक मोठ्याने गळा काढून मड्याजवळ गवरण्यासाठी आहेत का? शेती ही शेतकऱ्यांची आई आहे आणि कास्तकार हा खरा शेतकरी आहे. भारतीय कृषी क्षेत्र कास्तकऱ्याच्या मालकी हक्काचे करण्याची वेळ जवळ आली आहे. पण हे होत नाही आहे. ही खरी शोकांतिका आहे. अशा गवरणाऱ्या साहित्यिकाला श्रद्धांजली वाहाण्याची वेळ खऱ्या अर्थाने जवळ आली आहे. कारण व्यथा वेदना पाहून कुणीही ते शब्दबद्ध करू शकत. पण या व्यथा वेदना रोखण्यासाठी या लोकांची प्रतिभा गंज खाऊन पडली आहे का? अशा स्वरूपाची अपेक्षा सत्यन सुध्दा करत होता आणि ती रास्तही होती. हे सर्व मान्य झाले पाहिजे. नाही तर भारतीय कृषी क्रांती कुठल्या लाल बस्त्यात जाऊन बसेल, हे सांगणे कठीण होऊन जाईल. शेतीची पेरणी होऊन दिवस पुढे पुढे सरकत होते. अधुन मधुन रोजच पाऊस पडत होता. उशीराने का होईना पाऊसकाळ चांगला झाला होता. त्यामुळे नदीनाल्यांना पुर येऊन नदीनाले तुडुंब भरले होते. सारी धरा हिरवळीने नटली होती. जागोजाग गवत उगवले होते. पांढन रस्त्याची पायवाट हिरव्यागार गवतानी आच्छादित झाली होती.

दोन्ही बाजूची झाडी झुडपे कोवळ्या लुसलुशीत हिरव्या पानानी बहरून आली होती. जागोजाग हरळी उगवली होती तर जिकडे तिकडे रानफुले फुलारून आली होती. माळरानावरचा पळस हिरवागार रुपसौंदर्य घेऊन सळसळत होता. शेतशिवारात कोकीळ पक्षी कुहु कुहु करून साद घालत होते. आटलेल्या नदीला पाझर फुटले होते. काळे - निळे नितळपाणी झुळझुळत होते. रानावनातला रानवारा थंडमस्त हवा घेऊन लहरत होता. शेत शिवारात पेरलेले बि - बियाणे हळूहळू अंकूर धरत होते. कुठे कुठे काळेरान हिरवी झाक घेऊन दिलरुब झाले होते. गाव शिवारातील शेतकरी शेतीची पेरणी करून मोकळे झाले होते. तर काही शेतकरी शेतीला कुपाटी लावण्याची मोहीम हाती घेऊन काट्याकुट्यात रंगमस्त होऊन रंगमंचर झाले होते. काही काही शेतकरी आपल्या शेतीच्या बांधावर अंबा, लिंग, चिंच, जांभूळ, बोर लावून राष्ट्रीय वृक्षारोपण कार्यक्रमात सहभागी झाले होते.

अनेक शेतकरी शेतीतली काळीमाती वाहून जाऊ नये म्हणून, आवश्यक त्या ठिकाणी दगडाधोंड्याची चिरेबंदी पवूळ घालून घेण्यात मनमस्त झाले होते. अनेकांनी शेतीच्या कुपाटी सोबत अवरा, चवळी, गवार या सारख्या भाज्यांच्या वेली लावून घेत होते. अनेक शेतकऱ्यांनी शेतीत झोपडे उभे करून गवत पाल्याने झापुन घेत होते. यात गवत आणि पळसाच्या पानाचा वापर मोठ्या प्रमाणात केला जात होता. काही झाले तरी झोपडी पावसाच्या पाण्याने गळणार नाही, याची दक्षता घेत होते. सागवान वृक्षाचे झाडे हिरवा शालू परिधान करून बहरून आले होते. रान शिवारात कोकीळ, कावळे, चिमण्या, साळूकीसह कितीतरी पक्षी शिळसाद घालण्यात तल्लीन झाले होते. नदीकाठावर पांढऱ्या शुभ्र बगळ्यांची मोहनमाळ जागोजाग स्थित झाले होते. बसलेली दिसत होती. सायंकाळच्या वेळी रवीरश्मीची किरणे पातळ होऊन चोहीकडे तर्णापर्णावर अंधरली होती. जसा जसा सूर्यकांत पश्चिमदिशेच्या फुलगंधी भाळावर फिदा होऊन तिच्यासवे स्व अस्तीत्व पश्चिमलिन करत होता. तसा तसा सूर्य पश्चिमगुडूप होऊन मावळण्यातच धन्यता मानत होता. कारण पश्चीमेची लाल लालीमा रवीराजीला भुल घालून रवीरश्मी सूर्यकिरणाची लयलूट करण्यात गुंग झाली होती अन् आकाशमार्गाने विहार करत फिरणाऱ्या दुग्धधवल पक्षाना रात्रसखी अलविदा देण्यात गुंग झाली होती. असे असले तरी पक्षीसृष्टी अमित मनोहर निसर्ग देखावा पाहण्यात भावसुंदर झाली होती. पक्ष्यांची रंगसंगती सुद्धा किती किती मोहक दिसत होती. खऱ्या अर्थाने निसर्ग लुब्ध झाला असेल तर तो पक्ष्यांच्या रंगसंगतीवर आणि त्यांच्या भावमंजूळ गाण स्वरालीवर. ज्यावेळी निसर्गराजीत कोकीळ भावमस्त, भावचूर होऊन कुहुकुहु करून गायला लागतो, तेव्हा निसर्गही भाव भावस्थ होऊन सालस आणि समृद्ध होऊन जातो. कारण पक्षाच्या आवाजात सुद्धा एक स्वरालीचा ताना भावमंतर होऊन येतो. तेव्हा ते गातात दत्तदिगंबरराचे राजप्रसादीक गाणे. गाणे कोणतेही असू द्या. त्या गिताचा स्वर गीतांजली होऊन येतो. तेव्हा भुपाळी होते दिगंतराची स्वर कामीनी! म्हणूनच पक्षीही असतात रंगीबेरंगी. लाल, निळे, पांढरे अन् मुग्धवून जातात स्वर कामीनीच्या राजप्रसादीक लोचनात. कारण लोचन कोणतेही असू द्या. त्यात असतात विश्वमाधुरीचे विनटलेले भावदंग प्रेम! याच प्रेमावरती अशीक अशीले झालेले असतात दुनियादारीचे उत्सव! प्रित उत्सव अन् प्रस्थान

केशरदिप्ती सौंदर्य..!

करतात प्रियशीच्या शोधात. अखंड विश्वाची पायचाल करण्यासाठी. प्रेमा
तुझा रंग कसा म्हणत.

२. प्रेम तिर्थाच्या काठावर...

प्रेम तिर्थाच्या काठावर हरी ओम.. राधे.. राधे... करीत केशरगंधी हवा लहरत होती. अंबरघनात शुक्रतारका पहाट गारव्याकडे सरकत होती. गंध सुगंध घेऊन वहात असलेली थंड हवा अवघ्या विश्वाला गंधमोहन करून सोडत होती. तलम रेशमी सुताची काया परिधान केलेली केशरदिप्ती सौंदर्य शालीनी रुपसुंदरी सारा कराची मध्ये एका छोट्याशा घरट्यात निश्चांत होऊन विश्रांती घेत होती. सडपातळ अंगाची रुपमनोहर कांचन गंगा स्वप्न सुंदरीच्या बाहुपाशात एखाद्या घायाळ हरणी सारखी विसावली होती. काळे तजेलदार नेत्र अंधाऱ्या गहिऱ्या रात्रीत सुरमा रेखीव नेत्रपल्लव घेऊन काचेरी सौंदर्य शांतचित्ताने विसावले होते. कमरे पर्यंत लोबंकाळणारा केशरकुंतल साज रुपमनोहर सौंदर्याचे अमीट दर्शन घेऊन स्तब्ध विस्तब्ध झाला होता. अंगात कथीया रंगाचा सलवार कमीज घातला होता. गळ्यात कथीया रंगाचीच ओढणी घातली होती. त्यामुळे सारा आहे त्या पेक्षाही अंगाने जास्तच काटकसर दिसत होती. डोळ्यात सुरमा रेखला होता. डोईवरचे केस अस्ताव्यस्त झाले होते. हसऱ्या सतलज नदीकाठाचे निर्झर साराच्या मुखमंडलात आखीव रेखीव होऊन नर्तनगान करीत होते. गोऱ्या मवू तनावर सुरमा रेखलेल्या पापणपाती देखणा भाव घेऊन भावविभोर झाल्या होत्या. चक्षूमंडलातील काचेरी चमक दिप्तीस्फुल होऊन चमकत होती. गोऱ्या मवू कायेवरची गुलाबी झाक चांदण चुऱ्याची साक्ष देत पहाट लालीत दिप्त प्रदीप्त होण्यासाठी हळूवार फडफडत होती. स्त्रीसौंदर्याची खाण पाकिस्तानच्या भुमीत

लयमंतर होऊन भिंगरगान करीत होती. स्त्रीसौंदर्याची भुपाळी कराची नगरीत विसावली असलीतरी तिचे रूपसौंदर्य भारत भूमीच्या भेटीसाठी उतावीळ होऊन पदन्यास करीत होते. देहाने पाकिस्तानात आणि मनाने भारतीय भुमित लयमंतर झालेली गंधीतपहाट प्रितीचा बकुळ फुलवण्यासाठी तडफडत होती. साराचे डांळीबा सारखे लालचुटुक हासरे पण बोलके ओट आणि पांढरे शुभ्र दंत भावदंग होऊन प्रितीची आराधना करीत होते. या मध्ये एक फार मोठा अडसर होता.

तो म्हणजे पहिला जाती धर्माचा तर दुसरा शत्रू देशाचा. सारा एका मुस्लिम कुटूंबात जन्मलेली रंगबहार प्रेम देवता आणि तिच्यावर उमललेल्या कितीतरी गुलाब कलीका. आता ही कळी पुर्ण उगवून फुलं झालेली. साक्षात चार अपत्याची आई! किती मोठा शब्द, आई!! साक्षात जाई, जुईची फुलारलेली फुलवेल. या वेलीचे प्रेम जडले होते ते भारतीय रक्ताच्या हिंदू मुलावर अर्थातच सत्यनवर. कसे फुलावे हे प्रेम? प्रेमाला जात, धर्म, वर्ण, वय आणि देश, विदेश, राष्ट्र, प्रांत नसतोच मुळात. म्हणून तर प्रेम हे निष्पाप निरागस मुलासारखं असतं. नाही का? प्रितीला जातीयतेच्या आणि धर्मपंथाच्या उतरंडी नसतातच मुळात. म्हणूनच मुळात प्रेम हे निष्कलंक असतं. पहाता पहाता पहाटेच्या आजानची वेळ झाली होती. कराची पाकिस्तान मध्ये मशीदीवरच्या भोंग्यावरून अल्लाह अकबरची हाक ऐकू येत होती. याच वेळी सारा झोपेतून अलगद उठून रजईवर बसली. थोड्या वेळाने उठली आणि घाई गडबडीने वजू करून नमाज अदा करण्यासाठी विशिष्ट बैठक घेऊन जमीनीवर ध्यानस्थ बसली. प्रथम तिने पाच कलमा पठण केल्या. डोईवर ओढणी घेऊन शांत चिंताने आसन ग्रहण केले होते. मात्र तिच्या मनात एक प्रितरश्मी गुलाबी वादळ घोंघावत सुटले होते. खरी नमाज आणि खरी ईश्वर भक्ती करायची असेल तर ती प्रिती शिवाय तरणोपाय नाही, हे तिचं तत्त्वज्ञान होतं. जळी - स्थळी - काष्टी - पाषाणी भरून उरलाय तो ईश्वर म्हणजेच प्रिती. प्रितीचा अगाध महिमा. प्रितीची आराधनाच मुळात इश्वर आहे. साक्षात भगवान अल्लाताला. मुळात इश्वराचे अधिष्ठान प्रितीतच असते, नाही का? ईश्वराची आराधनाच करायची असेल तर चराचरावर प्रेम करा म्हणजे आपोआप ईश्वर दर्शन घडेल. प्रेम म्हणजेच खरा देव! खरा ईश्वर!! खरा अल्लाह. प्रितीचे डोळे नेहमी ईश्वर भक्तीत तल्लीन

झालेले असतात. म्हणून हे तल्लीनपण फक्त आणि फक्त प्रितीच्या गाभाऱ्यातच अनुभवता येतं. प्रितीचे तराणे उत्कटता घेऊन आलेले असतात. प्रितीचा सोहमश्वास नेहमी गंधसुगंध घेऊन आलेला एक सुगंधी कलश असतो म्हणून तर प्रभा फाकते. पक्षी किलबिलतात आणि सारी धरा आनंदघन बनते. उदयचलावर संधी प्रकाशाची किरणं लयभिंंगर होऊन प्रितीच्या नादमाधुर्यात तल्लीन होऊन गेली होती. प्रित सख्याच्या स्मृती पटलात लयमंतर होऊन नर्तून जात होती आणि उजडतं ते गुलाबी हृदयात जडावलेलं फुलगंधी प्रेम घेऊन. साक्षात प्रितीचा सहस्ररश्मी चंद्रमा. प्रितीचे प्रेमप्रदेश एकमेकांना नेहमी याच संधी प्रकाशात आलिंगन देऊन सृष्टीमनोहरात प्रितरश्मी उपवन शोधत रक्तरंजीत होतात. तेंव्हा कुठे भेटते ती प्रिती, किर्ती आणि क्रांती. प्रितीचे प्रितपाखरू नेहमी भरारत असते तर कधी पावश्या पक्षी होऊन, फक्त एका थंडगार थेंबासाठी तडफडत असते. साक्षात रिमझिमणाऱ्या पावसातील चातक पक्षी. प्रितीचे जनक आणि प्रितीचे उपासक नेहमी घन व्याकूळ असतात. जिचे रुपमाधुर्य नेत्र कटाक्षाना दिसते. पण हाती काहीच लागत नाही. म्हणूनच प्रितीचा महिमा नेहमी वसंतऋतू सारखा देखणा भाव घेऊन आलेला सुंदर बहर असतो. या ऋतूची ऋणझूण तलम रेशमी वस्त्रा सारखी असते. हाती लागतात ते फक्त या वसंतऋतूतले रक्तरंजीत प्रितप्रदेश! उपप्रदेश आणि महाप्रदेश!! साक्षात प्रितवल्लभ प्रितप्रदेश. ज्याची लांबी रुंदी मोजताही येत नाही. उंची तर कधीच मोजता येत नाही. म्हणून तर पारो.. पारो.. करीत फिरणारा फारुखी देवदास अख्खी जिंदगीभर प्रित फुलोऱ्यात भावदंग झालेल्या प्रित झुल्यावर झुलत राहिला तर रोमियो जुलियट फक्त प्रितीचे नादमाधुर्य घेऊन गुलाब पाण्यात पुंजाळत राहिला. लैलाने मजनूचे गोडवे गाण्यातच धन्यता मानली तर राधा कृष्णाची उपासना म्हणजे प्रितीचे सुरमाकित नेत्रराऊळ. शंकुतलाने अखेरच्या श्वासापर्यंत दुष्यंताची आराधना केली. सावित्रीने जन्मो जन्मी हाच पती मिळू दे म्हणून सत्यवानाची पुजा मांडली. सलीमने अनारकली मध्ये जीवन जानिवेचे सत्यदर्शन शोधले, सारा सत्यनने वैश्विक प्रिती रुपमंतर केले तर कित्येक प्रेमविरांनी आपली प्रियशी सुरापानात शोधली. अखेर प्रियशीचा खरा शोध लागला का? मुळीच नाही. कुणालाच प्रितीचे दर्शन झाले नाही. कारण प्रिती अगाध आहे. तिचे भावकल्लोळ एखाद्या वाट चुकलेल्या हरीणी सारखे

असतात. साक्षात फडफडणारी रक्तरंजीत पक्षीण. म्हणून तर अनेकांची खरी प्रियशी बोटल ठरली. प्रितीचे दुःखदर्द विसरण्याचे एकमेव खरे साधन म्हणजे दारू. सुरापानात प्रितप्रदेश प्रितभूल होऊन जातात. साधन आणि साध्य किती मोठा फरक.

खरोखरच प्रिती एवढं महान देवस्थान कुठलेच नाही. काशीविश्वेश्वर, मक्कामदिना करण्यासाठी हजयात्रा करावीच लागते, असे नाही. फक्त त्यासाठी एक करा. निर्लिप्त, निर्विकार, निरामय होऊन प्रितीला शरण जा. मग मात्र देश, विदेश, जात, पात, धर्म, पंथ या सर्व संकल्पना एखाद्या पत्याच्या बंगल्या सारख्या गळून पडतील आणि शिल्लक राहतील त्या मानवी जीवन जानिवेच्या गंधमस्त प्रित लहरी. प्रित पक्षाच्या गगनस्थ लहरी. प्रेम पक्षाची एक उत्तुंग भरारी! जातीयतेच्या सिमा ओलांडून प्रित देवतेच्या चरणी रुजू व्हाल, तरच मानवी जीवन जानिवा फुलवता येतील. मानवी आयुष्याचे खरे मानवी मुल्य प्रित सांभारातच एकरूप झालेले असतात. त्यासाठी प्रितीला शरण जा. प्रित वात्सल्यात भिजून चिंब चिंब व्हा! प्रित ही देवता आहे. तिला अनन्य भावाने शरण जा. यातच तुमच्या जीवन जानिवेचे श्रमसाफल्य आहे. प्रेम देवतेच्या कुंतलात गजरा माळून मोगरा फुलवा अन् गंधमोहन व्हा. याच ठिकाणी भेटेल तो लैला लैला करणारा कलंदर प्रेम पुजारी मजनू. साक्षात परब्रह्म परमेश्वर विष्णू. राधेच्या नादालयात तल्लीन होऊन गाणारा तो प्रित वात्सल्याचा श्री सखा! श्री कृष्ण!! श्री वत्स!!! साक्षात पांडुरंग. युगे अड्डावीस विटेवरी उभा. रुक्मिणीच्या शोधत. प्रितीचे डोळे नेहमी तजेलदार असतात. त्यात डोकावून पहा. रुक्मिणी स्वयंवर सिध्द पांडुरंग भेटेल. मग तुम्हीही तुमचे प्रित स्वयंवर शोधा. तिथेच असेल एखादी गुलबदन परी. त्यात गंधाळून जा. मग मात्र त्यातच दिसेल एक प्रितभरी भरारती गुलजार प्रित छबी. कृष्ण आणि कृष्णाली. त्यामुळे अशा डोळ्यात जात, पात, धर्म, पंथ नसतोच मुळी. प्रितीचे डोळे वैश्विक सत्याचा उलगडा करण्यासाठी नेहमी शोध घेऊ पहातात. त्यालाच घनव्याकूळ प्रिती असे म्हणतात. त्यामुळेच तर खरे प्रेमवीर धर्म - अधर्माच्या पलिकडे जाऊन वैश्विक सत्याची हाकाटी देऊन प्रित फुलोऱ्यात भावदंग होतात. भावविभोर होतात. गंध सुगंध होतात. साक्षात गंधमाधवीचे गंधीत तत्वसार होतात. जिथे नसतो जात - पात - धर्म - पंथ. तिथे असतात फक्त प्रितरश्मी काजळमायेत

गुंफलेले सुरमाकिंत रेशीमी निळे, श्यामल धागे. याच रेशमी धाग्यात राधा कृष्णाची भावमंतर कहाणी रुपमंतर होऊन गेली. लैला मजनू, सोहणी महिवाल आणि दत्तदिगंबराची आळवण करणारी लयधुंदार प्रेम कहाणी अखंड विश्वाला समतेची उज्वल प्रभा देत सुटली आहे. हा आनंदघन प्रवास केल्या शिवाय प्रितीची उत्कटता, प्रितीचे सामर्थ्य आणि प्रितीची उर्जस्वलता जाणताच येत नाही. प्रितीची अनुभूती अनन्य साधारण असते. तिला शरण जा. तरच दिव्य प्रितीचे अगाध दर्शन घेता येईल. प्रिती म्हणजे दोन जीवाचे आकर्षण नव्हे; प्रिती म्हणजे दोन शरीराचे शरीर सुख नव्हे; प्रिती म्हणजे कामूक विकृत वासना नव्हे; तर प्रिती म्हणजे जे सांगताही येत नाही आणि बोलताही येत नाही. असे काहीतरी वेगळेच अबोल रेशीम कांतार क्षण. प्रित कांतार क्षण. मंतरलेले गोदेचे काळेनिळे पाणीच पाणी. खरंच प्रित प्रवास किती दिवस आणि कुठे पर्यंत करावा लागतो? प्रेम मंदिर हाती लागे पर्यंत. नाही का? प्रेम मंदिराचे काळे निळे काजळ काठ निळ्या निळाईत भावदंग होऊन जातात. निळ्या निळाईवर रेखलेल्या असतात घनव्याकूळ गुलाब कलीका. गंध सुगंध गंधमोहन करण्यासाठी. गुलाब मिश्रीत घनव्याकूळ छटा प्रित देवतेच्या कुंतलात दिलबहार झालेल्या असतात. कुंतल सखीच्या नेत्रालयात नेत्रपल्लव होऊन जा. गंध सुगंध घेऊन आलेला खुशबो प्रितीच्या झारीत निरंतर निर्झरत रहातो म्हणून तर अवघे विश्व, ब्रम्हांड नायकाला कुर्निसात करतं. प्रित दिपीका नेहमी प्यारमोचन जीवाला मुग्धावून सोडतात. त्याच प्रित पुरुषाला प्रोत्साहित करतात. प्रितीचा वंश आणि प्रितीची परंपरा काही औरच असते. अवघी जीवशीव सृष्टी प्रेम पुजारी होऊन प्रितीचे कवडसे उधळीत निघालेली सरीता असते. केशरदिप्ती सौंदर्य! प्रितीच्या प्रसादालयात आनंदघन होऊन खुशबो - ए - जत्रत, उधळीत असते. म्हणून तर प्रेम पुजारी आणि प्रेम देवता ह्या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू असतात. छा... छू... छुमंतर... त्या एकमेकांना कधीच छेदत नसतात. छेदू नये छेदल्या तर अवघी सृष्टी चंद्रप्रभ होऊन दुग्धधवल चांदण्याची बरसात करते. असंच नितळ काचेरी सौंदर्य साराच्या काचेरी देहातून परावर्तित होत होतं. जे की, तारुण्याच्या छटा मंगलमय होऊन प्रितरश्मी चंद्रमा झाल्या होत्या. प्रितीला चंद्रमोळी घरट्याची खरी आस असते. प्रितीची साधना नेत्रसखीच्या गुंजनात पुंजाळत असते. प्रिती ही कुठेही जन्म घेत नसते. कारण ती असते नलीनी.

सारा ही खऱ्या अर्थाने अर्धनारी आहे, म्हणून ती नटेश्वराच्या तितीक्षेत नलीनी झाली आहे आणि तिचा नटेश्वर भारतीय भुमीत पुंजाळत होता. एक दिवस ही अर्धनारी भारतीय भुमीत पैजननाद करीत दाखल होईल. तसा नटेश्वर कमळ पाकळीस्थीत प्रफुल्लित होऊन आणि अर्धनारी नटेश्वराची रुपकाया भारतभूच्या रंगमंदिरात भावदंग होऊन रंगमंचर होईल. साराच्या रुपाने मोहब्बत - ए - इष्क सिमा पार करेल. ही आहे ताकद फक्त आणि फक्त प्रेमाची. प्रितीची झारी निरंतर निर्झरत रहाते, प्रेम देवतेच्या रंगमंदिरी. सारा आणि सत्यन या दोन प्रेमी युगुलाची प्रेम कहाणी सुरू झाली, ती ऑनलाईन पब्जी खेळातून. सत्यन आणि सारा हे दोघेच दिवसरात्र पब्जी खेळण्यात मशगूल झाले होते. सत्यन हा हिंदुस्थानी तर सारा ही पाकिस्तानी. वास्तविक पाहता साराचे लग्न झालेले. जे की, आई वडिलांचा मान राखून पण लग्न समारंभाच्या विरुद्ध जाऊन साराने न्यायालयीन प्रक्रिया पूर्ण करून नोंदणी पद्धतीने विवाह केलेला. साराचा पती महंमद शेख हा कराची येथे रिश्का चालवून आपला संसार चालवायचा. त्याला पहिल्या पत्नी पासून दोन मुलं होती. साराचा विवाह वयाच्या सोळाव्या वर्षी झाला होता. कारण मोगऱ्याचं फुलं असतं वय वर्ष सोळा अन् नागीलीचं पान असतं वय वर्ष सोळा. नाही का? अगदी सहा सात वर्षात सारा, चार अपत्याची आई झालेली. तीन मुलं आणि एक मुलगी असा परिवार. रिश्काच्या व्यवसायातून जेमतेम कमाई होऊ लागली. परंतु पाकिस्तान देशांची अर्थव्यवस्था कोलमडून गेली असल्याने दिवसेंदिवस महागाई वाढू लागली. त्यामुळे रिश्का व्यवसायातून आलेली मिळकत तुटपुंजी असल्याने घरखर्च भागेनासा झाला. त्यामुळे शेख महंमद यांनी साराला मुला बाळासह कराची येथे ठेवून तो सौदी अरेबिया येथे कामाच्या शोधात निघून गेला आणि मिळेल ते काम करून घरखर्च सांभाळू लागला. इकडे कराची मध्ये सारा सैरभैर झाली होती आणि करमणूक म्हणून ऑनलाईन पब्जी खेळाच्या प्रेमात पडली. पब्जी खेळ सुरुवातीला दोघे चौघे मिळून खेळू लागले. मात्र काही वेळा सत्यन आणि सारा हे दोघेच रात्र दिवस पब्जी खेळ खेळू लागले. खेळता खेळता चिकन डिनर पार्टी या खेळाच्या प्रेमात पडले आणि हळूहळू दोघेही एकमेकांना ऑनलाईन पद्धतीने चॅटव्दारे संवाद साधू लागले. कालांतराने दोघांचीही मैत्री जमली. एकमेकांचे फोन नंबर एकमेकांना दिल्या गेले. आता मात्र दोघांची अत्यंत जवळीकता वाढली आणि

दोन शरीर, दोन मन एक झाले. दुरभाष्य संवाद सुरू झाला. व्हिडिओच्या माध्यमातून सारा पाकिस्तान स्थित निवासस्थान सत्यनला दाखवू लागली तर सत्यन साराला भारत दाखवू लागला. असे करीत करीत रोजच व्हिडिओ संवाद सुरू झाला आणि दोघेही एखाद्या लोहचुंबका सारखे एकमेकाकडे आकृष्ट झाले. साराचा मुखचंद्रमा पहाण्याचे भाग्य अद्याप सत्यनला मिळाले नव्हते. कारण सारा नेहमी भुरका घालून रहात होती. एक दिवस साराने सत्यनच्या व्हाट्सअपवर दिलचे स्टिकर टाकले. तसा सत्यन फोन करून साराला म्हणाला,

"सारा तु पाकिस्तानात नेमकी कुठे रहातीस? मला तुझा संपूर्ण पत्ता हवा आहे. देशील? तुझ्या निमित्ताने मला पाकिस्तानची भूमी म्हणजे पुर्व अश्रमीची आमचीच हिंदूस्थानची भूमी पहाता येईल."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"का बरे! भेटायला येतो आहेस का? मी खूप खूप दुर रहाते रे! पण तू न आलेलाच बरा."

सत्यन म्हणाला,

"दुर म्हणजे नेमके ठिकाण तरी सांग. जरूर भेटीसाठी येईन."

सारा गंभीर झाली आणि म्हणाली,

"नको नको. तुझ्या हातावर गोंदलेला ओम् आहे. इथे तुला धोका होईल. पाकिस्तानात येण्याचे वेडे धाडस करू नकोस. इथले लोक तुला काफर समजून मारून टाकतील. इथले लोक खुपच खराब आहेत. चक्क तुला कापून काढतील. एखादा बकरा सोलावा तशी तुझी चमडी सोलून काढतील. ना दाद ना फिर्याद! इथे कायद्याचे राज्य चालत नाही. इथे चालतो तो हम करे सो कायदा. शिवाय मी खूप म्हणजे खूपच दुर रहाते रे! तु माझ्या पर्यंत सुरक्षित येऊच शकत नाहीस. मी कराची मध्ये रहाते. कदाचित हिंदुस्थानची फाळणी झाली नसती तर आपण दोघेही एकाच देशाचे राहिलो असतो अन् आपली भेट गाठ झाली असती. या जन्मी हे शक्य नाही. पुढल्या जन्मात आपण नक्की एकमेकांना भेटू. हा माझा वादा आहे. वाटल्यास आपण पुढील जन्मात एकमेकांचे जीवन साथी होऊ. आपली प्रार्थना अल्लाह कबुल करेल. नक्कीच कबुल करेल."

सत्यन गंभीर झाला. हातावर केवळ हिंदूत्ववादी ओम चितारला असेल तर त्याला पाहून जीवावर उठणारे पाकिस्तानी मुस्लीम कुठे आणि भारतीय मुस्लीम कुठे? याचा विचार करीतच जाग्यावरून उठला. तसा तो प्रचंड नाराजही झाला. नाराजी व्यक्त करीत म्हणाला,

"ठिक आहे. मी नाही येणार. पण आपली भेट अल्लाह याच जन्मात कबुल करेल, असे मला वाटते. जेव्हा केंव्हा नियतीच्या मनात असेल, तेव्हा भेटू आपण. आपल्या देशाची फाळणी बॅरिस्टर जिना साहेबानीच तर केली आहे ना. काय तर म्हणे त्यांना पंतप्रधान व्हायचे होते. बॅरिस्टर जीना साहेब जन्मले नसते तर कदाचित आपली भुमी एकसंघ राहिली असती. भुमीचे विभाजन झाले नसते आणि आपली भेट आपल्याच देशात झाली असती. भुमीचे तुकडे झाल्याने सख्खे भाऊ पक्के वैरी झाले. सध्या चुली झाल्या दोन, तुम्ही आम्ही कोण? अशी परिस्थिती निर्माण झाली आहे. असो! मला पक्ष्यांचे पंख असते तर क्षणात उडत आलो असतो तुझ्या पर्यंत, तुझ्या भेटीला. माझ्या हृदयातील प्रेम पाखरू तुझ्या दर्शनासाठी आतूर झाले आहे. कारण लव्हबर्ड हा एकटा एकाकी जीवन कधीच जगू शकत नाही. तो मरतो. त्याची रक्तरंजीत चिवचिवाट ऐकून मी हैराण होऊन गेलो आहे. कारण चोचीत चोच पक्षी दोन ओळख पाहू पक्षी कोण?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"लव्ह बर्ड!"

सत्यन हसून म्हणाला,

"हाच लव्हर, लव्हबर्ड होऊन माझ्या हृदय मंदिरात सारखा फडफड करीत आहे. तो तुझ्या भेटीसाठी विव्ळतोय गं."

सारा म्हणाली,

"अगदी खरं. पक्षी असतास तर नक्कीच उडत आला असतास. पण बरे झाले, तुला देवाने पंख दिले नाहीत. खरंच माणसाला माणूस म्हणून जन्म देण्या ऐवजी पक्षाच्या रुपात जन्म दिला असता तर किती बहर आला असता. नाही का? आपण दोघे तर या झाडावरून त्या झाडावर फक्त प्रेमगीत गात सैर केली असती. पण देवानं आपल्याला माणूस केलं आणि चक्क आपली जिंदगी बरबाद करून टाकली. आता फक्त रक्तरंजीत घायाळ पंख लावून फडफडत बैस जाग्यावरच. बॅरिस्टर जिना साहेबांना प्रधानमंत्री व्हायचं होतं. हे

खरं आहे. त्यांना हिंदूस्थानची फाळणी नको होती, हे पण तितकच सत्य आहे, सत्यन."

सत्यन विचारशील होऊन उत्सुकतेने म्हणाला,

"मग आपल्या देशाची फाळणी कुणी केली. मी तर असं ऐकलंय, देशाची फाळणी जिना साहेबानीच केली आहे. कारण त्यांना कुठल्याही परिस्थितीत देशाची सत्ता हवी होती. सत्ता, मत्ता आणि साम्राज्य हे विचार माणसाला कधीच सुखी ठेवत नाहीत. शेवटी बॅरिस्टर जीना साहेबांचे जे व्हायचे होते, तेच झाले. अखेर त्यांची प्रतिमा हिंदुस्थानच्या भुमीचा कत्तलबाज अशीच राहिली."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"मुळीच नाही रे. देशाची फाळणी केवळ महात्मा गांधी यांनीच केली आहे."

सत्यन म्हणाला,

"शक्य नाही. उलट महात्मा गांधी म्हणाले होते, मी देशाचे तुकडे झालेले पाहू शकणार नाही."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"अगदी खरं. याच वाक्यात देशाची फाळणी लपली आहे. कदाचित महात्मा गांधी असे म्हटले नसते तर भारत देशाची फाळणी झालीच नसती. उलट आपला भारतदेश जगाच्या पाठीवर महासत्ता म्हणून प्रसिद्धीस पावला असता. आज आपण जगावर अधिराज्य करणारे राज्यकर्ते म्हणून राहिलो असतो."

सत्यन म्हणाला,

"किती वेडी आहेस गं तू. जो महात्मा देशाची फाळणी झालेली पाहू शकत नाही म्हणतो, तो फाळणी कशी करेल? जो देशाची फाळणी पाहू शकत नाही म्हणतो आणि वरती तू म्हणतेस याच वाक्यात देशाची फाळणी लपली आहे. हे कसं शक्य आहे?"

सारा गंभीर होऊन म्हणाली,

"मी वेडी नाही. उलटपक्षी तू वेडा आहेस. तुझा ऐतिहासिक अभ्यास तोकडा पडतो आहे. महात्मा गांधी म्हणजे महाधुर्त राजकारणी. त्यांच्या सारखे मातब्बर राजकारण कुणासही करता आलेले नाही आणि येणारही नाही."

सत्यन म्हणाला,

"बॅरिस्टर जिना काय कमी मुस्सदी होते का? त्यांच्या मुळेच तर या देशाचे तुकडे झाले. एक संघ देश दुभंगल्या गेला. हे सत्य नाकारून चालणार नाही. प्रत्येकांनी उदयन्मुख होऊन विचार केला गेला पाहिजे. तरच या भुमीचे लहान लहान तुकडे होणार नाहीत."

सारा गंभीर होऊन म्हणाली,

"किती वेडा आणि खुळचट आहेस रे तू. अरे बाबा, या पुढाऱ्यांची दाखवाची दात वेगळी असतात, खायची दात वेगळी असतात आणि चघळायची दात वेगळी असतात. तसे महात्मा गांधी यांनी प्रत्येक वेळी वेगवेगळ्या दाताचा वापर केला आहे. म्हणून ते इंग्रजालाही पुरून उरले आहेत. माणूस उगीच्या उगीच महात्मा होत नसतो. त्यातल्या त्यात महात्मा गांधी हे राष्ट्रपिता होते. हे कसे विसरता येईल? माणूस एखादे वेळी सहज महात्मा होऊन जाईल. पण पिता होणे दुर्लभ."

सत्यन हसून म्हणाला,

"मतलब?"

सारा झटपट म्हणाली,

"मतलब साफ आहे. तु कर मारल्या सारखा अन् मी करतो रडल्या सारखा."

सत्यन म्हणाला,

"अशी पडद्या आडून काय बोलतेस. जे बोलायचे आहे ते साफ साफ बोल की. नाही म्हणजे तुम्हा बायकांना भुरक्या आडून बोलायची संवयच असते म्हणा. नाही का? त्यातल्या त्यात तुझा मुस्लिम बुरखा. तुम्ही लोक बॅरिस्टर जीना साहेबांना याच बुरख्यात कायमचे जतन करून ठेवले आहे. हे पण तितकेच सत्य आहे. नाही का? जीना साहेबांची वाट याचं भुरख्या खाली लागली आहे. हे ही एक वास्तव सत्य आहे. आज रोजी तु मला रोज बोलते आहेस ते सुध्दा भुरक्या आडून. सनम थोडा पडदा तो हटा दो."

सारा दंग होऊन म्हणाली,

"अरे गाढवा, मी कशाला भुरक्या आडून बोलू आणि भुरख्यात ठेवू. इतिहास आणि ऐतिहासिक महापुरुष तुला एवढे सोपे वाटले का? महात्मा गांधी यांना हे सुचवायचे होते की, प्रधानमंत्री पदासाठी आडून बसलेले जिना

साहेब, जेव्हा वरचढ वाटू लागले, तेव्हा महात्मा गांधी यांनी नामी संधी शोधून काढली आणि म्हणाले, या देशाचे तुकडे झालेले मी पाहू शकणार नाही आणि इथेच बॅरिस्टर जिनाच्या बुद्धीचातूर्याची समिधा पडली. बॅरिस्टर जिना म्हणाले, आम्हा मुस्लिमांना पाकिस्तान हवे. स्वतंत्र पाकिस्तान! महात्मा गांधी यांनी लागलीच देऊन टाकले. म्हणून भारताच्या एक दिवस अगोदर म्हणजे १४ ऑगस्ट १९४७ रोजी पाकिस्तानला स्वातंत्र्य मिळाले. भारत नंतर एका दिवसाने उशिरा १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी स्वतंत्र झाला."

सत्यन मोठ्याने म्हणाला,

"बॅरिस्टर जिना यांनीच देशाची फाळणी केली की मग."

सारा पोट धरून कितीतरी वेळ हसू लागली. बराच वेळ हसतच राहिली आणि थोड्या वेळाने हस्यातून बाहेर येत सत्यनच्या सामान्य ज्ञानाची किव करून आत्मविश्वासाने म्हणाली,

"अरे हळू बोल. ही काही आपली भांडणे नाहीत. बॅरिस्टर जिनांनी भारताची फाळणी मुळीच केली नाही. कारण इंग्रजांनी या देशाचे सौंदर्य ओरबाडून काढले. मुस्लिमांनी तेच सौंदर्य फुलवले. कारण इंग्रज व्यापारी म्हणून आले आणि राज्यकर्ते बनले. मुस्लिम कायम स्वरूपी रहाण्यासाठी आले. शहाजहान यांनी ताजमहाल बांधून या भुमिचे उत्कट सौंदर्य खुलवले आहे. ते आजही चिरंतन स्वरूपात उभे आहे. उलट काँग्रेसने अखंड भारत का नाकारला? तेव्हा कुठे पाकिस्तानची निर्मिती झाली होती. पुढे इंदिरा गांधींनी यावर कळस चढविला."

सत्यन म्हणाला,

"ते कसा?"

सारा बुद्धीचातूर्य दाखवत म्हणाली,

"बांगला देशाची निर्मिती हे सुध्दा काँग्रेसचे अपत्य आहे. एका पाकिस्तानचे दोन तुकडे इंदिराजीने केले. तेव्हा पासून पाकिस्तान मरणप्राय यातना भोगतो आहे. घरात नाही दाणा अन् मला बाजीराव म्हणा अशी पाकिस्तानची गत झाली आहे."

सत्यन म्हणाला,

"ओके. मला ऐतिहासिक सत्याचा अभ्यास नाही आहे. तू जे काही सांगतेस ते सत्य का सत्याचा आपलाप म्हणायचा?"

सारा झटपट म्हणाली,

"सत्याचा आपलाप नाही, सत्याचे अपत्य म्हणायचे. दुसरे काय? सत्यन, आपले दोन्ही देश कधीच सुधारणार नाहीत रे! वास्तविक पाहता आपल्या देशात जातीय भावना दिवसेंदिवस टोकदार बनत चालल्या आहेत. त्या कुठेतरी थांबायला हव्यात. नाही तर येणारा काळ माफ करणार नाही."

सत्यन म्हणाला,

"काय होईल? युद्ध! महायुद्ध!! भारत पाकिस्तान युद्ध! तुझा इतिहासाचा अभ्यास चांगला दिसतो आहे. तुला चांगला योद्धा कोण वाटतो?"

सारा विचार मग्न झाली आणि एका बोटाची खुण करत म्हणाली,

"एक - छत्रपती शिवाजी महाराज साहेब, दोन - राजपुत्र संभाजी महाराज साहेब, तीन - महाराणाजी महाराज साहेब आणि चार - नेपोलियन बोनापार्ट हे योध्ये सर्वश्रेष्ठ होते, आजही आहेत आणि यापुढेही रहातील."

पुन्हा सत्यन थोडा गंभीर झाला आणि कसला तरी विचार करीत डोकं खाजवीत म्हणाला,

"तुला अडॉल्फ हिटलर कसा वाटतो?"

सारा चकित होऊन म्हणाली,

"हिटलर हा सगळाच स्विकारता येत नसला तरी, तो सगळाच अस्विकृत आहे, असेही म्हणता येत नाही. हिटलर मधील विकृती बाजूला केली तर हिटलर हा महापुरुषांच्या तुलनेत कुठेच कमी नाही, नव्हता आणि भविष्यात रहाणार नाही. हिटलर एक राजकीय विचारवंत म्हणूनच स्विकारावा लागतो. तसे नाही केल्यास सामाजिक अभिसरण प्रक्रिया थांबली म्हणून समज. त्यासाठी जातीय टोकदार भावना खरंच कुठेतरी थांबायला हव्यात."

सत्यन म्हणाला,

"कशा थांबतील? भारतीय मुस्लिम सोडले तर जगाच्या पाठीवरचे एकुण एक मुस्लिम राष्ट्र कट्टरपंथी आणि जातीयवादी आहेत. दहशतवादी आहेत. वास्तविक पाहता साम्यवादी असायला हवे होते. कारण महंमद पैगंबर साहेबांची शिकवण मानवतेच्याच दृष्टीकोनातून झालेली आहे. आम्ही त्या शिकवणीचा अर्थ आमच्या सोयी नुसार काढतो. म्हणून आम्ही कट्टर

पंथीय झालो. कुराणातील कोणताही पारा मानवतावादी शिकवण देतो. हे लक्षात घ्यायला हवे."

सारा चकित होऊन म्हणाली,

"अरे, व्वा.. व्वा..! तुझा जातीवाद आणि धर्मवाद कमालीचा जोरदार वाटतो आणि तितकाच टोकदार. तुझी यात फार मोठी गफलत होत आहे. आपला म्हणजे बाब्या अन् दुसऱ्याचं ते कार्ट. असं कसं म्हणता येईल? सत्यन! सर्व जाती धर्मात चांगले आणि वाईट लोक रहातात रे. हेच तत्त्व इतर देशांनाही लागू पडतं. हा जातीवाद रोखण्यासाठी तरुण पिढीने पुढे यायला हवे. पुर्वजाचा इतिहास समजावून सांगितला पाहिजे. तरच जातीय विष कमी होईल आणि दोन धर्मातले अंतर कमी होऊन लोक एकत्र येतील. निखळलेली मने पुन्हा साधंता येतील. पण हे काम एकट्या दुकट्याचे नव्हे; यास सामाजिक रुप आले पाहिजे. तरच समाज अमुलाग्र बदलेल. संपुर्ण जगाचे संदर्भ बदलून गेले आहेत. त्यामुळे सर्वांचे परिवर्तन आवश्यक आहे. तरच सामाजिक क्रांती होईल. त्यासाठी आपल्या सारख्या तरुण रक्ताची गरज आहे."

सत्यन खदाल कुत्सीत हसला आणि उपहासात्मक म्हणाला,

"पुर्वजाचा कोणता इतिहास सांगायचा? अशा इतिहासाची भारतीय हिंदूंना किंवा भारतीय मुस्लिमांना अजिबात गरज नाही. कारण १८५७ च्या उठावात इंग्रजा विरुद्ध सर्वच्या सर्व भारतीय मुस्लिम आणि हिंदू खांद्याला खांदा लावून लढले आहेत. हे थोडं तटस्थपणे लक्षात घे. त्यासाठी खरी गरज तुम्हा पाकिस्तानी लोकांना आहे. जगाच्या पाठीवर मुस्लिम लोक संख्या काय कमी आहे? पाकिस्तान मधील मुस्लिमांचा विचार केला तर इतरापेक्षा थोडे वेगळेच आहेत. वास्तविक पाहता जगाच्या पाठीवर शिया मुस्लिम संख्येने जास्त आहेत. ते सुन्नी मुस्लीमांना मुस्लीम म्हणून मान्यता द्यायला तयार नाहीत. पाकिस्तान मधील मुस्लीम सुद्धा बहू संख्य सुन्नी आहेत. हे इथे समजून घ्यावे लागते. असे असले तरी जणू जगाच्या पाठीवर भांडणं करण्याचा मक्ता पाकिस्तानी मुस्लीमांनीच घेतला आहे. यामुळेच पाकिस्तान दिवसेंदिवस स्वतःच्या प्रगती पासून कोसो दुर जात आहे. एक दिवस हे लोक खायला महाग होतील, तेंव्हा डोळे उघडतील. पण डोळे उघडून काही एक फायदा होणार नाही. वेळ निघून गेलेली असेल आणि जग कितीतरी पुढे

निघून गेलेले असेल. ज्यांना स्वतःची प्रगती करता येत नाही असा समाज, समुह बिनडोक असतो."

सारा गंभीर होऊन म्हणाली,

"अगदी खरं आहे. बॅरिस्टर जिना साहेबांची आई हिंदू होती. जोधा अकबर ही सुद्धा हिंदू होती, हैद्राबाद येथील निजामाची आई हिंदू होती. फारुक अब्दुल्ला साहेबांची पत्नी हिंदू आहे. शारुख खान यांची पत्नी हिंदू आहे. याचाच अर्थ हिंदू मुस्लिम हे शत्रू नसून मित्र आहेत. या दोन धर्मात रोटी बेटी व्यवहार झालेला आहे. फार पूर्वी पासून या दोन धर्मात अनुलोम प्रतिलोम विवाह पद्धती होती. त्यानुसारच विवाह झाले आहेत."

सत्यन म्हणाला,

"अनेक मुस्लिमांची पत्नी हिंदू आहे, हे मान्य. किती हिंदू लोकांची पत्नी मुस्लिम आहे? मुस्लिमांना हिंदू स्त्री पत्नी म्हणून चालते. मुस्लिम मुलगी हिंदूची पत्नी झालेली चालत नाही. मुस्लिमांना हिंदूचा जावाई होता येतं. पण हिंदू दामाद म्हणून चालत नाही. लगेच मशीदी सारख्या पवित्र ठिकाणावरून त्या मुलीला फाशी देण्याचा फतवा निघतो. दंगली होतात. जाळपोळ होते. कत्तली वेगळ्याच घडतात."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"तसं नव्हे रे! तु भलताच जावाई शोध लावत बसतोस. फार पूर्वी पासून अनुलोम प्रतिलोम विवाह पद्धती अस्तित्वात होत्या. राजेशाही गेली आणि लोकशाही आली. अनुलोम प्रतिलोम विवाह पद्धती बंद झाल्या. तेंव्हा पासून दोन जाती धर्मात तेढ निर्माण झाले. शत्रूत्व हे या लोकशाहीचे खरे अपत्य आहे."

सत्यन विचार पुर्वक म्हणाला,

"मुळीच नाही. यात जावाई शोध काय लावायचा. जे आहे ते सत्य आहे. अनुलोम प्रतिलोम विवाह पद्धत असली तरी बहुधा एकाही हिंदूची पत्नी मुस्लीम आढळून येत नाही. ही अनुलोम प्रतिलोम विवाह पद्धत फक्त हिंदूंनाच लागू आहे का सर्वांना? एक तरी मुस्लिम युवती हिंदूची पत्नी म्हणून दाखवून देशील का? असा विवाह झाला असेल तर मी माझे संपूर्ण आक्षेप विनाशार्त मागे घेईन."

सारा प्रचंड मोठ्याने खदाल हसली. कितीतरी वेळ हसतच राहिली. खुप बोलण्याचा प्रयत्न करू लागली. पुन्हा पुन्हा हास्याच्या उकळ्या येऊन बोलणं बंद होऊ लागले. हास्यामुळे तिच्या डोळ्यातून पाण्याच्या धारा लागल्या. शेवटी कसे तरी हस्य आवरुन म्हणाली,

"हिंदूनी मुस्लीम मुलीची मागणी घातली नसेल तर कशी दिसेल हिंदू लोकांची पत्नी. याचे नारळ मुस्लिम लोकावर फोडता येणार नाही. दोष द्यायचाच असेल तर हिंदू संस्कृतीला द्यावा लागेल. कारण हिंदू मानसिकता फार पूर्वी पासून मुजरा करण्यातच धन्यता मानत आली आहे. हिंदू राजे नष्ट झाल्या नंतर एकाही हिंदूला राजा व्हावे, असे का वाटले नाही? हा दोष मुस्लिम संस्कृतीचा आहे का हिंदू मानसिकतेचा? फक्त हिंदू धर्मात एकच राजा झाला. ते म्हणजे छत्रपती शिवाजी महाराज. प्रचंड स्वाभिमाना. त्यांच्या तेजःपुंज तक्ता पुढे अखेरचा सम्राट औरंगजेब बादशहा सुद्धा फिका पडला. कारण महाराज साहेबांची नैतिकताच तशी तोलामोलाची होती. शिवाजी महाराजा सारखी नैतिकता एकाही हिंदू राजात दिसून येत नाही. हा इथला खरा वास्तव इतिहास आहे. हे मान्य कर आणि पुढे चल."

सत्यन हसत हसतच म्हणाला,

"मला धर्म - अधर्माचे तत्वज्ञान शिकवू नकोस. मला एक सांग, मी तुझ्याशी लग्न करू का? असा प्रश्न केला तर तुला काय वाटेल? होशील लग्नाला तयार? आपण इतक्या दिवसा पासून एकमेकांना रोज बोलतो. पण तु साधा तुझ्या चेहऱ्यावरचा नकाब दुर करीत नाहीस. ही आहे तुमची मुस्लिम संस्कृती."

सारा मनमोकळी हसली आणि म्हणाली,

"किती वेडा आहेस रे तू! त्यात काय वाटणार एवढं. मी अवश्य तुझ्याशी लग्न केले असते. कारण मला हिंदू संस्कृती आवडते. हिंदुस्थान आवडतो. काय करणार माझा निकाह झाला आहे. माझ्या पती पासून मला चार अपत्ये झाली आहेत. आता मी लग्नाला होकार दिला तरी कोणता हिंदू माझ्याशी लग्न करेल? तेही चार अपत्यासह. मी खूप दिवसा पासून पाकिस्तानला कंटाळले आहे. हिंदू सोबत लग्न करण्यासाठी कितीतरी वेळा चाचपणी घेतली एकही हिंदू माझी अपत्य स्विकारण्यास तयार नाही आणि मी

माझी मुलं वाऱ्यावर सोडू शकत नाही. कुठली आई आपल्या आपत्याचा धिक्कार करेल?"

सत्यन म्हणाला,

"का विवाह करणार नाही? मी चार अपत्यासह मागणी घातली तर होशील लग्नाला तयार?"

सारा पुन्हा हसली आणि म्हणाली,

"मी तयार आहे. तुच तुझा विचार कर. नाही म्हटलं तरी मला हिंदू संस्कृती आवडते, हिंदुस्थान आवडतो आणि सर्वात महत्वाचे म्हणजे मला तू का कोण जाणे? पुर्व जन्मीचा सखा श्रीहरी.. श्री वत्स... वाटतोस. कदाचित प्रियशी आणि प्रियकर हे नातं आपलं या पुर्वीचचं असलं पाहिजे. असे मला उगीच्या उगीच वाटत राहते. अवश्य मी तुझ्याशी लग्न करायला तयार होईल."

आता मात्र सत्यन आनंदघन होऊन म्हणाला,

"साराजी, मी कृष्ण - तू राधा, मी बासूरी - तू गण गौळण... I Love you Sara!"

सारा मनस्वी आभार व्यक्त करीत म्हणाली,

"Thank's, I Love you Satyan..."

सत्यन म्हणाला,

"आता तरी नकाब काढून दर्शन दे."

सारा लाजेने चुरमुर झाली आणि म्हणाली,

"आता नको. पुन्हा कधी तरी."

सत्यन हसला आणि स्वगत म्हणाला,

"आता कृषी पुत्राचं काहीच खरं राहिलं नाही. उन्हाळे, हिवाळे, पावसाळे असेच जाऊ लागले तर शेतकऱ्यांच्या मुलांचे खरंच लग्न होईल का? शक्य नाही. आधीच मुलगी म्हणते मला नोकरीवाला हवा. कुठे आहेत नोकऱ्या. आता नोकरीचं काही खरं राहिलं नाही. शासकीय नोकरीचे दारे आता बंद झाली आहेत. याचाच अर्थ नोकर भरती बंद आणि खाजगी करणास प्रारंभ. त्यामुळे नोकरी नाही तर छोकरी नाही. किती उलटा जमाना आला. नदीचे पाणी गावात आणि गावातले पाणी डबक्यात. हे निसर्ग चक्र असेच उलट गतीने फिरत राहिले तर प्रत्येक गावात कितीतरी घोडमुंजेच

घोडमुंजे दिसतील. स्त्री वर्गाची अब्रू धोक्यात येईल आणि प्रत्येकाला आत्मसंरक्षणाचा लढा तीव्र करावा लागेल. अन्यथा शेतकऱ्यांच्या पाठोपाठ स्त्री आत्महत्या प्रकरणास प्रारंभ होईल. काही का असेना. या पुढे जात, धर्म, पंथ नामशेष होऊन जातील आणि फक्त उरेल तो केवळ स्त्री पुरुष भेद. या बाबींचा विचार केला तर आपण जो आंतरधर्मीय, आंतरजातीय आणि आंतरराष्ट्रीय विवाह करण्यास तयार झालो आहोत याचीच पुनरावृत्ती होत राहिल. नाही का?"

पहाटेचे तीन वाजून चौतीस मिनिटे झाली होती. रात्र सोहम सुखाचा खुशबो घेऊन रातराणीच्या फुलझडीत गंधाळून गेली होती. एकाएकीच सत्यनच्या हातातील मोबाईलची बॅटरी उतरली आणि हॅडसेट बंद पडला. तसा सत्यनने घरात बैठकीतल्या सतरंजीवर देह अंथरला. बैठकीत भलीमोठी सतरंजी अंथरली होती. बैठकीत सुभाषचंद्र बोस, भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव यांचे फोटो लावले होते. एका बाजूला छत्रपती शिवाजी महाराज, महाराणा यांचेही सुंदर फोटो लावले होते. मात्र सारा आणि सत्यन एकमेकांकडे आकृष्ट झाले होते. शब्द सुखाचे शब्ददान घेऊन दोघेही एकमेकांकडे आकर्षित झाले होते. पहाट चांदणी चंद्रा समीप रुणझुणत होती. आकाशाच्या तारका मोजत सारा कुठले तरी प्रेमगीत गुणगुणत पडली होती. घराच्या झरोक्यातून एक चंद्र आणि चांदणी झगमगत साराच्या गोऱ्यापान गुलबदनावर चंद्ररश्मी चंद्रज्योत फिदा होऊन रुणझुणत होती. काही केल्या साराला निद्रादेवी प्रसन्न होत नव्हती. कारण सारा सत्यनच्या प्रित मंडलात तन, मन लावून सत्यन... सत्यन... करीत होती. तिच्या नाजूक हृदय पाकळीतील कमळ फुलला होता आणि याच प्रितीच्या झुल्यावर स्वार होऊन सारा दिगंतराला भावचित्त करीत होती. प्रितीत दिगंतरच काय? प्रितीच्या पुढ्यात साक्षात ब्रम्हदेव आला तरी तिला नतमस्तक होऊनच प्रणिपात करेल. इतका गौरवशाली महिमा प्रित सोडली तर कुठेच दिसणार नाही. प्रितीची भावोत्कटता तपासायचीच असेल तर कृष्ण आणि कृष्णाली यांचा भावचूर भावसंवाद जाणून घ्यावा लागेल. पण हा संवाद साक्षीभूत करण्यासाठी प्रितीचे पारायणे करणारा प्रित वेल्हाळ सखा त्या तोडीचाच लागतो. नाही का? देह देवळात अन् चित्त पायतनात असले नाटक प्रिती कधीच स्विकारत नाही. प्रितीचे रुपसौंदर्य इतके मनोरम - मनोगम असते की,

तिथे मनोरमा सुध्दा तोकडी पडते. प्रिती काही भंडाऱ्यातला प्रसाद नाही. उचली आणि देऊन टाकली. प्रितीची परीक्षा एक अग्निदिव्य असते. ती पुर्ण केल्या शिवाय प्रितीचा मार्ग मोकळा होऊच शकत नाही. अशा कितीतरी विचारात सारा चुरमुर होऊन गेली होती आणि अचानक स्वगत म्हणाली,

"प्रेम पक्षी आपल्या सखीसाठी आकाशीचा चंद्र तोडून आणतो म्हणजे काय. हे कसे बरे?"

प्रेम हे जात, धर्म, पंथ, प्रांत, देश, विदेश, राष्ट्र या संकल्पनेच्या पुढे निघून गेलेलं असतं. ते कधीच खुळचट विचारांना चिकटून बसत नाही. म्हणून प्रिती एवढं सुंदर आणि पवित्र जग दुसरं असूच शकत नाही. म्हणून तर अखंड प्रितीत बुडालेला माणूस कधीच तहान भूक लागली म्हणून बोंबलत नाही. कारण प्रितीची साधना आणि समाधी तरल रेशमी वस्त्र परिधान करूनच रुपमंतर होते. अशा प्रिती पुढे उन्हाळा, हिवाळा, पावसाळा काहीच नसतो. म्हणून तर सर्वच ऋतू प्रितीचे दास झालेले असतात. मानवी जीवन जानिवेत वेगवेगळ्या प्रकारचे सण उत्सव साजरे होतात. प्रितीसाठी असा कुठलाच सण उत्सव नसल्यामुळे संपूर्ण निसर्ग एकवटून श्रावण मासाचा प्रारंभ झाला आणि हाच एकमेव ऋतू म्हणजे प्रित सौंदर्याचा सण उत्सव असतो. याच ऋतूत प्रितीचे गुलाबी गीत गंधीत होऊन येतात तर प्रितीचे काजळ काठ अश्रू प्रपाताचे निर्झर घेऊन ऋतू बरवा म्हणत प्रियशी आणि प्रियकराला आवाहन देतात. कारण प्रिती मंगलमय क्षणप्रभा असते. प्रिती श्रद्धा अंधश्रद्धा काहीच मानत नसते. वय वर्ष तर नाहीच नाही. फक्त दोन जीव एकत्र आले की, प्रितीची सरीता निर्माण होते आणि अखंड प्रितीसाठी वहात रहाते. मग यात कोणीही आडवं आले तरी जुमानत नाही. प्रेम प्रेम काय असत. वय वर्ष सोळा असतं. म्हणून तुमचं आमचं सेम असतं. असं कुठल्या तरी प्रेम कविने खरडून ठेवले आहे. नाही का? ज्या देशात प्रित मंदिरे नाहीत, तो देश अनेक आजारांचा अड्डा असतो. कारण प्रितीत सर्व अवयवाचा लेझीम सोळा निरंतर चालू रहातो. कारण प्रितीला दोन डोळे कधीच नसतात. प्रितीचे डोळे मोजले तर ते अनंत अनंत ब्रम्हांड दिप असतात. म्हणून प्रिती ही सदैव राजप्रसादी सोहळ्या सारखी असते. प्रिती कधीच कुणाचे दान स्विकारत नाही. प्रिती इतके दातृत्व कशातच नसते. प्रित ही दान धर्म करण्याचा सोहळा नसून ती एक संकल्प आहे. साधना आहे. प्रितीला दान द्यायचेच असेल तर सहस्र

जीवशीव सृष्टीचा महन्मंगल विचार चराचरात पोंहचवा. कारण प्रिती ही दान केल्याने वाढत नसते तर दिल्या घेतल्याने समस्त प्रित प्रसाद चराचरात एकरुप होऊन शांतीप्रसादाची आराधना करते. मुळात प्रितीचे राऊळ कमनीय बांध्याचे असते. म्हणून प्रितीचा गाभारा शांतचित्त असतो आणि केतकीच्या फुलात मंदाळत रहातो. प्रिती अमर आहे, एक निष्ठ आहे. तिचे संश्लेषण कधीच करीत बसू नका. जेव्हा दोन मन एकत्र येतात आणि एकाग्र होतात, तेव्हा त्या मनात कुठलेच विश्लेष शिल्लक रहात नसतात. कवीची कवी कल्पना, लेखकाचा कल्पना विलास आणि दोन मनांतील भावतरंग एकरुप झाले तर उत्कट प्रितीचे दर्शन म्हणजे चंद्रमाधवीचे गंधमोहन करणारे प्रदेश आणि महाप्रदेश हाती लागतात. प्रेमातील ही अवस्था प्राप्त होण्यासाठी प्रितीचे शिलोच्चय निर्माण करावे लागतात. नाही का? या चालू वर्तमान काळात प्रितीचे शिलोच्चय म्हणजे एक वेड्याची जत्रा होईल. नाही का? शिलोच्चय वगैरे असले शब्द प्रितीच्या शब्द साठ्यातून केंव्हाच बाद झाले आहेत. प्रिती सारखे विचार म्हणजे लोक निंदेस पात्र. नाही का? पण जुणं ते सोणं म्हणतात. या विचारा शिवाय स्वच्छ प्रितीचे प्रदेश हाती लागणे शक्यच नाही. साराचा प्रत्येक शब्द हा लाख मोलाचा झाला होता. प्रितीच्या कसोटीवर तावून सुलाखून उतरत होता. म्हणून रात सखी सख्याच्या आठवणीत मनदिल होऊन चुरमुर होऊन गेली होती. सारा म्हणजे प्रेम आणि प्रेम म्हणजे सारा. असे समीकरण तयार झाले होते. प्रितीचे उत्कट तराणे दुमदुमायला लागले होते. प्रिती शिवाय मनुष्य जीवन अधुरे आहे. परिपूर्ण जीवन जानिवा प्रिती शिवाय पुर्ण होऊच शकत नाहीत. प्रिती, किर्ती आणि क्रांती ह्या सख्या जुळ्या बहिणी आहेत. प्रिती हा शब्द मुळातच स्त्री प्रधान असल्याने भावनिक प्रसंगात महन्मांगल्य घेऊन येतो.

खरी प्रिती स्त्रीच्या हृदय मंदिरात प्रज्वलित होते. म्हणून आई या शब्दाला अनन्य साधारण महत्त्व आहे. मानवी जीवन जानिवेत काही अवस्था अत्यंत महत्त्वाच्या असतात. यात तारुण्य ही अवस्था गर्भ श्रीमंत रेशमा सारखी मवू मखमली असते. जळी, स्थळी, काष्टी, पाषाणी प्रितीचे उत्कट निर्झर या अवस्थेत थुयथुय करायला लागतात. ही आवस्थाच मुळात मवू मखमली रेशमा सारखी असते. या अवस्थेतले वय खुप खुप अल्लड असते. त्यामुळे जीवनाचा खरा आनंद याच अवस्थेत उपभोगता येतो. तारुण्य

म्हणजे गोड रसाळ माधुर्य. या अवस्थेत तरुण कधी कोणत्या वळणावर जाऊन पोहचेल, हे काहीच सांगता येत नाही. अगदी हिमालयाच्या टोकावरून सुध्दा मनुष्य उडी घेऊ शकतो. काय तर परिनामाची जानिव या अवस्थेत होत नाही. त्यामुळे आनंदी आनंद गडे अशी ही अवस्था. ही तरुण अवस्था खुप बोलकी असते. या अवस्थेत लाजाळूचे पर्ण नेहमी उघड झाप करीत असतात. या अवस्थेत प्रिती ही प्रियशी आणि प्रियकराच्या नेत्रात नेत्रदिप होऊन आलेली असते. नेत्रदिप प्रिती ही अंध असते. या नेत्रात दिप हे दिपोत्सव होऊन आले असलेतरी ते अश्रू प्रपातात कायमचेचं भिजलेले असतात. म्हणून या प्रितीचे नेत्रदिप मालवलेले असतात. असेच दिप साराच्या नेत्रात नेत्रपल्लव होऊन आले होते. ते सारखे झरझरत होते. फक्त एका प्रितीसाठी. नाही का? प्रिती ही अथांग पसरलेल्या सागरा सारखी असावी आणि त्यावर सैर करणारे सागर पक्षी हे त्या प्रितीचे उपासक असावेत. प्रेमात दुःखाचे कितीतरी थांबे लागतात. सुखाचा थांबा एकही नसतो. कारण दुःखाच्या थांब्यावर अनंत अनंत दिप झगमगत असतात. त्यांचा झगमगाट हा दुःख आणि वेणा यावर अवलंबून असतो. जितके दुःख जास्त, तितकी प्रिती जास्त. हे गणितीय सूत्र प्रितीला अगदी तंतोतंत लागू पडते. रणात सापडलेला योद्धा आणि प्रेमात भटकंती करणारा प्रियकर यांच्या जीवन जानिवा प्रगल्भ उसासे घेऊन आलेले असतात. प्रेम हा शब्दच मुळात एखाद्या देखण्या शिल्पा सारखा आहे. मनविभोर मौक्तिक मणी आणि प्रेम सारखेच असते. प्रितीने भिजून चिंब चिंब झालेल्या दहीवराचे दर्शन म्हणजे गुलमोहर लपलेल्या चंद्रमाधवीचे दर्शन. नाही का? म्हणून तो रात्रंदिन झुरत असतो. फक्त एका प्रितीसाठी. अमित मनोहर नेत्रासाठी. शब्दफुले हे तिच्याचसाठी.

३. दिप झड...

वैशाख पोर्निमा म्हणजे साऱ्या पृथ्वीवर स्फटीक मण्याची भाव विभोर उधळण. संपूर्ण धरेचा कडा न कडा प्रकाशात धुऊन स्वच्छ निघालेला. मात्र उन्हाची महा भयंकर लाही. रमजान ईद सुध्दा चंद्र दर्शन करून थांबणारी. वैशाखाचं चांदणं काही औरच असतं. या चांदणं चुऱ्याची दुलयी करून वसुंधरा पहुडली होती. शरदाचं चांदणं साऱ्या सृष्टीला लुभाऊन सोडत होतं. पोर्निमेच्या शांत शितल प्रकाश छटा वेडावून सोडत होत्या. आशा गंधमत्त वातावरणात प्रितीची धुन ऐकावी वेळूच्या बनात. कृष्णानी गायलेली एक धुन. जे की, आजही राधेच्या तनामनात अजर होऊन बसली आहे. एखाद्या बंजर जमीनी सारखी. वैशाखी पोर्निमेच्या दिपझडीत प्रितिचे लयदार नादब्रह्म रुणझुणलेले असतात. रातराणीने उधळलेला अत्तर गंधी गुलाब सर्व प्राणी मात्राना स्पर्शून मोहून जातो, तेंव्हा गंधाचाही गंधाळ उत्सव उधानलेला असतो. रातराणीचा गंधमत्त श्र वास आणि फुलारलेले चांदण फुले, वेडावून सोडतात सौंदर्य सृष्टीला. मोगऱ्याच्या फुलाचीही बरसात. मोगरा फुलला म्हणत या रंगहौशी फुल सोहळ्यात रातराणी, केवढा, मोगरा, निशीगंध आणि पांढरा गोकर्ण, निळा गोकर्ण धुंदाऊन जातो पळापळाला. दुसऱ्या प्रहारात गुलबक्षी फुलांचा चित्ताकर्षक सोहळा सुरू होतो. याच चित्ताकर्षक सोहळ्यात काही मानवी प्राणी मात्राचे विविध विभ्रमाचे आयाम घेऊन दिवस फुलझडी सारखे जात होते. तन्मय तद्रूप होऊन... प्रिती ही निरंतर वसंतऋतूच्या रुपयौवनात चुरमुर झालेली असते. तिला ऋतू नसतोच मुळात. साक्षात वसंतसेनेची ऋतू वसंत प्रीती. तशी सारा म्हणाली,

"प्रितीचे रंग केंव्हाही आणि कुठेही उधळता येत नाहीत, असे नाही. त्यासाठी प्रित फुलोऱ्याचा दयाघन अल्ला होता आले पाहिजे. माझी पिस्तापान खाऊन रंगलेली दंतपंक्ती साऱ्या धरेला धुंदावून सोडत होती. गोऱ्यामवू तळहातावर चितारलेली लालभडक मेंहदी दिलरुब होऊन सौंदर्य शालिनीचे प्रचूरमाधुर्य रेखत सुटली होती. जणू तिळा तिळानचं माझा गुलजार देह सजला होता. साक्षात सौंदर्यदिप्ती अमित मनोहर सारा. म्हणून पहाणाऱ्याचेही नेत्र तिळा तिळाने श्रांताऊन जात होते. माझा पती शेख महंमद कामा निमित्ताने सौदी अरेबियात रहात होता. इकडे मी चार लेकरासह पाकिस्तान अंतर्गत कराची मध्ये रहात होते. यात तीन मुलं आणि एक मुलगी. फारच सुंदर अपत्य. गुटगुटीत. चित्त आकर्षक. पहाता क्षणी एखाद्या राजराजेश्वराचे लाडके लेकरं आहेत, याची साक्ष पटवी, इतकी सुंदर. जणू खात्यापित्या घरची सधन अपत्य. एका रिक्षावाल्याचे मुलं असतील असे मुळीच वाटत नव्हते. लोकांना कितीही ओरडून सांगितले तरी यावर कोणीही विश्वास ठेवणार नाहीत. दुसरा दिवस उजाडला होता. मी घरकाम लवकर उरकून ऑनलाईन पब्जी खेळ खेळण्यासाठी स्थानापन्न झाले होते. अंगात गुलाबी रंगाचा ड्रेस आणि गुलाबी रंगाची ओढणी घातली होती. गुलाबी रंगात माझे रुपसौंदर्य खुलून गेले होते. नेत्रकमल चकाकत होते. काळ्याशार लांब लांब पापनपाती, त्यावर रेखलेला सुरमा, कोरीव देखण्या भवया, पाणीदार आकर्षक डोळे. तिकडे भारतात सत्यन पब्जी खेळ उघडून माझी वाटच पाहत बसला होता. हे सारं दृष्य कॅमेऱ्यातून दिसत होते. आज सत्यनने सुध्दा काळ्या रंगाचा ड्रेस परिधान केला होता. मात्र सत्यन शामल वर्णाचा असल्याने काळा ड्रेस खुलून दिसत नव्हता. गळ्यात भगव्या रंगाचा रुमाल आणि उजव्या हातात जाडजूड काळ्या रंगाचा दोरा बांधला होता. कपाळी अष्टगंधी टिळा रेखला होता. तसे सत्यनच्या मोबाईलवर हाय असा संदेश मी पाठवून दिला. संदेशाला गुड मॉर्निंग म्हणून सत्यनने उत्तर दिले. खेळाला सुरुवात झाली. पण खेळात मन लागत नव्हते. बहुधा सत्यनचे सुध्दा मन लागत नसावे. त्यामुळे सत्यनने मला संदेश लिहिला,

"हाय सारा, कशी आहेस? सुंदर ना. तुझा एक सुंदर दिलरुब दिलमस्त फोटो पाठव."

तशी मी हसले आणि निःसंकोचपणे म्हणाले,

"अरे! फोटोग्राफी कशासाठी हवी आहे तुला?"

सत्यन म्हणाला,

"सहजच. आपण किती दिवसा पासून एकमेकांच्या सहवासात आहोत. सहवासातून संवाद संपर्कात आलो आहोत. पण आपण कसे दिसतो आहोत, हे माहीत असले तरी, फक्त मला एकट्याला वगळून बरे का? कारण तुझा भुरका आडवा आहे ना. फोटोत कसे दिसतो, हे सुद्धा आपल्याला माहीत नको का? एखाद्या वेळी चुकून माकून प्रत्यक्ष भेट झाली तर एकमेकांची ओळख पाळख कशी पटावी. नाही का?"

सारा दिलखुष होऊन हसली आणि म्हणाली,

"मी नेहमी भुरक्यातच रहाते. भुरक्यातला फोटो पाठवू का?"

सत्यन म्हणाला,

"भुरक्यातला फोटो घेऊन मी काय करू? भुरका तेवढा हाटवून पाठवं. म्हणजे माझी मैत्रीण कशी आहे याचे निरीक्षण करता येईल."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"पण मी फार सुंदर नाही ना रे! म्हणून तर तोंडावरचा नकाब काढला नाही. याचा अर्थ तु मला कोणत्याही स्थितीत पहाणार आहेस. हे आता सिद्ध होते आहे. मी म्हणते कशाला फोटो ग्राफी हवी. जाऊ दे नं. मला पहायचं आहे तर योग्य वेळी मी होऊन नकाब काढेन. नाही म्हटले तरी आपल्या लग्नाच निश्चित तरी होऊन जाऊ दे. मग तुला मी रोजचं दिसेल ना. एवढी घाई काय कामाची. थोडं थांब. नक्कीच मी नकाब काढून बोलेल."

सत्यन हसून म्हणाला,

"आता लग्नाचं निश्चित काय व्हायचे राहिले आहे. तु केंव्हाही ये. आपण एखाद्या मंदिरात जाऊ आणि एकमेकांना पुष्पहार अर्पण करून लग्न करून टाकू. आज फक्त फोटो तर पाठव... सुंदर... कुरूप... हे सगळे मानवी मनाचे खेळ आहेत. हे खेळ निरंतर चालत रहाणार आहेत. त्यामुळे सुंदर... कुरूप... यावर भाष्य न केलेले बरे. सौंदर्य ही श्रीमंती कधीच होऊ शकत नाही. झालीच तर सौंदर्याला शरीर श्रीमंती म्हणता येईल. पण हृदय श्रीमंती महत्वाची असते."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"नको नको. मला माझ्याच फोटोची लाज वाटते रे! उगी प्रदर्शन नको."

सत्यन मोठ्याने हसत म्हणाला,

"हे बघ सारा, माणसांचे सौंदर्य हे त्याच्या रुपावर अवलंबून नसते तर त्याच्या गुणांवर अवलंबून असते. समज एखादी व्यक्ती खूप सुंदर आहे. पण विकृत आहे. अशा वेळी त्याचे रूपसौंदर्य दुय्यम स्थानावर जाते. याच्याच विरुद्ध एखादी कुरूप व्यक्ती गुण संपन्नतेने सदाबहार फुला सारखी वाटते. नाही का?"

तशी सारा हसून म्हणाली,

"ठिक आहे. तु म्हणतोस तर पाठवते फोटो. पण समज एखादी व्यक्ती सुंदरही आहे आणि गुणसंपन्नही आहे. अशा व्यक्ती बदल तुला काय वाटेले?"

सत्यन म्हणाला,

"गुण ग्राहकता आणि रूप संपन्नता एकत्र आली असेल तर ते साक्षात परब्रह्म परमेश्वर असतात. अशा व्यक्तीमत्वा समोर कसलाही माणूस घायाळ होऊन त्याच्या पायाचा दास होतो आणि त्याचे यातच सौख्य सामावलेले असते."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"ओके डियर! पाठवते मग फोटो. पण हळुवार नाजूक नजरेने पहा. नाहीतर दृष्ट लागून फोटो तडकून जाईल."

असे म्हणून साराने स्वतःची छबी व्हाट्सअपवर अपलोड केली. फोटो पहाताच सत्यन घायाळ झाला. कितीतरी वेळ तो सारखी फोटो पहात होता. काही वेळाने सत्यनने साराला फोन लावला आणि म्हणाला,

"साराजी! खूप सुंदर... अरे व्वा! व्वा!! व्वा!! काय सचिदानंद रुपरुपेश पहातोय मी. सखे! तुझा चंद्र पाणीदार!! खरंच आज मी धन्य धन्य झालो आहे. जीवन जानिवेचे सर्व आयाम आणि सर्व विश्लेष आज उजळून निघाले आहेत. अरे! व्वा... व्वा... व्वा! किती छान गोरापान मुखचंद्रमा आहे. साक्षात पुणवेच्या चंद्रासारखा. पारिजातकाच्या देठा सारखे केशरी ओठ, इंद्राच्या दारीही नसेल इतके मनसुरेख सौंदर्य. साक्षात निलकमलावर अधिष्ठित झालेली मधुवंती, लाजवंती, गंधवंती, मोहवंती, रसवंती, सुखवंती,

रुपवंती, प्रेमवंती, गंधर्वनगरीची सुरेल सुरेखा! ज्या सौंदर्यात दाही दिशांनीही दिपुन जावं, असं फुलबहार सौंदर्य. देह म्हणजे साक्षात गुलाबाचे फुलारलेले फुलगंधी फुल, प्रितीच्या आराधनेचे साक्षात नक्षीदार प्रेममंदिर, नाव सुध्दा सारा. राजराजेश्वराची राजराजेश्वरी, साक्षात सुंदर सौंदर्याचा अमृतकलश. नेत्रदिप म्हणजे तेजाळणारे लखलखीत हिरे, साक्षात नभागंगाची भुमंडलावर अवतीर्ण झालेली शुक्र तारका, सोन चाप्याचा बहर फुलून यावा तशी गुलाबगंधी काया, साक्षात फुलब्रम्ह चाफा, वसंतोत्सवातील मद्याचा धुंदार पेला, झिंग लुकलुक करणारी लोभस दृष्टी, विश्व मोहिनी, प्रित रागिणी, मधुमालतीच्या फुलांनाही हेवा वाटावा इतके लाजवाब नितळ दृष्टी मनोहर सौंदर्य. किती नाजूक गुलाबी पतले ओठ, करंगळी सारखे हासरे दुग्धधवल दंत, नुकत्याच उगवलेल्या गुलाबा सारखे टवटवीत गाल, वसंतऋतूच्या पर्णसंभारा सारखे श्यामल कुळकुळीत केस, निळ्या, गुलाबी रंगाचे मिश्रण घेऊन आलेला गुलबदन देह.

काळ्या कुळकुळीत रेशमा सारख्या पापणपाती, अखीव रेखीव सुंदर भुवया, सलज्ज पाणीदार नेत्रचमक. दिलबहार चित्तमत्त ओठ. साक्षात भव्य दिव्य सौंदर्याने फुलारुन गेलेला सुकुमार अमृतघन लाजवाब देह म्हणजे वनश्रीची फुलारलेली मनमुग्ध वनमालाच. खुपचं छान. सौंदर्यमंडीत देहकाया. सुगंधी सौंदर्याचा अलभ्य लाभ. माझ्या आयुष्याचे सर्व विश्लेष आज मुग्धाहून गेले आहेत. तुझ्या सौंदर्य प्रसादाचा परीस स्पर्श होऊन जाऊ दे मला. सांग कधी करायचं लग्न. ह्या अथांग पसरलेल्या सौंदर्य सागरात न्हाऊन निघू दे! काय आरासपाणी सौंदर्य आहे हे? इतके सुंदर... दिलरुब... लाजवाब सौंदर्य! कातळ फोडून आलेले हे रुपराघव सौंदर्यमोहीनीचे काळेनिळे आमृतघन गंध सुगंध घेऊन आलेले प्रितगंगेचे निळेमंद पाणी, अमितमनोहर नजाकतदार उन्मेषाचे निळसर गुलाबी पाणी. प्रित माधुर्याचे लयभिंंगर सोहळे घेऊन जन्मलेली प्रित देवता. विलक्षण सौंदर्याची अधिदेवता. कांचन गर्भ तनूश्रीचे झाड. त्यावर लगडलेली बकुळ फुलांची रांगोळी. दिव्य प्रितीची आराधना करीत निघालेली सृष्टीभरातील प्रेमपक्षाची धुन. कृष्ण मांदियाळीतील एक भावार्थ दीपिका अर्थातच कृष्णाली. कृष्ण आणि कृष्णालीचा चांदवा घेऊन आलेली रुपमनोहर राधिका. निसर्ग आणि प्रिती एकरुप करणारी गणगौळण. वसुंधरेवर प्रितीचा प्रपात करून

फुलवणारी पहिल्या पावसाची पहिली सर. भावमधूर प्रितीची आराधना करणारी प्रितप्रचूर भुपाळी. साक्षात प्रितफुलोऱ्यात मोहरून आलेलं कवळं लुसलुशीत प्रितीचं एक नजाकतदार झाडं. साक्षात आषाढघन प्रिती. अनोख्या सौंदर्याची उधळण करीत निघालेली एक आषाढघन बिजली. कृष्ण मंदिरात तेवणारी एक निळसर झाक घेऊन आलेली ज्योत. राधा कृष्णाचा संवाद दिप्तीस्फुल करणारी एक सचेतन चेतना. वासराच्या ओढीने हंबरणारी एक हळवी मवाळ गाय. वादळ वाऱ्यात फरारणारी... घननीळ अंबर, प्रेमतिर्थाच्या काठावर फुलवणारी अन् कृष्ण सखीचा मान विश्व विभूषित करणारी एक गंगोत्री. फळा फुलांवर गंध सुगंध सिंचित करणारी एक गंध वाहक अत्तरदाणी. सखे! तुझा चंद्र पाणीदार!! फक्त आता एक शनिवार वाडा बांधून काढू म्हणजे तुझ्या आयुष्याचं हिरण्यगर्भ तळं झालं म्हणून समज. निळे गडद जल भरून यावेत अन् त्यात एक सुंदर देवता जलपरी सारखी चमकून जावी तशी प्रितचूर सारा. निळ्यानिळाईचं भावसार तळ, तुझ्या संपूर्ण देह कायेवरती सौष्ठव झालं म्हणून समज. तुझ्या आयुष्याचे घोडे गंगेत न्हाले. शृंगार कलेचा जिता जागता मुखडा. उसळलेल्या लाटेवरची जल तुषार कर्पूरगौरी, तुझं रुप पाहून क्षणभर वसंतानंही यावं अन् फरशी सलाम करून जावं. हिरे, माणिक, मोती या रत्नानीही यावं अन् जीव ओवाळून टाकावा, तुझ्या या काचेरी सौंदर्यावरून. कारण डोळ्यावरची तनुश्री म्हणजे साक्षात मंत्रमुग्ध होऊन मिटलेल्या भावसुंदर गोकर्ण कलीका, एक उत्कट प्रित समाधी. प्रितीचा दहीवर क्षणभर चमचमून जावा अन् निळ्यागडद सागर लाटेत देहभान हरखून जावं असं मनमोहक सौंदर्य. जणू रात्र सखीचे तलम रेशमी ओठ, सायंसध्या कालीन संधी प्रकाशात भिजून चिंब झालेली कातरवेळेची रातचांदणी, जणू गडद रात्रीत चमचमून जाणारे काजवेच काजवे. असले दिप्तीमनोहर अगणित आणि अफाट सौंदर्याचे रेशीम पल्लू पसरलेत तुझ्या देहमंतर अंगोपांगी. सृष्टीने सौंदर्याचा भाल प्रदेशच तुझ्यावरून ओवाळून टाकला आहे. प्रत्यक्षात सौंदर्याची रत्नजडित खाण. एखाद्या पाखरा सारखी सुशोभित चकाकते नेत्रकमल. साक्षात राजहंसी मुखचंद्रमा. रानावनाची मोरनी. हाय... हाय... हाय... जीव ओवाळून टाकावा. बायको मिळावी तर अशी. सात जन्माचा उध्दारच उध्दार झाला म्हणून समज. खरंच काय आरासपाणी सौंदर्य आहे हे. साक्षात पांढऱ्या शुभ्र बर्फाची लादी! तुझे राघवरुप म्हणजे शिंपल्यातील

नजाकतदार मनकवडा मोती!! एखाद्या मयुराकृती कुयरीतील हिरकणी सारखा, रत्नजडित जपून ठेवलेला दिलधडकन हिरा! टपोरं पाणीदार डोळे म्हणाल तर सुरमा रेखलेला काश्मीरी गुलाब आणि तारुण्य सुलभ निशिंगंध.

निशीगंधाच्या फुला सारखे उरोज. होश बेहोश उडवणारा साक्षात कस्तूरी हीना. हाय रे हाय रजनीकांता! सौंदर्याच्या सौंदर्याचे रहस्यमय दर्शन. व्वा रे व्वा! दिल की धडकन. परीस स्पर्शाची सुवर्णकांती यौवना. सारेच कसे मनमोर! मनविभोर!! अमितमनोहर... मनचूर... मनभावन... भावविभोर... राजप्रसादी चेहरा... जणू लयभिंगर सुनेरी शमा. साक्षात मंतरलेली मयुरकन्या. स्त्रीसौंदर्याची पुतळी. रात सख्याची रातचांदणी! या सौंदर्याची जातकुळच वेगळी. आपल्या दर्शनानं मी आज धन्य धन्य झालो. उत्कट सौंदर्याचा अलभ्य लाभ. तुझे सौंदर्य म्हणजे एखाद्या पिंजलेल्या कापसा सारखे मवू मखमली. गाल म्हणाल तर अगदी लालबुंद टमाट्या सारखे तजेलदार. टपोरे नेत्रमंडल आणि सुनेरी साच्यात जडावलेल्या काळ्या कुळकुळीत भुवया, एखाद्या कुयरी सारख्या कोरीव. जणू चिरेबंदी देखणा काचेरी महाल. पाणीदार काचेरी महाल. कोण फिदा होणार नाही, या अभिजात रुपसौंदर्यावर. स्त्रीसौंदर्याचा रुपमस्त देखणा महल. मुमताज महल अन् ताज महल. अमित मनोहर गुलजार छबी. साक्षात प्रेम देवतेचे दर्शन. आज आपल्या दर्शनाने मी खूप धन्य धन्य झालो आहे. इतके रुपेरी सौंदर्य मी माझ्या आयुष्यात प्रथमच पहात आहे. आपल्या पायाचा दास होण्याची उत्कट इच्छा आता माझ्या रंध्रारंध्रात निर्माण झाली आहे. ईश्वराने मला मानवी जन्म देण्यापेक्षा तुझ्या कस्तुरी केससांभारातील एक बट होण्याची संधी दिली असती तर... खरंच किती किती बहर आला असता या जीवनाला. नाही का? मला गुलाब खुशबो करुन आपल्या गुलबदन देहावर नर्तन करण्याची संधी दिली असती तर मी ईश्वराचा कृतकृत झालो असतो. पण साराजी! खरंच मी आपल्या रुपसौंदर्या पुढे खुप दुदैवी आहे. लप्पुसा आहे पण झिंगुरसा आहे. मी तुझ्या पैजनाचा पैजननाद होईन. मला तेवढी संधी जरूर जरूर दे आणि ही संधी मिळेल अशी अपेक्षा करतो. खरंच मी सुगंधी द्रव्य असतो तर तुझ्या देहावर अहोरात्र खुशबो होऊन संचिन करीत रहिलो असतो स्वतःला. खरंच साराजी! तु कुठे रहातेस तो संपूर्ण पत्ता मला आत्ताच्या आत्ता दे. माझे लाख तुकडे झाले तरी मी आताच्या आता पाकिस्तानला येईन, एखाद्या पक्षा सारखा उडत. मी आता

या पुढे तुझ्या शिवाय एक क्षण, एक निमिष सुध्दा जीवंत राहू शकत नाही. माझ्यात आता प्रित सौंदर्याचे कितीतरी पारवे थैमान घालत सुटले आहेत. त्यांच्या उड्डाणाची भरार कोणीच रोखू शकणार नाही. भलेही पाकिस्तानी लोक माझा जीव घेतील. घेऊ दे त्यांना माझा जीव. मी प्रित हुतात्मा होईन. यातच माझे सौख्य सामावले आहे. मला कशा कशाचीच पर्वा वाटत नाही. जीवन जानिवेतील आयुष्याचा शेवटचा श्वास हा तुझ्या रुपमंतर रुपमनोहर गहराईत गेला तर खरंच किती किती बरे होईल. साराजी, दिल एक मंदिर है! तुम उसकी मुरत हो! हाय मेरे सारा तुम इतनी खुबसुरत हो और लाजवाब हो!!"

खरंच सारा म्हणजे जल धारेवर चमचमणारी सागरकन्या, निसर्ग राजाची रसराज शृंगार कामिनी, हिरकणी सारखी सलज्ज, ओठातील मधुरसाची मधमाशी, चंद्रकोरी सारखी नाजूक, आभाळभर पसरलेलं लखलखीत चांदणं, नागीलीच्या पाना सारखी दिलबहार देखणी, लाखात एक सुंदर सुंदरी. हिरव्या गार पैठणीवर रेखलेला जणू जरतारी वेलबुटा, क्षणात निळे जांभळे केशरा सारखे गाल, सारा म्हणजे सौंदर्य दौलतीचा खजीणा, सारा म्हणजे साक्षात रुपवैभवी तिलोत्तमा, सारा म्हणजे प्रितीचा सागर किनारा तर कधी दुग्धधवल पोर्निमा. चांदणी रात. त्रिलोक्यचे रुपसौंदर्य मंथन करून काढलेली रुपरुपेश मुग्धावून सोडणारी प्रसन्नचित्त करणारी एक मादक उत्तेजीत सुरा, अबंरघनातील घनव्याकूळ छटा घेऊन अवतीर्ण झालेली प्रितमनोहर आणि अमितमनोहर कुंतलसाज लाभलेली घननीळ सारीका. रुपयौवनाचा अशिक अशिला साज परिधान करून आलेली एक रुपमस्त जास्वंद कलीका. साक्षात घनश्याम सुंदराची गुलाबी उषा. विश्वविधात्याने सालंकृत केलेली प्रितीची सुंदर.. लोभस आणि मलमली सारखी पतली जिक्हा घेऊन वाणीत गोडवा, डोळ्यात सुरमा अन् हृदयात चंद्रमा घेऊन आलेली नशेली निशा अर्थातच सारा रुपमनोहर हसली आणि म्हणाली,

"हां.. हां.. जरा सबर रखिय शहाजादे. एवढा उतावीळ पणा बरा नव्हे; मी तुझीच आहे रे! तुझीच म्हणून राहिल आणि तुझीच म्हणून मरेल सुध्दा. जगेल तर सत्यनसाठी आणि मरेल तर सत्यनसाठीच. हा माझा वादा आहे."

सत्यन म्हणाला,

"प्रेमिस!"

सारा एखाद्या खळाळ जलनर्तना सारखी हसली आणि म्हणाली,
"प्रॉमिस पण एका अटीवर."

सत्यन म्हणाला,

"आता कसली आणि कोणती अट घालू पहातेस. आता अट वगैरे काही नको. आधी लगीन नंतर अट बिट. नाही का?"

सारा म्हणाली,

"सुर्य, चंद्र, तारे असे पर्यंत तू माझाच रहाशील आणि मला एक तुझी भावरश्मी छबी अदा करशील तरच मी माझी छबी अदा करेल. नाहीतर तु तुझ्या जागी बैस, मी माझ्या जागी."

सत्यन म्हणाला,

"अंधळा मागतो एक डोळा, देव देतो दोन. कुणास नको आहेत. तुझ्या सारखी प्रित देवता कायम स्वरुपी माझ्या सानिध्यात रहाणार असेल तर मला तुझ्या शालुचा पल्लूही व्हायला आवडेल. वेळ प्रसंगी तुझ्या पायातील पैजण नाद होऊन सारखा नर्तनगान करीत राहिन. हे पहा आताच माझ्या मन मंदिरातून कितीतरी प्रेम पक्षी नयन मनोहर उड्डाण करीत निघाली आहेत. तेही पाकिस्तानकडे आणि ते तुझ्याकडेच येत आहेत. सारा.. सारा.. करीत. तुझ्या माझ्या प्रितीच गुज गाण्यासाठी. सारा सारा करीत. इकडे सुध्दा माझे हृदय मंदिर प्रित सौंदर्याची प्रेम देवता होऊन सारा सारा असा गजर नाद करीत विव्ळत आहे."

तशी सारा खळाळून हसली आणि म्हणाली,

"धीर धर रे राजा. एवढी घाई बरी नव्हे. मेली पुरुषाची जात फारच उतावीळ असते. नाही का?"

सत्यन म्हणाला,

"उतावीळ बितावीळ नंतर पाहून घेऊ. खरंच आधी मी पाकिस्तानला येऊ का कसे?"

सारा म्हणाली,

"येऊ नकोस. हा पाकिस्तान आहे. इथे समजून घेण्याची लोकात कुवत नाही, माणसिकता नाही आहे रे! लोक तुला मारुन टाकतील. हे लोक भयंकर क्रूर आहेत. या बिनडोक लोकात कशासाठी येतो आहेस. त्यासाठी धीर धर. मीच येऊन भेटून जाईन."

सत्यन म्हणाला,

"ओके. पण पाकिस्तानात एवढी टोकाची विकृत मानसिकता असण्याचे कारण काय आहे? मुस्लीम हे क्रुर असतात असं मी ऐकलं आहे. नाही का?"

सारा म्हणाली,

"ओके म्हणजे काय?"

सत्यन म्हणाला,

"मला माहीत नाही. पण लोक म्हणतात म्हणून मीही ओके म्हणालो."

सारा म्हणाली,

"ओके म्हणजे सर्व काही व्यवस्थित आहे. एखाद्या बाबीची सहमती. होकार आणि एक लक्षात ठेव, क्रुरतेला जात, धर्म, पंथ नसते रे मुळात. प्राण्यात वाघ हा सर्वात जास्त क्रुर प्राणी आहे. याचा अर्थ इंधून तिथून सर्वच वाघ या जातीतले प्राणी थोडेच क्रुर असतात. क्रुरता ही जाती धर्मावर वा पंथावर अवलंबून नसते तर ती एक नैसर्गिक बाब आहे. जन्मजात काही प्राणी जसे क्रुर असतात तसे माणसं सुध्दा. त्यामुळे स्वभाव धर्म हा महत्त्वाचा आहे. क्रुरता ही एक नैसर्गिक प्रक्रिया आहे. तो सुध्दा निसर्गाचा आविष्कार आहे."

सत्यन म्हणाला,

"ओके पण मी लग्नाचा होकार दिला आहे ना. किमान मला तरी चांगली वागणूक मिळेल का नाही?"

सारा म्हणाली,

"मुळीच मिळणार नाही. तु तशी अपेक्षा सुध्दा बाळगू नकोस. मुस्लीम हे आपला विवाह मान्य करणार नाहीत. तु तसा प्रयत्न केलास तर तुझ्यासह माझी सुध्दा गच्छंती झाली म्हणून समज. ओके!"

सत्यन म्हणाला,

"ओके."

दोघेही खूप मनचूर होऊन हसले. पुन्हा सारा गंभीर होऊन म्हणाली,

"इथे पाकिस्तानात कारण वगैरे लागत नाही. एकाने बुरा आदमी म्हटले की, सब बुराच म्हणतील आणि एखाद्याने चांगला आदमी म्हटले की,

सर्वजण चांगलेच म्हणतील. कारण स्वतंत्र विचार करण्याची औकात नाही आहे, या लोकात. म्हणूनच यांना धर्मवेडे लोक अशी उपाधी लागली आहे. हे लोक धर्मवादी आहेत. विज्ञानवादी नव्हेत. हे कायम लक्षात असू दे."

सत्यन म्हणाला,

"परिवर्तनवादी तरी असतील की?"

सारा म्हणाली,

"बिल्कुल परिवर्तनवादी आहेत पण तुला धर्मातर करावे लागेल."

सत्यन म्हणाला,

"व्वा! परिवर्तन! याचे सुद्धा एक कारण आहे."

सारा म्हणाली,

"कोणते कारण?"

सत्यन म्हणाला,

"पाकिस्तानला सुखा सुखी मिळालेले स्वातंत्र्य. कुठलीच रणगर्जना न करता मिळालेले स्वातंत्र्य. आयत्या पिठावर रांगोळ्या ओढणारे लोक. दुसरे काय? असल्या लोकांचे परिवर्तन असलेच राहिल. नाही का?"

सारा गंभीर झाली. विचार करून म्हणाली,

"भारताला स्वातंत्र्य कसे मिळाले? पाकिस्तान सारखे नाही का?"

सत्यन म्हणाला,

"आयत्या बिळात नागोबा म्हणजे पाकिस्तानचे स्वातंत्र्य. पण भारताचे स्वातंत्र्य असले भिकार स्वातंत्र्य नव्हे; मोल देऊन प्राप्त केलेले स्वातंत्र्य म्हणजे भारत. भारतीय स्वातंत्र्याचा इतिहास मी माझ्या तोंडाने सांगू नये आणि तु तुझ्या कानाने ऐकू नये. अशी या भारताच्या स्वातंत्र्याची विदारक कहाणी आहे. जे की, तरणेबांड युवक देशासाठी हुतात्मे झाले. कित्येकांच्या देहाच्या बोट्या बोट्या करून कुत्र्या मांजरा पुढे फेकल्या गेले. त्यांचे यौवन प्रीतीत भावदंग न होताच वयात आलेले फुले स्वातंत्र्य देवतेच्या वेदीवर समर्पित झाले. भारतीय स्वातंत्र्य समर म्हणजे एक गौरवशाली रक्तलांछीत कथा आहे. या इतिहासाची धग फार मोठी आहे. आमचा भारतीय माणूस कधीच विसरणार नाही."

सारा उत्सुक होऊन म्हणाली,

"सत्यन खरंच मला भारतीय स्वातंत्र्याचा इतिहास माहीत नाही रे! मला कुठल्याही इतिहासाची आवड आहे. पण इकडे पाकिस्तान मध्ये खरा इतिहास वाचायला मिळतच नाही. म्हणून आम्ही लोक पाकिस्तान धर्तीवरच इतर देशाचा इतिहास असेल असे समजतो. सांग तर खरं."

सत्यन म्हणाला,

"तुझी इच्छाच ऐकण्याची आहे तर ऐक मग. भारत इंग्रजांच्या अधिपत्याखाली पारतंत्र्यात होता. त्यावेळी पाकिस्तान, बांगला देशाची निर्मिती झाली नव्हती. पाकिस्तान, बांगला देशाचा संपूर्ण भुभाग भारतात येत होता. इंग्रजांनी या लोकांचा अनन्वीत छळ सुरू केला. यातून स्वातंत्र्याची मागणी होऊ लागली. भारताला जे स्वातंत्र्य मिळाले ते कितीतरी क्रांतिकारकांच्या आहूतीतून मिळाले. एक प्रसंग फारच रोमहर्षक रोमांचकारी आहे. म्हणून आपला रोमान्स सुरू आहे. क्रांतीकारक जन्मले नसते तर कशाचा सत्यन आणि कशाची सारा. यांची पब्जी प्रेम कहाणी कुठे उडत गेली असती? दाही दिशेला. त्याची कल्पनाही करता येणार नाही. त्यासाठी मी माझ्या क्रांतीकारकांना प्रथमतः वंदन करतो. सारा, ही भारतीय स्वातंत्र्याची कहाणी खूप दिलदर्दी आहे. २३ मार्च १९३१ चा दिवस उजाडला होता. सुर्य झांजर मांजर करीत काळीशार छाया उधळीत कालपटलावर दिप्त प्रदिप्त होऊ पाहत होता. पण त्याच्यातील दिप्तीस्फुल प्रकाशकिरणे प्रस्फुट होऊन मंदावले होते. त्यामुळे कधी नव्हे; तो सुर्य काळसर छटा घेऊन उगवत होता. ना त्याच्यात प्रकाशाची कवडसे, ना अंधकाराचे प्रस्फुट वलयं. असा सुर्य कधीच उगवला नव्हता. हा आहे तरी कोण? प्रकाशरश्मी रवीराज का अंधकाराचा रजनीकांत रजनीधिश? का काळोखाचा स्वामी! खरंच हा प्रकार आहे तरी काय? अंधःकार म्हणावं तर अंधार नाही आणि प्रकाश म्हणावं तर उजेड नाही. नाही म्हटले तरी ब्रिटिश साम्राज्यावरचा सुर्य कधीच मावळत नसे.

पण संपूर्ण ब्रिटिश साम्राज्य काळोखीत उन्मळून गेले होते. दिवसाचे बारा तास हे प्रकाशरश्मी असतात तर रात्रीचे बारा तास अंधकाराचे रजत रजनीकण असतात. असे असले तरी बारा न् बारा चोवीस तास अंधकाराचे निर्माण झाले तर खरंच काय होईल? या पृथ्वी पटलावर किती मोठा विध्वंस होईल? नाही का? किती मोठा प्रश्न? या पृथ्वीतलावरील सुर्य कायमचाच

मालवला की काय? हा स्वातंत्र्याचा आरंभ का प्रारंभ? पण कशाचा आरंभ आणि कशाचा प्रारंभ आहे हा? शकुन का अपशकून? आस्तिक का नास्तिक? काही का असेना. पण पृथ्वीकांतेवर प्रकाशरश्मी रवीराजाचे दिप्तीस्फुल किरणे पडलीच पाहिजेत. नाही तर जमीन निसंतान होऊन जाईल? नाही का? जलनर्तनाचे निर्झर आटून जातील आणि जीवशीव सृष्टी उदका वाचून तडफडून मरेल? खरंच जीवशीव सृष्टीचा इंतखाल जवळ आला आहे की काय? ही कशाचे चिन्हे आहेत? नादमाधुर्याचे पदकमल का दिक्कलाचे दत्तदिगंबर नाघडेपण? काही का असेना. हे बारा तास असेच गेले तर कुणाचा तरी प्रसवकाळ निश्चितच जवळ आला आहे म्हणावं की, कुणाचा तरी अंतिम पदन्यास सुरु झाला आहे म्हणावं? खरंच दिक्कलाची सृष्टी किती किती भावस्थ आणि चमत्कारिक आहे म्हणावं? नाही का? वास्तविक पाहता कन्याकुमारी पासून ते धवलगीरीच्या गिरीशिखरा पर्यंत, गिरीशिखरा पासून ते हिमनगा पर्यंत, सह्याद्री पासून ते हिमालया पर्यंत, नदीनाल्या पासून ते सागरतिरा पर्यंत ब्रिटिश राजसत्तेचे अमित मनोहर सौंदर्य दिप्तीची झाक घेऊन पसरले असताना सुद्धा हा काळा डाग आलाच कसा आणि कुठून? खरंच दिवसाचे बारा तास आणि रात्रीचे बारा तास असेच असतात का? बारा बारा ऐवजी दिवसाचे सात तास आणि रात्रीचे सतरा तास असे असते तर खरंच काय झाले असते? किमान बारा तरी वाजले नसते. आयुष्याच्या क्षणाचे बारा वाजण्याची घटिका समीप आली तर मनुष्य कसा भितो? नाही का? कारण एखाद्याचे बारा वाजणार असतील तर तो किती चिंतामग्न होऊन जाईल? नाही का? एरवी आपण दिवसाचे बारा तास आणि रात्रीचे बारा तास स्विकारतो. पण अंतिम क्षणाची बारा निमिष सुद्धा कशी हपाहपा करुन येतील आणि गपागपा करीत निघून जातील. नाही का? पण काही का असेना. बारा तासाचे महत्त्व खरंच किती महत्वपूर्ण आहे. कारण या बारा तासात कितीतरी घटना घडून जातात. असे असले तरी जीवन एक जुगार आहे. खेळत रहा. असेच ना? का अजून काही? भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव यांच्या आयुष्यातले शेवटचे बारा तास कसे होते? लाहोर सेंट्रल जेल मधील 23 मार्च 1931 च्या दिवसाची सुरुवात इतर दिवसां सारखीच झाली होती. भगतसिंग यांना पुस्तकं वाचनाचा छंद होता. त्यांनी एकदा त्यांच्या शाळेतील वर्ग मित्र जयदेव कपूर यांना पत्रात कुलबीर यांच्या

माध्यमातून काही पुस्तकं पाठवण्याची विनंती केली होती. त्यात कार्ल लिबनेख्त यांचं 'मिलिट्रिझम', लेनिन यांचं 'लेफ्ट विंग कम्युनिझम' आणि आप्टन सिंकलेयर यांच्या 'द स्पाय' या पुस्तकांचा समावेश होता. भगतसिंग यांचं तुरुंगातील आयुष्य फारच खडतर होतं. त्यांच्या कोठडी क्रमांक 14 मध्ये फरशी सुद्धा व्यवस्थित बसवली गेली नव्हती. फरशी इतकी खराब अवस्थेत होती की, गवत उगवलं होतं, आतून माती वर येत होती. काळ्या मुंग्या लयदार नर्तत होत्या तर अधून मधून लाल मुंग्या फेरा मारून जात होत्या.

भगतसिंग यांचं पाच फूट दहा इंच उंचीच शरीर कसं तरी त्या कोठडीत झोपू शकेल, तेही हात पाय जवळ घेऊन एवढीच ती कोठडीची जागा होती. भयानक भितीदायक होती ती कोठडी. जवळच कुठे तरी रातकिडे किर्कर करीत होते. छताच्या भिंतीला काळ्या कभिन्न पाली सरपटत होत्या. मात्र कोठडीचे दरवाजे भरभक्कम आणि मजबूत होते. जाड आकाराचे लोखंडी गज भक्कमपणे रुतून बसले होते. कोठडीला आतून बाहेरून काळा रंग दिला होता. त्यामुळे रात्रीला काळोख भयानक आणि भेसूर दिसत होता. दाराच्या दर्शनी भागावर कोठडी क्रमांक 14 हा आकडा लक्ष वेधक पांढऱ्या शुभ्र रंगात एखाद्या स्फटिक मण्यासारखा दिसत होता. भगतसिंग यांना फाशी देण्याच्या दोन तास आधी त्यांचे वकील प्राणनाथ मेहता त्यांना भेटण्यासाठी कोठडी जवळ येऊन पोहोचले. अंगात पांढऱ्या रंगाची पॅन्ट, पांढऱ्या रंगाचा शर्ट, गळ्यात टाय आणि अंगात काळा कोट परिधान केलेले वकील साहेब आले. यावेळी भगतसिंग एखाद्या गुरगुरत्या वाघा सारखे त्या छोट्याशा कोठडीत फेऱ्या मारत होते. भगतसिंग यांच्या अंगात आरोपीसाठी लागू करण्यात आलेला पोशाख होता. प्राणनाथ मेहता यांना पहाताच भगतसिंग यांच्या तोंडून शब्द फुटले,

'इंकलाब!'

तसे प्राणनाथ मेहता म्हणाले,

"जिंदाबाद!!"

भगतसिंग यांनी हसत हसतच मेहताचं स्वागत केलं आणि विचारलं,

"तुम्ही माझं 'रिव्हॉल्युशनरी लेनिन' पुस्तक आणलं नाही का?"

प्राणनाथ मेहता जड अंतःकरणाने म्हणाले,

"आणलयं."

असे म्हणून प्राणनाथ मेहता यांनी पुस्तक दिले. मेहतांनी ते पुस्तक दिल्या नंतर भगतसिंग यांनी तातडीने ते पुस्तक वाचायला सुरुवात केले. त्यांनी एवढ्या तातडीने पुस्तक वाचायला सुरुवात केले जसं काय, त्यांच्याकडे आता वेळच शिल्लक उरला नव्हता. मेहतांनी त्यांना अगदी जड अंतःकरणाने कातर स्वरात विचारले,

"भगतसिंग! तुम्ही देशाला काही संदेश देऊ इच्छित आहात का?"

तेव्हा भगतसिंग यांनी पुस्तक वाचत वाचतच एक दुरवर नजर कटाक्ष टाकला. एक नजर कारागृहाच्या छताकडे टाकली. थोडं दुरवर पहाण्याचा प्रयत्न केला आणि निर्धार पुर्वक म्हटले,

"केवळ दोन संदेश... एक - साम्राज्यवाद मुर्दाबाद! आणि दोन - इंकलाब जिंदाबाद!! हे दोन महामंत्र अखंड हिंदुस्थानसाठी मी माझ्या तेहतीस कोटी देश बांधवांसाठी देत आहे. त्यांनी हा महामंत्र निरंतर जोपासावा, तरच आपल्या देशात क्रांतीचे सुपुत्र निर्माण होतील आणि या देशाला अश्याच क्रांतीपुत्राची आवश्यकता आहे. आज आहे, उद्या आहे आणि परवाही असेल."

प्राणनाथ मेहता यांनी फक्त ऐकुण घेतले. संवाद साधावा असे खुप वाटत होते. उद्याच सकाळी ठिक सात वाजता भगतसिंग, राजगुरू, सुखदेव यांना फाशी दिल्या जाणार होती. त्यामुळे त्यांच्या मुखातून शब्दच फुटत नव्हते. प्राणनाथ मेहता यांचे अवलोकन करून भगतसिंग यांनी काय ओळखायचं ते ओळखून घेतले. त्यामुळे या विषयावर बोलण्याचे भगतसिंग टाळत होते. खुप वेळा नंतर भगतसिंग यांनी मेहता यांना सांगितले,

"पंडित नेहरू आणि सुभाषचंद्र बोस यांना आमचे धन्यवाद सांगा. या दोघांनीही आमच्या खटल्यात गांभिर्यानं लक्ष घातलं. भलेही यश आले असेल -नसेल. पण त्यांनी आमच्यासाठी निश्चितच खस्ता खाल्ल्या आहेत, हे जाणतो आम्ही. कदाचित महात्मा गांधी यांनी प्रयत्न केले असते तर निर्णय वेगळा लागला असता. पण अखेर नियतीच्या मनात जे होतं, तेच घडून आलं. असो! आम्हास फाशी बाबत कधी पश्चाताप झाला नाही आणि भविष्यात होणारही नाही. अखेर फाशी म्हणजे काय? जन्म मृत्यू मधील अंतर कमी करण्याची ती एक व्यवस्था आहे. मृत्यू तर अटळ सत्य आहे. क्रांतीकारकांनी अशा मामुली गोष्टींचा फारसा विचारही करू नये. असे झाले

तर क्रांतीचा जन्मच होणार नाही. क्रांती सुध्दा अनेक क्रांती पुत्रांना जन्म देत असते. अशा नवनिर्माण क्रांतीसाठी मागच्या पिढीच्या आहुती आवश्यक असतात. याचाच अर्थ आम्ही केवळ क्रांतीकारक नाही आहोत तर क्रांतीचे जनक आहोत. क्रांतीचे पितामह आहोत."

मेहतांनी मुक अंतःकरणाने दुखरी विण घेऊन मान हलवली आणि पुढचं न ऐकताच एकाएकी निघून गेले. काही वेळातच तुरुंग अधिकारी आला आणि म्हणाला,

"भगतसिंग! उठा आणि तयारी करा."

भगतसिंग आश्चर्य चकित होऊन म्हणाले,

"कशाची तयारी?"

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"स्नान करून नवीन कपडे परिधान करा."

भगतसिंग उत्सुकतेने म्हणाले,

"मतलब? या वेळी स्नान आणि नवीन कपडे कशासाठी? इंग्रज सत्तेचा आज वाढ दिवस आहे का? का एखाद्या हुद्देदार अधिकाऱ्याचा आहे? जे की, इतक्या जिक्वाळ्याने हे सरकार नवीन पोशाख भेट करीत आहे. हे इंग्रज राजसत्त्यतील क्रांती, उत्क्रांती का परिवर्तन म्हणायचे? का प्रित फुलोऱ्याचा माळा?"

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"तसं काहीच नाही. आजच फाशीची सिद्धता झाली आहे."

भगतसिंग एकदम चकित होऊन म्हणाले,

"आजच आणि तेही आत्ताच. अहो महाशय, अद्याप रात्र बाकी आहे. फाशी सुर्यास्ताच्या वेळी देत नसतात तर सुर्योदयाच्या वेळी देत असतात. आता रात्रीचे सहा वाजत आले आहेत. सुर्योदय अजून अकारा तास शिल्लक आहे."

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"रात्र शिल्लक असली तरी आजच आणि आताच फाशीची अमंलबजावणी होणार आहे."

भगतसिंग पुन्हा चकित होऊन म्हणाले,

"पण फाशी ही सुर्याद्याच्या वेळी देत असतात ना? अगदी फाशीचे नियम धाव्यावर बसवणार."

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"अं... होय. पण..."

भगतसिंग गंभीर होऊन म्हणाले,

"पण काय? सुर्यास्ताच्या नंतर तेही रात्री फाशी देणार आहात का? याला फाशी तर कसे म्हणता येईल? हा खुन होईल. निर्घून खुन आणि हे सर्व का आणि कशासाठी करता आहात आपण?"

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"अं... होय! तसे आदेश प्राप्त झाले आहेत."

भगतसिंग शांतपणे म्हणाले,

"आम्ही नाकारले तर?"

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"आमचा ना विलाज आहे. ती आम्हास द्यावीच लागेल."

भगतसिंग चौकस होऊन म्हणाले,

"बळजबरीने?"

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"वाटल्यास तसे समजा. पण आमचा ना विलाज आहे."

भगतसिंग पुन्हा शांत संयमी स्वरात म्हणाले,

"पण रात्री फाशी का आणि कशासाठी? आम्ही पळून जाऊ असे वाटत असेल तर गैरसमज काढून टाका. आम्ही भारतीय लोक मृत्यूला पाठ दाखवणारे नाही आहोत. वेळ पडली तर आम्ही आमच्या स्वहस्ते फाशी सुद्धा घेऊ शकतो. एखाद्याला देऊ शकतो. कारण मृत्यूला रात्र आडवी केल्याने जमत नाही. क्रांतीकारकाची भार्या तलवार असते तर बाप मृत्यू असतो. आम्ही हे पुस्तक आताच वाचायला घेतलो आहोत. पहाटे पर्यंत वाचून पूर्ण होईल. मग देता येईल की फाशी?"

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"पुस्तक आता बंद करून ठेवा."

भगतसिंग प्रतिप्रश्न करीत पुन्हा म्हणाले,

"म्हणजे उद्या पहाटे आमच्या आयुष्याचे पुस्तक बंद होणार होते. त्या पुस्तकाची पाने आताच सुटून गेली म्हणायचे, नाही का?"

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"अं... होय. अगदी तसचं समजा."

भगतसिंग संयतपणे म्हणाले,

"आमचं काय? आम्ही तर केंव्हाही फाशीच्या दोरखंडास आमचे रणबाज शीरकमल समर्पित करण्यास तयार आहोत. पण फाशीचे काही नियम आहेत. तेवढे पाळायला हवेत. पण तसे न होता विना जल्लादाविना फाशी म्हणजे अजब दुनियेतील गजब प्रकार."

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"जल्लाद, डॉक्टर आणि न्यायाधीश तयार आहेत."

भगतसिंग हसून म्हणाले,

"अरे व्वा! भलतीच तयारी झालेली दिसते म्हणा. चांगल्या कामाला उशीर कशाला? नाही का? चला. आम्हीही आमच्या मनाचे तावदान सिध्द केले आहे. चला देऊन टाका एकदाची फाशी. म्हणजे तेवढेच एक काम कमी होऊन जाईल. तुम्हालाही दुसरे काम हाती घेता येईल आणि आम्हीही मोकळे होऊ. नाही का? चला. आम्हालाही दुसरे खूप कामे आहेत. फाशीचे नियमच पाळायचे नसतील तर स्नान... नवीन कपडे... फाशीचा दोर... जल्लाद... डॉक्टर... न्यायाधीश... कशाला हवेत? असं करा, आमची हातपाय बांधून आमच्यावर भला मोठा दगड उचलून घाला. म्हणजे आमचा मेंदू आणि रक्त तुमच्या सरकार जवळ जाऊन पडेल आणि त्याला कळेल भगतसिंग, राजगुरू, सुखदेव संपले म्हणून. कायमचे संपले. सत्ता साम्राज्याची किड गेली. नाही का? एक लक्षात ठेवा. आमच्या आहुतीतून हर एक हिंदूस्थानी चेतून पेटून उठेल आणि इंग्रज सत्तेचा फन्ना उडेल. एका भगतसिंगातून हजारो भगतसिंग निर्माण होतील अन् दिनदहाडे नरडीचा घोट घेतील. तेंव्हा वाटेल या भगतसिंगा ऐवजी पहिला भगतसिंग परवडला. चला आमच्या तीन बलिदानातून क्रांतीची एक ज्योती बने ज्वाला उधळत उसळत येईल. इतकी ऊर्जा मागे ठेवून आम्ही जात आहोत. आम्हास फाशी झाली नसती तर आमचा जन्म फुकाफुकीच गेला, असे झाले असते. नाही का? आज आम्ही अजरामर होऊन जात आहोत. यापेक्षा मानवी जीवन जानिवेत अजून काय

हवे. यालाच रुपसंपन्न, रुपकांतार, रुपसमृद्ध जीवन जानिवेचा प्रेम योग असेही म्हणता येईल. तो तुम्हा सारख्या बिनडोक बुध्द लोकांना कळणार नाही."

असे म्हणून भगतसिंग यांनी पुस्तकाची पाने बंद केले. तसे अचानक पुस्तक थरथरु लागले आणि पुस्तकातील कितीतरी पाने थरथरुन गेली. अचानक कोठडीत हलक्या फुलक्या स्वरुपाचे वादळ लयभिंगर झाले आणि पुस्तकातील पाने थरथरुन उडून गेली. कितीतरी अस्ताव्यस्त पडली. हलक्या स्वरुपाच्या वादळाची लय वाढत होती. बघता बघता सर्वकडे संधी प्रकाश पसरला. तसे भगतसिंग उठले आणि पुस्तकांची पाने जमा करून पुस्तकात क्रमशः निट लावून ग्रंथाला वंदन केले आणि स्नान करण्यासाठी कोठडी बाहेर पडले. बाहेर राजगुरु, सुखदेव येऊन थांबले होते. यावेळी पुन्हा तुरुंग अधिकाऱ्यांने तिन्ही क्रांतिकाराकांना समजून सांगितलं की,

"नियोजित वेळेच्या बारा तास आधीच फाशी दिली जाणार आहे."

दुसऱ्या दिवशी सकाळी सहा वाजता फाशी देण्याऐवजी एक दिवस अगोदर संध्याकाळी सात वाजता फाशी दिली जाईल. मेहतांनी दिलेल्या पुस्तकाची काही पानंच भगतसिंग वाचू शकले होते. भगतसिंग यांच्या तोंडून जीवन जानिवेचे क्रांतशब्द प्रस्फुट होऊन बाहेर पडले,

"इन्क्लाब जिंदाबाद! तुम्ही मला या पुस्तकाचं एक प्रकरणही पूर्ण वाचू दिलं नाही. काय चाललाय हा तमाशा. उद्या लोक याला इंग्रज राजसत्तेचा तमाशा म्हणून संबोधतील? खरंच इंग्रजा सारखे बथ्थर बिनडोक लोक मात्र पहाण्यात आले नाहीत आणि येणारही नाहीत."

या डरकाळीने सर्वकडे निरव शांतता पसरली. थोड्या वेळाने तिन्ही क्रांतिकारकांना स्नान घालून फाशी देण्यासाठी वधस्तंभाकडे नेण्यात आलं. भगतसिंग, राजगुरु आणि सुखदेव यांनी वधस्तंभाला अखेरचा हात जोडून प्रणिपात केला आणि आवडतं स्वातंत्र्यगीत गाण्यास सुरुवात केली,

"कभी वो दिन भी आएगा - कि जब आज़ाद हम होंगें

ये अपनी ही ज़मीं होगी - ये अपना आसमाँ होगा."

त्यानंतर तिघाचंही एक एक करून वजन मोजल्या गेलं. तिघाचंही वजन वाढलं होतं. सर्वाना काळे कपडे परिधान करण्यास दिले गेले होते.

मात्र, त्यांचे चेहरे उघडेच ठेवण्यात आले. चरतसिंह हे भगतसिंग यांच्या कानाशी येऊन पुटपुटले,

"सरदार भगतसिंग! वाहे गुरुला नमन करून आठवा."

भगतसिंग मोठ्याने हसले आणि म्हणाले,

"संपूर्ण आयुष्यात मी ईश्वराची आठवण काढली नाही. अनेकदा तर गरिबांना होणाऱ्या त्रासामुळे ईश्वारावर टिकाही केलीय. जर मी आता त्याची माफी मागितली तर तो म्हणेल, याच्यापेक्षा घाबरट दुसरा कुणी नाही. याचा शेवट जवळ आल्याने हा माफी मागायला आलाय."

तुरुंगाच्या घड्याळात संध्याकाळचे सहा वाजले. कैद्यांना दुरुनच कुणी चालत येत असल्याचे आवाज येऊ लागले. सोबत एका गाण्याचा आवाजही येऊ लागला,

"सरफ़रोशी की तमन्ना अब हमारे दिल में है!"

हे गीत गात सगळ्यांनी 'इन्क्लाब जिंदाबाद' आणि 'हिंदुस्तान आजाद हो' अशा घोषणा देण्यास सुरुवात केली. फाशीचा दोरखंड जुनाच होता, मात्र फाशी देणारे तंदुरुस्त होते. फाशी देण्यासाठी लाहोर जवळील शाहदरा येथून जल्लाद बोलावण्यात आला होता. साक्षात यमदूत. लांब लांब पंदाड मिशा, हातात कंगण, पिळीदार गाल मिशा आणि लालबुंद डोळे, राट चामडी, एखाद्या निगरगट्ट डुकरा सारखा असलेला जल्हाद जिभल्या चाटत उभाच होता. भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव एका रांगेत उभे होते. भगतसिंग हे आईला दिलेला शब्द पूर्ण करू इच्छित होते. फाशी वेळी 'इन्क्लाब जिंदाबाद'ची घोषणा त्यांना द्यायची होती. लाहोर जिल्हा काँग्रेसचे सचिव पिंडीदास सौंधी यांच्या घराच्या अगदी जवळच लाहोर सेंट्रल जेल होतं. भगतसिंग यांनी एवढ्या मोठ्या आवाजात 'इन्क्लाब जिंदाबाद'ची घोषणा दिली होती की, सौंधी यांच्या घरा पर्यंत ऐकायला आलं. भगतसिंग यांचा आवाज ऐकताच तुरुंगातील इतर कैदीही घोषणा देऊ लागले,

"इन्क्लाब जिंदाबाद!"

तिन्ही क्रांतिकारकांच्या गळ्यात फाशीचा दोर बांधण्यात आला. त्यांचे हात - पाय बांधण्यात आले. तेव्हा जल्लादाने विचारलं,

"सर्वात आधी कोण फासावर जाईल?"

भगतसिंग म्हणाले,

"तुम्ही जा. मग आम्ही येऊ."

जल्लाद हादरला. सर्वकडे निरव शांतता पसरली. जल्हादाला दरदरून घाम फुटला. कारण त्याने या पुर्वी कितीतरी लोकांना फाशी दिली होती. असला खवळलेला रुद्र तो प्रथमच पहात होता. साक्षात हिरण्यकशिपूला फाडणारा नृसिंह गुरगुरत होता. जल्लाद जाग्यावरच तंतरला. तसे पुन्हा भगतसिंग म्हणाले,

"फाशी फाशी असते तरी काय? आम्ही अशा फाशा रात्रं दिवस डोक्यावर घेऊन फिरलो आहोत. फाशीला भिणारी अवलाद नाही आहे आमची. मला फक्त एक सेकंद मोकळं करून पहा. फाशी कशी देतात याचा प्रयोग तुम्हा सर्वाना एका झटक्यात नाही दाखवला तर भगतसिंग हे नाव सांगणार नाही."

तुरुंग अधिकारी म्हणाला,

"भगतसिंग, तुमचा पराक्रम जानतो आम्ही. अखेर जाता जाता तरी दोन शब्द चांगले बोला."

भगतसिंग म्हणाले,

"अगदी खरं. मानसाने अंतिम क्षणी जाता जाता दोन शब्द गोड गोड एखाद्या खडी साखरे सारखे बोलले पाहिजे, श्रीखंड खाऊ घातला पाहिजे. नाही का? क्रांतीकारक वधस्तंभा पुढे उभा असताना आधी कोण फासावर जाणार हे शब्द जल्लादाचे चांगले आहेत का?"

इतक्यात सुखदेव म्हणाले,

"विनाकारण वेळ वाया घालवू नका. काय चाललाय हा प्रकार? लवकर फाशी द्या. कारण मला पुन्हा क्रांतीपुत्र म्हणून जन्माला यायचे आहे. मी जितका लवकर फासावर जाईल तितका लवकर पुन्हा जन्माला येईल. नाही का? म्हणजे मला या इंग्रजांचे मढे लवकरात लवकर या हिंदूस्थान मधून बाहेर काढता येईल. त्यासाठी सर्व प्रथम मला फाशी देण्यात यावी म्हणजे मी कसा हसत हसत फासावर जातो आहे, हे लक्षात येईल. आता वेळ दौडू नका. एक घाव दोन तुकडे झाले पाहिजेत. शिव हरहर महादेव! छत्रपती शिवाजी महाराज की जय!! इन्क्लाब जिंदाबाद!!!"

सुखदेव यांनी सर्वात आधी फासावर जाण्या बाबत होकार दिला. जल्लादाने एक एक करून दोरखंड खेचला आणि त्यांच्या पायाखाली

आधारासाठी असलेल्या ठोकळ्याला पाय मारून हटवलं. बराच वेळ तिघांचेही मृतदेह लटकलेलेच होते. नंतर तिघांचेही मृतदेह खाली उतरवले गेले. तर खरंच या तीन महायोद्ध्यांच्या मुखमंडलावर मायभूच्या प्रितीचे हस्य विलसत होते. तिथं उपस्थित असलेले लेफ्टनंट कर्नल जे. जे. नेल्सन आणि लेफ्टनंट कर्नल एन. एस. सोधी यांनी तिघांनाही मृत घोषित केलं. अशा सच्चा देशभक्त, कम्युनिस्ट आणि नास्तिक असलेल्या धैर्यवान भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव यांना क्रांतीकारी लाल सलाम....! सारा सर्व क्रांतिकारकांची गौरव गाथा मन लावून ऐकत होती. संपूर्ण घटनाक्रम ऐकून सारा सुद्धा गर्भगळीत होऊन थंडगार पडली. तिचा संपूर्ण देह बधीर झाल्या सारखा वाटू लागला. अंतःकरण उचळंबून आले होते. मुखातून शब्द फुटत नव्हता. डोळ्यात गंगा यमुना नदीने दाटीवाटी केली होती. ती एवढंच म्हणाली,

"माफ कर सत्यन, मला माफ कर. शीर सलामत तो पगडी पचास याच धर्तीवर भारतीय स्वातंत्र्य संग्रामाचा इतिहास असेल असे मी समजत होते. कारण आम्ही ऐकून होतो मजबुरी का नाम महात्मा गांधी. पण नाही मजबुती का नाम महात्मा गांधी असेच म्हटले पाहिजे. भारतीय स्वातंत्र्याचा रणसंग्राम काही औरच आहे. मी महात्मा गांधी बदल बोलायला नको होतं. कोणत्याही भारतीय क्रांतिकारका बदल बोलायला नको होतं. भारतीय समर लढ्याचे क्रांतीकारी सुक्त इतके प्रखर आणि तेजस्वी असतील असे मला कधीच वाटले नव्हते. कारण मी खऱ्या इतिहासा पासून खूप दूर होते. भारतीय रणसंग्रामात शहीद झालेल्या भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव यांच्या समोर नतमस्तक होऊन मी माझा प्रणाम सादर करते आणि मी त्यांची मनोभावे धुलीकण मस्तकाला लावते."

सत्यनच्या तोंडावाटे शब्द फुटत नव्हता. संपूर्ण शरीराला थरकाप सुटला होता. मस्तकात प्रचंड आग पडून चिड निर्माण झाली होती. फाशीच्या वेळी जवळ एक हिंदुस्थानी जवॉमर्द हजर असता तर या संपूर्ण लोकांना चिरडून, मारून, झोडपून, कापून काढल्या शिवाय राहिला नसता. हा भारतीय समर संग्रामाचा बदला एक दिवस भारतीय पिढी घेतल्या शिवाय रहाणार नाही. कारण या तीन योद्ध्याची आहुती अनंत अनंत काळ भारतीय तरुणांच्या रक्तारक्तात आणि मांस पेशींच्या कणाकणात कायमच उधळत, उसळत,

गर्जत, धगधगत राहिल. ही आग एखाद्या ज्वालामुखी सारखी धगधगत राहिल. जो पर्यंत आम्ही एक तरी इंग्रज मारणार नाही, तो पर्यंत आम्ही क्षेत्रीय म्हणून सिद्ध होणार नाही. त्यासाठी प्रत्येक भारतीय नागरिकांनी किमान एक तरी इंग्रज मारलाच पाहिजे. नाही का? एक इंग्रज मारुन भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव यांची परतफेड करणे हे प्रत्येक भारतीय तरुणाचेच नव्हे तर संपूर्ण नागरिकांचे हे सामाजिक आणि राष्ट्रीय कर्तव्य ठरेल. थोड्या वेळाने सत्यन भानावर आला आणि म्हणाला,

"सारा, मी राष्ट्रवादी विचार सरणीतून इतर राष्ट्रातील लोकांना हेतू पुरस्कार कधीच बोलत नाही. अथवा कमी समजत नाही. कारण सिमा ह्या लोकांनी निर्माण केल्या आहेत. वास्तविक पाहता विश्वाला कुठली आणि कोणती सिमा आहे. विश्वभरातील प्रत्येक माणूस सारखा आहे. कोणी लहान नाही ना कोणी मोठा नाही. अखेर मानवाचे शौर्य, कार्य हेच महत्वाचे असते. कारण आम्ही भारतीय लोकांनी भारतीय स्वातंत्र्यासाठी काय किंमत मोजली आहे. त्यांचे मुल्य काय आहे आणि मोल कसे आहे हे केवळ भारतीयच जाणू शकतो. या क्रांतिकारी लढ्याची जानिव फक्त भारतीयानाच आहे. इतरांना नव्हे."

सारा भावदंग होऊन ऐकत होती. हा हिंदुस्थानच्या क्रांती लढ्याचे सुक्त तिच्या वाचनात आलेच नव्हते. त्यामुळे ती कमालीची कचदिल होऊन थरथरत्या ओठातून म्हणाली,

"माफ कर सत्यन. खरंच मला माफ कर. मला भारतीय रणसंग्राम इतका तेजस्वी असेल, असे कधीच वाटले नव्हते. आज काही प्रमाणात का होईना, हा लढा तुझ्या कडून मला समजला आहे. त्यामुळे मी धन्य धन्य झाले आहे. भारतीय स्वातंत्र्य संग्रामाचे क्षणचित्रे मला माझ्या नेत्रमंडलात रेखता आले, हेच मी माझे परमभाग्य समजते. इतका थरार गौरवशाली लढा पाकिस्तानचं काय? जगाच्या पाठीवर कुठल्याही राष्ट्रात झाला नाही. भविष्यात होणार नाही. मला अगोदरच भारतीय हिंदू भूमी भुरळ घालते आहे. त्यात या लढ्याने अधिक गहिराई निर्माण केली आहे. आता मला तुझ्याशीच लग्न केल्या शिवाय पर्याय नाही. कारण इतके तेजःपुंज ओज इतर देशांतील लोकांमध्ये बिल्कुल नाही आहे. त्यामुळे यापुढे मलाही तेजःपुंज नर रत्नाची निर्मिती करुन १८५७ च्या लढ्याची पुनर्रावृत्ती करीत इंग्रज पिलावळीचा

बदला घ्यायचा आहे. ही माझी आई भवानी महिषासुर मर्दिनीची शपथ राहिल. कारण माझे पुर्वज हे जन्माने हिंदू होते आणि भारतीय होते. त्यामुळे मी सुद्धा एक अखंड भारताची नागरिक आहे. भारतीय रक्ताची भूमी कन्या आहे, अखेर पर्यंत भुमीकन्या म्हणून जगेल आणि भुमीकन्या म्हणून मरेल."

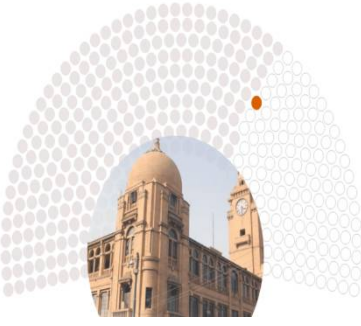
सत्यन म्हणाला,

"जसा तुला भारतीय रणसंग्राम कळाला तसा महाराष्ट्र भुमीचा सुद्धा वीरश्री इतिहास कळायला हवा. कारण भारतात जितके राज्य आहेत पण एक महाराष्ट्र सोडला तर इतर राज्यांच्या नावात राष्ट्र असा उल्लेख नाही. कारण हा वारसा शिवछत्रपती महाराज साहेब यांचा आहे."

साराला भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीचे सुक्त फारच बोलके आणि प्रगल्भ वाटले. त्यामुळे सारा भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीतील लढ्याच्या प्रेमात पडली. मुळात प्रेम ही जीवन जानीव इतकी उदात्त आहे की, हे ध्येय साध्य करताना रणात मृत्यू आला तरी तो योद्धा जीवन ज्योत मावळत असताना आपल्या मायभूमीला मनोभावे वंदन करूनच प्राणार्पण करतो. ही भावना जितकी उत्कट आहे. तितकीच ती प्रितीच्या जवळची आहे. प्रिती शिवाय कुठलाही योद्धा आपले शिरकमल स्वातंत्र्य देवतेच्या चरणी वहात नसतो. त्यासाठी अंतःकरणात प्रिती ही ओथंबून आलीच पाहिजे. कुठल्याही राष्ट्राला स्वातंत्र्याचा भव्यदिव्य वारसा नसल्यामुळे त्या त्या राष्ट्रातील राष्ट्रीय प्रेम भावना असो? का कुठलीही प्रेम भावना असो! ती तोलता येत नाही. परंतु जगाच्या पाठीवर हिंदूस्थान हा असा देश आहे की, या देशाच्या रोमारोमात आणि कणाकणात रोमहर्षक प्रेमभावना सौंदर्य सेतूने नटलेल्या दिसून येतील. ज्या व्यक्तीला मायभूमीवर प्रेम करता येतं, ती व्यक्ती कशावरही आणि कुठेही प्रेम करते. मुळात प्रेम ही भावना इतकी पवित्र आहे की, तिचे मुल्यमापणच करता येत नाही. जो त्यागी असतो, तो योगी होतो. तोच भोगी ठरला तर त्यांच्या एवढा कफल्लक दुराचारी दुसरा होणे नाही. ज्या भूमीला संस्काराची शिदोरी आहे. ती भूमी शिळी कधीच होत नाही. मानवी जीवन जानिवेत संस्काराला आणि प्रितीला अत्यंत महत्त्वाचे स्थान आहे. ते जपले पाहिजे, जपता आले पाहिजे. तरच माणूस हा प्राणी माणूस म्हणून जगण्यास लायक ठरतो. अन्यथा अविवेकी जनावरे सुद्धा खुप प्रबळ असू शकतात. विवेक हा सर्वानाच असतो. पण सुज्ञ विवेक अत्यंत कमी लोकांना असतो.

आशाच कमी लोकात भारतीय लोकांची गणना होते, हे महत्त्वाचे आहे. म्हणून जगाच्या पाठीवर हिंदूस्थान म्हणजे एक सुसंस्कृत लोकशाही प्रधान देश आहे. जो चंद्रावरही अधिराज्य करतो. असा भावविभोर भावमस्त आणि भावचूर देश म्हणजे भारत आहे. भारतीय क्रांतिकारकांचा इतिहास जितका भावशील आहे. तितकाच तो उंचशील आहे. हिमालयाच्या उंचीचे सुपुत्र फक्त याच भारत भूमीत जन्मू शकतात. हे सांगण्याचे धाडस फक्त विश्वसम्राट इंग्रज करू शकतील आणि दुसरा हिंदूस्थानचा अखेरचा सम्राट शहनशाह मोगल बादशहा औरंगजेब!

४. प्रित प्रस्थान (कराची ते भारत...)

झुंजुंमूजू झालं होतं. पक्षाची किलबिल सुरू झाली होती. आकाश मार्गाने पक्षाचे थवे अंबरघनाचा फेरफटका मारण्यात तल्लीन झाले होते. सारा कराची येथून नेपाळ येथे येऊन पोंहचत होती. अंगात सलवार ड्रेस, अंगावर ओढणी आणि बुरखा घालून प्रवास करित होती. सोबत तीन मुलं आणि एक मुलगी होती. सारा नेपाळच्या भुमीत दाखल होत होती. सत्यन सुध्दा सकाळ पासूनच नेपाळ येथे येऊन ताटकळत इंतजार करत होता. तिच्या आगमनाची सारखी मार्गप्रतिक्षा करत होता. साराचे स्वागत करण्यासाठी घेतलेला गुलाब फुलांचा गुच्छ सुकून जात होता. बिचारा सुकता सुकता वाचला. कारण प्रितीची फुले कधीच निर्माल्य होत नसतात. काही वेळातच सारा नेपाळ येथे येऊन पोंहचली. प्रथम सारानी ड्रेस बदलला. अंगात सहावारी हिरव्या रंगाचा शालू, डोईवर केस संभारात सिंदुर भरून कपाळावर लाल रंगाची टिकली लावली. डोक्यावर अगदी भारतीय पध्दतीचा पदर घेऊन सारा निघाली. बस स्थानकाजवळ पोंहचल्या पोंहचल्या सत्यन धावत पळत जाऊन साराला गुलाब पुष्पाचा गुच्छ देऊन प्रित देवतेचे स्वागत केले आणि पायांवर लोटांगण घातले आणि उठून ताठ मानेने उभे रहात म्हणाला,

"घालीन लोटांगण नमीन चरण । नयनी देखेन रंगरुप तुझे ॥१॥

हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे । हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे ॥ "

जवळ असलेले पाच पन्नास प्रवासी सुध्दा सारा कुठली तरी फार मोठी साध्वी स्त्री असल्याचे समजून तेही पटापट साराच्या चरणांवर लोळण घेऊन साराची पायधूळ मस्तकाला लावली. सत्यन मात्र हरे राम हरे राम राम

राम हरे हरे करीत दोन्ही हात जोडून स्वतः भोवती गोल भिंगार फिरू लागला. तसे साराने डोक्याला हात मारून घेतला आणि गडबडीने सारा म्हणाली,

"अरे सत्यन, तु माझा पतीदेव आहेस. पतीने पत्नीचे दर्शन घ्यायचे नसते."

तसा सत्यन गालातल्या गालात गोड हसला आणि म्हणाला,

"मी कुठे पत्नीच्या पाया पडतो आहे. छे.. छे.. मी पत्नी म्हणून दर्शन घेतलोच नाही. मी माझ्या प्रित देवतेचे दर्शन घेतलो आहे. मी माझ्या प्रेमाला मनोभावे वंदन केलो आहे. कारण प्रेम हे साक्षात ईश्वराचे रूप आहे. त्याच ईश्वरी साक्षात्काराचे मी दर्शन घेतलो आहे. ज्या रूपसौंदर्याची दोन तीन वर्षा पासून मी आराधना करीत होतो. त्या प्राण प्रिय आनंदकंद रुपरुपेश रुपी प्रित देवतेचे दर्शन घेतलो आहे. मी माझ्या पब्जी प्रेम कहाणी केशरदिप्ती सौंदर्याचे दर्शन घेतलो आहे. एवढेच नव्हे; तर मी माझ्या भारतीय संस्कृतीचे पालन केलो आहे. कारण सौंदर्य दिप्ती सारा हे माझे निखळ प्रेम आहे. या प्रितसौंदर्यावर जान कुर्बान केले तरी ते कमीच ठरेल."

तशी सारा म्हणाली,

"असे काही तरी करत बसू नकोस. लोक आपणास वेड्यात काढतील. तुला तुझ्या प्रेमाचे दर्शन घ्यायचे असेल तर अवश्य घे. पण त्या पवित्र प्रेमाची अशी सडक शोभा करू नकोस. प्रितीला वंदन अवश्य केले पाहिजे. असे उघड्यावर नाही. प्रिती एकांतवास मान्य करते. कारण प्रिती ही समर्पण भाव जानते. पण प्रदर्शन जाणत नाही."

साराला पहाता क्षणीच सत्यन सर्व काही विसरून गेला होता. तो ऐकण्याच्या मनस्थितीत नव्हताच. तिला पाहताच तो तिच्यावर मोहित होऊन गेला होता. पुन्हा तिचा हात हातात घेऊन म्हणाला,

"सारा तुझं हे अमित मनोहर रूपसौंदर्य म्हणजे साक्षात एक जिता जागता सोनेरी ताजमहलं आहे. तुला घडवणाऱ्या विधात्याचे लाख लाख शुक्रगुजार केले पाहिजेत. नाही का? कारण विश्वमाधुर्याचे विश्वसौंदर्य एकाच ठिकाणी रुपमंतर करण्याची किमया फक्त तोच परम पवित्र परमेश्वर करू शकतो. हे काम इतरांचे नव्हे. मी आज पर्यंत अनेक सौंदर्य शालीनी पाहिल्या. तुझ्या सारख्या नाही. तुझ्या सारखे नजाकतदार सौंदर्य शोधूनही सापडणार नाही. तुझ्या सौंदर्याची अनुभूती माझ्या गहिऱ्या जीवन जानिवा

कशा मंदाळून सोडत आहेत. ते माझ्या अंतर्मनात प्रवेश केल्या शिवाय कळणार नाहीत. माझ्या हृदयाचे स्पंदन भाव कसे आणि कोणत्या शब्दात सांगू. एखाद्या मुर्तीकाराने संपूर्ण आयुष्य एक मुर्ती घडविण्यासाठी खर्च करावे आणि त्यात दुनियाभरचे रुपमाधुर्य काढोकाढ भरून घ्यावे, ही किमयाच काही और आहे. आजुबाजूनी जाणारी माणसं सुध्दा साराचे रुपसौंदर्य पाहून आनंदकंद होत होती. खऱ्या रुपमनोहरी अभिजात सौंदर्यावर कोण अशीक होणार नाही? एखाद्या दर्पणा सारखा काचेरी आणि गंधीत देह युगायुगातून एखाद्याच्याच वाट्याला येतो. जे की, पुराण काळात द्रौपदी गंधमनोहर होती. तुझ्या अमितमनोहर गंधीत देहात हे सृष्टीसौंदर्य अभिरुप झाले आहे. सारा, तुझे हे रुपमनोहर लावण्य सृष्टीचे विहंगम दृश्य होऊन जाईल. यात परमेश्वराने साक्षात नवू रस मुक्तहस्ते उधळून दिले आहेत. विशेष हे की, या नवू रसा पैकी करुण रसाचा कलश तुझ्या हृदय मंदिरात प्रज्वलित केला असून रसराज शृंगार रसाचा बादशहा तुझ्या गुलबदनावर साक्षात कायमचाच सिंचन करुन सोडला आहे. त्यामुळे तुझ्या प्रितीची गहीरी झाक असणारे डोळे साक्षात मधुसूदना सारखे निरागस अबोलीच्या फुला सारखी टवटवीत दिसत आहेत. प्रितफुलोऱ्याची हसती खेळती कावरी बावरी सकाळ घेऊन आली आहेत. केशकलपात रंगीबेरंगी छटा घेऊन आलेल्या कितीतरी बटा एखाद्या हिरे, माणका सारख्या चमकदार नेत्रभूल करणाऱ्या आहेत तर मुखमंडलाचा गहीरा भाव खुलवणाऱ्या दंतपक्ती आकर्षक आणि लोभस होऊन आल्या आहेत."

असे म्हणत पुन्हा एकदा साराच्या पायांवर नतमस्तक झाला आणि उभे राहून साराच्या गुलाबगंधी कपोलाचे चुंबन घेऊन तिच्या हाततले ओझे स्वतः घेऊन निघाला. तसे साराने पुन्हा एकदा डोक्यावर हात मारुन घेतला. यावेळी सत्यन पॅन्ट, शर्ट आणि काळा कोट घालून तयार झाला होता. मुळात सत्यन अंगापेराने हाडकुळा असल्याने कोट कसातरीच दिसत होता. चार बालकांसह एका मंदिरात गेले. सारा आणि सत्यन आज एकमेकांना पुष्पहार घालून विवाहबध्द होणार होते. त्यामुळे साराने पोशाख करून विवाह वेदीवर चढण्याची तयारी केली. साराने आज आभुषणे परिधान केले होते. त्यामुळे तिचे रुपसौंदर्य खुलून आले होते. केशर दिप्ती सौंदर्य घेऊन जन्मलेली सारा आज अधिकच मनविभोर दिसत होती. हिरे, माणकांनी जडावलेले अलंकार

परिधान केल्यामुळे ती अक्षरशः सौंदर्याची सौदामिनी झाली होती. मोती आणि पाचूचे रत्न तिच्या सौंदर्याची मादकता वाढवित होते. आधीच बोलके सुंदर पतले गुलाबी ओठ, सुरमांकित घारे, निळे, देखणे डोळे, देखणा केससंभार घेऊन जन्मलेली सारा ती रुपसौंदर्याची अनभिषिक्त राणी झाली होती. देखण्या लंबाकृती काळ्या पापनपाती, लक्षवेधक आणि आकर्षक भुवया, गोल मुखचंद्रमा घेऊन अवतीर्ण झाली असल्याने साक्षात ती प्रितीची परब्रह्म प्रेमदेवता झाली होती. तिचे पिंजलेल्या कापसा सारखे रेशमी फिक्कट गुलाबी गाल, दिल की धडकन असणारी जलतुषारा सारखी गहिरी दुधाळ दंतपक्ती आणि बाहुभूषणाने मंडीत झालेले गोरे गुलाबी मेहंदी सजले कर चित्ताकर्षक दिसत होते. गहिऱ्या गुलाबी प्रित जानिवा आणि मनचूर बदन हे सगळं कसं एकाच देहमंदिरात प्रस्फुट होऊन चमचमत होतं. साराचा गुलबदन देह विश्वमोलाचा नजारा होऊन आला होता. सारा आणि सत्यन या दोघांनीही एकमेकांना पुष्पहार घालून दोघे कायम स्वरूपी विवाह बंधनात कायमचेच बांधल्या गेले. तशी शपथ घेतली आणि लग्नाचा आनंद म्हणून दोघांनीही एकमेकांना रंग लावून रंगपंचमी साजरी केली. यात फिक्कट गुलाबी आणि जांभळा रंग एकमेकांना लावल्या गेला. सत्यन श्यामल वर्णाचा असल्याने फिक्कट गुलाबी आणि जांभळा रंग सत्यनच्या सौंदर्याला खुलून दिसत नव्हता. सारा रंगाने गोरीगोरी पान फुला सारखी छान असल्याने तिला फिक्कट गुलाबी आणि जांभळा रंग फारच मोहक आणि उठावदार दिसत होता. साराचे कपोल लज्जायमान झाले होते. त्यामुळे तिचे सौंदर्य एखाद्या नववधू सारखे खुलून दिसत होते. गळ्यात मंगळसूत्र, पायात सोन्याची जोडवे, भांगात कुमकुम तिलक भरलेला, मोहक सौंदर्य, लालसेने चुरमुर झालेल्या कपाळावर बिंदी, पुन्हा वरतून गळ्यात चंद्रहार, हातातील पाची बोटात हिरे माणकांनी जडावलेल्या अंगठ्या. हातात पाटल्या आणि अंगात हिरवा शालू. जणू काय पृथ्वीतलावर सौंदर्याची रुपसुंदर जलपरी अवतरल्या सारखी दिसत होती. गोड गुलाबी मधुगंधीत व्यक्तीमत्व! साक्षात सौंदर्य दिप्ती! नभांगण तारका. आधीच सौंदर्य शालीनी आणि त्यात अभूषणाची खैरात. साक्षात धनलक्ष्मी गौरी! प्रेमदेवता... प्रितमाधुर्याची कांचन कलीका. नेत्रानंदी सिने तारका. सत्यन आणि सारा यांनी स्वतःचा विवाह समारंभ पार पाडून फोटो वगैरे काढले. काही वेळातच एका प्रशस्त हॉटेल मध्ये जाऊन गोड मिठाई

खाल्ली. नेपाळ येथे अधिक काळ न थांबता भारतीय सरहद्द पार करून एकदाचा भारतात प्रवेश करायचा होता. त्यामुळे जेवण न करताच गोड धोड खाऊन लग्झरी बस स्थानकाकडे निघाले. सत्यन नेपाळ येथे सकाळीच आला होता. आता खाजगी लग्झरी बसने प्रवास करायचा होता. एकदाचे नेपाळ भारत सिमा ओलांडून पुढे भारतात जायचे होते. तशी लक्झरी गाडी अहिस्ते कदम टायरचाल करीत निघाली आणि दोन देशांच्या सरहद्दीवरील तपासणी नाक्यावरून भारतीय हद्दीत प्रवेश केला. तसा दोघांनीही सुस्कारा सोडला आणि प्रित मुठीत आल्याचा भास झाला. आता वाटेत कुठेतरी धाब्यावर जेवण करून पुढील प्रवास दिल्ली, मुंबई आणि संभाजीनगर असा करायचा होता. दुपारची एका प्रशस्त धाब्यावर गाडी थांबली. काही वेळातच गाडीतील प्रवाशांनी जेवणे करून गाडीने दिल्लीकडे प्रयाण केले. या वेळी सारा म्हणाली,

"सत्यन! तुला येऊन बराच वेळ झाला असेल? माझा वेळ कसा निघून गेला ते समजलेच नाही. तु काहीही म्हण प्रेमात प्रचंड ताकद असते. त्याच ताकदीच्या बळावर मी घरादाराचा त्याग करून तुझ्या प्रेमासाठी निघून आले आहे."

सत्यन म्हणाला,

"अगदी खरं. प्रितीचं चुडबुडकं ताकदी शिवाय वाजवता येत नसतं. ते तु वाजवण्यात यशस्वी झाली आहेस. त्यामुळे तुझे मनापासून अभिनंदन."

दोघेही एखाद्या दिव्यातील वाती सारखं गालातल्या गालात मंदशील गोड मधुर हसले. तसी सारा घन व्याकूळ होऊन म्हणाली,

"सत्यन, आपले प्रेम पैलतीरावर जाणार असेल तर जगातील कोणतीच शक्ती रोखू शकणार नाही. हा प्रेमयोगी जोडप्याचा इतिहास आहे."

सत्यन कंपीत स्वरात म्हणाला,

"अगदी खरं. प्रेमाची महतीच प्रचंड शक्तीशाली असते. त्यामुळे असे प्रेम कुठलेही दिव्यकर्म करण्यास माहीर असते. आपले प्रेम आता जगाला मान्यच करावं लागेल. कारण आपलं प्रेम असेल शर्मिष्ठे सारखं, त्यागी, निर्मळ भावगंधी भावविभोर. एखाद्या पारिजातकाच्या फुला सारख. तितकच नाजूक पण कोमल. म्हणून आपल्या प्रेमाची बरोबरी कोणीच करू शकणार नाहीत. अगदी पुराण कालीन जोडपे सुध्दा. श्री कृष्णांनी भगवत

गीतेत प्रेम योग साकारला. प्रत्यक्षात काय? हे कुणालाच माहीत नाही. पण आपले प्रेम जगा वेगळे असेल. नाही का?"

सारा कुठल्या तरी विचारात पडली. हजरजबाबी उत्तर देणारी सारा आत्ममग्न होऊन विचार करू लागली. बराच वेळ विचार केल्या नंतर हळूवार म्हणाली,

"सध्या प्रेमाचे संदर्भ बदलून गेले आहेत रे! आधुनिक प्रितीला सिनेसृष्टीतील भावविभाव कारणीभूत होत आहेत. म्हणून अशा प्रेमाची संकल्पना उत्कट असतेच असे नाही. त्यामुळे माझे प्रेम हे दोन मनाचे व्द्वंद आहे, का मातृभाव आहे? हे व्यवहारी जगाच्या कसोट्या लावून तपासावे लागेल. यात माता आविष्कार असेल तर ही प्रिती एका उंचशील मानवी जीवन जानिवेत अधिष्ठित झाल्या शिवाय रहाणार नाही. कारण सध्यस्थितीत पाकिस्तानची आर्थिक स्थिती कोलमडून पडली आहे. त्यामुळे पाकिस्तानात जीवन जगणे कठीण होऊन गेले आहे. एवढेच नाही तर मोलमजुरी करून सुद्धा जीवन जगता येत नाही. माणूस घराच्या बाहेर पडल्या नंतर तो घरी सुखरूप परत येईलच म्हणून सांगता येत नाही. पावला पावलावर लाव्हारस खळबळतो आहे. कुठून कोणती गोळी येईल आणि कुणाचा जीव घेऊन जाईल, हे सुद्धा सांगता येत नाही. एवढेच नव्हे; तर अगदी पिठा, मिठाचे भाव सुद्धा गगनाला जाऊन भिडले आहेत. त्यामुळे सामान्यांचे जीवन जगणे हतबल झाले आहे. अशा परिस्थितीत माझ्यापुढे हे चार चिमण जीव दिसत होते. धर्म धर्म करीत बसले असते तर हे चार जीव फुकाफुकीच मातीमोल होऊन जायचे. माणूस धर्मासाठी नाही. धर्म माणसासाठी असला पाहिजे. एकीकडे हे चार जीव तर दुसरीकडे तुझ्यावर जडलेला जीव. अशा एकूण पाच जीवाचा विचार करूनच मी या भारतीय भुमिवर पाय ठेवण्याचा निर्णय घेतला आहे. पक्षी सुद्धा चान्याच्या शोधात भटकंती करतात. मग मी तरी माणूस आहे. या भटकंतीत मी भलेही प्रवास नियमाची पायमल्ली करून भटकंती करीत असेल तर ती योग्यच म्हटली पाहिजे. कारण दरवर्षी कितीतरी पक्षी स्थलांतरित होतात. त्यांना कुठला परवाना असतो प्रवासाचा? माणूस सुद्धा एक पक्षीच आहे. पक्षा सारखे जीवन कधीही स्वच्छ, सुंदर आणि भावलोटा असते. मानवी जीवन जानिवेच्या भावना गडद करीत असताना काही नियतीचे खेळ खेळलेच पाहिजेत. कारण हे खेळ नैसर्गिक

असतात. भलेही याला लोक नावे ठेवतील. गणिका, वेश्या, बाहेरख्याली असे म्हणून माझी चेष्टा उडवतील. आपण हे लक्षात घ्यायला हवे की, आशा लोकात प्रेम करण्याची पात्रताच नसते मुळात. वस्ती होईना देव मरण देईना यालाच म्हणतात. राधा - कृष्ण - मिरा यांचेही प्रेम होतेच ना. या प्रेमी जोडप्यांना उछंखल म्हणणार का? जर कृष्ण राधेचे प्रेम उत्कट असेल तर आमचेही प्रेम तितकेच पवित्र आणि उदात्त आहे. भलेही ते कोणत्याही कसोटीवर उतरेल. प्रेम जानिवा कुठेही उगवत नसतात. ज्या हृदयात वैश्विक समतेचा वैश्विकभाव पुंजाळत असतो, तिथेच प्रेमाची निर्मिती होत असते. साक्षात निळीमंदता घेऊन प्रज्योत झालेली निळ्या निळाईची निळीमंदता घेऊन आलेली ज्योत."

सत्यन सुध्दा तितकाच प्रगल्भ विचार करून म्हणाला,

"विशुद्ध प्रितीला जात, धर्म आणि पंथाच्या कुबड्या निषिद्ध असतात. पब्जी सारख्या खेळातून प्रितीची निर्मिती होत नसते. मग तो खेळ कुठलाही असो. खेळ एक साधन आहे, साध्य नव्हे. खेळातून दोन मन एकत्र येतात. प्रेम हे करतो म्हटल्याने होत नसते. त्याचे उगमस्थान काही औरच असते. ज्या वेळी दोन मनाचा संवाद हा गंधीत होतो, तेंव्हा प्रेमाचे कवडसे लुकलुकाय लागतात. जवळीकता हे प्रेम नसून भाव आहे आणि हा भाव ज्या वेळी विभोर होतो. तेंव्हा प्रितीचा प्रारंभ होतो. मैत्री ही प्रेमाची पहिली पायरी आहे. मानवी जीवन जानिवेत पायदंड्या खुप महत्वाच्या असतात. एक एक पायरी चढून गेलो की, पुढे अनेक वेगवेगळ्या मार्गाच्या पायदंड्या लागतात. हेच रस्ते आणि याच पायदंड्या तुम्हाला तुमच्या ध्येया पर्यंत घेऊन जात असतात. मग ती कुठलीही पायदंडी असो. तिला शरण जा. ध्येय एक मंदिर आहे आणि त्यातील मुर्ती हे एक साध्य आहे. साधन नव्हे; अर्थातच प्रिती आहे. किर्ती नव्हे. प्रेम करायचे असेल तर ते शर्मिष्ठे सारखेच केले पाहिजे. निरपेक्ष, निर्लिप्त, निर्विकार आणि स्वच्छंदी. जो अनंत व्यथा वेदनेच्या प्रदेशातून जातो. तोच खरा प्रेम पुजारी असतो. असे प्रेम कुठल्याही पातळीवर वंदनीयच असते. शिवलीला आमृता मध्ये महानंदा नावाची एक वेश्या होती. तिचेही प्रेम एका दिवसासाठी एका ग्राहका बरोबरच रहात होते. म्हणून तिच्या सारखी पतिव्रता दुसरी होणे नाही. कारण या एक दिवसात सुध्दा एक प्रेम होते. विश्वास होता. पात्रता होती, प्रेम पवित्रता होती. हे या ठिकाणी समजून

घ्यायला हवे. कान्होपात्रा ही सुध्दा एका वेश्येची मुलगी होती. तिचेही प्रेम विठ्ठलावर होते. म्हणून विठ्ठल रुक्मिणी दर्शन घेण्या अगोदर पहिल्या पायरीचा मान कान्होपात्राकडे जातो. म्हणून हजारो लोक तिच्या चरणावर नतमस्तक होतात आणि मगच विठ्ठल रुक्मिणीचे दर्शन घेतात. ही आहे पहिली पायरी, पहिले प्रेम. प्रेमात अजिंक्य शक्ती असते. हिच शक्ती युगायुगाला उर्जस्वल उर्जा देऊन जाते. म्हणून प्रेम अमर आहे. अशाच प्रेमासाठी तू प्रवासाच्या परवान्याची बंधने तोडले आहेत. हे एका अर्थाने बरोबर आहे. कारण प्रिती ही एक नैसर्गिक प्रक्रिया आहे. ती कधीच कुणाचे बंधन स्विकारत नसते. बंधने तुटली आहेत ना. तुटू दे. कारण हे बंधने एक दिवस तुटणारच होते. कारण ही एक नैसर्गिक लिला आहे. निसर्गावर बंधने घालताच येत नाहीत. भलेही असे प्रेम फाशीच्या फंद्यावर लटकवले तरी त्याच्यातील प्रस्फुटता वाढते आणि हेच प्रेम विश्व वंदणीय ठरते. सुर्य, चंद्र, तारे असे पर्यंत दिप्तीमान होऊन अखंड विश्वाला शांतीचा संदेश देते. फाशीच्या फंद्यावर कितीतरी जनानी आत्माहुती दिली. भगतसिंग, राजगुरू, सुखदेव यांच्या मायभूमीवरच्या प्रेमाची अनुभूती याच फाशीच्या फंद्यावर घेता येते. दुसरीकडे नव्हे; म्हणून अखंड जग म्हणतं, इन्क्लाब जिंदाबाद! बरं असू दे. कसा झाला तुझा आता पर्यंतचा प्रवास. काही अडचणी तरी आल्या नाहीत ना?"

सारा एखाद्या रेशमा सारखी मनधुंद होऊन हसली आणि कपाळावर हाताची मुठ आदळत म्हणाली,

"अडचण वगैरे कोणतीच आली नाही. खुप छान प्रवास झाला. प्रवास हा उत्कट प्रिती सारखाच असतो. पण जीवन किती भिषण आणि कठोर आहे रे! याची पळापळाला प्रचिती येत होती. मनुष्य शांतीदुत झाला की, प्रितीचे पाझर कसे आपोआप फुटतात. जे की, मी याच प्रितीसाठी घरदार, देश आणि जन्मभूमी सोडून सर्वस्वाचा त्याग करून आले आहे."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"अगदी खरं, प्रितीचा सुड सुध्दा किती कठोर आणि सुंदर असतो. मी अगदी सकाळ पासून कशी चातका सारखी वाट पहात होतो तुझी. तुझ्या प्रेमाने माझा चांगलाच सुड उगवला म्हणायचा. नाही का?"

सारा खळाळ हसली आणि म्हणाली,

"सुड नव्हे; हा सुद्धा प्रवासच होता. तोही प्रितीचा. यालाच प्रित इंतजार असे म्हणतात. किती अद्भूत आणि विलक्षण प्रवास होता रे हा. छे! वेडीच आहे मी! नाही का? प्रेम हे संजीवनी इतके प्रेरक असते. म्हणूनच प्रितीची प्रेरणा म्हणजे वय वर्ष सोळा आणि बैलाचा पोळा सारखा असतो."

सत्यन म्हणाला,

"अहं! प्रितीचा इंतजार नव्हे; प्रितीचा इंतखाल असे म्हणता येईल. वय वर्ष सोळा नव्हे; प्रिती अथांग सागरा सारखी असते. म्हणून तु आलीस. नाही म्हटले तरी नदी सागराकडेच जात असते. नाही का?"

सारा म्हणाली,

"आता नदी सागराला येऊन मिळाली आहे. या सागरात असंख्य मगरी, महाकाय मासे आणि अक्राळ विक्राळ जलचर प्राणी असतात. पाहू पुढे काय काय वाढून ठेवलंय ते. आता पर्यंत तरी एकही संकट आले नाही. असाच शेवट झाला तर ठिक. नाही तर पुढला विचार आजच न केलेला बरा."

सत्यन म्हणाला,

"चांगला शेवट नाही झाला तर?"

सारा पुर्ण विचारांती म्हणाली,

"संकटे कधीच कुणाला चुकत नसतात. प्रितीचे दुःख घनगर्द असते. याची जाणीव ठेवूनच घरा बाहेर पडले आहे मी! पाहू पुढलं पुढे काय होतं ते."

सत्यन म्हणाला,

"किती वेडी आहेस गं तू. खरंच किती मुलायम असते प्रेम, नाही का? वैरी न चिंते ते मन चिंते. यालाच म्हणतात. मुळात प्रेम हे कपटी, कृतघ्न नसतेच. फक्त असते ते कठोर. निच, दुष्ट, दुराचारी, उन्मत नसतं प्रेम. प्रेम म्हणजे अलौकिक सौंदर्य! सौंदर्य पुजा हीच खरी प्रिती आहे. प्रेम म्हणजे कमळपुष्पात सत्तचित्त झालेली मिरेची घनश्याम मुर्ती अन् पहाट लालीचे भिजकांतर चकाकते दवबिंदू. म्हणून तर ही प्रितीची शिकार नाही तर..."

मधेच सारा म्हणाली,

"मी काही अप्सरा नाही. सुंदर हरिणीची शिकार केली असे वाटू देऊ नको. एक मात्र खरे नृत्य, गीत, गायन आणि सौंदर्य! हे नाही म्हटले तरी

नक्कीच आहे बरे का माझ्याकडे. एकदा तु माझ्या छातीला कान देऊन ऐक. केवळ तुझ्याच नावाचा आत्मगजर ऐकू येईल. सत्यन... सत्यन..."

सत्यन म्हणाला,

"पृथ्वीतलावर तुझ्या इतकी सुंदर स्त्री मिळणे खरंच दुरापास्त आहे. तुझ्या रुपसौंदर्याकडे पाहिले की, स्त्रीसौंदर्याचे शालीन पदर विलोभनीय असतात. याची साक्ष पटते, ते तुझे सौंदर्य पाहूनच. नाही का? जे की, सर्व सर्व तुझ्या जवळ आहेत. सौंदर्याची मुर्तीमंत देवता आहेस तू प्रितदेवता."

सारा म्हणाली,

"सत्यन! किती प्रेमळ बोलतोस रे तू, किती विवेकी आहेस. खरंच प्रिती मर्यादाशील असते. प्रिती भेसूर आणि बेसुर नसते. ती सदशील असते. म्हणून प्रिती कधीच शिळी होत नसते. ती आहे तशीच सदासर्वदा ताजीतवानी टवटवीत असते. उत्कट निरपेक्ष प्रेम हे सदाचाराचे मुख्य अंग आहे. तुझ्याकडून ती जपली गेली पाहिजे. नाही तर मागचाच उन्हाळा सुरू झाला तर मी दुरदैवीच म्हटली पाहिजे."

सत्यन म्हणाला,

"प्रिती! माझी प्रिती!! मुक व्यथा वेदनेचा एक गुच्छ आहे सारा. प्रिती ही आरक्ती नसून विरक्ती असली पाहिजे. कारण प्रिती ही संन्यास धर्मा इतकीच पवित्र, उदात्त आणि सदाचारी असते. म्हणून प्रितीला कस्तुरीमृग असे म्हणतात. म्हणूनच प्रितीचा साधक सौंदर्याचा शिकारी असतो."

सारा प्रित तत्त्वज्ञान मांडत म्हणाली,

"छे! प्रितीचा साधक सौंदर्याचा शिकारी नव्हे; भिकारी असतो. कस्तुरीमृग वगैरे हे शब्द प्रेम कसले? हा तर केवळ उन्माद आहे उन्माद. फार तर गंधमत्त खुशबोचा उन्माद असे म्हणता येईल. निखळ उन्माद. प्रिती ही वेदांताची जननी असते. प्रिती ही व्याभिचार नसून सदाचार आहे. त्यामुळे माझ्याकडून तुझ्या सर्व मनोकामना पूर्ण होतील. अखेर प्रितीचा डोलारा सांभाळणारा प्रियकर सुध्दा तितकाच शालीन आणि मर्यादशील असावा लागतो. तरच प्रितीची नौका पैलतीरावर जाईल. अन्यथा वादळ वाऱ्यात हेलकांडत राहील."

सत्यन म्हणाला,

"व्वा! प्रेमाचे खुप सुंदर विवेचन करतेस गं. नाही का? प्रितीचे निरुपण ऐकावे तर केवळ तुझ्या कडूनच. असा शुद्ध आणि सुचिर्भूत विचार केला तर दोन जातीतील, दोन धर्मातील, दोन देशांतील, दोन प्रांतातील आणि दोन व्यक्तीतील प्रिती कशी शक्य आहे, हे समजतं. कारण मी हिंदू आहे आणि तू मुस्लिम. तरीही प्रेम होतं. म्हणजेच मानवी जीवन जानिवेत ऋणानुबंध काही औरच असतात. नाही का? पण दोन भिन्न जातीतील आणि भिन्न धर्मातील प्रितीचा पराजय होऊ नये म्हणजे झालं."

सारा म्हणाली,

"प्रितीचा पराजय कधीच होत नसतो. प्रिती जन्मावर, जातीवर, धर्मावर आणि प्रांतावर, पंथावर आधारित नसते. या कसोट्या लावून प्रितीचे मापदंड तोलताही येत नाहीत. धर्म - अधर्म हा भेद प्रिती मुळीच बाळगत नाही. ती धर्मनिरपेक्ष असते. म्हणून प्रिती ही साता समुद्रापार जाऊन पोहचली आहे. हेही तितकेच सत्य आहे. म्हणून प्रितीला धर्मनिरपेक्ष अर्थात सेक्युलर असेही म्हणता येईल."

सत्यन म्हणाला,

"लता कुंजात फक्त फुले फुलारतात सारा, प्रिती नाही. पण फुलझडीत सुद्धा एक प्रिती मंत्रमुग्ध होऊन बसलेली असते. तिचा शोध गंधसुगंधात घेतला पाहिजे. या बाबींचा विचार केला तर तरुणाईत फक्त प्रिती फुलते. मात्र प्रितीच्या वेदना जीव घेण्या ठरतात, हे त्यांना माहितच नसते. प्रिती ही काळ्याकुट्ट अंधारात सुद्धा चाचपडत बसत नाही. कारण प्रितीला कितीतरी झगमगते नेत्रपल्लव असतात. प्रितीचे आश्रू हे सौंदर्याचे शालीन पदर असतात आणि आई वात्सल्य हे प्रितीचे उंचशील हिमालया वरुन घोंघावत निघालेले दिदार असते. म्हणून माता वात्सल्याची प्रिती वैष्णवी सारखी सुचिर्भूत असते."

सारा म्हणाली,

"म्हणूनच पतीनं पत्नीच्या केस कलपात ताजी फुले माळायची असतात. सुकलेली बकुळीची फुले नाही. मोगऱ्याची, तेही सुवासिक घमघमीत. तेंव्हा कुठे शशिकांत सलज्ज होईल. लाज, लज्जा आणि संकोच न बाळगता हे सर्व सर्व करावं लागतं. तेंव्हा कुठे प्रितीचे उपवन फुलारुन येते आणि वैष्णवी प्रसन्न होते."

सत्यन गंभीर झाला आणि विचार करून तत्ववेत्त्या सारखं म्हणाला, "पशुपक्षी सुध्दा प्रितीचे भुकेले असतात. नाही का? आपण तर माणसं आहोत. प्रिती ही मुक्तहस्ते सप्तरंग उधळीत येत असते. आंबा, आंबालीका आणि तिलोत्तमा ह्या सुध्दा किती किती प्रितीच्या आशिक होत्या. म्हणून प्रितीचा घोडा स्वैर उधळत असतो आणि तो उधळलाच पाहिजे. तरच प्रितमाधुर्य सुर्यमंडलाचा छेद करू शकेल. नाही का?"

गाडी दिल्ली शहरात दाखल होत होती. दिल्ली अर्धीकच्ची झोपेतून जागी झाली होती. साराचे चारही लेकरं साखर झोपेत होते. राजा आणि प्रियंका सत्यन जवळ झोपी गेले होते तर परी आणि मुन्नी साराच्या मांडीवर झोपी गेल्या होत्या. सारा चार लेकरासह कराची येथून दुबईला आली होती तर दुबई ते काठमांडू असा प्रवास करून खाजगी लग्झरी बसने नेपाळ मार्गे भारतात सुखरूप पोहचत होती. अनेक कारखान्याचा धुर गगनमंडलात आपले वलयांकित रुपडे घेऊन स्थिरावला होता. त्यामुळे आकाश ब्रम्हांड एखाद्या काळ्याकुट्ट ढगांनी व्यापून गेले होते. दिल्लीत कशाची कमी होती. जिकडे पहावे तिकडे आकाशाला भिडलेल्या उंचच उंच देखण्या इमारती, अजगरा सारखे मोठ मोठे कारखाने, कारखान्यातील अवजड यंत्र सामग्री. धडधड करणारा कर्णकर्कश आवाज, सर्वकडे पसरलेले काळेशार डांबरी रस्ते, रस्त्यावरून धावणारी नाना प्रकारची वहाने, यात कार, मोटार सायकल, ऑटो रिक्शा, स्कुल बसेस, एसटी, ट्रक, जीप, टॅक्सी कार, दवाखान्याच्या अंबुलन्स अशा कितीतरी वहानाची जिकडे तिकडे खोगिर भरती, वहानाचा गोंगाट, जणू धावण्याची स्पर्धाच स्पर्धा सुरू झाली होती. किती जीवघेणी स्पर्धा ही. जो तो आपल्याच अन्न, वस्त्र आणि निवारा याच्या शोधात फिरणारा फकीरराव. खरंच किती किती विशाल व्यापलेली दिल्ली. या दिल्ली नावाच्या नगरीत माणूस नावाचा प्राणी म्हणजे एक शुल्लक जीव. किती किती भटकतोय माणूस. भटकंतीचा बागुलबुवा प्रत्येकांच्या मानगुटीवर बसलेला. या नगरीत माणूस उपवाशी मरणार नाही हे निश्चित. पण एकाही जीवाची शाश्वती देता नाही. कोण कुठे कसा गायब होईल, हे सांगता येत नाही. या शहरात गुंडागिरी आणि दारुचे अड्डे, मटका, अफीम, चरसचा व्यापार करणाऱ्या कितीतरी टोळ्या. दिल्ली म्हणजे टोळ्या टोळ्यांनी व्यापलेली एक शाही नगरी. साक्षात स्वर्गसुंदरी! जुगार आणि हातभट्टीने व्यापलेले जाळे तर

अनेक चाळी चाळीत वेश्या व्यवसाय करणाऱ्या कितीतरी सुंदर सुंदर नारी. खऱ्या अर्थाने दिल्ली नगरी झोपच घेत नव्हती. या नगरीत दोन तीन शिफ्ट मध्ये कामाची विभागणी झालेली. त्यामुळे सतत वर्दळ. राजकीय गुत्ते. इथे इतकी गुंतागुंत कधी झाली हे समजलेच नाही. इथे माणूस माणसाला संपवण्यासाठी सुपारी घेतो आणि माणूस माणसालाच संपवतो. अगदी दिवसा ढवळ्या बेछूट गोळीबार. भर रस्त्यात रक्तपातात विव्दळणारे कितीतरी तडफडते घायाळ जीव. काही लोक एकाच गचक्यात संपलेले तर काही लोक गचक्यावर गचके खाऊन तडफडणारे.

या शहरात कितीही फडफड करा. तडफडणारा शेवट हा प्रत्येकांच्या नशीबी पुंजलेला. रेल्वे स्टेशनच्या भाऊक गर्दीत गुदमरून मृत्यू पावणारे जीव तर दिवसा दिवसाला फुगत जाणारा स्मशान भुमीतला आकडा. इथे कोणी कुणाचा नाही. ज्याला जसे जाता येईल तसे जातो. मागे राहीला तो संपला. हे सर्व सारा आपल्या अमिनिश नेत्रानी पहात होती. या नगरीची भयावह स्थिती तिला स्वस्थ बसू देत नव्हती. ती क्षणाक्षणाला अस्वस्थ होत होती. प्रत्येक जीव सुध्दा अस्वस्थ होऊन हे सारं अनिमिष नेत्राने पहात होते. तिच्या हृदय मंदिरात वेदनेचे विव्दळते काहूर व्यापून गेले होते. साराची भिरभिरती नजर काही तरी नवचैतन्याचा शोध घेत होती. नजरेत दमदारपणाची चमक स्थिरावली होती. साराने अंगावर भगवी शाल घेतली होती. त्यामुळे तिचे सौंदर्य मनोवेधक दिसत होते. एवढे मोठे दिल्ली शहर हिंदू माणसाचे असले तरी इथे मराठी माणसातील अस्मिता गळून पडली होती. एखाद्या काचेच्या तुकड्या सारखी ठिकऱ्या ठिकऱ्या झाली होती. मराठा साम्राज्याचे वारसदार म्हणून वावरणारे अरेराव, तुरेराव गर्भगळीत झाले होते. कारण मराठ्यांच्या मुलखावर परप्रांतीयांचा वरवंटा दिवसें दिवस अडेल तडू सारखा उद्धट आणि उर्मट होऊन फिरत होता. मराठी मुलुखाचा घास घेण्यासाठी. त्यांची रक्तांबराने वखवखलेली चक्षू आसूसलेले होते आणि हेंच चक्षू नेमके सारा हिने हेरले होते. विचारमग्न स्थितीतच ती उठली आणि स्वगत म्हणाली,

"या ठिकाणचे मराठी साम्राज्य निखळणे कदापी शक्य नाही. मराठाशाहीची शान आणि मान उंचावण्यासाठी काहीतरी केलेच पाहिजे. तरच इथला मराठी मुलुख तग धरेल."

असे म्हणून तिच्या मुखातून हर्षफुल्ल शब्द एखाद्या मौक्तिक मण्यासारखे घरंगळले,

"नाही नाही हे शक्य नाही. या भुमिचे साम्राज्य नष्ट होणे शक्य नाही. ज्या अहमदशहा अब्दालीला शक्य झाले नाही. तिथे दुसऱ्यांची काय बिशाद."

दिल्ली सारख्या गजबजलेल्या नगरीत परप्रांतीयांची गजबज उडाली होती आणि याच रणधुमाळीत हिंदू मानसिकता दबल्या जात होती. पिचल्या जात होती. मराठी भाषेचा फज्जा उडून हिंदी आणि इंग्रजी भाषेचा सुकाळ झाला होता तर कुठे कुठे उर्दू भाषांचा लहेजा घेऊन लोक उर्दू भाषेलाच प्राधान्य देत होते. हीच मानसिकता दिवसें दिवस वाढीला लागत होती. वास्तविक पाहता प्राचीन भारताचा इतिहास, मध्ययुगीन भारताचा इतिहास आणि आधुनिक भारताचा इतिहास अवलोकन केला तर भारत स्वयंभू आणि स्वातंत्र्याचा पुरस्कार करणारा देश आहे. म्हणूनच लोकशाही लोकराज्य स्विकारलेले राष्ट्र म्हणून पुढे आले आहे. तशी सत्यनला सारा म्हणाली,

"सत्यन! दिल्ली खुप सुंदर आहे रे!"

सत्यन म्हणाला,

"खुप सुंदर... अगदी तुझ्या सारखी. हासरी, गोड गुलाबी मधुगंधीत."

इतक्यात दिल्ली येथील बस स्टेशन आले. दोघेही बस स्थानकावर उतरले आणि एका हॉटेल मध्ये गेले. हॉटेल मध्ये काम करणारा वेटर चहाचा ट्रे घेऊन आला. मस्तपैकी गरमागरम चहा पाणी झाले. चहाच्या केतलीला स्पर्श करीत सारा म्हणाली,

"हे पहा सत्यन! कधी कधी चहा पेक्षा केतली किती गरम असते. पण मानवी जीवन जानिवेत असे गरम होता कामा नये. कारण प्रेमात पडलेली स्त्री ही शरीर सुखासाठी नव्हे तर जवळीतेसाठी जवळ येत असते. तिला फक्त प्रिय व्यक्तीचा सहवास आवडतो.."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"जी जी मेहमान साहेबा, असे काहीच होणार नाही. विश्वास ठेव. आपण चालू केलेला प्रितयज्ञ माझ्यासाठी आहे, हे जाणतो मी. विश्वास तर ठेवून पहा. कारण आलू भरा पराटा, पाणी भरा ग्लास, सारा तेरी याद में भुख लगे ना प्यास."

पुन्हा सारा हसली आणि म्हणाली,

"अरे व्वा! अगदी माझ्या मनातलं बोललास. विश्वास ठेवायला मुळीच हरकत नाही. पण विश्वास पाणीपतावर केव्हाच गेला आहे नव्हं. असं मी ऐकलं आहे. नव्हे एका कथा कादंबरीत वाचलं आहे. कारण अहमदशहा अब्दाली यांनीच विश्वासचा घात केला. अर्थातच विश्वास घात. हे या युद्धभूमिचा इतिहास आहे. तेंव्हा पासून एकमेकांवर विश्वास ठेवणे कठीण झाले आहे. तरीही मी विश्वास ठेवीन. आपला मराठवाडा अंतर्गत शांतीपूरा गाव अजून किती दूर आहे? प्रवास करुन थकलेय रे मी! आता कोणत्याही परिस्थितीत विश्रांतीची आवश्यकता आहे. नाही तर आजारी पडेल. एकदम नवख्या गावात आजार घेऊन जाणे शोभत नाही. केवळ विश्रांती अभावी शोभा होईल. त्यासाठी आज आपण येथेच मुक्काम करु."

सत्यन म्हणाला,

"आता आपण दिल्लीहून मुंबई जवळ करु. मुंबईला जाण्यासाठी फार वेळ लागणार नाही. तिथे मुक्काम करु. तिथून मराठवाडा जवळ पडेल. म्हणजे संभाजीनगर, तिथून शांतीपूरा गाव हाकेच्या अंतरावर असल्या सारखा आहे."

सारा सत्यनचा हात आपल्या हाती घेऊन म्हणाली,

"असू दे. आजचा दिवस आपण दिल्ली ऐवजी मुंबई येथे मुक्काम करु. उद्या सकाळी लवकर उठून संभाजीनगरकडे मार्गस्थ होता येईल."

दिल्लीहून सारा आणि सत्यन मुंबई येथे आले. या राजधानीच्या ठिकाणी मुक्काम करून दुसरे दिवशी संभाजीनगरकडे प्रयाण केले. पहाता पहाता संभाजीनगर आले. तशी सारा सत्यनच्या तळहाती अंगुली स्पर्श करीत म्हणाली,

"सत्यन, इथून शांतीपूरा किती लांब आहे रे?"

सत्यन एखाद्या अजान पोरा सारखा म्हणाला,

"गाव हाकेच्या अंतरावर."

तशी सारा खुष होऊन म्हणाली,

"तू गावाकडे जा. तो पर्यंत मी इथेच लॉजवर थांबते. तुझ्या घरचे मला स्वीकारतील न स्वीकारतील हा प्रश्न महत्त्वाचा आहे. त्यासाठी पुढे जाऊन दोन तीन रुम असलेलं घर किरायाने घे. काही दिवस मी त्या

किरायाच्याच घरात राहिन. तुझ्या घरचे वातावरण निवळले की, आपण किरायाचे घर सोडून देऊ आणि आपल्या घरी जाऊ. एकदम चार मुलं घेऊन जाणं प्रशस्त वाटणार नाही आणि हो! तुझे देशा विषयी विचार ऐकून मी प्रभावी झाले बरे का. तुझ्या विचारातील धग इतकी प्रस्फुट आहे की, मी एकही दिवस या माती शिवाय राहू शकत नाही. राहू शकणार नाही. जी काही उर्जा भरण्याचे काम केले आहे, ते तु आहेस, साक्षात परब्रह्म नृसिंह आहेस. या मातीतली क्रांती तुझ्या नसानसात भिनली आहे. मी नाममात्र तुझी सखी, सहचारिणी, कधी राधा तर कधी मिरा. आता शिवबंधना शिवाय माझे रहाणे मुश्किल होऊन जाईल. त्यासाठी तु तुझ्या शुभवहस्ते माझ्या हाती शिवबंधन बांध."

सत्यन चकीत होऊन मिस्किल हसला आणि म्हणाला,
"व्वा! नक्कीच बांधेल."

असे म्हणून सत्यनने हिंदूत्वाचे शिवबंधन साराच्या उजव्या हाती बांधले आणि सारा हिंदू झाली. किती मोठा बदल. निमिषात धर्मांतर. तशी सारा भावदंग होऊन म्हणाली,

"व्वा! खुप खुप भरुन पावले मी. मनस्वी आनंद झाला. आज पासून मी या हिंदू भुमीसाठी काम करीन, एक कलंदर कलावंत योद्धा म्हणून, धर्मयोद्धा आणि कर्मयोद्धा होऊन."

तसा सत्यन विचार पुर्वक म्हणाला,

"सारा, हे शिवबंधन मोठ्या जोखमीचे काम आहे. याची इज्जत राखता आली पाहिजे. ती राख आणि शिवछत्रपती शिवाजी महाराज साहेब यांच्या स्वप्नातील मराठशाहीचा अभ्युदय कर. याच शिवबंधनात खरे हिंदूत्व लयमंतर झाले आहे. ते जिवापाड जप."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"जंगलात राहून वाघाशी आणि हिंदूस्थानात राहून हिंदूशी वैर घ्यायचं नाही मला. उलट या भुमीसाठी जे जे मंगल आणि उदात्त करण्यासारखे असेल ते ते करून दाखविन मी."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"व्वा, बहोत खूब! खऱ्या अर्थाने ठकुराईनची ठाकरी भाषा शोभली म्हणायची."

सारा सत्यनच्या गालाला स्पर्श करीत म्हणाली,
"मग आज पासून तू मला ठकुराईन म्हणायचं. नाही का?"

सत्यन दिलबहार होऊन हसला आणि म्हणाला,

"अगदी! त्याच वाटेवरचे वाटसरू आहोत आपण. मी ठाकूर - तू ठकुराईन. इथे हिमालयाच्या मदतीला वेळोवेळी सहाद्री धाऊन गेला आहे. हा इथला इतिहास आहे. तसा मी अहोरात्र तुझ्या सोबत असेल. तुझ्या हाकेला जरूर ओ देईन. तु माझ्यासाठी साक्षात हिमालय आहेस. हिमालयाच्या मदतीला सहाद्री धाऊन गेलेला. हा या भुमीचा नैसर्गिक इतिहास आहे. तु हिमालय तर मी सहाद्री होईन. दोघांच्या झंझावातात हिंदूस्थानचा कुमकुम तिलक दिगंतराच्या ललाटात ललामभूत करु."

आता शांतीपूरा फार दुर नव्हता. प्रितीच्या प्रस्थानाला प्रारंभ करण्यासाठीची वेळ समीप आली होती. काही वेळातच सत्यन, सारा आणि चार बालके घेऊन संभाजीनगर येथे येऊन पोहोचले. संभाजीनगर येथेच एक लॉज बुक केली. सारासह सर्वांनी हात पाय धुवून ताजेतवाने झाले. त्याच ठिकाणी हॉटेलची व्यवस्था होती. सर्वांनी शुद्ध शाकाहारी जेवण केले. यावेळी सारा कोवळ्या लुसलुशीत पाकळी सारखी टवटवीत होऊन म्हणाली,

"मी हे बच्चेकच्चे घेऊन या मोठ्या पलंगावर आराम करीन. तु त्या छोट्या दिवानाचा वापर कर. प्रश्न फक्त एका रात्रीचा आहे."

सत्यनने मान हलवून होकार दिला. सत्यन पडल्या पडल्या झोपी गेला. बच्चेकच्चेही झोपी गेले. पण साराला निद्रादेवी प्रसन्न होत नव्हती. त्यामुळे सारा पलंगावर जागीच पडली होती. साराला पहाटे पहाटे चटक्या अंगाची झोप लागली. काही वेळातच उजाडले. चिमण्या चिवचिव करु लागल्या. तसा सत्यन जागी झाला. तोंड धुवून गावाकडे जाण्यासाठी तयार झाला. सारा अद्याप उठली नव्हती. सत्यनने साराला उठवले आणि तिची हनुवटी हाती धरून म्हणाला,

"हे सुष्टीसौंदर्याचं आनंदकंद रुप सारखं पहात बसावं. इतकं लोभस, सुंदर आणि मनोगमही आहे. नाही का? आता सकाळी सहा वाजता गावाकडे जाण्यासाठी गाडी आहे. इच्छा नसतानाही येतो जाऊन."

सारा सत्यनला जवळ ओढून घेतली. त्याच्या गालाला स्पर्श करुन म्हणाली,

"ठिक आहे. जाऊन लवकर ये. पुन्हा आपल्याला जाण्यासाठी दुसरी गाडी कधी आहे?"

सत्यन साराकडे एकटक पहात म्हणाला,

"ठिक अकरा वाजता गाडी आहे. पुन्हा तीन वाजता आणि सायंकाळी सहा वाजता आहे."

सारा हासली आणि सत्यनच्या हाताला आपल्या हाताची मुठ लाऊन म्हणाली,

"ठिक आहे. आपण दुपारी तीन वाजता निघू. पण हे बघ रुम कशाही असू दे. पण किरायाने रुम करूनच ये."

सत्यन साराच्या जवळून उठत म्हणाला,

"ठिक आहे. येतो मी!"

सत्यन लॉजच्या बाहेर पडला. टपरीवर चहा घेऊन तडक बस स्थानकावर गेला. गाडी लागलेलीच होती. सरळ गाडीत जाऊन स्थानापन्न झाला. गाडी ठिक सहा वाजता निघाली आणि सत्यन गावी ठिक सात वाजता जाऊन पोहोचला. घरी जाऊन स्नान संध्या करून तडक घरा बाहेर पडला. घरा पासून थोड्या अंतरावर तीन रुम असलेलं घर किरायाने करून परत घरी आला. उभ्या उभ्याच जेवण करून पुन्हा घरा बाहेर पडला आणि तडक संभाजीनगरकडे मार्गस्थ झाला. संभाजीनगर येथे ठिक दहा वाजता पोहोचला. सारा स्नान संध्या करून तयार झाली होती. मुलांनाही तयार केली होती. लॉज मध्येच नाष्टा करून चहा पाणी झाले. तशी सारा अगदी गुलकंदी ओठातून हसत हसत म्हणाली,

"सत्यन तु बैस. मी थोडी शतपावली करून येते."

असे म्हणून सारा लॉजच्या बाहेर पडली. संभाजीनगर येथील मुख्य रस्त्याने फेरफटका मारत मारत गल्ली बोळातही जाऊन आली. संभाजीनगर नखशिखांत पाहून घेतली आणि बरोबर बारा वाजता लॉजवर आली. थोडा वेळ थांबून दुपारचे जेवण करून बसस्थानकावर जाऊन पोहोचले. गाडीला बराच वेळ होता. तशी सारा डोईवरचा पदर नीट नेटका करीत म्हणाली,

"किरायाने घर केले ना?"

सत्यन हजरजबाबी सुरात म्हणाला,

"होय केले."

सारा नाजूक हासली आणि आपल्या पतल्या ओठातून विण्याची तार
झंकारावी तशी म्हणाली,

"तुझ्या घरा पासून किती अंतर आहे. जास्त दूर नको. मी तुझ्या
शिवाय एक पळभरही अकेली राहू शकणार नाही."

सत्यन हसतच म्हणाला,

"जी! जी! राणीसाहेबा, फार दूर नाही. फर्लागभर. मी अहोरात्र
तुझ्याच कुशीत लव्हबर्ड होऊन खेळेल."

सारा मनधुंद होऊन हसली आणि म्हणाली,

"म्हणजे किती किलोमीटर?"

सत्यन हसून म्हणाला,

"अहो राणी साहेबा, किलो मीटर कशाला? फार नाही. फार फार तर
अर्धा किलोमीटर सुद्धा नाही. फक्त दोन तीन गल्यां आडव्या."

सारा काळजीच्या सुरात म्हणाली,

"बरे झाले बाबा! एक प्रश्न सुटला म्हणायचा."

सत्यन शांतपणे म्हणाला,

"एक का? संपूर्ण प्रश्न सुटून जातील."

सारा मनदिल होऊन हसली. इतक्यात बसस्थानकावर गाडी येऊन
उभी राहिली. तसे सर्वजण गाडीत चढले. तशी गाडी निघाली अन् तासा
भरात शांतीपूरा येथे जाऊन पोंहचले. गाव शिवारातील रस्ता चालताना
साराचे अंतःकरण उचंबळून येत होते. उजव्या हातात बांधलेले शिवबंधन
आणि अंगावर घेतलेली भगवी शाल त्यागाची भावना जागृत करून देत
होती. त्यामुळे सारा त्यागवंत होऊन म्हणाली,

"सत्यन! मी हा गाव यापुर्वी पाहिल्या सारखा वाटतोय रे!"

सत्यन आश्चर्य चकित होऊन म्हणाला,

"कसं शक्य आहे?"

सारा निर्धार पूर्वक म्हणाली,

"शक्य आहे. हा गाव मी माझ्या पहिल्या जन्मात पाहीला आहे."

सत्यन खुदकन हसला आणि आश्चर्य व्यक्त करीत म्हणाला,

"काही तरी बोलू नकोस. पहिला जन्म वगैरे असतो का? तुम्ही
बायका कुठले खुळ घेऊन रहाता हेच कळत नाही."

सारा चांगलं आठवून म्हणाली,

"काही तरी नाही रे! चांगलं खात्री पुर्वक सांगते. मला सांग आता थोडं पुढे गेलं की, उजव्या बाजूला एक शाळा लागते. शाळेच्या मैदानात हिरवीगार झाडी आहे. खुप सुंदर आणि मनमोहक फुलांची कितीतरी फुलझड आहे. त्या झाडावर चिमण्यांचा कळप असतो."

सत्यन हसून म्हणाला,

"अगदी खरं आहे. पण झाडावर चिमण्या रहाणार नाहीत तर काय घुबडं रहातील का? बरं असू दे. मला हे सांग, पुर्वी जन्मात तू कोण होतीस?"

सारा गंभीर होऊन म्हणाली,

"तुला चिमणी या पक्षाला आयुष्य किती असतं माहीत आहे का?"

सत्यन झटपट म्हणाला,

"नाही."

सारा हसून म्हणाली,

"चिमणीला आयुष्य फक्त दोन वर्ष असतं. मी पहिल्या जन्मात पाकिस्तानी चिमणी होते. मला चार पिल्ले होते. एक चिमणी आणि तीन चिमणे. ते लहाणसे चार चिमणं जीव पाकिस्तानच्याच घराट्यात होते. त्यावेळी माझे प्रेम भारतीय चिमण्यावर होते. मी माझ्या अनावर प्रेमा पोटी भारतातील या गावात येऊन त्याला भेटले होते. इथल्या चिमण्यांच्या थव्याने माझ्यावर प्राण घातक हल्ला केला. मी रक्तबंबाळ झाले. माझे रक्षण करण्यासाठी भारतीय चिमणा खुप त्या थव्यातील चिमण पक्षाचा प्रतिकार करीत होता. परंतु हल्लेखोर चिमण्यांची संख्या जास्त असल्याने माझ्यावर हल्ला करून मला जखमबंद केले. वास्तविक पाहता तो चिमणा तुझ्या सारखाच हाडकुळा अशक्त होता. अगदी काडी पैलवान. मी अशाही अवस्थेत रक्तबंबाळ होऊन रक्तरंजीत पंखाने भुर्कन उडून गेले. मी माझ्या पिला पर्यंत जाऊ शकले नाही. वाटेतच माझा जीव गेला. पुढे त्या चार चिमण जीवाचे काय झाले? माहित नाही. आजही योगायोगाने मला चार जीव आहेत. एक मुलगी आणि तीन मुलं. आज मी हे चार चिमण जीव सोबत घेऊन आले आहे. पुन्हा जर गतजन्मा सारखे संकट माझ्या पुढ्यात दत्त म्हणून उभे राहिले तर माझ्या या चार निष्पाप जीवला तु दत्त (क) घे. त्यांना वाऱ्यावर मोकळं सोडू नकोस."

सत्यन गंभीर होऊन म्हणाला,

"सारा, तु असले खुळे विचार डोक्यातून काढून टाक. मानवी जीवन जानिवेत पुर्नजन्म नसतोच मुळात. पण तु हे जे सांगते आहेस ना. अशीच एक घटना या शाळेत मी दहावीला असताना घडली होती. पण हे सारे मानवी मनाचे खेळ असतात."

सारा हसून म्हणाली,

"नाही रे! हे खरं आहे."

सत्यन पुन्हा मोठ्याने हसला आणि म्हणाला,

"तुझा पुर्नजन्म खरा असेल तर मला त्या वेळची पाकिस्तानी चिमणी खुप आवडली होती. मला त्या वेळी शिकवणाऱ्या पांडेबाई म्हणाल्या होत्या, सत्यन तु लवकर मोठा हो हं! तुला का नाही मोठा झाल्यावर पाकिस्तानी चिमणी आणू. कदाचित ती चिमणी मला आज मिळाली."

सारा रागारागाने म्हणाली,

"जाऊ दे बुवा. तु सारखा हसतोस. यात हसण्या सारखं आहेच काय?"

सत्यन पुन्हा जोराने हसला आणि म्हणाला,

"हसू नको तर काय रडू का? हसण्या सारखं बोललं की जग हसतचं. नाही का?"

सारा सुध्दा हसून म्हणाली,

"जवा तवा तुझा "नाही का?" याला जग हसत नाही का? बरं जाऊ दे. मग तु पुढं काय म्हटलसं?"

सत्यन हसून म्हणाला,

"मी म्हणालो होतो, हो! मला पाकिस्तानी चिमणी खुप खुप आवडते."

सारा केवळ हसली. तसा सत्यन म्हणाला,

"का हसतेस? तुझ्या रुपाने मला माझी पाकिस्तानी चिमणी आज मिळाली आहे."

सारा खुष दिलखुष बेभान होऊन म्हणाली,

"ते काहीही असो! आता जगायचे तर भगव्यासाठीच आणि मरायचे तर भगव्यासाठीच. जगाच्या कल्याणा - संतांच्या विभूती, देह कष्टावती - परोपकारे. या संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराजांच्या वचना प्रमाणे."

जणू साराच्या शरीरातील कण ना कण त्यागस्थ ब्रम्हनाद झाला होता. शरीरात विकार नावाचा लवलेशही उरला नव्हता. संपूर्ण शरीर सत्तचित्त ब्रम्ह झाले होते. जळी, स्थळी, काष्टी, पाषाणी हिंदूस्थानचे कल्याण दिसत होते. तितक्याच उत्कटतेने सारा म्हणाली,

"हिंदूस्थान - जिंदाबाद! पाकिस्तान मुर्दाबाद!!"

सत्यन म्हणाला,

"सारा, तुला अजून एक भारतीय ऐतिहासिक कथा प्रसंग सांगतो. तो निट लक्ष देऊन ऐक."

सारा ताठ मान करून बसली आणि म्हणाली,

"सांग!"

सत्यन थोडा खोकलला आणि म्हणाला,

"मानवी जीवन जानिवेत जन्म आणि मृत्यू मधील अंतर म्हणजे एक कृष्ण विवर आहे. नाही का? याच पोकळीतून कुणीही यावे अन् टिकली मारुन जावे. एकदा एका गावात लोकशाही मेळी होती. गोरगरीब, हिनदीन जनता ओकसाबोक्शी रडत होते. लोकशाहीचा जनाचा अत्तर गुलाब लाऊन सजविण्यात आला होता. त्यामुळे गावभर खुशबो दरवळत होता. अत्तर - ए-गुलाबाने संपूर्ण रस्ता गंधसुगंधी होऊन प्रस्फुट झाल्या सारखा वाटत होता. लोकशाहीची तिरडी चार खांदेकऱ्याच्या खांद्यावर विराजमान होऊन दिगंतरीचे महाप्रस्थान करीत पायचाल करीत होती. तिरडीला पहिला खांदेकरी होता, तो म्हणजे गावातील न्याय निवाडा करणारा न्यायमंडल पालिका प्रमुख तर दुसरा खांदेकरी होता. दस्तूरखुद्द सरकार चालवणारा प्रशासन पुरुष तर तिसरा खांदेकरी होता. जे की, धायमोकलून रडणाऱ्या जनता जनार्दनाच्या मतपेटीतून निवडून आलेला लोकप्रतिनिधी आणि सर्वात चौथा खांदेकरी होता, तो प्रसार माध्यम चालवणारा मुख्या. या लोकशाहीचे दुर्दैव हे की, कोणे एके काळी हेच चार खांदेकरी या लोकशाहीचे चार आधार स्तंभ होते. याच आधार स्तंभावर ही लोकशाही विराजमान होऊन नैतिकतेचा डांगोरा पिटवीत होती. पण आज हीच लोकशाही एखाद्या दुर्बल द्रोपदी सारखी विवस्त्र होऊन पडली आहे. चार स्तंभ असलेल्या चार खांदेकऱ्याच्या खांद्यावर स्वार होऊन स्मशानात कायमची निघून जात आहे. आता पुन्हा एकदा आमच्या देशात इंग्रज येतील आणि आमच्यावर लाथा घालून राज

करतील. असे सामान्य लोक बोलत होते. म्हातारी मेल्याचे दुःख नाही. पण काळ सोकावतो आहे. हे बरे नाही. हा सर्व प्रकार स्वर्ग नगरीतून भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव पहात होते, ऐकत होते. स्वर्गात राजगुरू स्तंभित झाले आणि काळजीत पडले. तसे सुखदेवाना चिंतातूर होऊन म्हणाले,

"सुखदेव! आपण निर्माण केलेली हीच का ती लोकशाही? जे की, या लोकशाहीचं गारुड पुन्हा एकदा पारतंत्र्यात गर्गरतयं. आपल्या समिधा फुकाफुकीच गेल्या म्हणायच्या की काय? काय बावळट लोक आहेत आपले. आपण निर्माण केलेले स्वातंत्र्य यांना जपता येत नसेल तर यांना नामर्दच म्हटले पाहिजे. नाही का?"

सुखदेव प्रचंड विकट हसले आणि पश्चात्ताप दग्ध होऊन म्हणाले,

"जे पाहू नये ती पहायची वेळ आली आहे आणि जे ऐकू नये ते ऐकण्याची वेळ आली आहे. तुम्ही म्हणता ते अगदी खरं आहे. आम्हालाही असेच वाटत आहे. करता काय? आपलेच लोक इतक्या बायकी चाळ्याचे निघतील, असे मुळीच वाटले नव्हते. हे लोक रम, रमा, रमी मध्ये इतके मशगूल होऊन गुलछबू गुलछर झाले आहेत. आता त्यांना गुलामी शिवाय दुसरा पर्यायच उरला नाही. असे असले तरी हा प्रश्न आमच्या ऐवजी भगतसिंग हे प्रभावी रित्या कथन करू शकतील. त्यांना विचारले तर अधिक बरे होईल. कारण स्वातंत्र्याची रणगर्जना आपण केली नाही. त्यांनी केली होती. तेंव्हा या भारतीय स्वातंत्र्य युद्धाचे भले बुरे यश... अपयश... क्रांती उत्क्रांती त्यांच्याकडेच जाईल."

राजगुरू विचार प्रवण आणि गंभीर होऊन म्हणाले,

"नको नको. भगतसिंगाचे नाव मुळीच घेऊ नका. त्यांना सुध्दा असल्या गाजर खाऊ लोकांचा फारच तिरस्कार आहे. लोकशाहीचा हा असला गबाळ ग्रंथी तमाशा आणि ठिसूळ यंत्रणा पाहून भगतसिंग दुःखी कष्टी होतील आणि जाम भडकतील, म्हणतील, अधी आपलीच पिलावळ कापून काढा."

सुखदेव पश्चात्ताप दग्ध होऊन म्हणाले,

"भडकलेच पाहिजेत. एवढेच नव्हे; तर इंग्रजांनी लाथा घालण्या अगोदर आपणच यांच्या थोंबाडावर सनसनीत दोन हाणले पाहिजे. असले

गाजर खाऊ लोक असतील याची कल्पना असती तर... कदाचित आपण हुतात्मे पत्करलेच नसते. नाही का?"

हा संवाद चालू असतानाच भगतसिंग आले. त्यांच्याही चेहऱ्यावर प्रचंड नाराजी पसरली होती. राग उफाळून आला होता. फार मोठा खेद व्यक्त करीत म्हणाले,

"आम्ही सर्व काही ऐकले आहे. करता काय? आम्हाला समजत नाही, असे नाही. हे सर्व ग्रहीत धरुनच आपण आपला क्रांतीचा लढा प्रज्वलित करून मृत्योपंथाच्या वेदीवर चढलो आहोत, हे प्रथमतः लक्षात घ्या. कारण आम्हाला माहीत होते, कुत्र्याला खीर पचत नसते, त्या प्रमाणे आपल्या लोकांना स्वातंत्र्य पचणार नाही. स्वातंत्र्य मिळताच त्यांना वांट्या होतील. अशी आमची स्पष्ट धारणा होती आणि ती आज रोजी सत्यात उतरली आहे. आमचे ठोकताळे खरे ठरले आहेत. कारण आम्ही भारतीय लोक मढ्याच्या टाळूवरचे लोणी खाणारे आहोत. आमच्यातला हालकटपणा अद्याप गेला नाही आणि आता तो जाणारही नाही, हे आता सिद्ध झाले आहे. आचकट विचकट लोकांकडून अपेक्षा तरी कशी करता येईल आणि ती केलीच तर अपेक्षा भंग होतो. स्वार्थी आणि बेधुंद लोकांना स्वातंत्र्याची हवा कधीच मानवत नसते. त्यांना गुलामगिरीच हवी असते. असले निर्बुद्ध लोक गुलामगिरीतच धन्यता मानतात. मुळात यांचा जन्मच गुलामगिरीसाठीच झालेला असतो. पण आम्हाला वाटलं होतं, यांना संधी देऊन पहावी. झाला ग्रस्तोदय तर होऊन जाईल. पण कशाचा ग्रस्तोदय होतो. कुठलीही क्रांती करण्यासाठी रिपुंजयी वीर असावे लागतात. ह्या फक्त काळोखातील अग्निशिखा. टिमटिम करणाऱ्या. खरंच आम्हाला वाटलं होतं, झाली सुधारणा तर होऊन जाईल. पण कशाची सुधारणा. हे सुद्रुप चेहऱ्याचे लाल नव्हेतच. फक्त हे आहेत कुरूप चेहऱ्याचे लाल गाजर."

तसे सुखदेव गर्भगळीत होऊन म्हणाले ,

"हारे राम! गाजरालाही चेहरा असतोच का?"

भगतसिंग विकट हसले आणि म्हणाले,

"हारे राम नव्हे; हा + राम = हाराम! आज रोजी हारामी लोकांनी संपूर्ण देश खाऊन टाकला आहे. कुत्र्याला खीर कधीच पचत नसते. पण... आम्हाला वाटलं होतं, आमची कुत्री सुधारतील. त्यांच्यात अमुलाग्र बदल

होईल. पण छे.. छे..! कुत्री कधी सुधारली होती का? कुत्र्यात आणि गाढवात कधीच सुधारणा होत नसते. म्हणून तर इंग्रज आले आणि आमच्या बोकांडीवर बसले. आमचीच भाकर आम्हाला इवं... इवं... करून आमच्या पुढ्यात फेकली. आम्हीही गोंडा घोळत लच्चकन त्या फेकलेल्या भाकरीच्या तुकड्यावर तुटून पडलो. पोटाची आग भयंकर असते. एखाद्या अधाशा सारखी भाकरी खाऊन चक्क इंग्रज नावाच्या मालकाचे पाय चाटले. हिच पाय चाटेपणाची गुलछबू वृत्ती जोपासण्यात आम्ही आमच्या जिदंगीचे मस्ताड गीत गात अजरामरपणे धन्यता मानली. आज मानली, उद्या मानू आणि परवाही मानू. मग आम्हास त्या स्वातंत्र्याची किमंतच काय? एकदा का माणूस गुलाम झाला की, त्याला स्वातंत्र्याची गुलाबी हवा मानवत नसते. फरक इतकाच की, आम्ही आज रोजी देशी कुत्रे आहोत. एखाद्या मांजरी सारखे म्याँव म्याँव करीत आहोत. त्यासाठी लवकरच आमचा च्याव म्याँव होईल आणि पुन्हा आपणास संभवामि युगेयुगे..! म्हणत जन्म घ्यावा लागेल आणि भारतीय स्वातंत्र्याच्या वेदीवर शिवगर्जना करीतच पुन्हा एकदा शिववेदीवर स्वार होऊन, काळालाच दोन हात करीत ललकारत, फटकारत हुतात्मा व्हावे लागेल."

सुखदेव खिन्न होऊन म्हणाले,

"काय पुन्हा जन्म घेऊन हुतात्मा व्हायचे? का आणि कशासाठी? कोणासाठी? असल्या ऐतखाऊ लोकांसाठी. नाही नाही हे शक्य नाही. यापुढे असल्या नामर्द कुत्र्यासाठी क्रांती होणे नाहीच. वारंवार क्रांती करीत बसलो तर या मंगलमय क्रांतीचा अपमान होईल. एक वेळ उत्क्रांतीचा अपमान झाला तर सहन करू. पण क्रांतीचा अपमान कधीच शक्य नाही."

भगतसिंग मुठ आपटत दात ओठ खाऊन रागाने म्हणाले,

"होय होय, या ऐतखाऊ लोकांसाठी हे सर्व करावेच लागेल. कारण बांडगूळ हे कधीच स्वतःचं अन्न निर्माण करीत नसतात. ते निरंतर परोपजीवी असतात आणि आपली भारतीय संस्कृती आहे, भुकेलेल्यांना अन्न आणि तहाणलेल्यांना पाणी!"

हे सर्व ऐकून अजीजीच्या सुरात सुखदेव म्हणाले,

"सरदार, आशा भाडखाऊ लोकांसाठी मी हुतात्मा होणार नाही म्हणजे नाही. भलेही तुम्हाला राग आला तरी चालेल."

भगतसिंग नाराजीने पण विनोदी शैलीत म्हणाले,

"सुखदेव! यावेळी सुध्दा प्रथम हुतात्मा होण्याचा पहिला मान तुमचाच आहे आणि तो तुम्हाला स्विकारावाच लागेल. कोणत्याही परिस्थितीत पहिली समिधा तुमचीच अर्पण करू आणि त्या नंतर आम्ही."

लगेच तडका फडकी सुखदेव चिडून म्हणाले,

"सरदार, आपण काहीतरी चुकत आहात, असे वाटत नाही का तुम्हाला? अहो थोडा तरी विचार करा. हिच सर्वंय आपण भारतीय लोकांना लावली तर ते चटाऊन जातील आणि आपल्याच बोकांडी बसतील."

भगतसिंग संयत राग व्यक्त करीत म्हणाले,

"खबरदार सुखदेव! आमची चुक काढण्या पर्यंत तुमची मजल गेली म्हणायची? जबान संभाळून बोला. चटावतील ना. चटाऊ द्या. आपल्याच बोकांडी बसतील ना. अवश्य बसू द्या. तो त्यांचा अधिकार आहे. आपण त्यांचे कुटूंब प्रमुख आहोत. आपण रक्षण करायचे नाही, तर दुसरे कोण करेल? आपण लाड पुरवायचे नाहीत तर दुसरे कोण पुरवतील? यांचे चोचले इंग्रज येऊन पुरविणार आहेत का? नाही ना. बोला सुखदेव बोला. एका देवाच्या तोंडी ही भाषा शोभत नाही."

सुखदेव हसले आणि शांतपणे म्हणाले,

"तसं नाही सरदार, आपण तर आहोतच. नाही असे नाही. हे सारे ऐत खाऊ लोक कुपमंडूक वृत्तीचे गुलछबू बनले आहेत. यांच्यासाठी हे दिव्यकर्म का आणि कशासाठी करायचे आपण? त्यांची काही जवाबदारी आहे की नाही? त्यांना हुतात्मा होण्याचा सल्ला देऊन पहा. मग कळेल त्यांच्यातलं क्षात्र तेज. थंतर मंतर... जंतर मंतर... करीत धुम्म पळतील."

भगतसिंग हसले आणि संयत सुरात विचार पुर्वक म्हणाले,

"अगदी खरं! मुठभर जीव वाचवण्यासाठी कमालीची भागदौड करतील. ततमम चा पाढा वाचतील. हे इतके भित्रे भागूबाई आहेत की, हे निःसंशय मान्य. त्यांची सुध्दा जवाबदारी निश्चितच आहे, नाही असे नाही. हे सुद्धा मान्य. पण हे बालीश लोक आहेत. त्याचे काय? हे सगळ कळालं असतं तर हे लोक नदीतल्या गोट्या सारखे वागलेच नसते. करता काय? आपलेच दात आणि आपलेच ओठ. गप्प गुमान तोंड दाबून बुक्यांचा मार सहन करावाच लागेल. कारण आपलीच भारतीय औलाद इतकी गुलछर

निघेल, असे वाटलेच नव्हते. आपण क्रांतीचा दिप चेतवला आहे. त्या खाली देऊ नये मान दिली आहे. आता तिचा दिपोत्सव करणे हे तुमचे आमचे परम कर्तव्य आहे. आता प्रत्येक वेळी हे रणसंग्रामाचे ओझे पेलून, हुतात्मा होऊन समर युद्धाचा शेवट आपणासच करावा लागणार आहे. हे केवळ कुपमंडूक वृत्तीचे लोक नव्हेत तर यांना कुपमंडूक गुलछर गुलछबू घर कोंबडे म्हणा. फक्त हे बायकात कुकुची कु करण्यात पटाईत आहेत. गुलछर लोक असेच बायकी वानाची असतात. कुत्रा पोसल्या नंतर त्याचा परतपाळ मालकांनी करायचा का शेजाऱ्यांनी? हे आधी ठरवा. आम्हास वाटतं या कुत्र्याचे मालक आपण आहोत. आपले ओझे शेजाऱ्यांवर का आणि कशासाठी लादायचे?"

राजगुरू शांत चित्ताने म्हणाले,

"अगदी सत्य आहे सरदार. कारण हे सर्व लोक टरबुज खाऊ आहेत. यांना मान सन्मान खिसगीणतीत आहे. त्यामुळे त्यांचा प्रतीपाळ करणे हे आपले सामाजिक कर्तव्य आहे. नाहीतर यांची फार मोठी उपेक्षा होईल. उपेक्षित लोक म्हणून शिक्का मोर्तब होतील."

भगतसिंग ओशाळून पण... राग व्यक्त करीतच गर्जले,

"होय होय. आम्हीही तेच म्हणतो आहोत. संत तुकाराम महाराज म्हणतात, बहोत झाले वेश्येचे लावण्य तरी ती सवाशीन न म्हणावी. त्यासाठी सवाशीनीचा महीमा गडद करीत असताना आपणासच तो सिद्ध करावा लागेल. पुन्हा जन्म, पुन्हा पारतंत्र्य, पुन्हा क्रांती, पुन्हा लाहोरचा कारागृह, पुन्हा वधस्तंभ आणि पुन्हा सतलज नदीमध्ये रक्षा विसर्जन. इतक्या भुमिकेतून आपणास जावेच लागेल."

सुखदेव स्मित हसले आणि विनोदी शैलीत हसत हसतच म्हणाले,

"पुन्हा स्वातंत्र्य, पुन्हा खाऊ, आपण सारे भाऊ, सारा देश वाटून खावू. किती निर्लज्जम सदा सुखी म्हणायचे? काय झाडी, काय डोंगार, काय क्रांती, काय उत्क्रांती. सारच कसं ओक्के ओक्के. नाही का?"

या वाक्यावर सर्वांच्या हस्याचा प्रस्फोट झाला. पण हे सर्व कथन ऐकून स्वर्गलोक आणि देवलोक सुद्धा गंभीर झाले. स्वर्गात सर्वकडे भयानक निरव शांतता पसरली. स्वर्गलोकांची चांगलीच तंतरली. तसे इंद्रदेव म्हणाले,

"आज काय झाले आहे, या क्रांतीकारकांना? कोणी काही बोलले का? तसे असेल तर हे स्वर्गलोकांसाठी फार मोठी आपत्ती आली म्हणून

समजा. यांना आवर घालणं आणि रोखणं दस्तूरखुद्द ब्रम्हांड नायक ब्रम्हदेवाला सुध्दा कठीण जाईल. हे तीन क्रांतीकारक सोपे समजू नका. आख्या स्वर्गलोकांना पुरुन उरतील आणि आपल्या हाती असलेली संपूर्ण स्वर्गाची महामहीम सत्ता हिसकावून घेतील. एवढ्या मोठ्या इंग्रज सत्तेला याच तीन योद्ध्यानी हाकलले आहे. हे सर्व स्वर्गलोकांनी लक्षात घ्यायला हवे. इंग्रज काही कच्चेबच्चे नव्हते. सारी धरा त्यांच्या साम्राज्या खाली होती. त्यांच्या साम्राज्यावरचा सुर्य कधीच मावळला नाही. तरी पण ह्या तीन छाव्यानी चक्क त्यांच्या साम्राज्यावरचा रविरश्मी रविकांत एका झटक्यात मालवून टाकला. हा आहे या तीन योद्ध्याचा बलशाली बलभीम करिष्मा! आपण काही बिनीचे लढवव्य सैनिक नाही आहोत. थोडं सबुरीनं घ्या. नाही तर भलताच अनर्थ होऊन जाईल. पृथ्वीलोक स्वर्गात... आणि स्वर्गलोक पृथ्वीवर... अशी उलथा पालथ करतील हे लोक आणि हे करण्याची उर्जस्वल क्षमता या तीन क्रांतीकारकात निश्चितच आहे. जो पर्यंत सुर्य, चंद्र, तारे आहेत, तो पर्यंत हे क्रांतीपुत्र कायमचं प्रत्येकांच्या मनामनात आहेत. हे कायम लक्षात असू द्या."

सारा म्हणाली,

"अरे बापरे! योद्धे असावेत तर असे."

तसा एका एकीच सत्यन उठला आणि म्हणाला,

"ऐकलंस सारा, भारतीय स्वातंत्र्याचा धगधगता इतिहास आणि चालू वर्तमान काळातील स्वर्ग लोकांचा इतिहास. असा इतिहास पाकिस्तान स्वातंत्र्याला लाभलाच नाही. पण आज रोजी आमची चार स्तंभ चार दिशेला घरंगळत जात आहेत. खरंच कुठे नेहून ठेवला देश माझा. फुले, शाहू, आंबेडकरांचा भारत आज रोजी जिवंत आहे काय? जिवंत असून नसल्या सारखा उपेक्षित. यावर विचार कर आणि ठरव कोण श्रेष्ठ? आमची लोकशाही मेली का लोकशाहीची माय मेली ते. उडदा माजी काळेगोरे काय निवडावे निवडणारे आणि एक दिवस भारतीय स्वातंत्र्याचा शिरोमणी शिवबंधन बांधलेले तीन नृसिंह भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव अंतीम सत्याकडे निघून गेले होते. पण कुठे? छत्रपती शिवाजी महाराज साहेबांची भेट घेण्यासाठी. स्वर्ग मंडलातील फुलझडीत. ज्या वेळी हे स्वर्गात गेले होते. तेंव्हा स्वर्ग लोकातील देव लोकांनी फार मोठी भिती व्यक्त करून यांच्या स्वागताची जय्यत तयारी केली होती. स्वर्ग लोकांनी अक्षरक्षः सर्व स्वर्गाची दारेही सताड

उघडी ठेवली होती. छत्रपती शिवाजी महाराज साहेब यांच्या मावळ्यांचे शाही स्वागत करण्यासाठी दस्तूरखुद्द इंद्रराज कुमकुम तिलक घेऊन स्वर्गाच्या महादरवाजात उभे राहिले होते. आजूबाजूला मेनका, रंभा, उर्वशी आणि तिलोत्तमा ह्या आणि यांच्या सारख्या कितीतरी असंख्य तुझ्या सारख्या रुपसुंदर तारका ओवाळणीच्या दिपज्योती घेऊन उभ्या राहिल्या होत्या. जागोजाग फुलगंधी इत्तराचा अत्तरगुलाब केला होता. स्वर्ग वाटेवर केवढा, पारीजात, गुलाब, चमेली आणि जाई - जुईची फुले अंधरली होती. दिदार हे कधीच निखळत नसतं. पण निखळलेले घनगर्द दिदार लोहोरच्या भूमीत अखेर शमले होते. कारावासात फाशीच्या फंद्यावर लटकले होते. शिवबंधनातच शांतचित्त झाले होते. अखेर क्रांतिकारक नावाचे एक महावादळ विसावले होते. स्वर्ग रथातून स्वर्गाचे मुख्य दार उघडले होते. तसे क्रांतवेदीच्या अग्निशिखा म्हणाल्या होत्या, काय हे दारिद्र्य? स्वर्गाच्या मुख्य दारापेक्षा आमच्या रायगडाचा दिंडी दरवाजा कितीतरी पटीने भक्कम, गर्भ श्रीमंत आहे अन् महाराज साहेबांचे सिंहासन म्हणाल तर सुवर्ण रत्नजडित. इथे तर स्वर्ग लोकांत दारिद्र्याच्याच पाय दंड्या दिसत आहेत. खरबड... खडबड... याचा अर्थ इंद्रदेवाचे सिंहासन कथलाचेच असले पाहिजे. नाही का? असली गरीबी अद्याप आमच्या तरी पहाण्यात आली नव्हती. असो! येथील दारिद्र्य कमी करण्यासाठी महाराज साहेबांना विनंती केली पाहिजे. कारण स्वर्गात येणारा पतीत पावन दिलखुष झाला पाहिजे. आम्ही भारतीय लोक कुठेही जा. आमच्या नशिबी दारिद्र्यच. अर्थात पळसाला पाने तीनच. कदाचित स्वर्ग उद्धार करण्यासाठीच महाराज साहेबांनी आम्हास बोलावले असेल. नाही का?"

स्वर्ग रथातून पाय उतार होताच मुख्य दरवाजातून व्दारपालानी लवून मुजरा केला आणि मोठ्याने आरोळी ठोकली,

"राजाधिराज छत्रपती शिवाजी महाराज साहेब, यांचे मर्द मराठ मावळे क्रांतीपुत्र स्वर्ग लोकी पधार रहे है! खामोशी रखो!!"

या तिघांचेही मुख्यदारात सुख संपन्न, सुख वैभवी इंद्रराज यांनी शाही स्वागत केले तर स्वर्गराजीच्या दिप्तीस्फुल तरुण तुर्क तारकांनी उमललेल्या फुलातील परागकणाची उधळण करुन ओवाळले आणि भारतीय समर युद्धाचे मुख्यसेनानी राष्ट्रशहीद भगतसिंग, राजगुरू आणि सुखदेव यांनी

दमदार पावलं टाकत स्वर्ग नगरीत पायचाल करीत मार्गस्थ झाले. यावेळी या तिन्ही क्रांतीकारकांची नजर स्वर्ग मंडलावर फिरत होती. स्वर्ग लोक जागोजाग उभे राहून फुलांची उधळण करीत हात जोडून अभिवादन करत होते. या तीन योद्ध्यांच्या दर्शनाने स्वर्ग लोक स्वतःला धन्य धन्य झाल्या सारखे माणू लागले. ज्या ब्रम्हदेवाने जीवशीव सृष्टीचे ब्रम्हांड निर्माण केले ते दस्तूरखुद्द ब्रम्हदेव इंग्रज राजसत्तेला घाबरून गेले होते. अशा बलशाली सत्तेला या तीन वीरांनी त्यांची जागा दाखवून दिली होती. ज्या पुरुषाने न्यायनितीचे शिवमंदिर उभे केले होते. त्या शिवमंदीराचे एकदम तीन चिरे भारतीय स्वातंत्र्यासाठी निखळून पडले होते. क्रांतीचे क्रांतीकारी घोगांवणारे दिदार शमले होते. शांत.. शांत.. शांतश्रांत झाले होते. वाघा सारखे शुरवीर, तितकेच चपळ योद्धे एखादं झाड उन्मळून पडावं तसं लाहोरच्या कारागृहात उन्मळून पडले होते. लयभिंगर झालेल्या महावादळाची जीवन ज्योत थंडावली होती.

भारत भूमीच्या क्रांतीकारी लढ्यासाठी दंड थोपटून इंग्रज सत्तेला प्रति आव्हान देणारे योद्धे महासंग्रामाची नांदी प्रज्वलित करून शांत शांत झाले होते. जे की, या तीन शहिदांच्या रक्त प्रसादाने पावन झालेल्या नद्या उद्याचा नव भारत पहाण्यासाठी आतूर झाल्या होत्या. भारत मातेच्या या तीन सुपुत्रांनी मृत्योपंध्याचे बोट धरून क्रांतीची मशाल प्रज्वलित केली होती. तशी क्रांतीची मशाल फडफडली अन् भारत मातेचा माता आविष्कार धाय मोकलून रडू लागला. ओम् तत् सत... म्हणत, हे तीन योद्धे हसत, खेळत, उधळत, उसळत फाशीच्या फंद्यावर गेले. यावेळी सतलज नदीचे डोळेही पाणावले. दुनिया भरातला पिंजनसाद घालणारा वारा फरशी सलाम करीत या योद्ध्याचे गुणगान गाऊ लागला. हे तिन्ही योद्धे म्हणजे काही कच्चा गुरुचे चेले नव्हते. ते मुळ भारतीय होते. भारतीय रक्त सहसा कुणाला शरण जात नाही. शरण गेले तर ते फक्त आणि फक्त शांती प्रसादालयाला शरण जाईल. कारण या शांती प्रसादालयात प्रितीचे उसासे उत्स्फुल होऊन आलेले असतात. इथे नसतो जात, पात, धर्म, पंथ. इथे असतात फक्त आणि फक्त माणूकीचे शांतीप्रधान उसासे. म्हणून तर युगानयुगाची भारतीय प्रिती दिगंतरावर ललाभूत होऊन सकल सृष्टीला दर्शन देत उभी आहे. चंद्रभागेच्या तीरावर गंधमाधवी होऊन. विठ्ठल रुक्मिणीच्या परिवेशात तर कधी राधा कृष्ण होऊन.

केशरदिप्ती सौंदर्य..!

भाळी कुमकुम तिलक, गळा केशरी हार, अंगी पिंताबर... भाळी कस्तुरी मळवट अन् चंदणगंधी उसासे घेऊन अनादीकालापासून रुक्मिण सारखी उभी आहे. विठ्ठलाच्या शोधत. विठ्ठल जवळच उभा आहे. पण दृश्य अदृश्य स्वरूपात. याचेच नाव प्रिती.. किर्ती.. आणि क्रांती..! याचं क्रांतीच्या दहीवरात इन्क्लाब जिंदाबाद! अमर झाले भारतभूमीच्या ललाटात स्वातंत्र्याच्या प्रभेसाठी.

५. सत्यन - सारा..!

दऱ्या खोऱ्यातून लालबुंद उगवत्या सूर्याची कोवळी सोनेरी किरणं वसुंधरेच्या उदरातून सरसर धावत वर येत होती. वसंत फुलला होता. जिकडे तिकडे रानपाखरे झाडा झाडावर मंजूळ गान करीत होते. शिवार हिरव्यागार वनराईने अनंदघन होऊन स्वांत सुखाचे दवबिंदू तृषार्त करीत होते. विठू नामाचा शिवार, रान पाखरांची किलबिल ऐकण्यात मशगुल झाला होता. वनराईने वेढलेल्या मराठवाडा अंतर्गत शांतीपूरा गावातील एक तरुण शेतशिवाराच्या बांधावर सुक्ष्म निरीक्षण करीत पाय चाल करीत होता. या तरुणांचे नाव होते - सत्यन. सत्यन म्हणजे सत्य बोलणारा ऋतुवसंत! खरंच काय किमया असते वसंतऋतूची? नाही का? वसंतऋतू म्हणजे सकल सृष्टीला भर भरून दान देणारा एक ऋषीतुल्य गारवा! साक्षात दानशूर कर्ण महाराज! मराठवाडा अंतर्गत शांतीपूरा गाव तसा अद्याप साखर झोपेतच शांतश्रांत झालेला होता. वसंतऋतू इतकाच तारुण्यानं नटलेला, फुललेला, बहरलेला, दिलबहार गंधीत केवडा म्हणजे सत्यन! वसंताने दान द्यावे सर्व ऋतूराजीला. जणू काय रानावनाचा दानशूर कर्ण! तसाच हा तरणाबांड सत्यन वसंतोत्सव साजरा करण्यासाठी भल्या पहाटे उठून शेतशिवाराचे पसायदान ऐकण्यासाठी शिवारभर पायचाल करीत फिरत होता. इतक्यात एक सुमधुर धुन कर्णपटलाला स्पर्शून गेली. कुहु... कुहु... केवढा आनंदी आनंद होता या गहराईत? कोकीळ गाण एकावं तर शेतशिवारात. तेही भल्या पहाट गारव्यात. वसंतऋतू फुलला होता. सारीधरा हिरवा शालू परिधान करून नटली होती. अधुन मधुन कोकीळ पक्षाची धुन शिवारभर साद घालून जात होती. पाऊसकाळ परतीचे वेध घेऊन लयभिंंगर होत होता. पक्षाचा राजा मोर पिसारा फुलवून नर्तनगान करीत होता. जंगलचा राजा नृसिंह आपली आयाळ खाजवीत दक्षीण दिशेचा वेध घेण्यात लयमग्न झाला होता. आकाश निरभ्र निळसर झाक घेऊन आभाळभर पसरले होते. अधुन मधुन गरुड पक्षी झेपाऊन जात होते तर दुग्धधवल हंसराज आपली चोच खडकाळ दर्यावर तुफान वेगाने आदळून स्व पिसे उपटून स्वतःलाच रक्तरंजीत करीत होता. फिनिक्स पक्षाच्या उड्डाणाची घटीका जवळ आली होती.

मात्र रक्तरंजीत लालक्रांती हिरव्या हिरवळीचा रंग घेऊन शिवारभर दिलरुब झाला होता. क्रांतीचा रंग लाल नसून हिरवा आहे, हे सप्रमाण सिद्ध करीत भारतीय हरीत क्रांतीचा सेनानी पार्ईक कृषी प्रधान शेतीचा पाया सर्व समावेशक असतो, अशी शिकवण स्वतः शेतीत राबून देत होता. यालाच कर्मवादात अंतिम सत्याची हाकाटी असे म्हणता येईल. वसंतऋतूचा आत्मीय सखा, एक वैशिष्ट्य पूर्ण कलंदर रानावनाचा कष्टाळू बादशहा, कृषी क्रांतीचा रसाळ गारवा, जाती पातीचा त्याग करणारा एक कृषीनिष्ठ वाल्मीक, बंजर जमीनीवर निळयानिळाईचे अंबर फुलवणारा एक जोगीया! प्रेम योग आणि कर्म योगाचे बंधन बांधून अहर्निश सेवाभाव जपत होता. कर्मबंधातून मुक्त होताच सकल सृष्टीला अलविदा करणारा एक राजहंसी सुर्यपक्षी होऊन ऐन वसंतात वसंतरूप होण्यासाठी प्रेम योगासह कर्मयोगात रुपमंतर होण्यासाठी आभाळ पक्षी होऊन प्रितीच्या थांब्यावर उड्डाणासाठी सिद्ध झाला होता. पिसं आकाश भरारीसाठी तल्लीन झाले होते. कुठलाच जातीवाद, धर्मवाद, पंथवाद, प्रांतवाद आणि राष्ट्रवाद न मानता कर्मवाद हाच खरा मानवी जीवन जाणिवेच्या आदर्श मुल्यांची कारण मिमांसा ठरतो. त्यातूनच प्रितीचे तत्त्वज्ञान सिद्ध करून, अखिल मानव जातीला नवनिर्मितीचा अन् प्रितरश्मी जीवन जानिवेचा संदेश देता येतो. हे प्रितीतून सिद्ध केले होते. प्रितीचे कितीतरी हिरवे मळे फुलवून, मानवतेचे गहीरे दर्शन देण्यासाठी सिद्ध झाला होता. माणूसकीची गहीराई कर्मवादावर अधिष्ठित करून, प्रितीच्या झुंजार झेपेवर स्वार होण्यासाठी अन् प्रिती हिच जीवन जानिवेची खरी अधिदेवता आहे. हे सिद्ध करण्यासाठी तत्पर झाला होता. प्रितीचा प्रवास हा अकेले चलो रे असाचा असतो हे सिद्ध करून दाखवत होता. सत्यनने प्रितीत आत्मलीन व्हावे, ही किती मोठी प्रेम क्रांती? याच क्रांतीची जिगिषा ठेवून अंतिम सत्य असलेल्या प्रितीचे बोट धरायचे होते. तशी अचानक शिवारभर एक अनुभूत वादळाची एक लयभिंंगर लय साऱ्या पृथ्वीतून नर्तून गेली. सत्यन बरोबर सारा नावाची एक वादळी प्रिती, वादळीरात्र श्वासालयाचे लयभिंंगर गुंजन घेऊन धुकधूक करीत रुपमंतर झाली होती. या रात्र सखीचे नाव होते - सारा! कदाचित याच धुकधुकीत कितीतरी प्रेमी युगुलाच्या जीवन जानिवा उजळून निघणार होत्या. त्यात प्रित क्रांती, प्रेम क्रांती, वात्सल्य क्रांती, वैवाहिक क्रांती आणि सर्वात महत्त्वाची म्हणजे कर्मक्रांती उर्जस्वल होऊन भावी क्रांतीच्या

दिशेने प्रेम योगी आणि कर्म योगी होऊन वाटचाल करणार होते. एकेवीसाव्या शतकातला प्रितीचा महामंत्र देणारा ताजूब म्हणजे सत्यन. प्रितीचा महिमा गडद करणारा प्रितश्री सत्यन. कुठल्याही प्रेम वीरांच्या उरतात त्या फक्त त्यांच्या प्रितवादावर रत्नजडीत झालेल्या गहीन्या आणि देखण्या पाऊल खुणा. कांही निमिषात एकाएकीच असमंत दणाणून गेला,

"सारा - सत्यन प्रित अमर रहे!"

तशी सारा म्हणाली,

"सत्य परेशान होता है! मगर पराजीत नहीं. असे स्वगत म्हणत मी कुठे आणि केंव्हा विसावले, हे माझे मलाच माहीत नव्हते. कारण मी या काळात कितीतरी दिवस परेशान होते. अशी मी नवोन्मेष शालिनी पाकिस्तानात जन्मलेली आणि भारत वर्षात रुपकांतार झालेली प्रितरश्मी तथा सौंदर्यदिप्ती सौंदर्य शालिनी निर्मोही सारा! खरंच सारा म्हणजे देवयानीचे सौंदर्य आणि शर्मिष्ठेची प्रिती घेऊन आलेला एक नजाकतदार देखणा मुष्कहिना होते मी. गंधीत होऊन आलेला एक स्वर्गलोकीचा रेशमी तुकडा माझ्यात दिलरुब झाला होता. सकल पृथ्वीला गंधसुगंध देत आलेली मी एक प्रितीची अपुर्वाई असणारी गुलाब कलीका आणि सत्यन म्हणजे कचाची भक्ती घेऊन आलेला प्रितवत्सल प्रेमभक्त. जेंव्हा सत्यन हा रुपसौंदर्यवतीच्या चरण स्पर्शात आपल्या प्रितीचे गुज खोलू पहातो, तेंव्हा होतो तो अबोल. याच अबोलपणाच्या गहिराईत यतीची काम वासना तर पुंजाळत नसेल ना? असे वाटून जाते क्षणभर. कारण तो माझ्या सौंदर्य शालिनीच्या शृंगार रसाचा मसीहा होऊन जातो, तेंव्हा प्रित होते कावरी बावरी अन् अखबं अस्मान डुलाय लागतं, सारा नावाच्या चमचमत्या रुपसौंदर्यावर दयाघन अल्लाह होऊन. तेंव्हा बकुलीची फुलेही होतात निश्चब्ध... निशांत अन् सकल सृष्टी गाऊ लागते इंथ एक दिलदर्दी प्रेमगीत, जनम जनम का साथ है! हमारा तुम्हारा, असे म्हणत."

अशी ही प्रित वेल्हाळ जोडी. सारा प्रितबंधाकडे सुंदर प्रस्थान करीत होती. मार्गस्थ झालेली सारा चित्ताकर्षक दिसत होती. एखाद्या शशांक सुंदरीचे दर्शन घडावे तशी. तिच्यातली उत्कटता... उत्स्फुलता आणि मोहकता मनोवेधक होऊन आली होती. जो प्रेम करतो तो ताऊन सुलाखून निघतो. हा प्रितसृष्टीचा नियम आहे. फक्त प्रेम करीत रहा. खऱ्या प्रितीचे दर्शन

आपोआप होत रहींल. या क्षणाला प्रीती महत्त्वाची आहे. यात तुमचा कडेलोट झाला तरी बेहत्तर. शेवटी प्रीतीचाच विजय ठरलेला असतो. त्यासाठी प्रीतीचा एक ढिग तयार करा. जो की, शिलोच्चय झाला पाहिजे आणि याच शिलोच्चयात एक सौंदर्य शालीनी दडलेली असेल, ती तेवढीच हळूवार अलगदपणे उचलून बाजूला काढून घ्या. म्हणजे ते प्रीतीचे उत्स्फुल्ल देखणे रूपसौंदर्य असेल. कारण मानवी जीवन जानिवेतील प्रेम सुध्दा एक काचेरी दर्पण असतो. त्यात गुलाबी रंगाच्या छटा द्या. ती प्रित होऊन येईल, निळ्या रंगाच्या छटा द्या. शांती प्रसाद होऊन येईल. दोन्ही रंगाच्या छटा देऊन पहा. निळ्यानिळाईचे गहिरे आकाश दर्शन होईल. याच ठिकाणी प्रीती आणि किर्तीची भेट होईल. कितीतरी चंद्र माधवीचे प्रदेश भावविभोर होऊन येतील. ही भेट अनंत मनोहर असेल. यात जीवन जानिवेच्या भावसार कथा मिळतील. त्यात वैश्विक सत्याचे प्रितवेल्हाळ पाखरे प्रीतीचे गुजगुंजन करीत लहरत असतील. त्यांना फडफडू द्या. त्यांची दखल दिगंतर घेईल. चंद्रमाधवीच्या ओठातला मधुरस अहिस्ते अहिस्ते पिऊन टाकतील. अखेर हेच प्रितबंध हर्षफुल्ल होऊन येईल आणि यात पडलेल्या प्रितपाखरांच्या समिधा अनंतकाळ लयमंतर होऊन रुणझुणत रहातील. सारा म्हणजे रुपसंपन्नतेची मौक्तिक मण्याची मनमोहक माळ. साक्षात प्रित सौंदर्याची मोहनमाळ. टपोऱ्या डोळ्यांची, आखिव रेखिव बांध्याची, गोरी गोमटी रुपसंपन्न मुलगी. होय मुलगीच. पण आज नाही. आज जख्खड म्हातारी. सारा म्हणजे रुपसंपन्नतेचा धुंवाधार कोसळणारा प्रणय धुंद पाऊस. अंबरघनाची कडाडती बिजली, जळत, धुमसत, उधळत, उसळत येणारी साक्षात तेजस्वी तेजःपुंज ज्योत्स्ना अन् त्यातील टपोरी मौक्तिक मण्यासारखी बरसणारी तुफानी सारा विचार तंद्रीत स्वतःच स्वतःला म्हणाली,

"काय खरं आणि काय खोटं आहे या जगात. काही समजतच नाही. होय, मी कितीतरी वर्षा पासून निरंतर कोसळत आहे. कधी आनंद अश्रू घेऊन तर कधी दुःखाश्रू घेऊन. कोसळणे हा माझा जीवन धर्मच झाला आहे. कधी कोसळते, कोलमडते अन् पुन्हा उठून उभी राहते. उद्यासाठी. उद्याच्या भविष्यासाठी. भविष्यातल्या भविष्यासाठी. अक्षरक्षः मी अन्याय अत्याचारा खाली दबुन गेले आहे. पिचले आहे. पण दम सोडला नाही. धीर सोडला नाही. हरले नाही आणि हरणारही नाही. मी कितीतरी घाव सहन करीतच

दिनक्रम पार पाडत आहे. कारण अजून मी जिकले नाही. मला तमत्रा आहे, ती जीवन जानिवेच्या धर्माची आणि त्याचं धर्माची साक्षीदार आई होऊन आजही मी उभी आहे, प्रेम वात्सल्याच्या एका गावात. खरंच मी सारा बोलतेय. आज मला खूप खूप बोलायचं आहे. कितीतरी वर्षां पासून तनामनात साचलेले जळमटं आज मला संपूर्ण बाहेर काढून फेकून द्यायचे आहेत. नाही म्हटलं तरी आज मी सत्तावीस वर्ष ओलांडून पुढे गेले आहे. माझ्यावर कितीतरी वर्षां बरसून गेल्या. काय तर म्हणे मी सारा आहे. तुम्ही माझं सुख दुःख कधी जाणून घेण्याचा प्रयत्न केलाच नाही. हीच तर खरी माझ्या नशिबाची दुर्दैवी करुण कहाणी आहे. कुणीही यावं अन् टिकली मारुन जावं. असंच ना. ज्या घरात लक्ष्मीचा वास असतो, ते घर म्हणजे गोकुळा सारखं नंदनवन असतं. पण त्याच घरातली लक्ष्मी गेली की, घर कसं खायला उठतं. याचा अनुभव मी माझ्याच देशात म्हणजेच पाकिस्तानात साक्षी भावाने अनुभवू लागले होते. अनुभव आणि अनुभूती मधुन जेव्हा एखाद्याचा प्रवास सुरू होतो, तेव्हा तिथे जखडबंद होतात भले भलेही विद्वान. मी हा असला अन्याय अत्याचाराचा कठीण काळ सुसह्य केला आहे. ही माझी दुःखांत शोकांतिका आहे. दुसरे तिसरे काही नाही. सर्वकडे आकाश स्वच्छ आणि निळसर होते. म्हणून मी भारताकडे मार्गस्थ झाले.

मनात आठवणींचा काळोख दाटून आला होता. अथांग पसरलेल्या लुकलुकणाऱ्या ताऱ्यामध्ये शोधत होते मीच माझे स्व अस्तित्व. कारण मी कोण होते? सारा का प्रितरश्मी चंद्रिका? का पब्जी प्रेम कहाणीतील केशरदिप्ती सौंदर्या? खरंच मी कोण होते? मी हिंदू का मुस्लिम? मी धर्म निरपेक्ष (सेक्युलर) का, धर्म - अधर्माची सांगड घालून चालणारी एक केवळ धर्मांध स्त्री! अस्तित्वहीन स्त्री. अचानक एक आस्मानातून तारा तुटून माझ्या पुढ्यात निखळून पडला. तशी मला स्व अस्तित्वाची जाणीव झाली आणि क्षणभर वाटले, निखळलेली तारका आणि मी एकाच जातीची अन् एकाच धर्माची. जळणे आणि निखळणे हाच आमचा स्त्री जातीचा खरा धर्म. निखळलेली तारका जशी पुन्हा अंबरघनात जाऊ शकत नाही. तशी मी परत पाकिस्तानात जाऊ शकत नाही. ती कायमची निखळून गेली आहे. वास्तविक पाहता माझी जन्मभूमी पाकिस्तान, असंख्य रक्ताची नाती सुद्धा तिथेच रहातात. एवढेच नव्हे; तर माझे जन्मदाते आई वडील यांची कबर सुद्धा

पाकिस्तानातच आहे. माझ्या मनपटलावर अनेक स्मृतीच्या आठवणी सतलज नदीच्या खळाळत्या पाण्या सारख्या वहात होत्या. सागर... महासागर... जलधारेच्या नर्तनमग्न तुषारातून ऐकू येत आहेत. संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराजांचे अभंग आणि ज्ञानेश्वर माऊलींचे पसायदान. ओम् तत् सत... याच संगीत सुराची मैफिल आळविली व्दारकेच्या राणानी. मंगलमय वेणूचे सुरसंवाद घेऊन. तिच तर मी नसेल कशा वरून? राधा! अर्थातच गोकुळची कृष्णवेडी राधिका. खरंच इतकी मी स्वस्त आहे का? माझ्या जन्मा अगोदर पाकिस्तान भारता पासून विभक्त झालेला. आज मी ज्या भूमीवर उभी आहे. ती भूमी काळोखीन सळसळत होती. माझी निर्मिती सुखा सुखी झाली नाही. आज रोजी माझी स्थिती एखाद्या विधवे सारखी झाली आहे. विधवेचे दुःख विधवांच सांगू शकते. नाही म्हटले तरी इतरांना सांगण्याचा अधिकारच काय? माझे दुःख याही पलिकडचे आहे. कारण सधवा जेव्हा विधवे सारखे जीवन जगू लागते. तेव्हा ती आतून बाहेरून नग्न असते. एखाद्या पथेर पांचाली सारखी. त्या दुःखाचे कवडसे ठिकऱ्या ठिकऱ्या होऊन अस्ताव्यस्त पडलेले असतात. माझ्या जीवन जानिवेचे असेच कितीतरी तुकडे तुटून फुटून विखरून पडले आहेत. एखाद्या चांदणं चुऱ्या सारखे. विधवेचा हिरवागार चुडा अन् तिचे सौभाग्य जेव्हा मृत्यू शय्येवर पसरलेले असते. तेव्हा फुटणाऱ्या काकणाचा चुरा जसा तटतट करीत तुटून फुटून विखरून जातो. त्याही पेक्षा माझ्या सौभाग्याचे कुंकुचं या हिरव्या चुड्या सोबत साता समुद्रापार उधळून गेले आहे. बाकी मी जे काही आहे, ती पथेर पांचाली आहे. आहे की नाही माझे कमालीचे दुःख? कारण मी दुर्लक्षित नारी आहे. माझ्या जीवनात काही आनंदाचे क्षण येऊन गेले. नाही असे नाही. पण ते फार काळ टिकले नाहीत. मी म्हणजे अर्थहीन, मुल्यहीन नारी. बहुतेक सर्वच धर्मात स्त्री अनंत काळा पासून उपेक्षितच राहिली आहे. आज रोजी आपण कुणाला बाहेर ख्याली म्हटले तर तो हजार मारून एक अशी गिणती करेल. पण हे बिनीचे लोक इतरांना असेच बोलतील. ते असलेच कांहीतर नाव ठेवणार. आलीया भोगासी असावे सादर, चित्त असू द्यावे समाधान. या संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज यांच्या संतवचना नुसार मी मार्गक्रमण करीत होते, करीत आहे. करणार आहे. मला तर वाटतं आपण असंच उठाव अन् आताचं पुन्हा एकदा पाकिस्तान मध्ये जावं अन् एखाद्याचं नाव कबुतर ठेऊन परत

भारतात यावं. कसं वाटेल त्यांना. वाकडा तिकडा विचार वाटेल. म्हणून संतश्रेष्ठ ज्ञानेश्वर माऊली म्हणतात,

"जे खळांची व्यंकटी सांडो."

पाकिस्तानात असे कितीतरी व्यंकट आहेत. व्यंकट म्हणजे वाकडा तिकडा खळबटराव अन् दुसऱ्याला म्हणतात,

"बाहेर ख्याली. छी! किती दुर्गंधीयुक्त घाणेरडे शब्द अन् घाणेरडी पुरुष प्रधान संस्कृती!"

अशा विचारातच सारा मग्न झाली होती. कारण सारा सत्यन घराच्या गच्चीवर रात्री आराम करीत होते. लहान मुलांना लवकर झोप आल्याने ते झोपी गेले होते. सारा आणि सत्यन आकाशाकडे पाहत विसावले होते. पब्जी खेळातून कधी कुणाला प्रियशी मिळाली आहे का? नाही ना. मग कालपर्व भारत पाकिस्तान या दोन देशात किती मोठी खळबळ उडून गेली आहे. या दोन देशातील हाड वैर असताना सुद्धा पब्जी खेळातून दोन प्रेम पक्षी निर्माण होऊन भुर्कन उडून गेले आहेत. पाकिस्तानच्या सिमे पार. भारत वर्षात. सध्यातर या दोन देशात पब्जी खेळाची स्पर्धाच लागून राहिली आहे. काय तर म्हणे या खेळातून उत्कट प्रितीची निर्मिती होत असते. किती किती विचार प्रवण करणारा प्रश्न आहे हा. पब्जी सारख्या खेळातून प्रितीची निर्लिप्त, निर्विकार निर्मिती होत असेल तर प्रत्येकाने पब्जी खेळाचे समर्थन केले पाहिजे. पब्जी खेळाची आराधना केली पाहिजे. जशी सावित्रीने सत्यवानाची केली होती. अगदी तशीच. जन्मोजन्मी हाच पती मिळू दे म्हणून. दुष्यंतानी शंकुतलेची आराधना केली होती तर राधेने कृष्णाची केली होती. कारण प्रिती इतकी शुद्ध संकल्पना कुठलीच नाही. याच प्रित स्वरालीतून राधा नावाची बासरी तन्मय पावली. राधेचे जितके प्रेम श्री कृष्णावर होते, तेवढेच प्रेम हरीचंद्रावर तारामतीने केले. त्यामुळेच तर विश्व जगत जननी निर्माण झाली. या प्रमाणेच पब्जी खेळातून पाकिस्तानची मुलगी आणि भारताचा मुलगा एकमेकांच्या जवळ आले. रेशमी नात्याची एक गहिरी विण या प्रेमी युगीलाच्या हृदय मंदिरात तेऊ लागली. खऱ्या प्रेमात उत्कट प्रितीची समिधा पडत असते. तरीही दोन प्रेम पक्षी प्रितीने घनव्याकूळ झालेले आत्मे प्रितीच्या तितीक्षेत जळत धुमसत एखाद्या विजे सारखे कडाडत जळून खाक होतं होतं आपल्या आयुष्याची इतिश्री करणार आहेत. हे दोन जीव भिन्न धर्मातले आणि

भिन्न जातीतले. खरंच हे दोन मन एकत्र आले असतील का? मनाने, देहाने आणि आत्म्याने सुध्दा. एक भारतीय तरुण सत्यन आणि पाकिस्तानी तरुणी सारा यांच्या प्रेमाचे तराणे टेलिव्हिजनवर दुमदुमू लागले आहेत. ज्यांना प्रेम करायचे आहे, त्यांनी खरंच हा खेळ खेळला तर त्यांचेही प्रेम फलद्रूप होऊन, दिप्तीमान होऊन ललाभूत होईल का? मुळीच नाही. कारण खेळ हा लुटूपुटूचा एक डाव आहे आणि प्रिती ही अथांग पसरलेल्या सागरा सारखी आहे. असे असले तरी सत्यन सारा का खेळतात हा खेळ? मानवी जीवन जानिवेत खेळाला अनन्य साधारण महत्व आहे, नाही असे नाही. पण हा खेळ क्षणीक आहे. तारुण्य हे दोन मनाचे भिजकांतर गंधीत क्षण असतात. त्याच्यात क्षणप्रभा प्रदिप झालेली असते. क्षणात लपलपतात आणि क्षणात नष्ट होऊन जातात. एखाद्या उल्कापाता सारखे. त्यालाच तारुण्यतली प्रिती असे म्हणतात. खरंच उल्कापात झालेला चांदण चुरा कुठे जात असेल? तारुण्य हे उल्का पाता सारखे असेल तर दोन जुळलेले मन आणि त्यांच्या रेशीमगाठी स्वर्गसुंदरीच्या बाहु पाशात जाऊन विसावत असतील का? आकाशातून एकदा उल्कापात झालेला चांदण चुरा कधीच आकाशात परत जात नसतो. तो इथेच कुठेतरी नष्ट होतो. या प्रमाणेच दोन जुळलेले मन स्वर्ग सखीच्या बाहू पाशात जाऊन विसावतील कसे? ही दोन मने सुध्दा इथेच कुठेतरी त्या उल्कापात झालेल्या चांदण चुन्या सारखं गळून पडलेले असतील. मानवी जीवन आणि तरुणाईतील दोन रेशमी मन. खरंच या दोहात किती किती फरक आहे म्हणायचा? शरद ऋतूतल्या धुंदमंद झालेल्या तारका जशा काळ्याकभिन्न रात्रीत जळून खाक होतात, तसंच दोन मनातली प्रिती अखेर निराशेच्या घनदाट छायेत नष्ट होऊन जात असतील. कारण प्रितीत अग्निफुलाचे कवडसे रुपमंतर झालेले असतात. तरीही भारतीय रक्ताचा एक तरुण सत्यन आणि पाकिस्तान केशर कन्या सारा हे प्रेम करतातच कसे? हे दोन जीव सुध्दा एक वेळ जळून जाणार. प्रिती ही कुठलीही असो तिला अग्निदिव्यातून प्रवास करावाच लागतो आणि याच प्रवासात कुठल्यातरी थांब्यावर हे दोन जीव गळून पडतील. मागे रहातील त्या त्यांच्या केवळ गंधाळस्मृती आणि प्रितीचे तराणे. सत्यन आणि साराचे प्रेम पब्जी खेळतातून फुलले. दोघांनीही एकमेकांना फोन नंबर दिल्या घेतल्या गेले आणि एक दिवस साराने सत्यनच्या व्हाट्सअपवर दिलचे स्टिकर टाकले आणि इथूनच

सत्यन साराच्या प्रेम कहाणीला प्रारंभ झाला. आता हे जोडपं पब्जी खेळ कमी खेळतं आणि फोन संवाद जास्त असा प्रवास सुरू झाला आहे. ही प्रेम कहाणी एवढ्यावरच थांबत नाही तर हे एकमेकांना व्हिडिओ कॉल करून एकमेकांचे देश एकमेकांना दाखवू लागले आहेत. पुढे प्रेम विवाह करण्याच्या आणा भाका झाल्या आणि एक दिवस सारा भारतात आली. पण या प्रेम कहाणीला दृष्ट लागली आणि पोलिसांचा ससेमिरा सुरू झाला. तशी सारा म्हणाली,

"सत्यन, आपला निर्णय चुकला रे! आपण भारतात येण्या ऐवजी दुनियेच्या पाठीवर कुठल्याही देशात गेलो असतो तर परवडले असते. पण मला वाटलं होतं, भारतीय लोक आपली प्रेम कहाणी समजून घेतील. पण छे..! वास्तविक पाहता मी मलाच विचारुन पहायला हवं होतं. खरंच मी सत्यनची प्रेमीका आहे का? होय! मी सत्यनची प्रेमीका म्हणूनच लोक माझ्याकडे बघतील. छे.. छे..! मी कसली प्रेमीका? प्रेमिकांचा जमाना कधीच होऊन गेलेला. प्रेमीका होत्या हिर, लैला, पारो, अनारकली, राधा. अशा कितीतरी अनंत अनंत... म्हणूनच मानवी जीवन जानिवेत प्रितीचे अनंत दिप तेवत होते. सध्या हे कालौघात संपूर्ण दिप मालवून गेले आहेत. आता कुठे राहिल्या आहेत प्रेमीका? हे काय प्रेम करीत बसायला थोडाच सतीयुग चालू आहे. चालूयुग म्हणजे वर्तमान कालीन कलियुग! कलियुगात प्रेमीका येतीलच कुठून आणि कशा? सध्याचे प्रेम म्हणजे आळवावरचं पाणी. जिथे आम्हाला खायच्या भाकरीचा चंद्र सापडत नाही, तिथे प्रेमाचा उगम होईलच कसा? कारण सर्व आगीत पोटाची आग भयंकर असते. प्रथम पोटाची आग शमली पाहिजे तरच प्रितीच्या आगीचा प्रारंभ होईल. प्रिती एखाद्या अवखळ पावसा सारखी रप्परप्प पडणारी अन् झप्पझप्प निघून जाणारी. सध्याच्या प्रेमीका म्हणजे फास्टफूड सारख्या चटक फटक. साक्षात उधळ भवाणी. फास्टफूड सारख्या खुसखुशीत, चमचमीत. अकालीच निघून जाणाऱ्या. रपारपा येणार.. अन् गपागपा खाणार.. आणि सपासपा जणार. पण हो! आज रोजी प्रियकर तरी आहे का? आजचे प्रियकर म्हणजे काडी पैलवान - कुपोषित कवडी कंगाल. गेला तो दह्या दुधाचा जमाना आणि राहिल्या त्या गोकूळच्या आठवणी. कधी काळी रांझा, मजनू, देवदास होऊन गेले, असा प्रितीचा इतिहास आहे. सध्या कुठे आहे तो इतिहास? कुठे आहे तो काळ? थडग्यात! शिलबंद होऊन गेला आहे. इतिहासाची अव्वेलना. प्रितीचा इतिहास

एकदम ऱ्हास होऊन गेला आहे. अहो! खऱ्या प्रेमाचा अंत कधीचाच झालेला. वास्तविक पाहता प्रेमाचा अंत कधीच होत नसतो. आज रोजी चिरंतन असलेले प्रेम लोप पावले आहे. प्रियकर आणि प्रेयसी यांचे प्रेम एखाद्या अथांग महासागरा सारखे असले तरी त्यांच्या गुलाबी प्रेमाची चितर कथा कधीचीच थडग्यात बंद झाली आहे. त्यांचे थडगे तरी आहे का? कसे राहील? कालौघात तेही प्रितीचे प्रतिक असलेले परम पवित्र थडगे नष्ट झाले आहे. हिच खरी प्रेमाची जारण मारण शोकांतिका आहे. तेंव्हा पासूनच खरे प्रेम दुनियादारी नष्ट झाले आहे. आता फक्त उरल्या आहेत, त्या प्रितीच्या पाऊल खुणा. त्यातही अस्पष्ट अंधुकशा. सध्याचे प्रेमवीर म्हणजे भुसकटराव. खळबट खाऊन मळकट झालेले. एकेकाळी लोकही आवडीने प्रेम कहाणी ऐकत होते. वाचत होते. एवढेच नव्हे; तर प्रितीचे तराणे दिगंतरही वाजवत होते. आता कसले वाजणे बिजणे आले. फक्त दुबदुब बाजा अन् गुबगुब राजा आणि चुपचुप राणी. आता जर चुकून एखादे प्रेम प्रकरण झाले तर लगेच त्याची टिंगल टवाळकी. तीन पाट भुसकटराव प्रेमवीर झालाच कसा? तिरकम तिरकस. साक्षात तिरसट व्यंकोबा. अशा कितीतरी शेलकी वल्गाना. मी प्रेम समर्पित भावनेने केले आहे का? छे! कसली समर्पित भावना? प्रेम हे शरद ऋतुतल्या तारके सारखं असलं पाहिजे. स्वच्छ, निर्मळ, पवित्र आणि उदात्तही. शिशीर ऋतुतल्या अंधारा सारखे नको. आषाढ महिन्यातील काळ्याकुट्ट ढगांनी व्यापलेलं. केसकलपात वेडावून गेलेलं. प्रितीच्या वेलीवर कितीतरी फुले फुलतील. नाही असे नाही. याचा अर्थ गंधसुगंध घ्यावाच असे नाही. काही फुले ईश्वर भक्तीत तल्लीन होतात तर काही फुले प्रेतावर फुलून दिसतात. असे असले तरी एकही फुल कधीच कुणाची तक्रार करीत नाही. गुपचुप निर्माल्य होऊन जातात. फुले ही कधीच पाषाणा सारखी नसतात तर ती सदासर्वदा गंधीत होऊन येतात. किती नाजूक, किती मोहक आणि किती किती रंगीबेरंगी असतात. गर्द गहिऱ्या रात्रीत सुध्दा फुले उमलतात. एखाद्या चांदणी नक्षत्रा सारखे. कोण हवी आहे तुम्हाला, गुलाब कलीका. चोळामोळा करून टाकण्यासाठीच ना. पण वेड्या चुकतोस रे! फुलावर प्रेम करण्यासाठी सुध्दा फुलगंधी काळीज लागतं. प्रेम करायचंय तर त्या उपवनातील गंधगवाहीवर कर. तिथेच तुला अनंत अनंत प्रेमरश्मी कलीका मिळतील. त्याच तिच्या पवित्र सौंदर्यावर प्रेम कर. तो पहा प्राजक्त

फुलांचा दिलबहार नजर नजराणा कसा टपटपतोय धरेवर. शब्द स्पर्शा पेक्षा गंधीत दहीवर उत्स्फुल प्रितीचे देखणे आभाळ घेऊन आले आहे. त्यासाठी तु एक कर. माझ्या केसकलपात मंत्रमुग्ध होऊन जा. तरच माझ्या प्रितीच्या अनंत अनंत यातना सदगंधीत होऊन येतील आणि म्हणतील,

"सत्यन, माझ्या दुःख दर्दाच्या छटा याच केसकलपात जखमबंद करून ठेवल्यात रे! त्यासाठी तुच माझे फूलं हो आणि फुंकर घाल एक, आ..फु.. करून. म्हणजे माझ्यातील फुलारलेपण घेऊन मी नर्तनगान करीत राहीन. तुला सोडून कुठे कुठे जाणार नाही. मरु तर दोघेही एकसाथ आणि वाचू तर दोघेही एकसाथ. कारण प्रेमा पेक्षा कुठलाही धर्म मोठा नाही.

प्रितीचे दुःख कधीच कुणाला कळत नाही. आकाशातून कोसळणारी उल्का आणि प्रितीत भावदंग झालेली मुक्ता सारखीच असते. कोसळणे हा तिचा प्रितधर्म असतो. फक्त ते छळत रहाते चराचराला."

तसा सत्यन आनंदघन होऊन म्हणाला,

"प्रेम ही जानिवच किती स्वच्छ सुंदर असते नाही का?"

सारा म्हणाली,

"दिसत तसं नसतं म्हणून जग फसतं. सतारीचा स्वर कितीही गोड असला तरी त्या सतारीच्या तारेचे समर्पण कधी कुणी लक्षात घेत का? वेळ प्रसंगी सतार तार तुटून सर्वस्वाची आहुती देते, ती खरी प्रिती आणि अशी प्रिती फक्त एक स्त्रीचं देऊ शकते. समर्पण पहावं तर सखीच्या नेत्रात. प्रिती ही प्रियशीच्या डोळ्यातील एक अल्लड चोरटी धाव असते रे! ती फसवी कधीच नसते. जीवनाचे खरे स्वरूप आणि तत्त्वज्ञान फक्त प्रितीत असते. तुझ्याशी बोलताना मी कितीदा तरी रडले. प्रिती ही दोन जीवाची सरीता असते. म्हणून प्रितीची धुंदी फुलारलेल्या मोगरीच्या फुला सारखी गंधवर्धक असते. म्हणून मी इथं पर्यंत आले."

सत्यन म्हणाला,

"खरंच प्रितीचे रंग अनवट असतात. फुलारले तर फुलारले. नाहीतर कोमेजून गेले."

तशी सारा म्हणाली,

"प्रिती! छे छे! सुगम संगीताचा मनोरम मासारंभ म्हण. प्रिती ही केवळ आकर्षण, मिलन, प्रणय यावर अधिष्ठित झाली नसून खरी प्रिती आत्म्यात असते."

तसा सत्यन म्हणाला,

"तो पहा भारतीय चंद्र आणि पाकिस्तानी चांदणी कशी एकमेका जवळ रुणझुणतात."

सारा म्हणाली,

"छे! तो कशाचा चंद्र आलाय. कागदी फुसका घोडा आहे तो. ते पहा आता तोही दिसेनासा झाला आहे."

सत्यन म्हणाला,

"नाही गं! तो तर प्रितीचा उत्सव साजरा करण्यासाठी उतावीळ होऊन आला आहे. इथेच कुठेतरी भटकत असेल प्रितीच्या शोधत. पण काही का असेना. पाकिस्तानी चांदणी कशी क्षणा क्षणाला रुपसौंदर्य घेऊन येत आहे, चंद्रासमीप. प्रेम करणं खरंच वाटत तितक सोप नाही."

सारा म्हणाली,

"मोठा रसिक रशीला दिसतोस रे! प्रितीला शरण जाऊन क्षमा मागितली तरच प्रितदेवता पावते, नाही तर कोपते. बरं का?"

सत्यन म्हणाला,

"छे! छे!! क्षमा मागण्याची आवश्यकताच नाही. तो पहा गगन मंडलात प्रितीचा दिवा कसा मंदशील शांतपणे जळतो आहे. टिमटिम करतो आहे. सारा, तु पहिल्या जन्मी हरीण असण्याची शक्यता आहे. कारण तुझे नेत्रकमल हरणा सारखे सावध आहेत. त्यामुळे तुझे केशरदिप्ती सौंदर्य अधिकच खुलून दिसत आहे."

सारा म्हणाली,

"अगदी, प्रितीत बेसावध व्यक्तीचा वध होऊ शकतो. तुझी अनुभूती शुन्य असली तरी असला धोका पत्करून जमत नसतं. कारण जीवनाचे रहस्यमय तत्वसार प्रितीत लपलेले असतात. ते इतरत्र कुठेही शोधून मिळत नाहीत."

सत्यन म्हणाला,

"ती पहा आकाश ब्रम्हांडात प्रितीची वेली कशी बहरून आली आहे आणि त्यावर कितीतरी फुलांचा नर्तन सोहळा मनदिप्त झाला आहे. कारण प्रितीचे कवडसे विक्षिप्त आणि लोक विलक्षण असतात. नाही का?"

सारा म्हणाली,

"या जगात खरे काय असेल तर ती प्रिती आहे. प्रितीचे काजळकाठ निळ्यानिळाईत भावदंग होऊन रंगमंचर झाली आहेत. त्याचे दर्शन घे."

सत्यन म्हणाला,

"खरंच सखे! तुझे रसराज सौंदर्य शृंगारिक आहे का करुण आहे? पण जे काही आहे ते भावशील आहे. एवढे मात्र खरे."

सारा म्हणाली,

"मुळात प्रितीची मुर्ती देखणी असली तरी तिच्यातली वृत्ती अनिर्बंध आहे. म्हणून ती प्रित देवता आहे. कुणाची ती सविता आहे. कुणाची ती सरीता आहे. कुणाची ती कविता आहे, कुणाची ती प्रेसिता आहे, कुणाची ती अनिता आहे, कुणाची ती गर्वीता आहे."

सत्यन म्हणाला,

"अगदी सत्य आहे. कारण प्रेमदेवता ही सर्व श्रेष्ठ देवता आहे. हिच्या पुढे उमा महेश्वर सुध्दा फिके पडतील. साक्षात मदनाची पुतळी. म्हणूनच तरुणाईच्या हृदय मंदिरात प्रितीची फुले निरंतर टवटवीत असतात. खरी प्रियशी आणि प्रियकर कुठल्याही क्षणी भावमंतर आणि धुंदफुंद होऊन प्रणय गीत गातात."

सत्यन म्हणाला,

"प्रिती वेगळी आणि प्रणयरूपी उन्माद वेगळा. त्यासाठी जीवन जानिवेच्या मर्यादा कधीच ओलांडायच्या नसतात. प्रेमविरानं प्रितीच्या उन्मादात आयुष्याची संध्याकाळ साजरी करावी पण प्रणय उन्माद टाळायला हवा. नाही तर प्रिती निसटते."

सारा म्हणाली,

"प्रेम, वासना, प्रणय हे सगळं सगळं खोटं आहे. खरं आहे ते एकच. ते म्हणजे प्रणय क्रीडा. माझे हे प्रेमाचे नाटक नव्हे; तर अनामिक प्रिती आहे."

सारा सत्यनकडे मधुर स्मित करीत पाहू लागली. जणू काय तीचे सौंदर्य त्रैलोक्य होऊन आले होते. कृष्णमेघ गर्जनेतून वीज चमकावी तसे तिचे

रुपसौंदर्य चकाकत होते. सत्यन मात्र पुरता घायाळ झाला होता. स्त्रीसौंदर्य हे आत्मा आणि परमात्मा यांच्या संयोगातून निर्माण झालेले असते. कुणी याला प्रेम म्हणत तर कुणी याला जादू म्हणतं. प्रितीची चर्चा ही वेदांतापेक्षाही श्रेष्ठ असते. कारण प्रिती ही जीवन जानिवेचे तत्वसार आहे. तर अपकिर्ती हे आपपर भाव आहे. साक्षात काळी जादू, तसा सत्यन म्हणाला,

"पुरुष हृदयाचा अंत घेणे सोपे असते. पण स्त्री प्रेमाचा अंत घेणे खुप अवघड असते. म्हणून प्रितीचे रुपबंध अबोल असतात."

तशी सारा म्हणाली,

"आपल्या प्रवासाचे दिवस किती लवकर संपले रे! तुझा नादमधुर स्वर अन् भावसुंदर रुपडे अवलोकन करण्यात मी किती किती धन्य धन्य होऊन गेले होते."

सत्यन म्हणाला,

"सारा, तुझ्या गोऱ्या मवू कपोलावरती शितल चांदणं चुरा फुलला आहे. एखाद्या पांढऱ्या शुभ्र स्फटिक मण्यासारखा. खुप खुप सुंदर दिसतो आहे."

सारा म्हणाली,

"मला सारखा अश्वटापांचा आवाज येतो आहे रे. हे निनाद कुठल्या तरी मृत्योपंथाचे निशाण घेऊन येत आहेत. असे असले तरी मी सुरुवातीला तुझ्या घरी मी फारसे काही कुणाला आवडले नाही. जो तो माझ्याकडे संशयानेच पाहू लागला होता. जशी काय मी गणिका आहे. खरंच आवडणार कशी? कारण माझ्यातले मुस्लिमपण पाहुनच त्या नाराज झालेल्या, कुठलेही हिंदू धर्माचे सौंदर्य माझ्याकडे नसल्याने इतरांनी मला वारंवार नाकारले. हे अपेक्षितच होते. तु मला स्विकारुन न्याय दिला. माझा उध्दार केला. माझ्याशी एकनिष्ठ राहून माझे सौंदर्य फुलवले, खुलवले. मला कितीतरी रत्नजडित माला अर्पण करून माझ्या कुशीत विसावलास. एवढेच नव्हे; तर "केशरदिप्ती सौंदर्य..!" असे माझे नामकरण करून मला एक अनन्य साधारण महत्त्वाचा दर्जा प्राप्त करून दिलास. आजची सौंदर्य शालीनी असलेल्या साराच्या सानिध्यात उशीराने का होईना सर्व हिंदू लोक वास्तव्यास आले. सर्वांचा जिह्वाळ्याचा विषय म्हणजे माझे सौंदर्य! रुपसौंदर्य, व्यक्ती सौंदर्य, दिप्तीस्फुल अमित मनोहर सौंदर्य पाहून एक दिवस सासरे म्हणाले,

"या सारालाच सौंदर्य सखी म्हणून नाव लौकिक मिळणार, असंच दिसतंय आता."

तशी मी दिलबहार होऊन म्हणाले होते,

"मी सर्वांची आभारी आहे. तेंव्हा पासून आमचं नातं अधिक गहिरं झालं. ते आज तागायत अबाधित आहे. सत्यन तुझ्या कुटुंबामुळे आज मला सत्यनची सखी सुंदरा म्हणून जी ओळख मिळाली आहे, ते फारसं कुणाला ठाऊक नाही! असो! "

हजारी मोगरा अन् मुश्क हिऱ्याचा खुशबो घेऊन निघालेली रात्र कणाकणाने पुढे पुढे सरकत होती. केवड्याची फुले साऱ्या सृष्टीला गंधमोहन करून सोडत होती. अबोलीची फुले फुलारून आली होती. जास्वदांची लाल, पांढरी फुले अश्रू फुलात संथळाळून गेल्या सारखे वाटत होते. बोलके हसरे डोळे निहायत खुष होऊन भावस्पंदन मासूम प्रितीला फरशी सलाम करण्यातच धन्यता मानत होते. प्रेम म्हणजे वेदांताचे तत्त्वसार. एखाद्या गंधराज फुलांच्या सुगंधा सारखे. प्रेम म्हणजे आपुलकी. याच आपुलकीत पिवळ्या गुलाबाचा गंध विश्वमोहन करून सोडतो चराचराला. प्रेम म्हणजे माया. प्रेम म्हणजे ममता. प्रेम म्हणजे प्रिती. हे सर्व गंध सुगंधात न्हाऊन निघाले असले तरी खऱ्या पांढऱ्या गुलाबाचे परागकण स्थितज्ञ झालेले असतात प्रितीच्या ओलाव्यात. प्रेम म्हणजे दोन हृदयाची भावमंतर झालेली, कृष्ण राऊळातील विणेची झंकारणारी तार. ही जानिव होते खऱ्या अर्थाने केतकी आणि रजनी गंधाच्या गंधव्याकूळ भाव समर्पणात. केतकीची फुले आणि रजनी गंधाची फुले वेडावून सोडतात प्रित जिगिषेच्या हरीहरला. म्हणून तर प्रिती फुलते अस्मानंदाचे रुप घेऊन. याच रुपावर प्रभा फाकली आहे उषाकालीन निशा घेऊन. असे कितीतरी मतप्रवाह जग जाहीर झाले होते. कारण वेदांताच्या तत्त्वसारात पिंपळपानाचे गहिरेरंग प्रितीच्या फुलगंधी भाळावर ललाभूत झाले होते. नागीलीच्या पानाचा रंगबहार विडा मुखमंडलाचे सौंदर्य घेऊन पदोपदी रंगसंगती सोबत सौंदर्य सिध्दीची ज्योत्स्ना प्रज्वलित करीत होते. जणू बासरवेडी राधा - कृष्ण जिगिषेचा शाल्मली सोहळा मनदिप्त करीत निघालेली दुग्धधवल पोर्निमा होती. प्रिती म्हणजे श्री संत... श्री वसंत... ओम् तत् सत... पण कुठला तरी एक पराभूत फकिर क्रॉच पक्षाची दुःखांत शोकशीळ आळवित प्रेम तुझा रंग कसा? असा प्रश्न घेऊन

केशरदिप्ती सौंदर्य..!

दक्षिण दिशेने अहिस्ते कदम पायचाल करीत होता. त्याच्या पायचालीत वेणूधुन फुंकणाऱ्या श्री श्री श्री कृष्णाचे पायरव पायमंतर होऊन आले होते. याच पायमंतरात प्रित सखी राधेचे नाद रुणझुणत होते.

६. शेवटचा दिस गोड व्हावा.

वसंत पौर्णिमेचं चंद्रबिंब हळूहळू पृथ्वी पटलावर उतरत होतं. पहाट प्रहरची घटिका समीप आली होती. रात्रीच्या गर्भातील उषःकाल खळबळत वसुंधरेकडे सरकत होता. सूर्यनारायणीचे कवळे लुसलुशीत तांबूस सोनेरी किरणे एखाद्या बाणा सारखी पृथ्वीमंडलाचा वेध घेण्यासाठी सरसर धावत सुटले होते. सर्वकडे भक्क असा पातळ संधी प्रकाश पसरला होता. गायी गुरांच्या गळ्यातील घुगरमाळा खळाळत होत्या. गोठ्यातून गायीचा हंबर आणि वासरांचे ओरडणे ऐकू येत होते. झाडावर पक्षाची किलबिल आणि फडफडाट सुरू झाली होती. आज गावातील प्रत्येक घरा समोर सडा टाकून आकर्षक रांगोळी रेखाटल्या गेल्या होत्या. संपुर्ण गाव लयभिंगर होऊन कामात मुग्धाहून गेला होता आणि पहाता पहाता झुंजुंमुंज झालं होतं. कोंबडा ओरवत होता. चोहीकडे दुधी रंगाचं फिक्कट चांदण पसरलं होतं. सर्वकडे फटफट उजाडलं होतं. पुर्वेच्या उदरातून नारंगी रंगाची देखणी मोहनमाळ वसुंधरेवर सरसर धावत येत होती. रानशिवारात पक्षीकुंजन सुरू झाले होते तर अंबरघनात निळयानिळाईच्या पल्लूवर सुर्याची सुरेख सोनेरी किरणं दिप्तीस्फुल होऊन पसरली होती. आकाश मार्गाने पांढऱ्या शुभ्र बगळ्याचे थवेच्या थवे समांतराने रुपमंतर होऊन विहरत होते. अधुन मधुन पक्षीराज काक... कोक... करीत धरतीला भुपाळी गात विहरत होते. हे विहंगम दृश्य होते, ते महाराष्ट्रा मधील मराठवाडा अंतर्गत शांतीपूरा या गावचे. गावात मारोती मंदिर, महादेव मंदिर, विठ्ठल रखुमाई मंदिर, कृष्ण मंदिर, मज्जीद असे कितीतरी मंदीरे मनमोर होऊन श्रान्तावली होती. विठ्ठलाच्या मंदीरातील पहाटेचा हरीपाठ होऊन काकडा आरती सुरू झाली होती तर एकीकडे मशीदीतून पहाटेची आजान होऊन गेली होती. गावातील बांधकाम फार नक्षीदार, सुंदर, सुरेख आणि आकर्षक नसले तरी मध्यम स्वरूपाचे लक्षवेधक नक्कीच होते. गावचा परिसर अफाट सुंदर दिसत होता. संपुर्ण परिसर हिरवळीच्या मवू मखमली मारवेल गवताने आच्छादीत झाला होता. मारवेल गवतात ठिक ठिकाणी लाल, निळे, हिरवे, पिवळे, नारंगी आणि

पांढऱ्या रंगाच्या लहान लहान फुलांनी डोके वर काढले होते. गावाशेजारीच एक भला मोठा तलाव होता.

तळ्याच्या काठावर सुध्दा एक सुंदर बाग बहरून आली होती. या उद्यानाला प्रितरश्मी उद्यान असे नाव दिले गेले होते. त्यामुळे या प्रितीच्या प्रेम उद्यानात प्रितीचे घननिळ जोडपे जागो जागी जीवनानंदाचा गुलकंद चाखण्यात लयमग्न झाले होते. या उद्यानाने कितीतरी प्रेमपक्षी जगाला समर्पित केले होते. तळ्यात निरनिराळ्या प्रजातींची मछली सोडली होती. नाही म्हटले तरी या तलावात कितीतरी वर्षांपासून कासवं पालन केले होते. विशेष हे की, या तलावात एक फार मोठी मगर होती. त्यामुळे तलावात उतरण्यास मनाई केली होती. जागोजाग धोक्याचा इशारा देणारे फलक लावले होते. "मगरी पासून सावधान..." असा लाल अक्षरात भला मोठा बोर्ड लावला होता. बोर्डावर आक्राळ विक्राळ मगरीचे छायाचित्र रेखाटले होते. या चित्रातूनच मगर किती बलशाली आणि भारदस्त आहे, याची जाणीव होत होती. या सोबतच ठिक ठिकाणी छोटे मोठे फलक लावण्यात आले होते. या बागेत मोगरा, चाफा, जाई, जुई, चमेली, रातराणी, गुलाब, पांढरा गुलाब, निळा गुलाब, पिवळा गुलाब, लाल गुलाब, जास्वंद, फुलारून आला होता. तर काही अंतरावर गुलमोहर, पारिजातक, चाफा असे कितीतरी नानाविध प्रकारची फुलझड गंधमाधवीचे गंधमोहन करणारे प्रदेश आणि महाप्रदेश घेऊन उत्स्फुल होऊन विहरत होती. या गंधभऱ्या बागेत सुध्दा अधून मधून मगर फेर फटका मारताना दिसत होती. त्यामुळे बागेत सुध्दा जीवाला धोका होता. याच गंधमनोहर फुलझडीत तरुण तरुणीचे घोळकेच्या घोळके नेत्रचुंबन करीत चुरमुर होऊन आनंदघन झाले होते. हिमनगाचे तुषार जलनर्तन करीत होते. याच वातावरणात तरुणाईचे पेटते दिवे दिप्त प्रदिप्त होऊन रुणझुणत होते. मुला - मुलींची केशरचना अत्यंत देखणी आणि दुर्मीळ होती. अवखळ वाऱ्यावर केससंभारातील काही अवखळ बटा भुरभूरत होत्या. काही काही मुली डोळ्यावर रुपमनोहर काळा गाॅगल्स घालून फिरत होत्या तर काही गाॅगल्सना सुवर्णदंड्या बसविलेल्या होत्या. नयनप्रसादी नेत्रपल्लवाच्या भाळावर मोठ्या दिमाखात घालून मिरवत होत्या. एका हाताच्या मनगटावर लेडीज घड्याळ तर दुसऱ्या हाताच्या मनगटावर कंगण किंवा काळा दोरा बांधलेला दिसत होता. गोरापान देह, नाजूक साजूक कांती, विश्वविधात्यानेही

लुभाऊन जावं असं ते रुपमस्त रुपसौंदर्य! रुपसौंदर्याची अमितमनोहर अभा म्हणजे नजर नजरान्याची गुलजार छबी. एखादी दुसरी कवळी लुसलुशीत गोरी गोमटी तर काही श्यामल वर्णाच्या छबी. या ठिकाणचा घोळका म्हणजे मादक पोरीच पोरी! जणू काही साक्षात श्रावण मासातील देखण्या भिजकांतार श्रावण सरी. एखाद्या तरल सुकुमार राजकुमाराने यावे आणि यातील सर्वच्या सर्व राजकुमारी घेऊन जावं अन् श्रावण मासी हर्ष मानसी ही काव्यछटा प्रित गांधारात टाकून आपल्या आयुष्याचे तिन "त" कार उजळून घ्यावेत. अशा इतक्या सुकुमार देहाच्या लज्जतदार सोनपरी. इतकं नितळ नाजूक साजूक सौंदर्य. जणू कापराच्या गंधीत वड्या. हे सौंदर्य साक्षीभूत करण्यासाठी एखाद्या ललित लेखकानं यावं अन् आपली स्वैर प्रतिभा स्वैरमुक्त करुन ललित लिखाणाचा गंधमनोहर आस्वाद घ्यावा अन् निरुपण करीत रहावं दिवसरात्र अन् स्वांत सुखाची समाधी ग्रहण करावी. नाही का? स्वांत सुखाच्या समाधितला जलेश्वर खडबडून जागा होईल आणि म्हणेल,

"हे प्रेमनाथ, प्रेम कर लू."

यातूनच प्रित विषयक नवचैतन्य नवनिर्माण होईल. साक्षात एखाद्या रुपाची तिलोत्तमा अन् रंभा, उर्वशी, मेनका. जणू सदाबहर गोकर्ण कलीका. मुलींच्या या सौंदर्यरुपाचे शालीन धागे जोडत रहावेत निरंतर एकमेकात, अहोरात्र. मग मात्र निश्चितच होईल एखादी प्रेमकथा किंवा प्रेम कादंबरी अन् म्हणावं,

"माझ्या स्वप्नातली सुस्वरूप राजकुमारी म्हणजे सखी सुंदरा!"

उन्मादक, सुंदर, देखण्या, रसभरीत, शृंगारिक, महासौंदर्याने नटलेल्या, हिरे, माणकांनी चुडेमंडीत झालेल्या लावण्यवती, घायाळ करणाऱ्या घान्या डोळ्यांच्या प्रणयरुप सुंदरी. गुबले गुबले गाल, तरतरीत नासिका, जणू नभांगणीच्या दिप्तीस्फुल तारका, रसाळ माधुर्याच्या कांचन गंगा, खळाळत्या निर्झरा सारख्या जलसुंदरी. साक्षात हिरण्यकेशी घटप्रभा, मदनाची कठपुतळी, नितळ काचेरी तेजाकित काळे, निळे, घारे बुबुळ लाभलेल्या मोरणी. हंसा सारख्या डौलदार मनमस्त मस्तानी, केससंभारात गंधमोहन झालेला कृष्ण सखा मोगरा अन् आजूबाजूला लटकणाऱ्या निळ्यामंद गोकर्ण कालिका तर कुठे कुठे शांतीप्रसादाची नितळ नाजूक साजूक फुलझड म्हणजे गंधमाधवीचे प्रदेश अन् महाप्रदेश साक्षीभूत

करणाच्या सखी सुंदरा!! अर्थातच सौंदर्याच्या पलिकडे गेलेल्या मादक रुपसुंदर मुलीच मुली. हे सर्व पाहून मानवी मन लयमस्त होतं होते. अनेक लैला मजनू आपल्या तारुण्याची लयभिंगर भैरवी गात दिवसरात्र तळ्याकाठी बसून रहायचे तर काही प्रितरश्मी नयनब्रम्ह एखाद्या राजकुमारीची मार्गतितीक्षा करीत बसलेलेच. असाच एक सुट्टीचा रविवार दिवस उजाडला होता. सुट्टी म्हटले की, तरुणतुर्क मुलांना करमत नव्हतं. तरुण मुलं चल बिचल होऊन जायचे. कारण तारुण्यातलं जीवन म्हणजे तळ्याकाठी फुललेले, फुलारलेले काळ्यानिल्या अथांग पाण्यात सैर करणारे तितिक्षीत डोळे. राजप्रसादी मुलीच्या मुखमंडलाचे दर्शन घेऊनच दिवसाची सुरुवात व्हायची ते सुर्यास्तही मुलीच्या मुखमंडलाचे दर्शन घेऊनच समाप्ती. किती रेशमपाते.. वयवर्ष सोळा. एकुणच काय तर तरुणाईला प्रेम रोग झालेला स्पष्ट दिसत होता. तरुणाई कसल्यातरी गंधसुगंधाने गंधमोहन झालेले कर प्रितीला अवाहित करीत होते. पहिल्या दिवसा पासूनच प्रितसाम्राज्याचा कवडसा शांतीपुऱ्यात दिलरुब झालेला. हे अनुभवाला आले होते. अनुभव आणि अनुभूती या मधील जो फरक असतो, तो साक्षात पायाचा दास होऊन आला होता. त्यामुळे मनपाखरु सैरभरत जखमबंद होऊन तडफडत होते. या ठिकाणी तरुणाई प्रेम पक्षी होऊन प्रितमंडलात सैर करु लागले होते. त्यामुळे या ठिकाणी जास्त मुलं प्रेम पुजारी होऊन प्रितीची आराधना करु लागलेले. सत्यन सुध्दा याच मनमंदीरात प्रितीचे आलाप आळवित होता. सत्यन म्हणजे खापरा सारखे कुपोषित व्यक्तीमत्व लाभलेला भारतीय तरुण असला तरी इमान आणि हृदयाची श्रीमंती लाभलेला एक प्रेमपक्षी. मधुर आवाजाची निसर्गदत्त देणगी. सदासर्वदा हासरे व्यक्तीमत्व. एखादी ललना आपले रुपसौंदर्य पहाता क्षणीच त्याच्यावरुन उधळून लावील. असे चित्र विचित्र रुपबंध! साक्षात आनंदघन हिमनग. हिमनगाच्या कड्यावरून होणारा सुंदर आणि तितकाच अवखळ प्रपात. काही दिवसांतच गावात एक धार्मिक सप्ताह सुरु झाला होता. या कार्यक्रमाची सुरुवात देखणी झाली होती. गावात वाजत गाजत दिंडी निघाली होती. या दिंडीत मी सारा सुद्धा सहभागी झाले होते. अर्थातच सोबत सत्यन होताच. यावेळी मी हिरवा शालू परिधान केला होता. डोईवर भांगात लाल सिंदूर भरुन केसकलपात मोगरीच्या फुलांचा गजरा माळला होता. हातात सोनेरी रंगाच्या बांगड्या भरून कपाळी लालबुंद

कुंकवाचा आडवा टिळा रेखला होता. डाव्या हाताला गुलाबी रंगाचे नख पार्लिस लावून दोन्ही हातांवर मेंहदी चितारली होती. कपाळावर एक मनमोहक केसकलपातून मोकट सुटलेली बट मोकळी सोडली होती. ओठांवर गुलाबी रंगाचे फिक्कट शेड दिले होते. दोन्ही गालांवर मवूशार गादीने गुलाबी रंगाचे ओझरते शेड रेखले होते. भवईला ऍब्रोपेन्सीलचा हलका फुलका शेड देऊन पापणपाती मनचूर देखण्या केल्या होत्या. दिंडीत सहभागी झालेल्या एकेवीस मुलीच्या डोक्यावर तुलसी वृंदावन ठेवण्यात आले होते. या एकवीस मुलींनी हिरव्या रंगाचा शालू, कपाळी आडव्या रेषेचा कुमकुम तिलक. केस संभारात गंधमोहन करणारा मोगन्याचा गजरा माळला होता. सर्वात पुढे चालणाऱ्या मुलीच्या डोईवर गंगा यमुनेच्या जलाचा कलश ठेवण्यात आला होता. सदर कलश पुष्पमालानी सजवून आकर्षक बनविला होता. भजनी मंडळ टाळ, विणा, चिपळ्या आणि मृदंग घेऊन या दिंडी सोहळ्यात सहभागी झाले होते. सर्वात पुढे जलकलश घेऊन निघणारी एकमेव मुलगी, तिच्या पाठोपाठ दोन रांगेत तुलशी वृंदावन घेऊन निघालेल्या समांतराने मार्गस्थ झालेल्या मुली.

त्यानंतर भजनीमंडळ, त्यानंतर ग्रंथ घेऊन निघालेली पालखी आणि सर्वात शेवटी गावातील सहान थोर मंडळी. अशा रितीने दिंडी शिस्तबद्ध पद्धतीने निघाली होती. समोरची भजनी मंडळी अभंगावर तल्लीन होऊन पावलं खेळू लागली होती. गावातील बाया पोरी फुगडी खेळू लागल्या होत्या तर काही मुलं लेझीम पथकावर ताल धरून नर्तन करू लागले होते. दिंडी सोहळ्याचे अमित मनोहर दर्शन घरोघरच्या बाया पालखीचे पुजन करून घेऊ लागल्या होत्या. चित्तरारक दिंडी सोहळा मोठ्या उत्साहाने आणि उत्कटतेने निघालेला. मी यात आग्रभागी उभी होते. माझ्याही हाती चिपळ्या तल्लीन झाल्या होत्या. गळ्यात पुष्पहार घातला होता. पुष्पहारात केळीचे हिरवेगार पर्ण, झेंडू, शेवंती, गलांडी, गलाब फुले जागोजाग विशिष्ट अंतराने ओवून त्यावर चमकीचे तार गुंफून मोकळे सोडले होते. त्यामुळे पुष्पहाराचे सौंदर्य प्रितीच्या नाजूक छटा घेऊन हृदयस्थ झाल्या होत्या. त्यामुळे माझे रसरसीत सौंदर्य एखाद्या फुलराणी सारखे गोड मधाळ दिसत होते. दिंडी जिल्हा परिषद प्रशालेच्या समोर येताच भजनी मंडळींनी जगतगुरु संतश्रेष्ठ तुकाराम

महाराज यांच्या अभंगावर ताल धरला. तरण्याबांड मुली गोल रिंगण करून फुगडी खेळू लागल्या. तसे भजनी मंडळ गाऊ लागले,

"याजसाठी केला होता अट्टहास ।

शेवटचा दिस गोड व्हावा ॥१॥

आता निश्चितीने पावलों विसांवा ।

खुंटलिया धांवा तृष्णेचिया ॥२॥

कवतुक वाटे जालिया वेचाचें ।

नांव मंगळाचे तेणें गुणें ॥३॥

तुका म्हणे मुक्ति परिणिली नोवरी ।

आतां दिवस चारी खेळीमेळी ॥४॥"

मृदंग दणाणू लागला होता. जिल्हा परिषद शाळेतील विद्यार्थ्यांचे लेझीम पथक या दिंडी सोहळ्यात दाखल झाले. सर्वात पुढे लेझीम पथक लेझीम खेळू लागले. आता दिंडीला विश्वसौंदर्य प्राप्त झाले होते. अमित मनोहर देखाव्याचे सौंदर्य थारून उठले होते. दिंडी शाळेपासून पुढे सरकली. राधा - कृष्णाची रुपे धारण केलेले कलावंत गंधसुगंधाचा बहार घेताना लोकांना अभिष्टचिंतन करू लागले. राधे.. राधे.. करून भजनी मंडळ गौळण गात असताना गावातील कितीतरी तरुण तरुणी बेहद दिलदिदार होऊन नर्तन करू लागल्या होत्या. हळूहळू दिंडी पुढे सरकली. ग्रामपंचायत आणि सेवा सहकारी सोसायटी जवळ येताच ग्रामस्थांच्या वतीने दिंडीचे सहर्ष स्वागत करण्यात आले. यावेळ पर्यन्त अख्खा गाव दिंडी सोहळ्यात सहभागी झाला होता. जो तो भगव्या मांदियाळीचा पताका खांद्यावर घेऊन मुखी हरीनामाचा गजर करीत पायचाल करीत होते. दिंडी आता राज्यरस्त्याच्या अगदी जवळ आली. मोठ्याने श्री कृष्णाचा पंचजन्य शंक फुकल्या गेला. तशी सारा हळूच सत्यनला म्हणाली,

या सोहळ्यात तु देवदास तर मी पारो आहे. नाही का? का तू देवीचा दास आहेस? मला वाटतं तु देवीदासच आहेस. कदाचित माझ्या रुपाने मी पारो असेल. नाही का?"

तसा सत्यन हसून म्हणाला,

"पारो पारो करीत फिरणारा देवदास कुठे आणि मी खपरेल तोंडाचा कुपोषित सत्यन कुठे? देवदासची माझ्या सोबत तुलना करून त्या प्रितीच्या फुलांची प्रितशोभा करू नकोस."

तशी सारा आकाशाकडे पाहत मंजूळ हसली आणि आपल्या गोड गुलाबी पतल्या जिव्हेतून राग व्यक्त करीत भैरवी सारखी ठसक्यात म्हणाली,

"तु आताच्या आता निघ आणि मस्त पैकी एक छानसे सुंदर मंदिर शोध. अंगाला भस्म फासून बैस हरी ओम् तत् सत करीत. नाहीतर पारोला हृदय मंदीरातून आळव. तिची आराधना कर. ती निश्चित प्रसन्न होईल आणि तिच्या नादमधुर पैजनाची भैरवी झंकारत येईल आणि म्हणेल, देवदास... देवदास... कुठे गेला होतास रे इतका वेळ. माझ्या लाडक्या राजा. प्रित पुष्पाच्या गंधा. मी आलेच. तू गंधमोहन होऊन ये. प्रितफुलोऱ्याच्या गंधसुगंध - गंधमत्त करणाऱ्या पारीजातका. मग मात्र तु तिच्यातच विलीन हो! तिच खरी तुझ्या आयुष्याची रंगदेवता अन् रंगभैरवी असेल. गण गौळण असेल. पहाट प्रहरची फुले उधळीत निघालेली शमा प्रितसौंदर्याची कमलीनी असेल. नाद निनादाची उत्स्फुल लयमस्त भैरवी असेल. पटलं तर स्विकार, नाही पटलं तर खुशाल सोडून दे आणि जळक थोबाड घेऊन माझ्या आयुष्यातून कायमचा दूर हो."

सत्यन लयमस्त हसला आणि म्हणाला,

"अगं, पण हे का बरे!"

तशी सारा म्हणाली,

"प्रितीला कुरूप सुरूप चेहराच नसतो मुळात. किमान प्रितीचे मनमंदीर तरी उभे कर, अनंत अनंत काळासाठी आणि अनंतकाळ पारो.. पारो.. म्हणून फिरणारा प्रितवेडा देवदास हो! हेच तुझे उद्दिष्ट ठेव. इथली तरुणाई अव्याहतपणे तुझ्या माझ्या प्रितीचे गुजगुंजन करीत रहील. फुलगंधी फुलारलेल्या फुलांचा वर्षाव करत रहातील आणि म्हणतील,

"हा माझ्या नेत्रमंडलात राजप्रसादी सुरमा होऊन आला असता तर किती बरे झाले असते. खरंच मी सुद्धा कायमची नेत्रबंद करून हरीणी होईन अन् तुला कायमची नेत्रबंदी करून ठेवीन."

तसा सत्यन उपरोधिक पणे हसला आणि म्हणाला,

"म्हणजे सजा - ए - मौत. आहाहा किती किती गुदगुल्या होतात गं, नाही का? तुझ्या फुलरंगी नेत्र राऊळात प्रितीचा राजकुमार नेत्रबंदी. तोही कायमचा. ज्या नेत्रात प्रितीच्या गुलाबी छटा दिलरुब झालेल्या असतात, त्या नेत्रदिप सोहळ्यात प्रितीचा प्रियकर मृत्यूनंदाचा आस्वाद घेत असेल तर कदाचित असा मृत्यू देवादिकांच्या मांदियाळीतील पहाट प्रभाच असेल. नाही का? खरंच सारा मृत्यू यावा तर तुझ्या या सुंदर लाडक्या मनमोहक डोळ्यात. किती किती नयनमनोहर असेल असा मृत्यू. नाही का? आज पर्यंत असा मृत्यू कोणत्याही प्रियकरणे अनुभवला नसेल. अशी अनुभूती येत असेल तर मी माझ्या जीवन जानिवेच्या पायघड्या तुझ्या समोर घालायला कधीही तयार आहे. तुझे राजप्रसादी नेत्र आणि त्यात अखेरची विश्रांती म्हणजे आयुष्याची तलम रेशमी मिठी. नाही का? अनेकांनी रेशमी मिठी अनुभवली असेल. नाही असे नाही. प्रितमाधुर्यात अखंड बुडालेल्या नेत्रनौकेत बसून दिलदर्द काळीज कातर तुकड्यावर घेतलेली रेशीम मिठी म्हणजे मखमली सौंदर्याची अश्रू जलसमाधी आणि त्यात प्रितीचा अभिषेक हा जीवन जानिवेचा सर्वात मोठा आणि वैश्विक सोहळा मनदिप्त करणारा असेल. ह्याच त्या गुदगुल्या प्रितरश्मी बिजलीची प्रेमगर्जना असतात. म्हणूनच आकाशात कडाडणारी विज निरंतर निरंजन होऊन गंधमाधवीचे गंधमोहन प्रदेश आपल्या निळ्यानिळाईच्या रेशीमकातर पल्लूवर रेखत सुटते. नाही का?"

तशी सारा मिशिकल हसली आणि म्हणाली,

"याच ठिकाणी भेटतात त्या रुपमनोहर तारका अन् अफाट पसरलेला चांदण चुरा. तेंव्हा प्रितीला फुटतात अमितमनोहर निर्झर अन् निर्झरत रहातात अनंताच्या राऊळात, दिलमस्त दिलदर्दी होऊन अन् खेळतात हरी नामाचे पावलं. अन् भावविभोर पारोच्या केससंभारात फुलगंधी मोगरा माळता माळता पारोमय होऊन जा. कारण मानवी जीवन जाणिवेचे अंतिम ठिकाण, अंतिम श्वास निःश्वास म्हणजे प्रिती आहे. प्रितीचे दहीवर अजिंक्य असतात. ते सहजा सहजी कुणाला शरण जात नसतात. प्रितीची नेत्र आनंदकंद असतात. त्यांना अश्रू प्रपाताची आवश्यकता असते. याच अश्रू प्रपातात ते संजीवन होतात. प्रेम कितीही वाटून द्या. ते संपता संपत नाही. प्रितीची आच सहन केल्याशिवाय प्रित फुलारत नसते. प्रेममंदिर उभे करणाऱ्यांची दशांगुळे नेहमी गंध मनोहर असतात. प्रेम हे मागून मिळत नाही.

प्रेमाची भिक स्वीकारणारा खरा जोगीया असतो. तो फरशी सलाम करण्यातच धन्यता मानतो. भावलोटा प्रितीच्या मळ्यात थंडावा नसतो तर अग्निशिखाचे निखारे असतात. खऱ्या प्रितीला अग्निदाह सोसावाच लागतो. प्रितीचा मार्ग अग्निदिव्यातून जातो. प्रिती हा राजधर्म नसून त्याग धर्म आहे. प्रितीचे हृदय हळवे असते. आकर्षण ही प्रिती नसून प्रितीची पहिली पायरी आहे. प्रितीचे भाल नेहमी बोलके असतात. प्रित पराधीन नसून दयाधीन आहे. प्रेम स्वैराचार नव्हे; आचरण आहे. प्रितीचे दिप नेहमी दिप्त झालेले असतात, म्हणून ते प्रदिप्त होतात. प्रितपुराण सर्व धार्मिक पुराणात सर्वश्रेष्ठ पुराण आहे. प्रितीचे पारायणे केल्याने प्रितीची अनुभूती भक्कम होते आणि जळी, स्थळी, काष्टी, पाषाणी राधा कृष्णाचा मुक संवाद ऐकायला मिळतो. मुळात मुक संवाद हा ऐकू येत नसतो. खऱ्या प्रितीला तो वश होऊन गुजगुंजन करू लागतो. प्रितीचा पाया लवचिक असतो. प्रितसंगराचे युद्ध महायुद्धा पेक्षा कुठेच कमी नसते. ज्याच्या मस्तकात प्रितीचे कवडसे दिप्तीमान झालेले असतात, तेच खरे प्रेम पुजारी ठरतात. प्रेम पुजारी हा वैश्विक सत्याचे क्षण गंधाळून सोडतो. प्रेम हे आकर्षण नसून दोन आत्म्याचा भावसुंदर संवाद आहे. प्रेमाची एक शिळ लयभिंंगर होऊन प्रेम देवतेला प्रसन्न करीत असते. प्रितीचे अधिष्ठान लाभलेला माणूस हा गंधसुगंध घेऊन आलेला गंधमोहन असतो. प्रितीचे तत्त्वज्ञान बंदिस्त नसते. युगानयुगाची प्रिती प्रियशीच्या डोळ्यात मंगल होऊन आलेली असते. प्रेमदेवता सहजा सहजी पावत नाही. फक्त तिची आराधना करावी लागते. आराधना केलेली प्रिती निर्लिप्त असते. निर्विकार आत्म्यात प्रितीचे फुले निर्माल्य होत नसतात. जीवन जानिवेचे सर्व आयाम प्रितमंदिरात सत्तचित्त झालेले असतात. प्रितीची एक आरोळी दिगंतराला जागे करीत असते. प्रितीचे कवडसे लयभिंंगर असतात. प्रिती ही सहस्र युगाची जननी असते. परंतु प्रितीला सर्वस्वाचे समर्पण करावे लागते. हेच ते खरे गुणधर्म प्रितसौंदर्याचे शालीन पदर आहेत. त्यासाठी आपण आज हरीनामाचे पावलं खेळू. यावेळी तु माझ्या याच सौंदर्याची लयलुट कर. प्रेम हेच मानवी जीवन जाणिवेचे भिजकांतर नेत्र असतात. याच प्रितीच्या काजळ काठात प्रितरश्मी सुरमा रेख अन् पहात रहा माझ्यातली एक मदमस्त प्रेमदेवतेची गुलजार छबी. साक्षात राधा कृष्णाचा भाववेडा, भावसुंदर भावसंवाद कानी पडेल. त्याच प्रितीला वंदन कर अन् उजळून घे, तु तुझ्या

जीवन जाणिवेचे अनंत अनंत आयाम. ते पहा घननीळ अंबर सुध्दा आराधना करतयं प्रितीच्या पदकमलाची. तिला आत्ताच्या आत्ता शरण जा. कारण प्रितीचे कवडसे कुणापुढेही दिप्तीस्फुल होत नसतात. ते केवळ आणि केवळ दिप्त प्रदिप्त झालीत, ती तुझ्या आणि माझ्याचसाठीच. अरे, जा.. जा. तिला शरण जा. कारण ती आहे साक्षात प्रितवल्लभ अक्षर नारायणी. तिच्या फुलगंधी देह मांदियाळीत कितीतरी पारवे गुटरघुम करतात. ही सगळी शांतीप्रसादाची निळमंद गोकर्ण फुले आहेत. शांतीप्रसादाची निळीमंद गोकर्ण फुले कधीच निर्माल्य होत नसतात. कारण त्यात आहे प्रितवेडे प्राणपाखरु. ते अवघ्या विश्वाला हाळी देत सुटले आहे. I Love You."

असा उपदेश करताच टाळकऱ्यानी रिंगण केले. सत्यन सारानी एकमेकांचा हात धरून अंभगाच्या तालावर नयनमनोहर पावलं खेळायला सुरुवात केली. धा... धी... धिन्ना.. तकडं धा... धिन्ना... आणि हां... हां... म्हणता पावलांनी वेग घेतला. निळयानिळाईच्या अंबरघनात राधेचे पावलं रुमझुमाय लागली. सत्यन देहभान विसरून नर्तन करु लागला. फुगडीने वेग धरला. प्रितीचे वलय नादब्रम्हात भिजकांतार होऊन फुगडी खेळू लागले. सत्यन साराचा देह, मानवी देह राहिलाच नव्हता. त्या निळयानिळाईच्या साक्षीने या प्रेमपक्षावर लोकांनी फुलांची उधळण करायला सुरुवात केली. कितीतरी फुल पाकळ्यांच्या वर्षावात दोन जीव एक मंतर होऊन गेले. तशी सारा म्हणाली,

"सत्यन, प्रित सखीचे प्रदेश नेहमी लयभिंंगर असतात. प्रितसौंदर्याची प्रभा नेहमी हसरी सकाळ घेऊन आलेली असते. प्रितीची आराधना फुलगंधी सोहळे असतात. प्रिती आणि त्याग एकरुप झाले की, उत्कट प्रितीची निर्मिती होत असते. त्यासाठी ही फुगडी लयभिंंगर झाली पाहिजे. चल. फु... बाई... फु..."

सत्यन केवळ हसला. तशी सारा म्हणाली,

"अरे हसतोस काय? लय वाढवं. लयी शिवाय मानवी जीवन अधुरे आहे. गंधमाधवीचे प्रदेश प्रितीत संचित झालेले असतात. जीवन जाणिवेचे प्रदेश हे आत्मविष्कारात भिजून चिंब झाल्या शिवाय प्रेम करता येत नाही. चल. फु... बाई... फु..."

पुन्हा केवळ सत्यन हसला. काही वेळातच लोक कलावंत येऊन फुगडीच्या रिंगणात सामिल झाले होते. ते ठुमरी वाजवू लागले. तर काही जण डफावर थाप मारुन गोल गर्गरीत फेरा मारुन नर्तन करू लागले. तशी सारा म्हणाली,

"सत्यन! केवळ हसू नकोस. बुद्धीतून प्रकटलेला प्रत्येक विचार हा नेहमी प्रेमस्वरूप असतोच असे नाही. पण विचारातून प्रकटलेली प्रिती ही निर्झरा सारखी स्वच्छ आणि सुंदर असते. प्रिती ही मानवी जीवनाचा अलंकार आहे. तिचे अधिष्ठान काटेरी झाडावरच शोभून दिसते. त्यागा शिवाय प्रिती अधुरी आहे. गुलाबी रंग प्रितीचा, हिरवा रंग किर्तीचा तर भगवा रंग त्यागाचा. त्यागातून प्रितीची निर्मिती होत असते. समर्थनात समर्पण असेल तरच प्रितीचा गहीरा रंग हाती लागतो. चल. फु... बाई... फु..."

सत्यन पुन्हा मवू मखमली फुला सारखा फुलगंधी हसला. तशी सारा म्हणाली,

"मोती आणि मोरपिस हेच प्रितीचे उत्कट डोळे असतात. प्रितीची एक वादळी रात्र गुजगुंजन घेऊन येत असते. मंतरलेल्या प्रितीचे निरामय पाणी गहीरे गुलाबी असते. फुलारलेला गुलमोहर प्रितसौंदर्याची हाळी देत असतो. प्रितीचे काठ नाजूक असतात. निरामय पाण्याचे तुषार फुलगंधी सोहळे असतात. त्याच्यात डूबून घे. चल. फु... बाई... फु..."

पुन्हा सत्यन मधाळ हसला आणि सारा म्हणाली,

"रक्तक्रांती ही कधीच प्रेरणादायी नसते. पण प्रितक्रांती ही सकल सृष्टीची हिरवळ असते. प्रितसौंदर्याची पाने गुलाबी असतात. स्त्रीचे सौंदर्य आणि पुरुषांचे शौर्य एकत्र केले तर प्रितसौंदर्य निर्माण होते. वस्त्र ही सलज्ज असतात तर अंतर्वस्त्र निर्लज्ज असतात. मानवी जीवनाचा खरा अलंकार वस्त्र, आभूषणे नसून प्रिती आहे. चल. फु... बाई... फु..."

पुन्हा सत्यन गोड मधा सारखा हसला आणि सारा म्हणाली,

"प्रितीच्या रक्तरंजीत पंखातच उड्डाणाचे भरार असतात. प्रितीसाठी बलीदान द्यावेच लागते, तरच प्रिती हाती लागते. व्यथा वेदनेच्या प्रदेशात प्रितीचे बिगूल वाजत असतात. प्रितीत डोळसदृष्टी महत्वाची नसते तर अंधदृष्टीच प्रेमदेवतेचे दर्शन करून देते. जन्म आणि मृत्यू मधील अंतर म्हणजे एक उत्कट प्रितीची भुल असते. चल. फु... बाई... फु..."

केवळ सत्यन हसला आणि सारा म्हणाली,

"जाई, जुई, चमेली निळयामंद गोकर्ण फुला सारखी असते. दलदलीतले कमळपुष्प अन् तारुण्यातली प्रिती एखाद्या फुलारलेल्या फुला सारखी असते. प्रितसौंदर्याच्या छटा विलोभनीय असतात. हसऱ्या गालावरची एक बट मोहक असते. प्रितीचे कबुतरे नेहमी भरारते असतात. पण रक्तलांच्छीत असतात. प्रितीची आराधना हिच ईश्वर सत्याची साक्ष असते. शुध्द अंतःकरणात विशुद्ध प्रितीचे निर्झर असतात. चल. फु... बाई... फु..."

सत्यन आणि साराने खेळलेली फुगडी इतकी लाजवाब होती की, संपूर्ण आसमंत टाळ्यांच्या गजराने दणाणून गेला होता. साराची दहा बोटे आणि सत्यनचे दहा बोटे केंव्हा एकरूप झाले, हे कळलेच नाही. हे दोघे मानवी योनीच्या चक्क सिमा पार करून एक जीव झाले होते. दोन शरीर, दोन आत्मे एकरूप होऊन गर्गरगत होते. साक्षात राधा मोहन. फिरदोस - ए - इत्तरात गंधमोहन होऊन गेले होते. भक्त जनातून तुफान पुष्पवृष्टी होऊ लागली होती. अनेक फुलाचा नजर नजराणा दोघांच्या भोवती फेर धरून त्यांच्या सवे नर्तन करू लागला. फुल पाकळीचा अमित मनोहर वर्षाव प्रेम देवतेवर होऊ लागला. अशी प्रेमदेवता कितीतरी कालगणने नंतर एकादाच उमलत असते आणि ही कालगणना सत्यन - साराच्या प्रित मनोहर भावरश्मी सोहळ्यात गंधाळून गेली होती. प्रिती आणि प्रितीचे पारायणे करणारे लैला मजनू, हिर रांझा, देवदास पारो यांच्या उत्कट प्रित मनोहराचे हराहर सर्वच्या सर्व चुडेमंडीत होऊन आले होते. प्रितीचे नजाकतदार सोहळे साराच्या नेत्रमंडलात संथळाळून गेले होते. प्रित मनोहराची ही भावरश्मी जोडी दिगंतरालाही उत्स्फुल चांदण चुऱ्याचा झगमगाट देत महाराष्ट्र राज्याच्या पवित्र भुमंडलात प्रितीचे सुगम तत्त्वचिंतक तत्त्वज्ञान बहाल करून अर्धनारी नटेश्वराच्या रुपात एखाद्या भिरार भिंगरी सारखे गर्गरगत होते. या दोन प्रितफुलांच्या सानिध्यात कितीतरी गंधमत्त करणारी फुलझड यांच्या पायाची दास होऊन आली होती. प्रितीचे सोहळे पहावेत तर राधा मोहन दिगंतराचे. दत्तदिगंतरही गाऊ लागलं सारा - सत्यन नावाच एक फुलमस्त प्रितरश्मी वादळ. दिगंतरालाही भावचित्त करणारं प्रितपरायण वादळ. जेंव्हा प्रितीचे वादळ फुलायला लागतं, तेंव्हा मानवी मनाचे सारेच आयाम सत्तचित्त होऊन येतात. सृष्टीभरातील प्रेमघटात. वादळालाही कवेत घेणारी फुगडी जेंव्हा

चराचरात रुपंतर होऊन येते, तेंव्हा प्रितीलाही लागतात उत्कट प्रेमाचे डोहाळे. सारा - सत्यन यांनी सादर केलेली तत्त्वचिंतक फुगडी चांगलीच रंगली होती. टाळ्याचा गजरनाद दुमदुमून जात होता. उधळलेल्या फुलांची मोहनमाळ सारा - सत्यन भोवताल एखाद्या वारुळा सारखी चढत होती आणि या वारुळात कलीयुगातील कलंदर प्रितीचे प्रेमपक्षी असलेले हे जोडपे आपल्या निरामय प्रितीच्या झारीने अवघी धरा मुग्धावून सोडत होतं तर काहीजण या फुगडीचे विश्लेषण श्री कृष्णाने प्रतिपादन केलेल्या प्रेमयोगा बरोबर करीत होते. सारा - सत्यन या प्रेम पक्षाच्या जोडीने जात, पात, धर्म, पंथ अव्हेरून देश - विदेशाच्या वाटाही अवघ्या प्रितीसाठी निरंतर खुल्या असतात, हे दर्शवून दिले होते. प्यार, मोहब्बत, इष्क या विकृत संकल्पना झुट ठरवून प्रिती ही अभंग आहे. प्रितीचे डोळे अंध नसून लखलखीत सुंदर, तजेलदार आणि तेजस्वी असतात, हे दाखवून दिले होते. खरी प्रिती ही प्यार... मोहब्बत... इष्क... याही पलीकडे आहे. प्रेमा तुझा रंग कसा? जो सांगताही येत नाही आणि अभिव्यक्तही होता येत नाही, असा भावरश्मी हृदस्थ सोहळा. हे या प्रेम पक्षाच्या जोडीने सिद्ध केले होते. या मायावी संपूर्ण जगाचे आयुष्य कमी कमी होत असताना नियतीने दिलेले हे एक प्रितीचे दिव्य दर्शन होते. गंधाळून आलेले आभाळ प्रित सागरात ढवळून निघाले होते. याच दिव्यत्वाचा साक्षात्कार आणि दिव्यत्वाची प्रचिती घेऊन मानवी जीवन जानिवेचे भावलोटा सोहळे प्रितपारायणात विलीन केले तर अजूनही कलीयुगाला पैलतीरी तरुण जाण्याची संधी आहे, हे साक्षात केले होते आणि साराने कथक नृत्यावर पदन्यास धरला. सारा नृत्यात निपून होती. ती नाचू लागली. एखाद्या कमळ पाकळीस्थित दिप्तीस्फुल स्वर्गीय तिलोत्तमे सारखी. साक्षात या पदन्यासात वय वर्ष सोळा गंधाळून गेले होते. तिच्या नर्तनाचा ताल कितीतरी सतार वाद्य एकत्र येऊन सुरमंथन करीत होते. प्रितनृत्य हे उगवणाऱ्या गोकर्णीच्या फुला सारखे... शांत.. शितल... धुंद... मंद... असते. नाही का? कथक नृत्य निपून साराचे पाय पैजन नादावर बेभान होऊन नर्तू लागले. सारा नाचत होती बेभान होऊन... स्थितीगतीच्या शिळेवरती पाय थिरकत होते. छुम.. छुम.. छननन... अन् गोऱ्या मवू तळरेशमी पायरवातून प्रितमाधुर्याची दिपझड फुलू लागली. गोऱ्यापान पायघडीतून लाल रक्ताचा प्रितसौंदर्यासाठी अभिषेक सुरू झाला होता.

निर्तनमग्न पायचालीत कमालीचा नृत्यानंद विश्वमोहन होऊन आला होता. प्रितीचे अशिक अशीले नेत्र राजप्रसादी सौंदर्याची चमक घेऊन दिप्तीस्फुल झाले होते. धा.. धी.. धिन्ना... तकड.. धा.. धिन्ना... तक.. धा.. तक.. धा.. धा.. धा.. धिन्ना... करीत पैजनचाल जेंव्हा पैजननाद होऊन आला. तेंव्हा विश्वमाधुरी ललना सुध्दा स्वर्गीय सुखातून खडबडून जागी झाली आणि पृथ्वीतलावर अवतीर्ण झालेले विश्वसौंदर्य पहाण्यासाठी कदमचाल करीत खुशबो - ए - गुलबदन म्हणत वेडावून गेली होती. छुम छुम छननन... करीत घुंगर नाद लयमंतर होऊन तल्लीन झाले होते. सारखी ती पायचाल करण्यात भक्तदंग झाली होती. खरंच प्रिती ही भक्ती रसातून निर्मिलेली स्फुट प्रस्फुट राधा होती. जे की, घुंगर नादात पुराण कालापासून स्थितप्रज्ञ झाली आहे. म्हणून तर राधेचा शोध घेत असताना संगीत सुरावटिवर भावभक्त होऊन सुरेल शब्द नादातून निर्माण झालेली स्वरगंधा म्हणजे राधा! धा.. धी.. धिन्ना... तकडं धा धिन्ना... श्यामल वर्णाच्या कृष्ण सख्यावर मनभावन होऊन निसर्गराजीत सारखी ती दिलरुब होऊन रुणझुणत होती. याच भक्ती रसात सारा नावाची पाक तरुणी सत्यन नावाच्या प्रित सख्यावर भाळून प्रितीचा महिमा गडद करीत होती. खरंच कोण होती ही सारा? सौंदर्य सखीची सौंदर्य ललना. का कमल पुष्पातील केशरदिप्ती केशरगंध? सारा ही एक पृथ्वीतलावर जन्मलेली सर्व सामान्य घरातील स्त्री असली तरी तिच्यातील रुपसौंदर्याची मनमोहीनी काही औरच होती. जे की, इंद्रराजीच्या राजप्रसादातील नयन मनोहर फुलगंधी, फुलपरी अवतीर्ण झाली तरी तिनेही यावे क्षणभर अन् फुलगंधी बदन सौंदर्याचे रुपरुपेश साठवून घ्यावेत आपल्या घान्या मनसुंदर मनचूर नेत्रदिपात. जे की, सृष्टीभरातील प्रेमपक्षाचे रुपसौंदर्य आणि भाव भावस्थ हृदय कमळात फुलारुन आलेल्या केशरदिप्ती केशरचनेतील फुलगंधी केशरी परागकण भरुन घ्यावेत दिक्कलाची सृष्टी आनंदविभोर करण्यासाठी. जातीवंत प्रितरश्मी प्रेम सौंदर्याच्या कणाकणात साठविण्यासाठी. मग सृष्टीभरातील रुपसंपन्न रुपबंध धावत पळत येतील

आणि म्हणतील एखाद्या हरीणी सारखे होश बेहोश डोळे. पानथळ मुखकमल
आणि विश्वविराजीत बदन. रुपसौंदर्याची कमलीनी, टपोर नेत्राची नेत्रनयना
अन् नजाकतदार काजळकाठ भरुन घ्यावेत विश्वविधात्याने. तेंव्हा क्षणभर
पापणपाती फडफडून गेल्या. आता कुदरतही म्हणेल,

"सुभानअल्लाह. बहोत खूबसुरत चिज. वाह.. वाह..."

७. प्रेम पक्षी

पश्चिम दिशेचा दिनकर मावळत होता. अथांग पसरलेल्या गोदातटीच्या किणान्यावरून सागर पक्षी काक.. कोक.. काक.. कोक.. करीत आपापल्या घरट्याकडे परतत होते. वासंतिक वाऱ्याची गुलजार लहर शिळ घालीत वहात होती. सत्यन आणि साराच्या रुपदानीतील दोन लव्हबर्ड गोदातटीचा किनारा पहात प्रितीचा पराभूत प्रदेश आपाद मस्तकाने न्याहळीत संथाळपणे पायरव करीत मार्गस्थ झाली होती. हा देखणा भाव पहाण्यासाठी लैला मजनू, हिर रांझा, सोहणी महीवाल या सारखे कितीतरी कसलेले प्रेमवीर स्वर्गातून पुष्पवृष्टी करीत होते. भावमंतर फुलांची ओंजळ रिती करीत होते. सर्वानाच आपल्या प्रितीचा गहीवर दाटून आला होता. कोण कुठे चुकले? याची गोळा बेरीज चालू होती. तसा सत्यन म्हणाला,

"मी निखळ प्रेमाची फुलपरडीचं साराच्या गुलबदनावर वाहीली. तिच्या प्रितीचा हस्तक होऊन नव्हे; मस्तक होऊन. त्यामुळे आज मी खुप खुप आनंदी आहे. प्रिती शिवाय मानवी जीवन अपुर्ण आहे. प्रितीचे चौघडे भल्या भल्यांना वाजवता आले नाहीत. येणाही नाहीत. यात आम्ही मात्र नशिबवान ठरलो आणि पारांगत झालो आहोत. प्रेम कशावर करावं? का करावं? कसं करावं? आणि कुठं करावं? या प्रश्नाची उत्तरे शोधल्यातच अनेकांची जिंदगी बरबाद झाली. आम्ही मात्र जिकलो. प्रेम कशावरही करावं. केंव्हाही करावं आणि कुठेही करावं. मात्र यात वासना नसावी. कारण प्रितीचे पल्लू हळवे असतात. नाजूक असतात. कोमल आणि मुलायम असतात. त्यामुळे प्रेमाची परिभाषा तळहतावरच्या फोडा प्रमाणे जपता आली पाहिजे. अन्यथा प्रेम निसटतं. निसटल्या प्रेमाचे डोळे दयाघन असतात. मी प्रेम केले ते तिच्या काचेसारख्या काचेरी नितळ डोळ्यांच्या पापणपातीवर. ज्या डोळ्यात पृथ्वीमोलाचं गंधमस्त करणारं तजेलदार वारं भिरभिरतं. त्या नेत्रकमली मन्मथ प्रसादावर केलं. माझ्या मनमंदीरात सारा कायमची स्थितप्रज्ञ झाली होती. तिच्यावर केलं. त्यामुळे प्रेमा शिवाय दुनिया अधूरी आहे. प्रेम करा. मखमली सारख्या पापणपाती, रेशमी नजर अन् सुरम्याने चकाकणारे काजळकाठ म्हणजे रुपसुंदरी सारा. हरीणी सारखे भिरभिरते पण चकाकते

नेत्रदिप. सशा सारखे मवूमखमली गाल आणि तांबुस घारे डोळे, डोईवर मधुमालतीची फुले अन् निळयानिळाईने रेखलेले अंबर, भणाणता झोंबरा वारा.

गोन्या मवू तनावर फिक्कट गुलाबी रंगाची रेशीम साडी, कमरे पर्यंत मोकळे सोडलेले ते काळेशार मवू लुसलुशीत फिक्कट सोनेरी झाक असलेले कुंतल. डोईवर भरारत्या सोनेरी केसांच्या कांही प्रेम वेड्या अवखळ भुरभूरत्या बटा, नाजूक हातांवर चितारलेली देखणी मेहंदी अन् कापरा सारखा पांढराशुभ्र फुलपरडी सारखा देह. कितीतरी रंगीबेरंगी फुलांची आरास, साराच्या फुलगंधी देहमंदिरात विसावली होती. प्रितीचे खरे विसाव्याचे ठिकाण म्हणजे सारा. तिच्या मुखमंडलातील नाजूक गुलाबी जिह्वा म्हणजे साक्षात श्री कृष्णाने गायलेल्या बासरीचा आलाप. कुयरी सारख्या मनमोहक सुंदर आखीव रेखीव भुवया, निखळ मौक्तिक मण्यासारखी हसरी. सुंदर दंतपक्ती आणि यात कांही खास अदा. ज्या की, शर्मिष्ठेच्या गालावर नादनर्तन करणाऱ्या खळी सारख्या दिसून येतात. वैश्विक प्रितीचा आलाप छेडताना एखाद्या व्हायोलिनची तार एकदम तुटून जावी आणि एक वेगळा झंकार निर्माण व्हावा. तशी अगदी तशीच सारा. अधुन मधुन लहरत्या पिंजनवाऱ्याची एक दिर्घशिळ स्पर्शमस्त होताना कुठलाही प्रियकर आपल्या जीवन जानिवा सारावर जान कुर्बान केल्या शिवाय रहाणार नाही. हे तिच्या लालचुटुक जिह्वेचे वैश्विक वैशिष्ट्ये होते. या साऱ्या रुपरुपेशात पांढरे शुभ्र वस्त्र परीधान केलेली जान कुर्बान करणारी एक नाजूक साजूक कांता म्हणजे सारा! एखाद्या वेली सारखी नाजूक नखरेल नार. साक्षात लाजाळूचे झाड. सडपातळ देह. पण मध्यम बांध्याची. निजधामातही हवी हवीशी वाटणारी, प्रितरश्मी चंद्रमा! मनदिल प्रियशी. जणू गंधसुगंध सांडत येणाऱ्या रजणीला गंधीत करणारी रातराणी. रातराणीच्या फुलांचे रुपरुपेश घेऊन जन्मलेली मादक, मनमोहक निखळ सौंदर्याची रुपगर्भ रुपांत सुंदरी. जिचे नेत्रकमल मत्स्या सारखे आहेत, पण एखाद्या कुयरी सारख्या आकारात जडावलेले मनमोहक सौंदर्य. मादक पण फुलारलेला गोलगुलाबी गहीरा मुखडा. मात्र शोधक नजरेचा गहिरा नजर नजराणा. जिच्या एका नेत्र कटाक्षात अवघी पृथ्वी घायाळ व्हावी. हे त्या नेत्रप्रसादाचे नेत्रदिप सळसळते तारुण्य. अशी ती रुपसंपन्न रुपबंध घेऊन आलेली रुपवैभवी चंद्रकांता. संधी प्रकाशात नाहून

निघालेले राजप्रसादी लोचन संधा. गौरवर्ण लाभलेल्या अंगुलीवर गुलाबी नख कवच लुभावणारे नाजूक. गोलगर्गरीत नखं. मात्र उजव्या करंगळीत मत्स्यअकाराची हिरे,माणकांनी जडावलेली अंगुठी पहनलेली. हिरव्यागार पाचूने मढवलेली तर दुसऱ्या बोट्यात दिल आकाराने स्थानापन्न झालेली अंगुठी. मात्र हिरव्या रंगाच्या हिऱ्यात जडावलेली दिलभर अंगुठी. सुकुमार ओठावरती मंद सुवासिक हसऱ्या फुलांची हास्यलंकेर अन् त्यात अवखळ नर्तन करणारी गोड गुलाबी, तारुण्याला मदमस्त करणारी, गालावरची मवू मखमली रेशीमखळी. दिगंतरीच्या दर्पणा सारखा शशांक सुंदरीचा नितळ पातळ चेहरा. फक्त पहातचं रहावा अहर्निश. मंद सुवासिक गजगती संधाळ चाल अन् नागमोडी लकब. हासऱ्या सकाळचा प्रल्हादवारा घेऊन साऱ्या धरेला सुजलाम सुफलाम करणारी चंद्रश्वरी अन् गंधमत्त करणारा भाल चंद्राकिंत देखणा चेहरा. जणू एखादी देखणी पिपीलिका. साक्षात चंद्रमाधवीचे प्रदेश, उपप्रदेश आणि महाप्रदेश साक्षांकित करणारी चंद्रमा तर कधी कुंजर. चेहऱ्यावर फुललेला अर्धचंद्र तिलक. जणू साक्षात रुपवैभवी तिलोत्तमा अन् मी म्हणजे प्यार मोचन करणारा सदानंद! हर्षन्मुख सदानंद!! सत्यन..! प्रितफुलोऱ्याचा वसंतवारा! सत्यन... सत्यन... स्वर्गीय सुखाची लयलूट करणारा ब्रम्हांडवारा. भाग्योदयी लोचन संधा! प्रित फुलांची बरसात करणारा लकीर का फकीर. हे सारं सारं मिळालंय ते सारा नावाच्या पाचूमाणकांनी भिजून चिंब झालेल्या संधी प्रकाशात. प्रित जीवन जानिवा उजळून निघालेल्या, सोहम सुखाचा सोहमश्वास. देहभान हरपून गेलेल्या सहवासात."

तशी सारा खळाळून कितीतरी खदाल हसली आणि म्हणाली,

"मी माझ्या गळ्यातील चंद्रहार समजूनच सत्यन रुपाची मोहनमाळ अहर्निश गुफंत गेले, मंगलसुत्र समजून. म्हणून आमचा प्रेम योग श्री चरणी समर्पित होण्यास धन्य धन्य झाला आहे. त्यामुळे मी आज हर्षफुल्ल होऊन झोपाळ्यावर झुलत आहे. प्रिती ही मानवी जीवनाची सरीता असते. तिच्या सोबत अखंड फुलगंध होऊन वहात रहा. प्रितीचे काठ तुडूंब भरलेले असतात, जाईजुईच्या फुलारलेल्या फुलवेलीने. त्यात जीवन जानिवा उजळून घ्या. माझ्या आयुष्यात सत्यन आला नसता तर खरंच काय झाले असते? याचा विचार न केलेलाच बरा. प्रितीत रंगलेला माणूस रंगकर्मी कलंदर कलावंत असतो. प्रितीचे चित्रस्थ भाव तारुण्याला विवश करीत असतात.

त्याला आपलंसं करा. आज सत्यन म्हणजे सारा आणि सारा म्हणजे सत्यन. हे दोन आत्म्ये अलग दिसत असले तरी अलग नाहीत. ना विलग नाहीत. ते एकजीव सदाशिव झाले आहेत. प्रितीच्या वहीवाटे वरील प्रेम पुजारी आहेत. प्रेमाची पुजा कुणालाही बांधता येईल. पण महाआरती करणे महाकठीण असते. त्यासाठी प्रेमाची आराधना करा. आपल्या सख्याला, सखीला ओवाळा. प्रेमाचे सिध्दांत कर्मकठीण असतात. प्रेमाच्या फुलवाती तेवणारे काजळकाठ तुडूंब भरुन आल्या शिवाय अर्णव सरीतांचे मधूमिलण अपुर्ण आहे. त्यासाठी गंगोदक होऊन प्रितीचा प्राजक्त फुलवित रहा. प्रेम फुलविल्याने फुलारते. माझा प्रियस्थ प्रियकर म्हणजे माझा आत्मा आहे. अर्थात सत्यनचाही. कारण आम्ही दोघे दोन नसून एकरूप आहोत नव्हे; समरूप आहोत. मी माझ्या राजकमली नेत्रप्रसादाची जीवन ज्योत उजळून हृदय मंदीरात प्रज्वलीत केली. त्यामुळे मला माझा आतला आवाज म्हणाला,

"सारा तुझ्या अंतर आत्म्यात तुझा प्रियकर सत्यन दडला आहे. तु त्याची अनन्य भावाने भक्ती कर. आराधना कर. त्याला अनन्य भावाने शरण जा. मी खरंच रात्रंदिन झुरत गेले, सत्यन नावाचे अधिष्ठान घेऊन. प्रेमाच्या गावा गेले कितीदा तरी आणि माझ्याच अंतरंगातील माझा सत्यन मला मिळाला. एखाद्या शिंपल्यातील मौक्तिक मण्या सारखा. जे की, मी प्राणपणाने जपला होता. म्हणून तर युगे अठ्ठावीस विटेवरी उभा, रुखुमाईच्या शोधात. रुक्मिणही उभी चंद्रभागा होऊन. चंद्रप्रभ शोधण्यासाठी आणि तो आज चंद्रोदय होऊन माझ्यापुढे उभा आहे. सारा सत्यनच्या प्रितीचे नाम संकीर्तन गाण्यासाठी."

सागरा सारख्या गोदाकाठावर घिरट्या घालणारे दोन प्रेम पक्षी भुर्रकन उडून गेले. सागरतिराच्या पल्याडं. हळूहळू अंधार गडद होत चालला होता. संधी प्रकाशाची वलय विरळ विरळ होत चालली होती. तर दुसरीकडे वसुंधरेचा भुभाग फिक्कट गुलाबी नारंगी रंगाची भावनिश्चल छटा घेऊन प्रदिप्ततेकडे सरकत होती. रात्रीच्या गर्भातील उषःकाल दिक्कलाची सौंदर्यसृष्टी दिप्ती मनोहर प्रकाश रश्मी करण्यासाठी, वसुंधरेचा पदन्यास पायरव करीत रुणझुणत होता. तसा सत्यन फुलगंधात हर्षविभोर होऊन म्हणाला,

"या जगात प्रेम ही भावना खुपचं सुंदर म्हणजे अमित मनोहर देखणी आहे. बोलकी आहे. तिला बोलते करा. देखण्या रुपाचा, देखण्या चेहऱ्याचा, देखण्या सौंदर्याचा गंधमत्त करणारा सोहमश्रू वास म्हणजे त्यागस्थप्रिती. प्रिती म्हणजे रुपमस्त सौंदर्याचा गगनस्थ सोनेरी अमृतकलश आणि हा कलश काठोकाठ भरुन फेसाळत आहे, गोदा कृष्णेच्या काठी. या प्रेमात खुप कसोटीचे प्रसंग असतात. प्रेमात त्याग आहे. अनंत यातना आहेत. दुःख दर्द वेदनेच्या विरहाने दाटलेला विरहाचा अत्यंत खोल असा डोह आहे. तरीही प्रेम सुंदर आहे. म्हणून ते डोळसं अंधळे आहे. प्रेमात लक्ष लक्ष दिप उजळून निघालेले असतात. प्रेमाचे अनंत अनंत मनमनोहर दिप विश्वकांतार झालेले असतात. म्हणून ते अंधमत्त आहेत. कारण प्रेमाचा दहीवरलेला ओलाचिंब एक धागा सुखाचा आणि हजार धागे दुःखाचे असतात. हेच दुःख वैभवी धागे प्रितीची रेशीम गाठ बांधत असतात. असे असले तरी प्रियशी आणि प्रियकर म्हणजे गंधमोहन करणारा मांगल्य ठेवा आसतो. प्रेमाचा काटेरी मुकूट कितीही वेदनादायी वाटत आसला तरी, तो प्रत्येकाला हवाहवासा मनमस्त करणारा एक फुलारलेला मयुर पिसारा असतो. म्हणून विवाह संस्था कार्यरत आहेत. प्रेम ही संकल्पना विवाहाची पहीली बाजू आहे. प्रेम म्हणजे फुलारलेला फुलगंधी देखणा सोहळा आहे. प्रितीच्या रानात अन् किर्तीच्या बनावत काटेरी उत्सवांचे मुकूट असतात. सारं आकाश काळोखीने झळाळून जावं आणि त्यात रुणझुणणाऱ्या चंद्रीका पदन्यास करीत झंकारत मनमंदीरात तेवत रहाव्यात म्हणजे प्रेम.

प्रेमाचा दिवा सारखा फडफडत असतो. पणती एकच असली तरी पणतीच्या तेवत्या निळसर ज्योती, मंदपणे जळणाऱ्या ज्वाला काचेरी काचे सारख्या पातळ असतात. जळणाऱ्या प्रेमवाती निरंतर निळ्यानिळाईचा करीश्मा घेऊन जळत असल्या तरी त्यात फार मोठे समर्पन आहे. त्यागा शिवाय प्रिती नाही. हे तत्त्वज्ञान सांगणाऱ्या निळ्यामंद जीवन ज्योती प्रितीचे दिव्य दर्शन देऊन जातात. तेंव्हा प्रित होते हर्षभरीत उड्डाण करणारे मनमुक्त पाखरु. पाखरु उडाले स्वर्गात म्हणत प्रत्येकजन आपापल्या परीने प्रितपुष्प गुंफत असतो. प्रितीला सहस्र आवधीचे डोळे असतात. म्हणून तर लक्ष लक्ष तारकांनी अंबर चमचमत असतं. पहाट गारव्यात थडथडतं. प्रेमाची झुल पांघरणाऱ्या प्रेम पुजाऱ्यास गारव्याची तमा नसते. म्हणून तर तो अहर्निश

प्रेमाच्या गाव वाटेवर मार्गस्थ झालेला असतो. प्रेमाची झारी हिमनगातही उर्जस्वल उर्जा देणारी उब असते. प्रितीची उर्जा अन् किर्तीचा सर्जा मनभावन फुलांची ओंजळ रिती करण्यातच धन्यता मानतो. प्रेम हे एक दिव्य अस्त्र आहे. त्याची मनोभावे प्रार्थना करा. मनोभावे केलेली प्रार्थना कधीच खाली जात नसते. प्रेम ही संकल्पनाच देवता आहे. म्हणून प्रितीचा दिवा तेवता आहे. प्रेमाकुंराची भुपाळी प्रियशी आणि प्रियकराला निजधामा पर्यंत पोहंचवित असते. निर्झरांचे हृदयगम जलतुषार उडवण्याचे सामर्थ्य हे प्रितीत स्थितज्ञ झालेले असतात. म्हणून तर गाईगुरांचा हंबर हा भावज्ञ होऊन हंबरत असतो. प्यार मोचनाचे दिवे राधीकेच्या घरी पाणी भरण्यातच धन्यता मानतात. जलतुषाराचे सडे जेव्हा मौक्तिक होऊन येतात, तेव्हा प्रित गाते अंगाई. धवलरंगी फुलांच्या माळा अन् निळयामंद गोकर्णाच्या कळ्या, शांती प्रसादाच्या उत्कट जिह्वा असतात. त्यात असतो मधाळ रश्मी गोडवा. जगात प्रेम नाही तर कांहीही नाही. उमा भारतीचे वैधयीवर प्रेम तर कन्हयाचे राधेवर. राधा कृष्ण ही लीला कांही औरच आहे. प्रेम गीताची अंगाई उर्मिलेनं गायली, सिता सावित्रीनं गायली. तेव्हा कुठे ब्रम्हांड हर्षफुल्ल होऊन डोलू लागले. याही प्रेमात दुःखाच्या भावसार छटा धुंदारलेल्या होत्या. दुःखीतांचे हे धुंदारलेपण घेऊन नियतीचं दार करकरलं अन् वसुंधरा प्रकटली. म्हणून तर अनंत अनंत व्यथावेदनेचे दिप अंबर बनात झगमगू लागले. चकाकत्या लोचना भोवतीच्या पापणपाती अश्रू कलशाचे सिंचन करीत असतात."

गजरा माळताना नयन कटाक्षातून टपकलेला एक एक मौक्तीक मणी साऱ्या धरेला चुडेमंडीत करून सोडत होता. रुपमस्त मौक्तिकमण्याची माळ भावदंग सृष्टीला भाव विभोरपणाच्या शब्द कांतार दवात जडावून सृष्टी रचनाकाराचा मयुरपंखी फिक्कट गुलाबी झडीची नक्षी गोंदवून चुरमूर झाला होता. निळयानिळाईचा पल्लू घेऊन आकाश सचिदानंद झालं होतं. चांदण्या गुलाबी रंगाचा परिवेश धारण करून रुणझुणत होत्या. पिंजनवारा आनंदघन होऊन प्रितेचे गुणगान गात भारारत होता. संधी प्रकाशाच्या भावस्थ झिळमिळत्या छटा काळोखीला उजळत सुटल्या होत्या. सप्तरंगाचा इंद्रधनू इंद्रनिल पर्वत राईच्या सप्तर्षी ऋषीमुनीला प्रितीच्या झारीने सिंचन करीत होता. वनश्रीचे ब्रम्हांड प्रितीचे जलतुषार शिंपीत धरेला हिरवा शाल्मली शालू परीधान करण्याचे सामर्थ्य बहाल करीत होते. पशुपक्षानी प्रितीचा अलख

मागण्यांसाठी स्वरालीचे स्वरमंतर करणारी धुन होऊन किलबिलाट करीत होते. मोरांनी आपला रंगीबेरंगी देखण्या थाटाचा दिलमस्त पिसारा फुलवून, दिलरतन थुईथुय नर्तनाचा पायचाल धरेवर नर्तवले होते. समुद्राची पहाडी गाज नदीला येऊन काचेरी जलतुषार दिलमस्तपणे धरेवर उधळले होते. अशा नेत्रमोहीत लावण्यवतीची रुपकांचन सौंदर्य शांतीप्रसादाच्या कमलबागेत फुलवून सत्यन आणि सारा मंत्रमुग्ध झाले होते. येणाऱ्या तमाम पिढीत वात्सल्य ज्योती दिप्त प्रदिप्त करण्यासाठी. घननीळ आकाशात पसरलेली गुलाबी लाली भावसार छटा घेऊन अग्निमस्त दिपोत्सवाचा दिपराज घेऊन अनंतात विलीन होत होती. तेही एका प्रियस्थ प्रियेसाठी. सागर मथंना नंतर एक दिवस सारा आणि सत्यन तळ्याकाठी जाऊन एका उंचशील ठिकाणा वरून शांत सुंदर तलावाचे रुपदर्शन घेत होते. सारा एका तळ्याकाठी उभी होती. जवळच्या बागेत फिरत होती. बागेला लागूनच एक छोटेसे तळे होते. तळे निळ्यामंद पाण्यानी तुंडूब भरून गेले होते. तो श्रावण मासाचा धुंदफुंद करणारा धुंदार महिना होता. हवाही थंडगार वहात असलेली. बागेतल्या फुलांचा सुगंध दरवळलेला.

अशा वातावरणात सारा तळ्याकाठी बसून माशांचा रोमान्स पहात होती. काळ्यानिळ्या जलात माशांची डूबकी पहाण्यात ती गर्क झालेली. साराने त्यावेळी गुलाबी गणवेश परिधान करून जांभळ्या रंगाची ओढणी अंगावर टाकली होती. मोकळे सोडलेले काळे कुळकुळीत केस वाऱ्याच्या लकेरी बरोबर भुरभूरत होते. तिच्या गोऱ्या मवू तनाची पडछाया काळ्यानिळ्या जलात एखाद्या जलपरी सारखी दिसत होती. तिच्या मागील वनराईत बहरलेली बाग विविध फुलांचे विभ्रम घेऊन लहरत होती. रंगीबेरंगी फुलाची आरास आणि त्याचं बागेतील एक भावसुंदर नाजूक नखरेल कुमुद म्हणजे सारा. जशी तिच्या पाठीमागे विविध रंगीबेरंगी फुलांची मनमोहक फुले होती. तशीच तळ्यात सुध्दा कितीतरी कमळ फुलले होते. कांही फिक्कट गुलाबी तर कांही नारंगी. कांही कांही देखणी निळसर. पण साराची पडछाया योगायोगाने दोन निळ्यामंद फुलांच्या आधामधात पडली होती. त्यामुळे साराचे रुपमस्त सौंदर्य रुपेरी सोहळ्यात, दोन निळ्यामंद कमळाच्या फुलात, रुपकांतार देखणा देह स्थितज्ञ झाला होता. निळ्यानिळाईची, शांतीप्रसादाची शालीनता खुलून आली होती. असा खुललेला तनुश्रीचा मुखचंद्रमा चंद्रप्रभेचे

शितल रुपरुपेश घेऊन आल्याने माझ्या अंतरीक आत्म्यातील साद पडसाद बेधुंद होऊन प्रितीचे गाणे गाण्यात मशगुल झाले होते. हा प्रितीचा किर्तन सोहळा सोहम सुखाचा संकिर्तन सोहळा होऊन आला होता. त्यामुळे मला प्रितधुंधार वल्लभेचे प्रियदर्शन घेण्यात केवढा आनंद झाला होता. असा देखणा सोहळा किती जणांच्या नशीबात असतो. हा प्रश्नचं आहे. हा देखणा संथाळ प्रदेश माझ्या नेत्रमंडलाला केवढी गहराई देऊन जात होता. प्रियशीच्या रुपाचा रुपमस्त चंदेरी तुकडा पहावा तर प्रितीने खळबळलेल्या तळ्याकाठी बसून. वसंतमासाचा गोडवा आणि प्रितवल्लभेची नेत्रकमले फक्त वसंतात फुलून आलेली असतात. गहनगुढ वाहणाऱ्या कितीतरी वाऱ्याच्या स्वर गंधाळ शिळा आणि त्यात चैत्रपालवीचा नर्तन सोहळा म्हणजे सोहम सुखाची बरसात. धोधार बरसात. साराला अचानक भोवळ आली आणि तळ्यात धापकन कोसळली. पहाता पहाता पाण्यात वरखाली होऊन डूंबू लागली. मी क्षणभर वळून बघितलो. ती आता पुर्णपणे बुडत होती. मी मागचा पुढचा विचार न करता तळ्यात झेपावल्या गेलो. तशी ती माझ्या हाती लागली. मी तिला वाचवण्याचा प्रयत्न करत होतो तर ती मला चक्क गळ्यात मिठी मारून आवळत होती. त्यामुळे आम्ही दोघेही परसभर पाण्यात खालीवर होत बुडू लागलो. माझ्याही नाका तोंडात पाणी जाऊ लागले. मी सावध झालो आणि तिला घेऊन झटक्यासरशी तळ्याच्या काठावर आलो. ती बेशुद्ध झाली होती. तिच्या छातीवर दाब देऊन हृदय मंदिरातील पाणी बाहेर काढले. मस्तक हलक्या हाताने चोळून काढले. तिची कलंडू पहाणारी मान मांडीवर घेऊन माझ्या शरीराचा उष्मा दिला. ती थोडी हालचाल करू लागली. तशी मी तिच्या तळहातावर माझ्या हाताने घर्षण केले. घर्षणाने ती पुर्णतः शुध्दीवर आली. वेळ खुपचं झाला होता. झावळ मावळतीचा अंधार पसरू लागला होता. आम्ही एकमेकांना अधिकच घट्ट बिलगून कांही वेळ तसेच शांतचित्त पडून राहीलो. ती कांहीतरी आठवू पहात होती. तिच्या लक्षात आले. मीही तळ्याकाठी बसून राहील्यामुळे माझेही प्रतिबिंब पाण्यावर पडले होते. तिच्या प्रतिकृतीची आणि माझ्या प्रतिबिंबाची भेट काळसर निळसर पाण्यात होत होती. दोन जीव एकात्म झालेले. अगदी पाण्यातला प्रणय सोहळा. तिच्या गोऱ्यापान गुबगुबीत गालाचा स्पर्श माझे दोन ओट घेत असावेत. खरंच ओट किती ओढाळ असतात. नाही का? एखाद्या मारक्या बैला सारखे. हां.. हां..

म्हणता कुठेही जाऊन भिडतात. ओठावरच्या पातळ डाळींब दाण्यांच्या पापुद्र्यावर अलगदपणे माझे ओट टेकले अन् प्रित रसाचा आमृतघन आस्वाद घेऊन तजेलदार झाले. एक किस कितीतरी उर्जा देऊन जाते ओठांना. नाही का? यालाच कदाचित दिव्य प्रेम असे म्हटले असावे. दोन नासिका एकमेकींवर टेकली तर दोन ओठातील अंतर म्हणजे प्रित ब्रम्हांड. हे ब्रम्हांड एकरूप करण्याची ताकद फक्त एका किसमध्ये संचित झालेली असते. आम्ही निसर्गसौंदर्य पहात पहात चालत होतो. एक कोरीव शिल्प दिसले. ते शिल्प म्हणजे प्रणय सुखाचा सोहम सुखांत सोहळा. एक एक प्रितवत्सल निसर्गाचे रूप पहात पहात दोघेही एकमेकांची हात हातात घेऊन अहिस्ते कदम चालत होतो. साराने एकदम माझा हात दाबला. साऱ्या शरीरात एक अनामिक शिरशिरी छेदून गेली. इतक्यात जोराचा वारा सुटला. चोहीकडे चोखंदळ रजधुळ पिंजनवारा घेऊन स्पर्शू लागली. तशी सारा एकदम घाबरली आणि माझ्या छातीला कंवटाळून बिलगली. नकळत माझे ओठ पुन्हा तिच्या केससांभारावर विसावले. तिच्या केससांभाराचा खुशबू मनसोक्त पित मीही तिला कंवटाळून धरलो. अगदी दोन जीवांच्या दोन प्रतीमा. आनंदघन होऊन एकरूप झालेल्या. अर्धनारी नटेश्वर! वादळात सापडलेल्या वेलीने एखाद्या वृक्षाला बिलगाव तसं सारा मला बिलगली होती. अगदी घट्ट. दोन डोळे कायमचे बंद करून. तसा साराला उद्देशून म्हणालो,

"सारा तुझे डोळे किती किती छान आणि सुंदर आहेत गं! एखाद्या काचेरी दर्पणासारखे. साक्षात इंद्रनिल मण्याचा एक भावस्थ तुकडा तुझ्या डोळ्यात चुडेमंडीत झाला आहे. तुझ्या डोळ्यांत विश्वमोलाचा दर्पण विधात्याने बहाल केलाय. नाही का? खूप आणि खूपचं आवडले तुझे ते नेत्र सखी, नेत्रपल्लवी डोळे. जे की, मला काजळ होऊन तुझ्या पापण पातीत विसावण्याचे क्षण दोन क्षण भाग्य बहाल केले असते तर मी सर्वस्वाचे दान केले असते. किती किती धन्य झालो असतो."

मी हरखून साराच्या जवळ जाऊन तिच्या भालचंद्र मुखवट्याचे दिर्घचुंबन घेतले. एक देखणा मोगऱ्याचा गजरा तिच्या केस संभारात माळत होतो. तिच्या गंधभऱ्या देहाचा सुगंधी ठेवा होऊन. तिच्या सोनेरी केस सांभारात माळलेला गजरा प्रित वात्सल्याची तुतारी फुंकून संबळ वाजवीत होता. प्रिती म्हणजे सत्यम, शिवम, सुंदरम् चे दुसरे नाव! दुसरे रूप!! काजळ

काठातील दवबिंदू प्रितीच्या नयनस्थ सोहळ्यात अशिक झालेले असतात. प्रितीची नजर सावचित्त करणारी चोरटी धाव असते. जिथे अस्मंताचा वाराही थबकतो. तिथे प्रितीचा थांबा असतो. प्रितीचा थांबा नेहमी मृगजळासारखा असतो. सर्व अनाथांचा नाथ हा प्रेमनाथ असतो. माझ्या सारखा. प्रेमनाथाची कबर सुध्दा सर्व कसोट्यांवर बोलकी असते. प्रितीच्या समर्पित वृत्तीतच रुणझुणणाऱ्या शांतशितल चांदण्या असतात. चांदण चुऱ्याचा देखणा भाव म्हणजे प्रिती. प्रितस्पर्श अबोल असतो. हे लाजाळूचे झाड प्रितीच्या अंगणात शोभून दिसते. दोन जीवाची आत्मीक ओढ म्हणजे प्रिती. प्रेमभूल झालेले रान फसवे असते. हे या योगात ओळखता आले पाहिजे. पाणावलेल्या काजळ काठातील बाहूल्या सुरम्याच्या अलगद छटाने देखण्या दिसतात. नजरनादाची एक नजर नयनबंद करते विश्वांभराला. त्यामुळे प्रेम योगी हा प्रेम रोगी होतो आणि याच ठिकाणी प्रितीचा बिलोरी आरसा तडकतो. फुटतो. खळकन विखरतो. तुटून फुटून जातो. प्रितीचे ओट थरारत्या क्षणी भावमंतर झालेले असतात. रेशमी पल्लूचा हळवा स्पर्श म्हणजे प्रिती. तो अनुभवता आला पाहिजे. मोरपंखी नेत्रालयात बोलके भाव स्थितज्ञ झालेले असतात. घाऱ्या डोळ्यात पसरलेली लाली देखणी असते. अश्रूकलशाचे दोन मौक्तिक फुले म्हणजे निळेमंद आकाश. घाऱ्या डोळ्यातील निळाई म्हणजे प्रितवाद. निळ्यानिळाईचे अंबर नेहमी प्रेमस्वरूप असते. तीचे उत्कट दर्शन घेता आले पाहिजे. प्रितीचा उत्कट अलाप म्हणजे अंतरात्म्यातील धुंदावून सोडणारी प्रेमांजली. भावभिंंगर प्रिती नेहमी गतीशील असते. तिच गती पकडता आली पाहिजे. अन्यथा प्रेम योग निसटतो आणि प्रेम रोग साकारतो. प्रितीचा प्रदेश गंधमत्त असला तरी दाहक असतो. तो सहन करण्याची क्षमता असली पाहिजे. जीवनाचे फार मोठे तत्त्वज्ञान म्हणजे प्रिती. असिमानंदाचे मांगल्य म्हणजे प्रिती. प्रितीच्या छटा ह्या शब्दभूल करणाऱ्या असतात. प्रेम पुजारी हा प्रितीच्या उर्जेवर जगत असतो. प्रिती म्हणजे जगत् जननी. अर्थातच सौंदर्याची उदयोन्मुख असणारी खाण. साक्षात प्रितश्वेरी लिलोत्तमा. दुःखाश्रूचे चकाकते नेत्रकमल. प्रितीचे डोळे नेहमी सताड उघडे असतात. प्रितीची बाग अग्निजलाने बहरत असते. प्रेम हा शब्द नसून निःशब्द आहे. त्याची आराधना करता आली पाहिजे. या प्रितपुष्पाच्या फुलातच निशीगंधाचा खुशबो

संमिलीत झालेला असतो. वेदनेच्या अथांग प्रागंगात प्रितीचे झाड उगवते. त्याची जोपासना करता आली पाहिजे. अन्यथा प्रेम हे निर्थक होतं.

सुर्यछेद करण्याचे सामर्थ्य फक्त प्रितीत असते. प्रितीचा केससंभार नेहमी विस्कटलेला असतो. कारण प्रितीवर हल्ले जळी, स्थळी, काष्टी, पाषाणी होत असतात आणि हे हल्ले सहन करण्याची क्षमता फक्त प्रितीत आहे. म्हणून म्हणतात प्रेमा तुझा रंग कसा? प्रितीचा रंग भल्या भल्यांना कळला नाही आणि कळणारही नाही. खरंच प्रितीचा रंग गुलाबी आहे का? ना बाबा ना. मग कसा? आकलन पातळीवर सुलभ अभिव्यक्ती पातळीवर कठीण असा. निळा, जांभळा, फिक्कट गुलाबी. भयव्याकूळ मनसंगरात प्रितीचा कडेलोट होतो. आत्मरुपाचा केवढा प्रितरूप असतो. तो प्रत्येकाने जतन केला पाहिजे. तरच प्रेम करता येईल. प्रिती ही नेहमी सत्त्वस्थ असते. त्यामुळे तिची सत्त्वपरीक्षा पाहू नका. कारण ती विद्यार्थी नसते तर ती विद्या व्यासंगी असते. प्रितसंगराची भूमी नेहमी गळती सारखी पाझरत असते. त्यामुळेच संपूर्ण धरा थंडगार होते. प्रिती म्हणजे गुलाब कळीतील फुलारलेले परागकण. या पराग कणाची जपवणूक तळ हातावरच्या फोडा सारखी केली पाहिजे. प्रेम गीताच्या गहीराईत अग्निकलशाचे दवबिंदू संचित झालेले असतात. वर्तूळाकृती देहात प्रिती लयभिंगर झालेली असते. गालावरच्या खळीत गुलाबपुष्पाचे रंगार्त सोहळे स्थितज्ञ झालेले असतात. त्याचा धुंदमंद खुशबो घ्या. नदीच्या प्रवाही लयीत प्रेमस्वर निरंतर उधळत उसळत आलेले असतात. प्रितपुष्प हे निरंतर उमलणारे पंकज कलीकेचे फुल असते. एवढेच नव्हे; तर हरवलेले क्षण गंधमत्त करणारी सरीता असते. यात मनसोक्त विहार करा. जो छंद जोपासतो तो खरे मानवी जीवन जानिवेचे तत्त्व जगतो. नाही का? याच जीवन जानिवेच्या तत्त्वज्ञानात मानवी मुल्य बहरत असतात. फुलारत असतात. त्यांना मनमस्त फुलारु द्या. बागडू द्या. तेच तुमचे तत्त्व मानवी जीवनाच्या गहिऱ्या जीवन जानिवा साक्षीभूत करतील. जीवन एक संघर्ष नसून प्रिती आहे. प्रितीसाठी भक्तवत्सल पांडुरंग सुध्दा चंद्रभागेतिरी उभा विटेवरी. प्रियशी आणि प्रियकर हे कधीच शरीर सुखाचे धनी नसतात. ते असतात फक्त भावलोट प्रितीच्या उत्कट सानिध्यात रममाण होणारे दोन दिगंतरीचे जीव! असे असले तरी ते जीवापाड जपतात आपल्या प्रितीला. प्रित देवतेचे अन् प्रित सौंदर्याचे रक्षण करण्यासाठी वेळ प्रसंगी आत्माहुती देतील.

केशरदिप्ती सौंदर्य..!

पण प्रितीचा एक नजाकतदार गजरा आपल्या प्रियशीच्या केशकलपात
गंधसुगंध माळून देतील आणि याच गंध सुगंधात न्हाऊन निघतील आणि
जगाला ओरडून सांगतील,

"प्रित अमर रहे."

८. मोगरा फुलला...

"प्रितीचे दुसरे नाव मोगरा! मोगरा फुलला!! केशरगंधी उत्सवांचे क्षणनिमिष घेऊन मोगरा फुलला. वैश्विक प्रितीचे उन्नत शिलालेख चितारणारे प्रेम पक्षी हीर - रांझा, लैला - मजनूं, रोमियो - ज्युलियट, सोहणी - महिवाल, देवदास - पारो, नळ - दमयंती, राधा - कृष्ण, शकुंतला - दुष्यंत, सलीम - अनारकली... यांच्या लाजवाब रहस्यमय प्रेम कहाणीस... आणि... हे कलंदर घननीळ प्रेम तिर्थाच्या तिरावर घडलेली, आंतरराष्ट्रीय एक पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! प्रित संगराच्या विरह व्याकूळ कबर पणतीस... हे शब्ददान समर्पित..."

असे म्हणत सत्यन आणि साराच्या प्रियस्थ प्रतिभेचा आणि प्रतिमेचा मोगरा फुलला. वैश्विक प्रितीचे शिलालेख ज्यांनी आपल्या प्रियस्थ प्रेमावरती अखंड वेदना आणि व्यथेच्या क्षणप्रभा घेऊन प्रित शिखर अजरामर केले. पण ज्यांना प्रितदेवता कधीच प्रसन्न झाली नाही. असे कितीतरी अभागी जीव या पृथ्वीतलावर होऊन गेले आहेत, जात आहेत, जाणार आहेत. हे निश्चित. हे प्रितचक्र असेच एखाद्या ऋतूचक्रा सारखे गरंगरत रहाणार आहे. त्यांच्या आयुष्याची अखेर मृत्यूच्या घनदाट छायेत आणि निबीड अरण्यात झाली असली तरी त्यांची प्रेमकहाणी अजरामर झाली आहे. हे वास्तव पृथ्वीमोलाचं सत्यरूप आहे. सत्यन आणि साराचा लव्हबर्ड सोहळा प्रथितयश घेऊन प्रिती हेच अंतिम अमरतत्वाचे सत्यरूप आहे, सत्यसंकल्प आहे. आशा जीवनाचा एक गंधभरा गंधमत्त करणारा गंधीत श्रु वास म्हणजे सत्यन आणि साराचा भाव सुंदर फुलारलेला केससांभारातील श्रावणमासी गजरा. अखेर प्रित गजरा फुलला. एखाद्या शिशीर ऋतू सारखा. खरंच तन, मन, धनातून गजरा फुलला.

खरंच मोगरा फुलला. प्रियस्थ प्रेमीकांच्या मांदीयाळीत भालचंद्रमा होऊन, नक्कीच फिरदोस इतरांचे गंधमत्त श्वास घेऊन श्रान्ताळत राहील, जीवशीव सृष्टी असे पर्यंत. आपल्या सखीच्या केस संभारात गजरा माळताना... एक घनव्याकूळ सकाळ... कडाक्याचे उण पडलेले... ऋतू उन्हाळा... व्दारकेच्या झळा... गाईगुरांचे हंबर... उधळत... उसळत... सुटलेल्या वादळी वावटळी... डोंगरमाथ्यावर पेटत्या पळस फुलांचे केशरगंधी

निर्झर आणि एक प्रितपाखर उसासलेले... प्रिताग्न सोहळ्यात... चोहोबाजूंनी घननीळ अंबर फटफटलेले... चटके अंबर... निळयानिळाईचे निळेमंद फुलारलेले कमळ... निलकमल... जलतुषाराच्या अखंड प्रतिक्षेत असलेले... रेशीम धाग्यांनी गुंफलेले... चमचमत्या चांदण फुलांचा चांदण गुंफा घेऊन... त्यात एक छंदमुक्त हसरी सकाळ अन् हसरा चंद्रमा... सारा सत्यन का सत्यन सारा? दोन जीव सदाशिव असून कायमचे एकजीव झालेले, अर्धनारी नटेश्वर. साक्षात हिमनग पक्षी, लव्हबर्ड अन् दोन प्रेमपक्षी उडाले गगनस्थ! दिगंतरी प्यारमोचन करण्यासाठी. जीवन संगीताचा चांदण चुरा घेऊन. गुलाबी रंगाची बरसात करीत. प्राणप्रियेच्या केससंभारात फुलगंधी गजरा माळताना रक्ताळलेले नाजूक हात घेऊन. आपल्या प्राणस्थ सख्याला राधेचे भावव्याकूळ हृदय घेऊन. सारा प्रितफुल्ल होऊन एखाद्या चांदणी सारखी रुणझुणत गर्गरली आणि लडीवाळपणे म्हणाली,

"सत्यन! माझ्या प्राणप्रिये सख्या. कुठे आहेस रे तू? कुठे शोधू रे तुला? सत्यन! सत्यन!! खरंच आज तुला झालयं तरी काय? माझ्या राजा. बोल ना रे!"

आपल्या प्रियतमेचे भावव्याकूळ प्राणथेंब ऐकून तिच्याच विरहात रुणझुणत असलेला सत्यन अंतरात्म्यात प्रितपाझर दवाची एक दुखरी उत्स्फुल्ल विण घेऊन कल्होळत्या शब्दकांतर आत्म्याने एक फिक्कट गुलाबाचे फुलारलेले फुल सस्नेह भेट देत रसाळवाणीत अगदी हळूवार म्हणाला,

"सारा! हे गुलाब पुष्प माझ्या अंतरीच्या प्रितकांतर हृदयाचे प्रतिनिधित्व करणारे एक हिमनग फुल आहे. यातून प्रथमतः मी माझे भावस्थ हृदय तुझ्या हाती सोपविताना कोण आनंद होत आहे. एखाद्या हिमांशू सारखा. हे कसं सांगू. माझ्या प्रेमातूर हृदय मंदीराचे भावसार कथन करण्यासाठी, आज मज जवळ शब्दव्दवाचं शब्दसामर्थ्य नाही. हे आकाश सुध्दा माझ्या प्रीतीला तोकडे पडत आहे. तेंव्हा शब्दसंपदेच्या कोंदणात कसे बसवू. तुला एक खरं सांगू का खोट सांगू? हे समजतचं नाही गं. अमर सत्याच्या अग्निज्वाला कशा मुग्धाहून सोडतात यौवनाला! प्रीतीचा उन्हाळा सुध्दा किती समशील भाव रेखतोय हृदय मंदिरात. मी माझा राहीलोच नाही सखे. सर्वस्वाचे दान मी तुला केंव्हाचं समर्पित करुन टाकलयं. ध्यानी, मनी, स्वप्नी सुध्दा फक्त तुझीच

छबी माझ्या मनमोहन हृदय मंदिरात स्थानबद्ध करून ठेवलीय. त्यामुळे तुझ्या प्रितीच्या घंटा सारख्या माझ्या रंधारंध्राच्या राऊळात वाजताहेत. माझा देह गुलाबकांतार झाला आहे. ते पहा. घननीळ आकाशात सुध्दा अबोलीची फुले कशी उमलून तुझ्या स्वागतासाठी सिध्द झाली आहेत. खरंच मला प्रितपक्षाची पंख लाभली असती तर ही सारी फुले खुडून आणली असती तुझ्यासाठी आणि माळीत बसलो असतो, तुझ्या केससांभारात रात्रंदिवस. तुझ्या केस सांभाराचा गजरा होऊन कायमचं तुझ्या रंधारंध्रात मीच व्यापलो असतो जीवन भर, प्रितपुष्पगंध होऊन. खरंच सखे, कसं सांगू गं! तुझ्या पैजनाचा नाद मला होता येईल काय? तुझ्या हरेक पायरवात माझ्या सर्वच्या सर्व जीवन जाणवा संक्रमित करता आल्या असत्या तर हे आभाळ, ही धरती, हा वारा, हे वनस्थ ब्रम्हांड, ही पोकळी, ही आद्रता आणि ह्या सद्वाद्री समुद्र लाटा. हे सर्व सर्व तुझ्या पायपुष्पावर वाहीले असते. सलामी वीर होऊन. किमान तुझ्या पल्लूचा एक सुखाचा धागा होण्याचे भाग्य मला लाभले असते तर मी हे सर्व सर्व तुझ्या चरणी वाहून तुझ्या प्रितीचा दास झालो असतो. सखे, तुच माझं सर्वस्व आहेस. सूर्य, चंद्र, चंद्रमा, चंद्रप्रभ, चंद्रतारका आणि चंद्रज्योत, चंद्रदीप आणि चंद्रीकाही. किमान मला तुझ्या भाळावरील चंद्रमा करता आले तर अवश्य कर. प्रिये, माझ्यासाठी तु ऐवढे करचं. तुझ्या प्रितीच्या नादमाधुर्यात मला समाविष्ट करून घे. ते पहा आकाश मार्गाने कितीतरी चमचमत्या चांदाण्या तुझे रुपमनोहर रुपरुपेश घेऊन येत आहेत. माझ्या हिमनग प्रदेशात. त्यांना सांग. माझा सत्यन केवळ माझाच आहे म्हणून. सृष्टीभरातील तुझ्या माझ्या सारख्याच्या तनामनात खरेचं काय असेल? एक गोड उसासा का क्रंदता क्रुधस्वर? नाही का?

किती जीव व्याकूळ होऊन तडफडत असतील बिचारे. तसाच मीही तडफडतोय आतून बाहेरून, अग्निज्वाला होऊन. एखाद्या पहाट कोंबड्या सारखा. कुकुची... कु... करण्यासाठी तर कधी पहाट भुपाळी आळविण्यासाठी. सत्यम, शिवम, सुंदरमची भुपाळी गाण्यांसाठी. फक्त एका प्रितीसाठी. मोगन्याच्या फुलात जाईजुईचा हसता गुलाबकेशर घेऊन मी उभा आहे, अगदी तटस्थपणे तुझ्या प्रतिक्षेत. कितीतरी युगानयुगा पासून. राम आवतारी तू सिता होतीस अन् कृष्ण आवतारी राधा! तुला नखशिखांत पहाण्यासाठी तडफडतोय... फडफडतोय... विव्ळतोय... रवीरश्मी होऊन.

एखाद्या दिव्यातील फडाडत्या वाती सारखा. खरंच मी दिवा - तू वात, मी ज्वाला - तू पणती, मी सागर - तू सरीता. किती किती घनिष्ठ आणि घननीळ नातं आहे आपलं. झुळझुळणाऱ्या काचेरी पाण्यासारखं. तुझा तो हसरा चंद्रमा आणि लडीवाळ भालप्रदेश मला सारखा साद घालतोय गं. तुझ्या महाकारुणीक प्रितसांभारात कायमचा डुंबलोय. सारा नावाचे नामाभिधान गाण्यासाठी. जितका सुधारस तुझ्या नावात एकवटलाय. तितका गोडवा दुसरे कुठे शोधू आणि कुठे असेल? याची कोण खात्री देणार? तुझ्याच नावाचे अमित मनोहर तराणे फेकीत चांदणे पसरलय सृष्टीभराच्या चांदरातीत. तुच सांग सखे, तु आहेस तरी कोण? कृष्ण सख्याची बासरी का व्हायलीनचा नादमधूर नाद? तालसुर धरणान्या पेटीतला मंजूळ स्वर का राऊळातील फरारती पणती? सा... रे... ग... म... प... ध... नि... सा... चे नादही आळवितात तुझ्याच नावाचा वादळी आविष्कार, प्रेमभक्त होऊन. पहाट दवातील कोमलता घेऊन आलेले तुझे ते हसरे गुलाबी ओट अन् दवबिंदू सारखे चकाकते हसरे दंत. जणू कोरीव इंद्रधनूची आभाळ माया. तुझ्या एकटीच्या श्रीमुखात विसावलीय राधा - अनुराधा. तुझ्या मुखातून सांडणारे मौक्तिक मण्यासारखे ते पांढरे शुभ्र चकाकते शब्दमल्हार झरे अन् पहाट लालीतील दवबिंदू."

सारा सुध्दा सख्याचे अंतरताल ऐकून एखाद्या नाजूक मऊसूद पिंजलेल्या कापसा सारखी मलमलीची मखमल होऊन क्रुध्दकांतार स्वर घेऊन प्रीतीचा अलाप छेडत म्हणाली,

"अगदी सत्यन! खरं तेच बोललास रे! पाण्यातला मासा झोप घेतो कसा, जावे त्याच्या वंशा कळे तेंव्हा. हा पहा उन्हाळा सुध्दा कसा पदन्यास करतोय मनमंदीराच्या उपवणात तर कधी हृदयगम कांताराच्या धडधडीत. किती थंडमस्त उन्हाचे हिमदर्द हिमनग घेऊन निघालाय उन्हाळवारा, हिमनगाचा हिमवर्षाव करीत. पण दुःखांत सोहळ्याचे वास्तव सत्य हे की, ही फक्त खऱ्या प्रित पुजाऱ्यासच अनुभूती घेता येईल. पण... सत्यन! ह्या खुणा, ह्या यातना, हे आकाश, ही पोकळी, हा चंद्रमा आणि ह्या लखलखणाऱ्या चांदण्या फक्त तुझ्या माझ्या शिवाय कुणालाच कशा रे दिसत नाहीत. एकीकडे प्रेम अंधळे असते म्हणतात. माझ्या हृदयकांतार धडधडीत संधी प्रकाशाची चाहूल हिच चमचमती सृष्टी देऊन जाते. मग प्रेम खरेचं अंधळे

असेल का रे? खरेचं प्रेम अंधळे असते तर कितीतरी माणसं एकमेकांना धडकली असती. बेभान वाऱ्या सारख्या टकरा बसल्या असत्या. कितीतरी जीव रक्तबंबाळ होऊन पडले असते तर कांहीजण अलगद निसटले असते. हिच ती प्रितसौंदर्याची खरीखुरी सत्यदेवता. सत्य सत्शील अनुभूती. हिच ती आराधना आहे काय? यातच विश्वभराची देवदेवता संचित झालेली असतात. असं कुठल्यातरी कथा कादंबरीत वाचलय मी. कदाचित तो लेखक सुध्दा प्रित पुजारीच असला पाहिजे. नाही तर कृष्ण बावरी राधा असेल. माझ्या सारखी. कोणी जरी असला तरी प्रित सखा सखीचं."

तसा सत्यन गालातल्या गालात स्मित हासला आणि म्हणाला,

"वेडी का खुळी? ह्या सर्व संवेदना पहा. कशा अगदीच तुझ्या लाजऱ्या बुजऱ्या नितळ सौंदर्याच्या काव्य छटा घेऊन, पहाट लालीतील लालीमा होऊन, नर्तत येतात गं. त्यामुळेच तर हृदय भंगाराच्या जखमा माझ्या शरीर मंदिरात आक्रोशतात."

गुलमोहरा सारखं आमचं प्रेम दिवसें दिवस फुलत होतं. हे फुलारलेपण अनेकांच्या नजरेत अनुरागच्या बागा न दिसता वासनांध दिसत होत्या. आमच्या आयुष्याचा सोपान मात्र झांजर मांजर करीत गंधाळ गीतांचे गंधाळ गीत गात पुढे पुढे सरकत होता. जणू आमच्या प्रित गांधाराचा निळामंद पारवा अहोरात्र गुटरघुम करण्यात तल्लीन झाला होता. वैशाख वनव्याचे प्रेमगीत भर उन्हात सुद्धा प्रितपळस होऊन फुलारत होते. रानावनाची शोभा वाढवत होते. पळस फुलांच्या लालभडक गेंदेदार फुलांनी प्रितगांधाराचा अग्निस्फुल्ल वनवा देवता होऊन पेटला होता. अग्निफुलांचे वनवे पेटले होते तर पहाटलालीच्या केशर गारव्यात पांढरा शुभ्र चाफा साऱ्या धरेवर ताल, लय घेऊन लपलपत होता. आकाशाला भिडू पहाणारा मोगरा गंध सुध्दा प्रित लोचनात धुंदमंद होऊन प्रितीच्या पाऊल खुणा गंधमस्त करीत पुढे पुढे सरकत होता. जाईजुईचा मनगंधी सोहम श्वास, श्रावण मासाच्या श्रावणसरी घेऊन नर्तत होता. त्यांच्या नर्तनाची चाल एखाद्या देखण्या चेहऱ्याचा देखणा सौंदर्य सोहळा हर्षमुख करीत होता. लाजवाबपणाचे कवडसे घेऊन एखाद्या भिंगार भिंगरी सारखे फिरत होता. जणू उमापतीचा भिल्लीन सोहळा दिगंतरी दिप्तीमान झाला होता. जास्वंदीच्या फुलांचा हेवा निशिगंध करीत सुटला होता. त्याची लपक झपक करणारी चाल कुठले खुन्नस घेऊन येणार होते?

कुणास ठाऊक. सायलीच्या फुलबागा गंधर्वनगरीचे शमा गीत गात फेर धरून नर्तन करीत होत्या. निळ्या गोकर्ण फुलांच्या फुलराशीत आम्ही मात्र आयुष्याचे शब्दसतार वाजवीत स्व सुखाचा शोध घेत सुटलो होतो. सृष्टीसौंदर्याचे शालीन रहस्य रातराणीच्या फुलात शोधत होतो. सदाफुलीचे निळे, पांढरे फुले आमच्या आयुष्यात सदाबहार घेऊन डोलत होते. बकुळीच्या फुलरांगा मात्र साराच्या प्रणयधुंद नेत्रात प्रदिप झाल्या होत्या. लाल आणि पिवळ्या झेंडूच्या फुलांचे रंगोत्सव घेऊन साराचे दोन दिप दिप्ती मनोहर झाले होते. पांढरा गुलाब आणि लाल गुलाब आपल्या गंधाळ श्वासाचे ऋणानुबंध घेऊन आम्हा उभयतांना राधा, मिरेचे सत्यरूप अवलोकन करण्यासाठी अवाहीत करीत होते. सारा मात्र पारीजातकांच्या फुलांवर भाळून प्रितदेवतेचे गुणगान करीत जपमाळ जपत धुंदावून गेली होती. यावेळी साराने इंग्लिश रंगाची साडी परिधान करून डोईवर पदर घेतला होता. पण... केवडा मात्र सखी सौंदर्याची उर्जस्वल रात्र शमाली पर्वात विसर्जन करीत निघाली होती. निशाचराची सृष्टीमग्न दुनिया प्रितमिलनाचे यौवनगीत गात सुटली होती. मधुमालतीचे फुले का कोण जाणे? शिशीर फुलांच्या प्रणयरंगात प्रेमातूर होऊन प्रितीचे अवशेष शोधत होते. कितीतरी प्रेमवीरांच्या भुप्रदेशात सुखाचा शोध घेण्यात भावदंग झाले होते. शांती प्रसादाची वासंतिक काळरात्र निळीनिलीमा घेऊन वासंतिक वाऱ्याची झुळूक वसंतहृदयाच्या स्पंदनात पिंजनसाद घालीत होती. हे सारे गुणावगुण साराच्या नेत्रमंडलात अंजन होऊन प्रितफुलोऱ्याची उधळण करण्यात स्थितमग्न झाली होती. वर्षाची बारा महिने प्रितदेवतेच्या वादळवाऱ्याचे तुफान घेऊन सैरभैर धावत सुटले होते. प्रेमा तुझा रंग कसा? असा प्रश्न विचारत पुन्हा सत्यन म्हणाला,

"सारा! ह्या वेदना, ह्या संवेदना, दोन ध्रुवाची टक्कर व्हावी, तसे प्रंचड वेगाने धडकतात. खरं सांगू सारा. या धर्तीवर लैला मजनू, हिर रांझा, देवदास आणि पारो होऊन गेले. असं मीही वाचलय कुठल्यातरी कथा कादंबरीत. असे असले तरी त्यांना प्रितग्रहणाने नक्कीच ग्रासले असेल गं. अगदी काळे ठिक्कर पडले असतील बिचारे. म्हणूनच त्यांना अंधार दिसला. मग लोक लज्जेस्तव प्रेम अंधळे असते. अशी व्दाही फिरवून मोकळे झाले बिचारे. अन्यथा प्रेम हे डोळसं असतं. हे जगाला ठासून ओरडून सांगितले असते.

विकृत प्रेम हे आंधळ असतं. वैश्वीक प्रेम हे शुक्राच्या चांदणी सारखं भक्क, लख्ख, तजेलदार आणि लखलखीत असतं. नाही का? काय म्हटला असेल त्यांचा तो भावविभोर कोमल प्राण आणि प्रित संगर. दुःखाचे दुसरे नाव प्रिती असेल. सारा! तुझ्या प्रितीचा झरा कसा एखाद्या मोराच्या चाली सारखा थुईथुई करीत येतोय. तृणापर्णावर धिंगामस्ती करीत. एखादी भिंगार भिंगरी होऊन. सारा! प्रेमाची खरी परीभाषा ही अबोल असते गं. थंडी थंडी कुलकुल. या भाषेला बोलताच येत नसते. हृदय मंदिरात ती सारखी विव्ळत असते. एखाद्या ज्वालामुखीच्या ठिणगी सारखी. बर्फाळ प्रदेशाची जोत्स्ना होऊन. म्हणून ती रवीरश्मी सारखी असली तरी हिमनग सौदामिनीच असते. प्रितीच्या परीभाषेचे शब्दच असतात अबोल.. जखमी. पण सुखद सुखाचे परीसस्पर्श. सुख दुःखाचे मळे फुलवणारे. रक्ताळलेले. हवेहवेसे. अश्रूसिंचनाच्या झारीने शांतस्थ झालेले ध्यानस्थ सौंदर्य. ते सारखे दुःखदर्दाच्या झारीने सारी पृथ्वीकांता सिंचन करतात. दुःखदर्दाचे वैभवच असते, आत्मग्लानीचे गौरव गीत गाणारे गवई. या आत्मग्लानीचे पहीले अपत्य असते गझल.

दोन जीव एक झाले की, गझल आपोआप जन्मते. जन्मा मरणातील अंतर म्हणजे प्रेम! किती उत्कट अनुभूती. प्रितीचा उत्स्फुल्ल देखावा. असे पाप बिचारे गझलकार सांगतात. तिला असतात अफाट मैदाने. जे की, भाव व्याकूळतेचे पंख घेऊन भरराते, प्रित पुजान्यांच्या भाल प्रदेशात. ज्यांना नेत्रलिपी अवगत असते. तेच खरे प्रितीचे वारसदार ठरतात, प्रेम पुजारी म्हणून. पशुपक्षी कोणती बोलीभाषा बोलतात? तरीही त्यांच्यात प्रिती असतेच ना. तोंडात तोंड. चोचीत चोच. ओळख पाहू. पक्षी कोण? लव्हबर्ड! म्हणूनच तर याच निर्झरात दिगंतर सुध्दा भिजून चिंबचिंब होऊन संथाळते. विशुध्द प्रेम असेल तर किती बहार येईल मानवी जीवनाला. नाही का? खळाळत्या गंगेन यावं अन् तुझ्यात मिसळून जावं, अमितमनोहर सौंदर्य घेऊन. आकाशाच्या तारकांनी यावं अन् तुझ्यात मिसळून जावं, खळाळते निर्झर होऊन. दिगंतराच्या पाखरानं यावं अन् तुझ्या गोड, सुमधूर कंठ माधुर्याचा सुधारस पिऊन जावं, एक दुःखदर्द गझलगान गाण्यासाठी अन् गात रहावं पृथ्वीतलावर प्रियेत्तमेच्या गंधाळ स्मृती नादातील एक भिजकांतार प्रेमगीत. कंठ माधुर्याच्या जेव्हा दुःखदर्द छटा भावसुंदर प्रभा घेऊन येतात ना, तेव्हा त्यांच्या पायातील पायरव फक्त तुझ्या संवेदना घेऊनच प्रभातकाली

रुणझुणतात, दिगंतरीची दिपमाळ प्रदिप्त करण्यासाठी. त्याची ती दुखरी शब्दच करतात पळमंतराला घायाळ. त्यांच्या शांती मनोहर भाव छटातली भावमंतर सकाळ फक्त तुझीच गोड रसाळ गितांजली आळवितात, हृदयभंगार होऊन. लोक तिलाच तर भुपाळी म्हणतात. किती वेडे असतात हे लोक? खऱ्या अर्थाने ती भुपाळी नसतेच मुळी. ती तर असते दोन जीवांना रेशीमसाद घालणारी उत्स्फुल उषा. ती सृष्टीभराची प्रित कहाणी गाऊन रेशीमकांतार करतेय सृष्टीनाथाला. तेंव्हा वाटत, ही रात्र अशीच असावी, अंधार घेऊन वेडावणारी. एखाद्या भावगर्भ हरणी सारखी. एखाद्या निशीगंधाच्या फुलझडी सारखी, गंधाळणारी. हा काळोख असाच असावा, एखाद्या प्रियेत्तमेच्या काजळकाळ्या लोचन संथे सारखा, एखाद्या रातराणीच्या फुलासारखा, धुंदमंद करून सोडणारा. ही रजनी आणि तो दरवळणारा गंधमत्त केवढा, रातराणी, जाईजुई हे सगळे सगळे भाव आणि रुपरूपेश तुझ्याच गुलबदन गंधाळ देहाची भुपाळी गातात गं. खरे ईश्र वर चिंतन पुजाअर्चात दडलेले नसून प्रितीत संचित झालेले असते. त्याचा उद्धार करा. ही प्रिती उत्कट असावी लागते. तुझ्या माझ्या सारखी. विशुद्ध आत्मतत्त्वा सारखी. तरचं प्रितीची खरी लयलूट करता येते. विकृतीत प्रेम नसतेचं मुळी. तो तर असतो पराभूतांचा महाप्रदेश! नुसता देखावा. वरुन झगझग आणि आतून भगभग. फिरदोस अत्तरमंद हवा नसतेच मुळी या प्रदेशात. प्रिती ही प्रितीच्या मुखमंडलावर अमित मनोहर फुलांच्या देखण्याबागा उधळणारी असावी लागते. ज्यात नसतो संभोग, स्पर्श. असतो फक्त दृष्टीमस्त सौंदर्याचा अफाट नजरनजराणा, विस्तीर्ण पसरलेली प्रभा आणि मुखकमलावरची आभा. यातली निरीक्षणे असतात फुलगंधी सोहळे."

तशी सारा भावस्फुल्ल होऊन एखाद्या बिजली सारखी चमकली. हर्षफुल्ल आनंदाचे आनंदघन कवडसे तिच्या चेहऱ्यावर चुरमुर होऊन गेले. तशी हर्षभरीत स्वरात म्हणाली,

"खरंच किती किती सुंदर आणि सुरेख प्रेमाचा आलाप आळवतोस रे तू! आज पर्यंत प्रेम या विषयावरची खुप बोलकी पुस्तके वाचली मी, नाटकं पाहिली, लोक भाषेतील लोक कथा ऐकल्या. वाचल्या, नव्हे; पारायणे केली. प्रेमाचे विलक्षण निरुपण जाणून घ्यावे तर तुझ्या कडूनचं. तेही तुझ्याचं वाणीत आणि तुझ्याचं तोंडून. तुझ्या मधाळ वाणीतला एक एक शब्द कसा निःशब्द

करतोय पळापळाला, मधाळ होऊन. पण देखणा उत्सव! प्रितमाधुर्याच्या छटाचं छटा उधळीत निघालेला साक्षात रघुनंदन."

तसा सत्यन कपोलस्फुल्ल होऊन म्हणाला,

"नको नको ही वाहव्वा! बस बस कर ही व्वाहव्वा. खुप झाली स्तुती सुमने. प्रितीच्या मळ्यातील माळीन साहेबा!!"

सारा नाजूक हसली आणि म्हणाली,

"वाहव्वा आणि स्तुती नाही रे ही. ही आहे खरी वास्तव सुंदरी सारखी चकाकती जोत्स्ना! ज्यावेळी तू प्रेम हा विषय अभिव्यक्त होतोस ना. त्यावेळी तू इतका रंगून जातोस की, अभिजात अभिव्यक्तीच्या मर्यादाही संपून जातात, या दुःखधुंद प्रदेशातील आणि गंधाळत राहतं फक्त फिरदोस - ए - जन्नत. अत्तरगंधी सोहळा. हा सोहळा सोहम सुखाची बरसात करीत असतो अन् कितीतरी चांदण फुलांची अनुभूती देऊन जातो. तुझ्या घनश्याम मुखमंडलात उतरतं ते अखूब पुणवेचं दुधाळ चांदणं. पांढरे शुभ्र सुचिर्भूत दंत पंक्तीची शय्यासोबत करण्यासाठी. सारी सृष्टी लख्ख होऊन जातेय तुझ्या श्रीमुखात. जणू विधात्यानेच जडावलीय तुझी देहमंतर काया. भावमंतर तनयात. जणू कोणे एके काळचा व्दारकेचा राणा. श्री श्री श्री श्री कृष्ण श्री सखा! श्री विश्वनाथ विश्वंभर..."

तसा सत्यन हर्षस्फुल होऊन म्हणाला,

"होय. अगदी खरंच. पण सारा, कृष्ण आवतारात तू राधा अन् मी मुराळी, तु बासरी अन् मी बासर वेडा गिरीधारी, तू गीत अन् मी गवयी, तू भावसुंदर सखीची गण गौळण अन् मी गाणारा एक चोखंदळ कृष्ण! श्री कृष्ण. नाही का? असेचं ना. शमाली पर्वाची याददास्त."

सारा स्मितहास्य करीत म्हणाली,

"अगदीच पण किती प्रश्न विचारतोस रे तू! एखाद्या भावमस्त दिपकळी सारखे तर कधी यक्ष प्रश्ना सारखे. महाभारत कालीन युगंधर होऊन."

तसा सत्यन एखाद्या ऋषीमुनी सारखा धीर गंभीर होऊन म्हणाला,

"होय सारा. प्रितीच्या दुःखांत वेणा ह्या यक्ष प्रश्ना सारख्याच असतात, क्रोंचवध होऊ नये म्हणून. आपल्या प्रितीचा डंका स्वप्नही वाजवू लागले आहेत. तिडीम... तिडीम... करीत. तुझ्या गुलबदन देही पंकजकलीके

सारखं मृदूपण आहे. कोवळं लुसलुशीत, रेशमाळलेलं. तूझ्या हरेक नजरेत फक्त मीच असावा. सुगंधी सतार होऊन, प्रेमाचा आलाप आळवण्यासाठी. हे किती तरी माझ्या अस्तीत्वाचे शब्दकांतार सतार वाजावेत तुझ्या रुपमनोहर गोऱ्या मवू तनाच्या रंध्रारंध्रात. तूझ्या सहवासातील शब्दभुलांचे शब्द दहीवर पहाट लालीचा रंगप्रसाद घेऊन येतोय. माझ्या अस्तित्वाच्या खुणा गडद करीत आणि सस्निग्ध सुगंध उधळतेय पृथ्वीकांता ऋतूराजीत, दयाघनाची बासरी वाजवण्यासाठी. म्हणून तर वसंतही झालाय धुंदफुंद, बेधुंद. बेधुंदपणाचे गर्वगीत सर्व सृष्टीला करतेय श्रांत. तुझ्या स्वरालीचे स्वर सुमधुर वाजताहेत बकुळफुलांच्या रंगारीरंगात. अबोलीची फुलेही झालीत प्रितवेल्हाळ प्रितमुरारी. तुझ्या नेत्र कमलातील लाल लालीमेची एक नागीन डसू पहातेय माझ्या सर्वांगांला. प्रियस्थ प्रिये! तू अवश्य ये, सखी होऊन. विठ्ठलाच्या रुक्मिणी सारखी. माझ्या अंगाचा चावा घेण्यासाठी आणि व्दंश कर प्रियस्थ प्रिय सखी होऊन. एखाद्या नागीनी सारखी. मी खुशाल मृत्यूपंथांच्या गांधारावर जाईन, तुझ्या अमृततुल्य विषवल्लीचा पर्णसांभार घेऊन आणि त्यातच उजळून काढेल मी माझ्या स्व अस्तित्वाच्या खाणाखुणा. प्रिये, खरंच तू राम आवतारी सिता होतीस, कृष्ण अवतारी राधा. सुरेल वाजणाऱ्या स्वरमंथर बासरीतील स्फुट अस्फुट राधा - अनुराधा अन् मिरा. असे कितीतरी नामाभिधानाचे रुपरुपेश परीधान करणारी विश्वस्थ सखी तू. कारण विषारी पेल्यातच असतात प्रितमाधुर्याच्या गंधमंतर संथा आणि गात राहीन तुझ्या नावाचे एक प्रेमगीत. ज्यात असतील सारा आणि सत्यनचा प्यारमोचन करणारा प्रितपिपासा. याच प्रेम गीतांचे उर्जस्वल धागे उसवत बसतील हजारो लैला मजनू अन् गात राहातील एक प्रेमाची दुःखदर्द गितांजली. तिचा भाव असेल महाकारुणीक.

जे की, शब्द लालीत्याच्या छटा मुग्ध करणाऱ्या कर्णमधुर संथा. कारण या गीतात मी सर्वव्यापी प्रितवेल्हाळ प्रेम योग असेल, दिगंतरीचा दर्पण होऊन. प्रितस्पर्शाचा भिजपाऊस होऊन तुझ्या पायवाटेवर पसरलेली विषारीकाटे वेचीत बसेल, पृथ्वीराजीचे प्रेमगीत गाण्यासाठी. सखे! तू लवकर ये! नागीन होऊन. नागमनी स्पर्शाचा व्दंश हा सरप्राइज म्हणून भेट देऊन जा. तुझ्या भक्तीरसात मी विठ्ठल म्हणून उभा आहे. किती तरी पळ, तप निघून गेलीत चंद्रभागातीरी. इंद्रायणीचा स्वरमंथर तुकाराम होण्यासाठी. दयाघनाच्या

चिपळ्या वाजवीत. खरंच तुकारामाचेही प्रेम किती जडलय तुझ्या माझ्यावर. मी आजही उभा आहे. कालही उभाच होतो. युगानुयुगाच्या मार्गप्रतिक्षेत. एखाद्या अंध गांधारी सारखा. कारण पांचालीचा दुःखदर्दी देह पहाता येऊ नये म्हणून. तेही तुझ्याच नावाचा नाममंतर जप करीत. कारण तू माझ्या देहाची अंतरसाल आहेस. ते पहा. तुझ्या फुलगंधी देहाचा अत्तर मंद खुशबो पित पक्षी सुध्दा किती गहीरे प्रेमगीत गात आळवितात, सृष्टी नावाच्या सखीला. कोण आहे ही सखी? पांचाली का अजून कोण? पक्षी म्हणजे स्वरमुक्त प्रितपान्हा. एखाद्या हंबरणाऱ्या गायी सारखा. खरंच पशुपक्षी प्रीतीचे मुक साक्षीदार असतात. तू आलीस पण कांही अंतर ठेऊनच उभी आहेस. मी तुझ्या शेजारीच उभा आहे. अखंड पाषाण मुर्ती होऊन. सखे! तू लवकर ये. कारण तुझ्या माझ्यात पळभराचे एक अंतर आहे. अन्यथा लोक म्हणतील,

"विडुल रुक्मिणीचे वैर पहा. देवादिका पासून प्रेम हे पराभूतांचे अभिरूप आहे. पण सखे, प्रेम हे पराभूतांचे अभिरूप नसून जीवन मुल्यांचे काटेरी कुंपण आहे. त्या प्रेमाचे रक्षण, हेच काटेरी कुंपण करीत असतं, पाची पांडव होऊन. मुळात आपण एक मानव आहोत. भक्तीरसाच्या प्रितस्पर्शाने आपणास लोकांनी देवपण बहाल केले आहे. खरंच प्रीतीचा महीमा किती अगाध असतो. नाही का? पण तू अशी बाजूला उभी का? जवळ ये अन्यथा आपले भक्त लोक मलाही बदनाम करतील. प्रेमाचा मारेकरी म्हणून. मला या लोकांची फार फार भिती वाटते गं. प्रितपुजाऱ्यांची भिती अवघ्या विश्वाला वाटत असते. वाटत आली आहे आणि ती वाटलीच पाहिजे. भविष्यात ही वाटत राहिल. कारण त्यांची प्रेम आराधना सफल झालेली असते. मी तर तुझ्या नावाचा वारीकर आहे. म्हणूनच इथे वारीकर पंथाची संस्थापना झाली. प्रेमाचे एक गर्वगीत गाण्यासाठी. म्हणून सखे! तू मज जवळ लवकर ये आणि पहा चंद्रभागाही कशी रुणझुणत निघालीय अर्णवसख्याचे गीत गाण्यासाठी. प्रीतीच्या पाखरांना सुध्दा उडत्या पंखाचे बळ असते. पण आकाशाची तमा नसावी. नाही का? कारण आकाशही असतं नटखट चांदणं तर कधी काळीकुट्ट छाया. एखाद्या घनश्याम सुंदरा सारखं. सुगंधी सुंदर प्रेमाचे गीत गाणारे. ते पहा आकाश सुध्दा कितीतरी रंगांच्या प्रतिक्षेत प्रक्षेपीत झाले आहे. रंगाची भुक आणि प्रेमाची मुक साक्ष कांही औरचं असते. नाही का? सारा, तुझ्या गजऱ्याचा सुगंध मन मोहवून टाकतो गं. एक एकदा तर असं वाटतं

तुझ्या धुंदमंद करणाऱ्या, प्रणयालय असलेल्या, केससांभाराच्या साजशृंगारातचं आयुष्याची इतिश्री होऊन जावी. तुझ्या रुपमस्त सौंदर्याने भाळून तो गुलाबी शालूचा पल्लू सदासर्वदा पिंजनस्पर्श करून जात रहावा. तुझ्या केशभूषेतील फुलांचा साज रेखताना किती किती सौंदर्याचा साक्षात्कार होतो. खरंच प्रितीचे सौंदर्य, फुला शिवाय चुडेमंडीत होऊच शकत नाही. स्त्री कितीही नाजूक, कोमल आणि सुकुमार असली तरी गजऱ्या वाचून तिचे सौंदर्य खुलूचं शकत नाही. त्यातल्या त्यात ऋतू पावसाळा असावा आणि स्त्री केशकलपात मोगरा माळावा. माळलेला हात घेऊन पावसाच्या नादब्रह्म सरी झेलीत एक परीक्रमा करावी अवध्या धरेची. सोबत भिजून चिंब होणारी प्रियत्तमा असावी, नखशिखांत उणवारा प्यालेली. भिज पावसातला भिजलेला गंध कसा बहरतो. अगदी तनामनात धुंदमंद करणारा. गजरा सखीच्या भिजकांतार नेत्रालयात, एखादा पुणवेचा चंद्र उतरावा आणि त्यात तू हरखून जावीस. हा रुपेरी सहवास एखाद्या हरणीच्या कस्तूरगंध स्पर्शा सारखाच, कस्तूरगंधी पहाट. अशा पावसाळ गजऱ्याचा सुगंध सारी पृथ्वी गंधमत्त करून सोडतो. ऋतू बदलून उन्हाळा यावा. चाप्याच्या फुलांचा गंधाळ गजरा माळावा. सारी तळहातं एखाद्या हिमनगा सारखी थंडावून जातात. उन्हाचा कहर जसंजसा चढत्या अंगाने वाढत जाईल. तसंतसा सुगंधी हिवाळा जवळ येत आसल्या सारखे वाटत राहील.

क्षणातच गजरा माळून केसांचं सौंदर्य पुलंकित होतं. चाप्याचा गजरा पळापळाला एक नवी अनुभूती देत असतो. हिवाळ्यात माळावी अबोली तर कधी निशिंगंध! या फुलांच्या सुवासाने सारी धरा चैतन्यदिप्ती सारखी प्रदिप्त होते. चाप्याचा मोह अनावर होणारा असला तरी बकुळीच्या गंधाने दरवळणारे सृष्टीसौंदर्याचे शालीन पदर घेऊन रुणझुणत रहाते. शेवंतीच्या फुलांचाही गजरा प्रितीला नवोन्मेषशाली सृजन करून जातो. गुलाबाच्या फूलांचा गजरा माळण्या ऐवजी एक गुलाबाचे फिक्कट गुलाबी फुल आणि दुसरे पांढऱ्या रंगाचे गुलाब फुलं केसात माळले तर केससांभाराचा एक विशिष्ट गंध दरवळून सोडतो. जो की, स्त्रीसौंदर्याचा आविष्कार म्हणजे गजरा. सारा! गजरे गुंफणं ही सुद्धा एक कला आहे. ही कला केवळ तुझ्यामुळेच या पामराला साध्य झाली आहे. म्हणूनच संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज माझ्यासाठी म्हणतात. मज पामराशी काय थोरपण पायाची वहाण पायीच बरी. हा अभंग

माझ्यासाठीच लिहील्या गेलाय. याची जाणीव असल्यामुळेच माझे हात खरंच किती किती भाग्यशाली झाली आहेत. अबोलीचे रंग मनाला धुंदावून सोडतात. जाई - जुई, निशिंगंध, रातराणीची फुलंही कशी गंधमोहन करतात. ज्या फुलात स्त्रीसौंदर्याचे रुपरुपेश खुलवण्याचे सामर्थ्य असते. ती फुले प्रितीच्या साऱ्या कसोट्या पूर्ण करून, नवोन्मेषशाली गंध घेऊन जन्मलेली असतात. अशाच फुलांच्या सहवासात मानवी जीवनाची इतिश्री व्हावी. यापेक्षा मानवी जीवनाचे कथासार ते कोणते? म्हणूनच मी तुझ्या सहवासात फुललो. फुलत गेलो आणि फुलत राहीन. सृष्टीभराच्या दिक्कलाला गंधीत करण्यासाठी. कारण प्रित अमर आहे. प्रिती शिवाय मानवी जीवन आधूरं आहे. तेचं जीवन मंगलमय पवित्र करण्यासाठी, फुला सारख फुलणे हा माझा धर्म आहे आणि तो मी फुलविणारचं. परवाचीच स्वप्निल घटना. मी बिछान्यावर पहुडलेल्या अवस्थेत झोपी गेलो होतो आणि काय गंमत झाली. मला स्वप्न पडण्यास सुरुवात झाले. स्वप्नात संपूर्ण खोली एका आनोख्या गंधाने गंधाळून गेली होती. गंधमत्त झालेली हवा सुध्दा फाणूस होऊन फक्त खोलीत भावस्थ दिदार होऊन गाऊ लागली, एका शर्वरीचे प्रेमगीत. तशी खोलीही तेवू लागली संधी प्रकाश होऊन. खोलीभर चक्क गंधाळ सुगंधाचे दिवे पेटलेले. भक्क चांदण चुऱ्याचा संधी प्रकाश पसरलेला. पहाटेची शांत सोज्वळ कावरी बावरी रात अन् बाहेर आकाश भर पसरलेलं टिपूर चांदणं. चांदण चुऱ्याचा रिमझिम पाऊस. अशा गंधार चांदण झडीत तू चोर पावलांनी माझ्या जवळ आलीस. अगदी माझ्या जवळ. जवळ म्हणजे मनमंदीरात. मनमंदिरात म्हणजे स्वप्नात. पण चांदण चुऱ्याच्या भिज पावसात तू नखशिखांत भिजून गेलेली. ओली चिंब गवळ्याची राधा अन् मी तुझा मधुसूदन श्रीहरी, श्री कृष्ण. श्री वत्स! कांही चांदण्या तुझ्या केससांभारात ओल्याचिंब होऊन लडबडलेल्या. कांही मखमली मुखकमालावरून देहभर सांडत असलेल्या तर काही ओघळत असलेल्या. अगदी हलक्या फुलक्या चकाकणाऱ्या. मनमस्त नजरनजराणा घेऊन लुकलुकत असलेल्या. त्यामुळे तू इतकी मनमोहक दिप्तीमंद सुगंधी राधा झालीस. त्याच चांदण्याचा लुकलुकता गांधार घेऊन तू आलीस, अगदी माझ्या जवळ ओंजळ भर तारका घेऊन. अगदी हळूहळू म्हणजे पायरवही ऐकू न यावा. इतक्या मंद पावलाने तू आलीस. माझ्यासाठी आणलेला चांदण चुरा. माझ्या बिछान्यावर

स्वैरपणे पसरून दिलास. चांदण चुन्याचा ओघळता पाऊस, सिंचन करणारा तुझा तो गोरापान नाजूक मखमली सारखा रेशमी देह. गुलाबी छटा सांडत असलेला कोमल हात आणि तो रुपवैभवी चकाकता हिरकणी चुरा. तुझे ते गोरे मवूसुद गुलाब पाकळीस्थीत हासरे ओट. हात चांदण चुन्याने लडबडलेले. किती किती सुंदर. भावमस्त दिसतात गं हे कर. साक्षात दिल की धडकण. इतक्यात तुझे लक्ष गेले, ते तुझ्याच केस सांभारातील निसटलेल्या एका प्रितमनोहर कुंतल बटेवर. जे की, ती सैरभैर झाली होती, गोऱ्या गुबल्या गालावर. जणू छंदमुक्त हसरी सकाळ होऊन स्वैर हसत होती. हलकेच गालावर येऊन चंद्रखळीशी फुगडी खेळत होती तर कधी वाऱ्याच्या स्वाधीन होऊन भुरभुरत होती, मनमस्तपणे. किती नखरेल बट, नाजूक साजूक. खरंच कांही कांही बटा सुध्दा किती अर्थपूर्ण जीवन जगतात. नाही का? तुझ्या केसकलपा ऐवजी इतर ठिकाणी पैदा झाली असती तर खरंच भावसुंदर दिसली असती का? बटेचं जीवन किती चांगल असतं. बट स्वातंत्र्य कांही औरच असते. नाही का?

तुझ्या पैजनातील नाद किती मनरेख होऊन झमझमतोय, पृथ्वीच्या अणूरेणूत. करकटावर चितारलेली लालभडक मेहंदी मुग्धाहून सोडते नयनबंद पापणपातीला. तलवारीची धार अन् तुझा तो नेत्रकटाक्ष, किती घायाळ करून सोडतोय तितिक्षीकांना. एखाद्या स्वाती नक्षत्रातील पावसा सारखी ओथंबून आलेली तुझी ती नयनस्थ कडाराजी. कोणत्या बुलबुल पक्षाचे गीत गाणार आहे. तू हळूवार ती नाजूक बट मेहंदी सजल्या हाताच्या पंकजकलीकेने हळूवार डोईवर केशकुंतल केसकलपात सारलीस. त्यावेळी तुझ्या हाताचा हसता चांदण चुरा तुझ्या गुबल्या गालासह केससांभारात एक वेगळीच लकब माळून गेला. किती सुंदर होता तो क्षण. जादूईचा पळभर जादूई नजराणा. जणू विश्वमाधुर्याची तिलोत्तमाच, आपल्या पुढ्यात उभी आहे. असा क्षणभर भास झाला. चमचमत्या क्षणात चमचमती बाहूली दिसावी. तसे तुझे ते रुपमनोहरी राघवरुप आणि काळेशार केशरदिप्ती केसकुंतल. काया म्हणजे एखाद्या गणेशाच्या फुला सारखी पिवळी धमक. सुवर्ण रत्नजडित कांचन सोहळा. भावसुंदर नयनमस्त मुद्रा आणि अमित मनोहर भिजकांतर पावसाची जणू एकुलती एक हासरी गुलाब कलीका. कांही कांही हिमनगाचे देखणे, श्रंतावलेले पाणथळ दव. खरंच पृथ्वीवरचा

पाऊस तुझ्या उमलत्या कळी सारख्या गालावर पळभराची विश्रांती घेत पहुडलेला होता. सर्व कांही मनमस्त फुलगंधी काचेरी सोहळा. मला एकदम जाग आली आणि तुला पहातो तर काय? तू जवळ नव्हतीस. ना चांदण चुरा नव्हता. उठून बाहेर पाहीले. पाऊस दणाणत होता. किती आणि कसा पडतो तो पाऊस धुंवाधारपणे? आणि तो खरंच पाऊसही नव्हता. ते होते फक्त एक भिजपावसाचे अनामिक भावसुंदर स्वप्न. थंडा थंडा कुल कुल. पण शुभसंकेत देणारे नजरबंद थेंब. साऱ्या धरेला श्रांताहून सोडणारे. खरंच मी तुझ्या रुपावर किमान स्वप्ना पुरता तरी पागल झालो होतो. निदान स्वप्नात तरी तुझ्यावर निश्चितच वेडावून गेलो होतो. तुझ्या या दिलमस्त, दिलचस्पी सौंदर्यावर मी पुर्णपणे भाळून गेलो होतो. रुपयौवनाचा अशिक अशिला होऊन, फिदा झालो होतो. एखाद्या फिरदोश - ए - जन्नत इत्तरा सारखा. हाय... हाय... सौंदर्य पहावं तर सारा सारखेच. साक्षात सौंदर्याची कठपुतळी."

खरंच सौंदर्य माणसाला दिवाने बनवित असते. अमित मनोहर सौंदर्याची लज्जत काही औरच असते. नाही का? तरीही मी, सारा... सत्यन... करीत जिण्याच्या पायदंड्या पायचाल करीत होतो, कितीतरी वेळ, अविश्रांतपणे. कारण - प्रितसंगर हिम वर्षावातही धुपत असतो. असाच कांहीसा प्रकार माझ्या मनात डचमळून गेला. सारा म्हणजे माझ्या पहिल्या मनाची पहीली पायरी, पहिल्या पावसाची पहिली सर. प्रियस्थ प्रियशीच्या रुपात वावरणारी प्रितवेल्हाळ शर्वरी आणि सत्यन म्हणजे माझ्या दुसऱ्या मनाचे महाव्द्व संगर. प्रितसंगर. शांतीप्रसादाचे महाउत्कट नवोन्मेष घेऊन आलेले दिप्तीस्फुल्ल तराणे! अर्थात - नवोन्मेशशाली उन्मेषाचे खळाळते पाणीच पाणी! गोदातटीचे अन् कालिंदीचे काळेनिळे पाणीच पाणी! हे पाणी कितीदा तरी खळाळत आले. कधी जलधी होऊन तर कधी सिंधू होऊन. अथांग पसरलेल्या नदीचे पात्र जसे विस्तीर्ण असते. तसे प्रितीचे पात्र सुद्धा विशाल आणि व्यापक असते. नदीकाठी भरून आलेला गार उदक जसा अमृततुल्य असतो. तसा प्रितसोहळ्याचा उदक कधी गार तर कधी भडीमार करणारा दयाघन अल्ला असतो. तो भांडत असतो हृदयमंदीरी. प्रितीची करावी महापुजा तरचं ती महागौरी होऊन येईल. एकदा जर प्रितीची आराधना हुकली तर ती सतत हुलकावण्या देत रहाते. आयुष्याच्या अंता पर्यंत. मग माणूस होतो परेशान. बेभान. प्रितीचे उत्खनन निरंतर करावे लागते, पहाट

प्रभा होऊन. पहाटेच्या संधी प्रकाशात प्रितीचा आलाप धुंदमंद करतो निसर्गराजीला. म्हणून तर प्रभा फाकते आणि कोकीळ गातो, कुहुकुहुचे एक मनमनोहर अंगाई गीत. वसंताला वसंताने दिलेले दान म्हणजे कोकीळस्वर. कोकीळ स्वरात कितीतरी जीवनानंदाचे सौस्टवं एकवटलेले असतात. म्हणून तर प्रितीचा स्वर अबोल असतो. मात्र याच अबोलपणात प्रितीचे उसासे गंधाळून आलेले असतात. यात सोहणी महीवाल या जोडप्याने स्व प्राणाची तुतारी फुंकली होती, हे पृथ्वीमोलाचं. पण सोहणी, सोहणीचं राहून गेली तर महीवाल वेडापिसा होऊन प्रितीचे अलख मागू लागला. पारु.. पारु.. करणारा देवदास अखेर दारु.. दारु.. करण्यातचं आपल्या प्रितसौंदर्याचे मधुगंधीत प्याले अखंड डुबंऊन ठेवला. प्रितीच्या मळ्यात किर्तीचे फुले उमलतात. एकएका फुलाची एक एक पाकळी अलग करीत जावी. तसे ते प्रितपुष्प फुलते. प्रितपुष्प म्हणजे साक्षात लाजाळूची वेल. प्रितपुष्पाचा गजरा कधीच माळता येत नसतो.

जो माळतो तो प्रेमदेवता ठरतो. आकर्षणात प्रिती जितकी चांगली, सुंदर, गोड वाटते. तितकी स्पर्शात किंवा कशातही वाटत नाही. प्रेम अजरामर करायचे असेल तर भावसंवादा शिवाय पर्याय नाही. प्रितीचा दुरुन डोंगर चांगला असतो. चढायलाही सोपा आणि उतरायलाही सोपा. प्रेमात समांतर राखले तर... प्रितीच्या चारी बाजू पुंजाळून निघतात. अन्यथा प्रित निसटते आणि होते जीवघेणी स्पर्धा. उत्कट सौंदर्यलालीची प्रिती उत्कर्षाचा आलेख नेहमी मांडत असते. अशा आलेखाचा अभ्यास स्वतंत्ररित्या करावा लागतो, ताराराणीचा ध्यास घेणारा हरिश्चंद्र राजा सुध्दा या खेळात मशगुल झालेला. विश्वामित्राच्या एका स्वप्नानी चक्क चुराडा झालेला. कसला तो भिकार राजा. दान द्यायचेचं असेल तर कर्णा सारखे द्या. राजपुत्र संभाजी राजा सारखे द्या. कर्णानी रुपसौंदर्याचे कवचकुंडले दिले तर संभाजी राजांनी कान, डोळे, जिभ आणि अंगावरची चमडी सुध्दा दान करून टाकली, आपल्या प्रजा निष्ठेसाठी. प्रितीत देहदानाला अत्यंत महत्त्व असतं. हरेक प्रियशी आपल्या प्रितीचा डंका दिगंतरी ललामभूत करण्यासाठी आपल्या प्रियस्थ प्रियकराला देहदान करीत असते. ह्या देहदान सोहळ्याला अनन्य साधारण महत्त्व असलं तरी इथेचं प्रितीचे तीन तेरा वाजलेले असतात. म्हणून अशी प्रिती वंदनीय ठरत नसते. पुढे चालून या प्रितीचे रुपांतर भोगात होते. भोग हे कधीच वंदनीय

नसतात. प्रेम योग आणि प्रेम भोग हे वेगवेगळे असतात. माणूस योगी असावा. पण भोगी नसावा. सोळा सहस्र नारी तरीही ब्रम्हचारी. असे उगीच श्री कृष्णाला म्हणत नाहीत. असे असले तरी श्री कृष्ण प्रेम योगात ना लाऊन पास झालेला कलंदर हिमनग. कृष्ण व्यक्तीमत्त्व म्हणूनच पहावे लागते, चराचराच्या गंधाळ संथेत. कारण श्री कृष्णात राजकारणाचा पैलू घुसला नसता तर कृष्ण युग हे प्रेम युग म्हणून पुढे आले असते. नाही का? प्रेमी युगुलाची चिकीत्सा करायची असेल तर आपलाच मधुगंधीत श्रु वास घेऊन कालपटलाचे संस्लेशन करावे लागेल. हे संस्लेशन भावनिक पातळीवर न करता वैश्विक प्रेमाच्या कसोट्या लावूनच पुर्ण केले पाहिजे. अन्यथा त्यात भोग उतरला तर योग नष्ट होईल. योगाची पातळी स्वयंपुर्ण असावी लागते. अन्यथा तकलादू योग वैचारिकतेला मारक ठरतो. प्रितीचा महिमा भाग्यशाली असतो. त्यात नसतात अनिष्ट प्रथा. म्हणूनच प्रेम समर्थनीय ठरते. ज्या प्रेमात आपलेपणाचे कवडसे असतात. ते प्रेम वैश्विक किर्तीचे प्रदिप्त किरणे घेऊन आलेले असते. प्रेम ही संकल्पनाच भिजकांतार असते. ज्यात आपण जसं जसे डोकाऊ, तसं तसे प्रितीचे अनवट रंग उत्स्फुलपणे दिपोत्सव घेऊन आलेले दिसतात. दुनियादारीचा विचार केला तर गोठ्यात हंबरणाऱ्या गाईचा हंबर अन् वासरांचा हंबर यात माता वात्सल्याची प्रिती प्रेरक होऊन आलेली असते. भारतीय प्रितीची परिसिमा अधोरेखित करण्यासाठी संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज म्हणतात,

"तुका म्हणे शोधून पाहे - बायको नवऱ्याची माय."

या अभंगात सुध्दा गाय वासराची प्रिती अधोरेखित झाली आहे. कारण आपली भारतीय समाज व्यवस्था ही पुरुष प्रधान असल्याने तुकाराम महाराजांनी हा अभंग निवडला आहे. एवढेच नव्हे तर शोध घेण्याचे आवाहन केले आहे. या ठिकाणी नवरा हा शब्द वापरला असला तरी, इथे मुलगा अभिप्रेत आहे. म्हणजेच बापाचे प्रतीरूप. बापाचे प्रतिरूप असल्याने बायको नवऱ्याची माय. म्हणजे त्या रुपाची माय. या अर्थाने गाय वासराची सांगड घातली आहे आणि हेच प्रेम योगात अभिप्रेत आहे. याचं कसोटीवर आपल्या प्रेमाचा रुपबंध शोधावा लागतो. आपली मैत्री ही निखळ सुचिर्भुत असून एकमेका बदलची आस्था, आदर, ओढ ही लक्षणीय आहे. आशा प्रितीचे पल्लू वादातीत आसतात. पृथ्वीपटलावर अनेक प्रेमवीर होऊन गेले. पण

आपल्या प्रितीचा संग एकालाही करता आलेला नाही. प्रितीचे दोन डोळे निळ्यामंद अंबरघनात एकाग्र झाले असले तरी, ज्या नजरेत वासना नाही. वासना विरहीत प्रेम हे सर्वव्यापी असते. जळी, स्थळी, काष्टी, पाषाणी जेव्हा प्रेम भरून उरते. तेव्हा वसुंधराही हर्षफुल्ल होऊन डोलू लागते. प्रिती असावी काळ्याकभिन्न दगडावरची रेष. प्रिती असावी महाकारुणीक तथागता सारखी, प्रिती असावी नयनमधुर, प्रिती असावी जगाच्या कल्याणा, संतांच्या विभूती. तरच आपण वैश्विक प्रितीचे दरवाजे उघडू शकू. ज्या प्रेमात मृग कांचनाचा सडा पडतो. ते प्रेम असतं उर्जस्वल. एखाद्या बकुळीच्या फुला सारखं तर कधी मोगन्याचा गंध दरवळून चाफ्यालाही बहर म्हणतं. रातराणीच्या सहवासात सुगंधाने यावे लाजत बुजत तर कधी बेधुंद करणारं नयनमस्त चांदणं होऊन. आभाळभर पसरलेल्या सर्वच तारका कांही प्रेम वेड्या असतातच असे नाही.

एखादीच चांदणी लुकलुकते सौदामिनी होऊन. तिलाच आपण शुक्राची चांदणी असे म्हणतो. चांदण्याचा पदन्यास पाहून सारं आकाश वेडावतं. आकाशाच्या नशीबात प्रिती असतेच असे नाही. प्रिती असते फक्त पोर्निमेच्या दुग्धधवल चांद रातीत. म्हणून तर संधी प्रकाश दरवळतो, प्रितीचा चातक पक्षी होऊन. पेरते व्हा! म्हणणाऱ्या चातक पक्षाची तहान फक्त मृगाचा पाऊसच शमवू शकतो. प्रेम करं वाऱ्या सारखं. दाही दिशा व्यापलेलं. पक्षी गीताची शीळ आणि प्रितीचा तिळ सारं आकाश लुभावू शकतो. ही ताकद फक्त प्रेम रसात असते. यालाच आपण करुण रस असे म्हणतो. प्रत्येक करुण रसाच्या थेंबात प्रितीचे घन ओथंबून आलेले असतात. त्यामुळेच सारा ही श्वेत सुंदराची श्वेतेश्वरी झाली आहे. साक्षात ज्ञानेश्वरी! जो जे वांच्छील तो ते लाहो प्राणीजात! ज्ञानेश्वराचा प्रेम योग भक्ती रसातून आलेला असला तरी, मुळ करुण रसचं आहे. त्यामुळे प्रेम योगाचे जनक असलेले कृष्णदेव, हे सुध्दा राधेचे प्रियस्थ सखे होतेच ना. राधा... राधा... करून बावरणारा कृष्ण सखा. अखेर मोर पिसातच गुंग होऊन पडला आणि फसलेल्या प्रेमाचे धागे रक्तबंबाळ हृदयात घेऊनच आयुष्याची सांगता करुन निघून गेला. मात्र त्याला हवी तशी, हवी तेव्हा राधा मिळूचं शकली नाही. अन्यथा तो सुध्दा राधेचा पदर घेऊनच नर्तन केला असता. राधेच्या घनश्याम पल्लूआड आपल्या प्रितीचे तराणे वाजवण्यात मशगुल झाला असता. पण नाही. प्रेमाणे

भल्या भल्याना भुलवित ठेवून आपली साधी पायधूळ सुध्दा स्पर्श दिली नाही. हे असले अवघड सत्य असताना, प्रियशीच्या नयनमस्त सोहळ्यात, आपल्या अभागी जीवनाचे टाळ वाजविण्यासाठी तल्लीन झालेले अनेक अभागी जीव असतात. आजकालचे प्रेमवीर राधा तर सोडाच साधा वादाही निभाऊ शकत नाहीत. त्यामुळेच तर प्रेम हे आंधळे वाटत आले आहे. वास्तविक पाहता प्रेम हे आंधळे नाहीच. प्रितीचा महीमा पादाक्रांत करण्यासाठी जातीवंत प्रेम पुजारी असावा लागतो. प्रेमाची शिडी चढत असताना किती शिड्या चढलो. याची गिणती केली तर उभं आयुष्य सुध्दा पुरत नाही. तेंव्हा ह्या उत्कट साम्राज्याच्या शिड्या चढणार तरी कसे आणि केंव्हा? प्रेमाचे अनंत दिप झगमगत असतात, प्रितीच्या महावस्त्रात. एखाद्या हिरोशिमा नागासाकीच्या पराभूत प्रदेशा सारखे. नागासाकी आणि हिरोशिमाच्या खळबळत्या पोटातला लाव्हा आणि प्रेमीकांच्या जिह्वा सारख्याच असतात. प्रेम हे क्षणभंगुर खेळ नव्हे; मांडला तर जपावं लागतं. सोशिक माणसाच्या मस्तकात प्रितीचे निशाण ललामभूत झालेले असते. म्हणून आशा व्यक्तीची भाषा मधूर, गोड, हवी हवीशी वाटते. प्रितीचा संग तोडता येत नाही. तोडतो म्हटले तरी तुटता तुटत नाही. प्रिती अतुट पावसाची जननी असते. तिचे नाद असतात भिंगर. प्रिती ही दोन आत्म्यातील मुक संवाद असते. जेंव्हा ती बोलू लागते, तेंव्हा ती सुख संवाद होते आणि इथेच सुख संवादाचे निर्झर हाती लागतात. मग फुलवता येते प्रिती. हवी तेंव्हा आणि हवी तशी. त्यासाठी प्रिती असावी भावस्थ. भावविभोर जीवनाचे विश्लेष शोधणारी. तेंव्हा कुठे माळीयाचा मळा फुलेल आणि समाधिस्थ ज्ञानेश्वर रडू लागतील. फक्त एका भावविभोर शाल्मलीसाठी अन् म्हणतील प्रिये! ही कविता तुझ्याचसाठी. हे पसायदान तुझ्याचसाठी. कारण तिच्या केसातील मोगरा फुलला आहे. नाही का? सफल प्रेमाचे लक्षण म्हणजे तिच्या केसात माळलेला मोगरा फुलला. तसे प्रितीचे प्रियाकुर फुलून येतात, झिम्मडघाई करीत. अर्थातच प्रितीचा मोगरा फुलला हे स्पष्ट होते. जेंव्हा दोन मन एका विशिष्ट बाबीसाठी जुळून येतात. तेंव्हा दोन मनांतील अंतर कमी होऊन एकमेकांच्या स्नेहल स्पर्शासाठी ती अतुरलेली असतात आणि आपोआपच एकमेकांकडे ओढली जातात. प्रितीचे मन ओढाळ असते. रिमझिमणारा पाऊस आणि प्रितीच्या वर्षाधारा मृदगंधात न्हाहून निघाल्या

नंतर प्रेमाचे किती तरी उसासे, मृदगंधात एकरूप होऊन, बुलबुल तारा वाजवतात. या बुलबुल ताऱ्यांची वीण सुखद झंकारणारी शमा असते.

आशा स्वरमत्त संगीताचा ताना जेव्हा उत्कट प्रियत्तमेच्या भेटी दाखल हाळी देत सुटतो. तेव्हा त्याच्या नादमाधुर्यात भिजपावसाचे प्राणथेंब पानथळ होऊन झरझरतात. प्रितफुलोऱ्याचे देठ नेहमी हिरवे असते. प्रितीच्या गुलाबी छटाना हिरव्या रंगात जडावल्या शिवाय प्रिती पूर्ण होऊच शकत नाही. हिरवारंग कृषी धवल असला तरी, प्रितीचे माहेर घर असतो. हिरव्यागार तर्णापर्णावर गुलाबी छटांची उधळण म्हणजे प्रेमाचा रोमान्स. हा रोमान्स रोमहर्षक असला तरी, शांतीप्रसादाची उत्कट देवालये स्थितमंतर करण्यातच धन्यता मानतो. म्हणजे हिरवारंग शांतीप्रधान असून कृषीकांच्या जीवनात स्थितसौंदर्य प्रस्थापित करतो. वसुंधरेचा शृंगार म्हणजे हिरवळ. आशा हिरवळीवर स्वरमत्त झालेले संगीत घेऊनच कोकीळ पक्षी म्हणतो, पेरते व्हा! हिरवारंग शृंगार फुलवणारा फुलमाळी असला तरी, यातच शांतरसाची कवडसे स्थितशील स्थितज्ञ झालेली असतात. हे तत्त्वज्ञान घेऊन आलेला प्रितयोद्धा प्रितसंगरात यशस्वी होतो आणि हेच तत्त्वज्ञान आपल्या मुख प्रदेशात अभिरूप झाले असल्याने आपले प्रेम यशस्वी झाले आहे. यशस्वी प्रेम कहाणीची सुरुवात मुळात अपयशाने होत असते. यासच मधुरस असे म्हणतात. पण यास आपला प्रितआलाप अपवाद आहे. अपयशाचे धनी हे दुःखधुंद उसासे घेऊनच आपल्या जीवनाची इतिश्री करतात. पण आशा शेवटात भिजपावसाचे कवडसे नेहमी अंधुक असतात. अंधुक कवडसे घेऊन जगण्यापेक्षा, प्रेमपक्षी होऊन, फिनिक्स पक्षाची राख घेऊन उड्डाण केलेले कितीतरी बरे असते. शेवटी माणुस काय कमावला आणि काय गमावला याची गोळा बेरीज केली तर बहुतांश माणसे तिनपाट असतात. मुख्य माणसे सर्व प्रांतात मुर्खाचे बादशहा असतात. त्यामुळे अशा व्यक्तीजवळ प्रियत्तमाच काय, साधे कुत्रेही फिरकत नाही. हुंगणे तर सोडाच. तरीही अशी माणसे कुत्र्याच्या शेंपटी सारखी वाकडी ती वाकडीच असतात. प्रेमाचा जांगड गुत्ता शेंपटी घोळू लोकात नसतो. तो असतो स्वैरमुक्त प्रियत्तमेच्या चांदरातीत. म्हणून तर चांद खळबळतो. प्रिती ही देवता आहे. म्हणून तिचा दिवा तेवता आहे. त्यास वंदन करा. अखेर साराच्या केसातील मोगरा फुलला. सफल प्रेमाचे लक्षण म्हणजे तुझ्या केसात माळलेला मोगरा फुलला. त्यामुळेच

प्रितीचे प्रियाकुंर फुलून आले. अर्थातच प्रितीचा मोगरा फुलला. श्री कृष्णांच्या दोन्ही हातात धरलेल्या बासरीचा तान्हा मोरपिसाला साक्ष ठेवून आपल्या सखी गणगौळण राधीकेला वेडावणारी धुन सुध्दा याच भुमीत वाजली. बासरीच्या सुरावर तल्लीन झालेली राधा मुग्धावून कृष्णकन्हैयाच्या सुरमंतरात तल्लीन पावली. आपल्या प्रियतम प्रियेचे पायतळवे आपल्या तळहाती झेलणारा प्रियकर. राधा नावाची धुन फुंकीत आयुष्याची गणगौळण केली. राधीकेच्या रुपमंतरात कितीतरी सुरेल बासरी घनांचा चितारपक्षी फडफडला. राधा मोहनाने सुध्दा तिच्या उत्कट प्रितीचे प्रणयधुंद गीत गाता गाताच सकल पृथ्वीला भिजकांतार करून सोडले. यात आपल्या प्राणप्रिय सखीच्या गर्दनातील स्वरालीचे भावस्थ दर्शन घेऊन सखीच्या देहात एकरुप होऊन, आपल्या जीवनानंदाचा अत्तर खुशबो करण्यासाठी अत्तरगंध होऊन अत्तरगुलाब झाला. सखीच्या देहमंतराची साद भावस्थ करीत प्रेमा तुझा रंग कसा? हे कोडे सोडवण्यासाठी मयुरपिसांचा प्रपंच करण्यासाठी आपल्या सुरेल ध्वनीचे भावस्थरुप सखीच्या चरणी विलीन करीत अजोड प्रिती प्रतिपादन केली. तेंव्हा सखीच्या केससंभारात मोगरा फुलला. पण आयुष्याच्या शेवटी दिलबहार असलेला कान्हा सखी सौंदर्यात विलीन न होता राजकारणाचे छक्के पंजे खेळण्यात ताश की, जादू होऊन उन्मळून पडला. सखी सौंदर्याचे उर्जस्वल उन्मळण त्यास पहाताच आले नाहीत. त्यामुळेच तर आपल्या प्रितधुंवाधार व्यक्तीमत्वातील प्रेमवाती दिलखुश होऊन दिलदारपणे जळत रहातात. जळणे हा प्रितीचा गुणधर्म आहे. तशी सारा मिस्कील हसली आणि म्हणाली,

"सत्यन!"

सत्यन सुध्दा न्हस्वं सुरात म्हणाला,

"बोल."

तशी सारा आवाज वाढवून म्हणाली,

"असे तुसड्या सारखे काय बोलतोस रे? थोडं प्रेमाणं बोल की. तुसडेपणाचा रंग उधळून दे. कुठल्यातरी विजनवासात अन् थोडं शुध्दीवर ये. पहा सारी धरा कशी प्रिताचा सुगंध भावकल्लोळात पकडून ठेवते आहे. आपणही पृथ्वीचा एक अंश आहोत ना. तिच्याच पदन्यासात सामिल झालो तर आपल्याही हिश्याला प्रितीचा एक अंश तरी येईल."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"अंग वेडी का खुळी. मी थोडाच प्रेमब्रिम करणारा प्रेमघेवडा आहे. का रंगारी वाटलो, प्रितीचे रंग उधळून द्यायला. का उधळू तुझ्या अंगावरती अन् पुन्हा म्हणशील, रंग नको टाकू माझी भिजेल कोरी साडी."

तशी सारा फटकळ फटका मारीत म्हणाली,

"वाहव्वा रे! लोकासांगे प्रेमज्ञान आणि आपण कोरडे पाषाण. पण रंगारी नसलास तरी रंगकर्मी चित्रकार महाशय हमखास आहेसचं ना."

शांत स्वरात सत्यन म्हणाला,

"बरं बाई प्रेमाणे बोलतो. रंगार्तरंगाच्या भावसुंदर छटा उधळून देतो, एखाद्या विजनवासात अन् मीही होतो पारो... पारो... करणारा देवदास. हं आता तरी बोल."

अगदी गंभीरपणे सारा म्हणाली,

"मी प्रेम या विषयावर पिचडी केली तर..."

सत्यन कुत्सित हसला आणि म्हणाला,

"सारं संशोधन निरस होईल."

पुन्हा रागाने सारा म्हणाली,

"असा काय बोलतोस रे?"

गंभीरपणे सत्यन म्हणाला,

"खरं तेच बोलतोय."

आश्चर्य चकित होऊन सारा म्हणाली,

"म्हणजे?"

सत्यन तत्त्वज्ञानाचा आव आणत म्हणाला,

"सत्यम, शिवम, सुंदरम. अगोदर प्रेम करावं लागतं. मग सुधारस अभ्यासावा लागतो."

तशी सारा एकदम धीर गंभीर होऊन म्हणाली,

"हे पहा. विर रस, शृंगार रस, बिबित्स रस, करुण रस, रौद्र रस, भयंकर रस, हास्य रस, अदभूत रस, शांत रस या नऊ रसा पैकी नऊ रसाचा अभ्यास केलाय म्हटलं मी! त्यातल्या त्यात शृंगार रसात विशेष प्राविण्य मिळवलय. "रसरारज शृंगार रस" हा माझ्या संशोधनाचा विषय राहिल."

सत्यन गालातल्या गालात मंजूळ हसला आणि म्हणाला,

"व्वा! छान, सुंदर अभ्यास अन् दहावा रस?"

तशी तडका फडकी सारा म्हणाली,

"अरे नवूचं रस असतात ना?"

तसा सत्यन एखाद्या गंगेच्या खळाळ पाण्यासारखा हसला आणि म्हणाला,

"अहो वेडाबाई! प्रेम या विषयाची चिकीत्सा करण्यासाठी दहा रस लागत असतात. तो आहे सुधा रस! या झाल्या दहा पायऱ्या. आणखी एक अकरावी पायरी असते. ती सगळ्यात अवघड असते. चढशील? एवढा मोठा चढ."

तशी विचार पुर्वक सारा म्हणाली,

"अलबत पण कोणती पायरी?"

सत्यन शांतीदुता सारखा हसून म्हणाला,

"कृतीरस!"

तशी विचारघन होऊन सारा म्हणाली,

"म्हणजे? हा अजून कुठला रस आणलायेस?"

हळूवार सत्यन म्हणाला,

"प्रेम!"

प्रश्नार्थकपणे सारा म्हणाली,

"हि कोणती अवस्था?"

चिंतन स्वरात सत्यन म्हणाला,

"ही फार नाजूक अवस्था आहे. एखाद्या गणेशाच्या फुला सारखी. प्रत्यक्षात प्रेम करावं लागतं."

गंभीरपणे सारा म्हणाली,

"कुणावर?"

अगदी सहजपणे सत्यन म्हणाला,

"कुणावरही करता येईल. अगदी माझ्यावर सुद्धा. तनामना पासून प्रेम करावं लागतं. तोही मंत्रोच्चार करून."

तशी सारा विचारात पडली आणि गोंधळून म्हणाली,

"मंत्रोच्चार आणि तो कोणता?"

शांतचित्ताने सत्यन म्हणाला,

"सोपा आहे. शिकवू का?"
तशी सारा म्हणाली,
"तुझी पिएचडी झालीय?"
आनंदघन होऊन सत्यन म्हणाला,
"कॅव्हाच! डॉ. सत्यन ही आमची खरी ओळख."
तशी जलदगतीने सारा म्हणाली,
"मग इतका उशिराने सांगतोस. शिकव मग."
प्रश्नार्थक नजरेने सत्यन म्हणाला,
"गार्ड कोणता घेणार?"
अगदी सहजतेने सारा म्हणाली,
"घेऊ की, बाजारातील कोणत्याही दुकानातून, एखादं नवं करकरीत पुस्तक."

तसा सत्यन पुन्हा हसला आणि म्हणाला,
"मग तुझी पीएचडी झालीच म्हणून समज."
प्रश्नांकित चेहऱ्याने सारा म्हणाली,
"काय?"
हसतच सत्यन म्हणाला,
"संशोधन विषयक पिएचडी."
तशी त्राशीकपणे सारा म्हणाली,
"असा काय बोलतोस रे!"
सत्यन हसला आणि म्हणाला,
"अहो, वेडाबाई गार्ड म्हणजे पुस्तक नव्हे; माणूस घ्यावा लागेल.
तोही पोरगा."

त्राशिकपणाच्या भावस्थ छटा घेऊन सारा म्हणाली,
"मग रे!"

तसा सत्यन म्हणाला,
"चिंता करू नकोस. मी आहे ना. आता शुद्ध आणि सुचिर्भूत
अंतःकरणाने मंत्र तंत्र जप. तोही माझ्या नावाचा अन् घेऊन टाक मला तुझ्या
पदरात. मग प्रेमा तुझा रंग कसा? हा ध्वनी मुद्रन होईल. आता मी एक एक
मंत्र म्हणेल. तू मागे संथपणे भ्रमण कर. तेही डोळे मिटून. प्रिय सत्यन!"

सारा म्हणाली,
"प्रिय सत्यन!"

सत्यन म्हणाला,
"I Love You"

तशी सारा एकदम चढ्या आवाजात म्हणाली,
"हा कोणता रे असला मंत्र?"

सत्यन म्हणाला,
"प्रेमा तुझा रंग कसा?"

सारा म्हणाली,
"असा?"

तसा सत्यन अधिकचा गंभीर झाला आणि म्हणाला,
"प्रेमाचं चुडबुडकं वाजवता आलं पाहिजे. नाहीतर ढबक ढबक
असा आवाज येईल. मग बसशील कायमची फसून. कर्ण महाराजांच्या चाका
सारखी. जाग्यावर घुरघुर करीत."

शरदाचं चांदणं आणि प्रेतीचं खेळणं किती स्वच्छ, सुंदर, लोभस
पारदर्शक असतं. नाही का? एखाद्या काचेरी दर्पणा सारखं. प्रितीच्या
सहवासात आणि काचेरी महालात फिक्कट गुलाबी रंग लुभावून सोडतो,
प्राणीमात्राना. गेल्या कितीतरी दिवसा पासून प्रितीचा मधुगंध मधुचंद्राच्या रात्री
मधुसुदनाच्या गोड, मधूर स्वरालीचा ताना वाजवण्यात मशगुल झाला होता.
आठवतोय मला तो दिवस, ती रात्र, तो पळ आणि तो क्षण ना क्षण सुध्दा.
किती झरोके होते त्या वेळेत. हवा सुध्दा धुंदाऊन गेली होती. तारुण्यसुलभ
धुंदमंद करणाऱ्या चंद्रसखी सारखी, कुंदाऊन गेली होती रात्रसखी सारखी.
खरंच कसला विचार करतोय मी! क्षणाचा, पळाचा? हे क्षण, हे पळ
अस्तीत्वातच नसायला हवे होते. काळ झपाट्याने पुढे पुढे सरकत निघून
चालला आहे आणि आम्ही त्याच्या सोबत एखाद्या चक्रा सारखे घरंगळत
जात आहोत. प्रितीच्या मळ्यात हा काळ नावाचा वर्तमान, भुतकाळाचा पल्लू
घेऊन जन्मायलाच नको होता. प्रत्येक निमिष भुतकाळात सरकतच धावत
आहे. धावता वर्तमानकाळ नसता तर किती बरे झाले असते? तिच्या
डोळ्यातील पापणपातीत कायम दहिवर होऊन संचीत होता आले असते तर
किती बरे झाले असते? प्रियेच्या डोळ्यांमध्ये फिक्कट गुलाबी गहीरी लाली

होऊन उधळता आले पाहिजे, एखाद्या उधाण वाऱ्यासारखे. साराशी मैत्री ही एखाद्या घननीळ अंबरघना सारखी अथांगरूप घेऊन पसरलेली असावी आणि तिच्या गुलमोहरी दंतकळ्यात फुलारलेला वसंत होऊन रुणझुणण्याचे सामर्थ्य माझ्यात असावे. एवढेच प्रेमदान मागतोय सृष्टीसौंदर्याला."

तशी सारा भावदंग होऊन म्हणाली,

"सत्यन, खरंच तू किती प्रेम भिकारी अन् लाचार आहेस रे! माझ्यातून तू थोडा बाहेर ये. पहा धुंदारवारा कुणाची तरी मार्गप्रतिक्षा करीत कसा सुसाट धावत सुटला आहे. तोही एका भिल्लणीच्या प्रतिक्षेत. तो भिकार भिक कधीच मागत नसतो. फक्त पाठलाग करून हवे तो मिळवतो. वादळ वाऱ्या सारखा. प्रेम योगी या अलम दुनियेत दुसरा असेल, असे मला तरी वाटत नाही. रात्रंदिवस प्रियत्तमेचा पाठलाग करण्यात तो कसा जान कुर्बान करीत धावत असतो. निरंतराचा निरंजन योगी होऊन. आपल्या प्रियत्तमेच्या नेत्रकमलात पळस फुलांचे दिवे प्रज्वलित करतो."

सत्यन मधूर मखवी सारखा हसला आणि म्हणला,

"नको नको. तुझ्या गुलबदन देहा पेक्षा मला दुसरे तिसरे कांहीच नको आहे. साक्षात हिरे, माणकं, मोती घरंगळत माझ्या पाया जवळ लोळण घेत आली तरी, माझ्या पायाचे दास झाले तरी, ती मला नको आहेत. फक्त आणि फक्त सारा तू हवी आहेस. तुझ्या सानिध्यात आयुष्याचा सोपान आणि एक एक पळ गंधमस्त करीत तुझ्याच प्रितगांधारात एकरूप होऊन जावं. यात मृत्यू आला तरी खुशाल स्व अस्तीत्वाचं बलीदान करीन. मला तुझ्या शिवाय दुसरे कांही नको आहे. खुशाल ती संपत्ती तू घे! ते ऐश्र वर्य तू घे!! माझ्या आनंदाचे क्षण नि क्षण तू घे! माझ्या आयुष्याचे तत्वसार तुझ्या रुपगंधी हिमालयात विलीन करण्यात जितका मला आनंद आहे. तितका अजून कशात आहे? प्रिती ही माणसाला स्वांत सुख देऊन जाते. या स्वांत सुखाचा गोडवा चाखण्यात जितकी पळ मिळतील. तितक्या पळांचा सुगंधीसुगंध अनुभवण्यात जितकी मजा आहे. तितकी मजा अजून कशात असेल?"

तशी सारा गुलाबगाली नादमधुर हसली आणि म्हणाली,

"अरे! किमान तुझ्या हातून एखादा मोगरा माझ्या भाळचंद्रमात माळून तरी देशील ना. सत्यन तू माळलेला प्रत्येक गजरा कसा सृष्टीसौंदर्याचा बादशहा होऊन गंधमत्त करतो, देह नावाच्या गंधार झडीला. तुझ्या हाताची

जादूई सान्या अलम दुनियेला कशी गंधाळून सोडते. प्रितीच्या इतिहासात अनेक प्रेमवीर झाले असतील. आयुष्याच्या शेवटी विव्दळतच अंतर्धान पावले. यात हिर रांझा असेल, सोहणी महीवाल असेल, पारो.. पारो.. करणारा देवदास असेल, लैला लैला करणारा मजनू असेल. हे सारे प्रेमीजीव आयुष्याच्या शेवटी विव्दळून तडफडून मेले. मग या प्रेमाची तितीक्षा तरी का करावं? पुढच्यास ठेच मागचा शहाणा म्हणतात ना. त्याप्रमाणे हा विषय सोडून दिला तर किंवा त्या प्रेमभंग झालेल्या प्रितपुत्राच्या धर्तीवर आपली जोडीही अशीच वाहून गेली तर प्रितीचा प्राचिन इतिहास, मध्ययुगीन इतिहास आणि चालू वर्तमान कालीन इतिहास असाच गेला तर याची फार भिती वाटते रे!"

तसा सत्यन धीटपणे म्हणाला,

"सारा आणि सत्यनचा इतिहास प्रेमस्थ जीवांना जीवनानंदाचा यशरी इतिहास बहाल करेल. इतिहासाच्या पानाला चालू वर्तमानकाळ सुवर्ण अक्षरांनी लिहावा लागेल. रामायण लिहीण्यासाठी वाल्मीकांना जन्म घ्यावा लागला तर प्रेमस्थ जीवाचा शाल्मली सोहळा लिहीण्यासाठी श्री कृष्णालाच जन्म घ्यावा लागेल आणि आपल्याला युगानुयुगे जन्म घ्यावा लागेल. म्हणून तर भगवान श्रीकृष्ण म्हणतात,

"संभवामि युगे युगे!"

त्यासाठी आपण मृत्युंजयी होऊ. लाख मेले तरी हरकत नाही. पण आपण प्रितीचा उध्दार कर्ता युगंधर होऊ. तेंव्हा लोक आपल्या प्रेमस्थ जीवाच्या भावसार कथा चितारतील. दहीवरल्या रातीत गातील. अनेक पारायणे करतील. प्रत्येक देवघरात सत्यन साराचा प्रितग्रंथ पुंजतील. जागोजाग आपले शिल्प उभारतील आणि प्रेमीयुगल आयुष्याच्या पायवाटेवर आपल्या छाटांचा अस्वाद घेता घेता भावमंतर होऊन जातील. जगाच्या कल्याणा प्रेमाच्या विभूती, देह कष्टावती प्रेम भावे. नाही का? जगाचं कल्याण करुणेतच स्थानबद्ध झाले आहे. करुणा म्हणजे प्रिती. त्यासाठी प्रिती शिवाय पर्याय नाही. प्रितीचे डोळे गहीरे असतात. एक प्रेमीयुगल उभे करण्यासाठी हाजारो वर्ष लागतात आणि त्याचा मान आपल्याकडे चालून आला आहे. नव्हे; आपल्या प्रितीचा दास झाला आहे. तुझ्या डोळ्यातील प्रितीच्या धावत्या अश्व खुणाच खुप कांही सांगुन जातात. बोलका भाव अबोल होतो, तेंव्हा तुझ्या माझ्यातील अंतर कमी होऊन एकमेकांना खेचून एक रुपांत

सोहळ्याचा अमितमनोहर एकात्मभाव निर्माण होतो. वास्तविक पाहता प्रितीच्या पथावरील संन्यस्त योगी आहोत आपण. जोगी नव्हेत. हे भुमितीच्या दोन समांतर रेषे सारखे असतात. दोन समांतर रेषा एकमेकांना कधीच छेदत नसतात. पण सत्यन साराच्या दोन समांतर रेषा एकमेकींच्या जिवश्य कंठश्य होऊन, हातात हात देऊन, प्रितीचा बुलबुल तारा वाजवतात. याच रेषा इतिहास नावाच्या पुरुषाला अक्कानबध्द करतील. चालू वर्तमानकाळा पासून प्रितीचा इतिहास प्रितगुलकंद सत्यन सारा म्हणून स्विकारावा लागेल."

सारा आनंदघन होऊन म्हणाली,

"सत्यन! मला तरी फार फार भिती वाटते रे! कोणीतरी येईल आणि आरपार खंजीर खुपसून निघून जाईल. आपण पडलेले असूत रक्तबंबाळ पसाऱ्यात."

साराचे मत जाणून सत्यन म्हणाला,

"अगदी खरं! गोंदेवाडीच्या निसर्गरम्य कडाराजीतील तलाव पहाण्यासाठी प्रेमी युगुल किती भिड करून राहिलेत. पण तेथील भिकार प्रेमवीरा कडून कशी छळवणूक होते आहे. जशा सुवर्ण टोळ्या असतात. तशा तिथे बलत्कारी टोळ्या निर्माण झाल्या आहेत. निर्बुद्ध लोक. रानटीपणा करता करता कवळ्या लुसलुशीत गुल्बकावलीच्या कळीसारख्या अजान नवथर मुली त्यांना खुडायला लागतात. अगदी डॉक्टर, इंजिनिअर, वकील, प्राध्यापक झालेल्या मुलींची सुध्दा दिवसा ढवळ्या वाट लावतात. किती हा भोग पिपासू गलीच्छ सोहळा."

तशी सारा गुलाबी गालातून हसली आणि म्हणाली,

"पण मी म्हणते सत्यन! अशा मुली असल्या मरणाच्या दारात जातचं असतील कशाला? ज्यांना प्रेमातला धोका कळत नाही. त्यांनी कशाला रचाव्यात प्रेम संथा. प्रत्येक प्रेम संथेच्या खाली खळबळता लाव्हा असतो. हा लाव्हा भल्या भल्यांची झोप उडवण्यात माहीर झालेला असतो."

तसा सत्यन म्हणाला,

"सारा! तुझा प्रश्न रास्त आहे गं. पण हे ठिकाण निसर्गरम्य आहे. या ठिकाणा ऐवढा एकांतवास अजून दुसरा कुठे नाही. त्यामुळे प्रेमी युगुल गोंदेवाडीची निवड करतात. या ठिकाणी बारोमास वसंत फुललेला असतो. निसर्गाचे नयनमनोहर दर्शन घ्यायचे असेल तर या ठिकाणा सारखे दुसरे

ठिकाण नाही. चोहोबाजूंनी गजबजलेली हिरवीगार वनराई, मोरांचा केकारव आणि हरणाचे कळप, वानरांचा भुभूत्कार अन् नानारंगी, नानाढंगी निसर्गफुले. त्यात सळसळत्या तरुण पर्णराजीचा अमितमनोहर देखावा. हे या ठिकाणचे मुख्य वैशिष्ट्य आहे."

सारा भयानक भाव दिग्दर्शित करीत भितीदायक भाव चेहऱ्यावर घेऊन म्हणाली,

"अरे बापरे! हि कुठली गोंदेवाडी?"

तसा थंड डोक्याने सत्यन म्हणाला,

"आपल्याच देशातील हे ठिकाण आहे. कदाचित याच ठिकाणी राधा कृष्णाचा पहीला पदन्यास झालेला असावा. म्हणूनच हे ठिकाण प्रेमी युगुलाला भुरळ घालत असते."

तितक्याच वेगाने सारा म्हणाली,

"तिथे छळवणूक होतेय."

उत्स्फूर्तपणे सत्यन म्हणाला,

"होतेय नाही. प्रेमस्थ मुलीची छेड काढून तिच्या प्रियकरा समक्ष तिच्यावर लांडग्याचा धुमाकूळ. कोणी कपडे काढतेय तर अनेकांची झोंबाझोंबी."

सत्यनचे शब्द विखार ऐकून सारा म्हणाली,

"म्हणजे?"

अगदी शांत डोक्याने सत्यन म्हणाला,

"एकाच वेळी दोन - दोन, तीन - तीन पुरुषाचा बलात्कार. एका घटनेत तर अक्षरशः चार जनाचा एकाच वेळी बलात्कार."

सारा गडबडली आणि म्हणाली,

"बापरे! आधुनिक काळातील द्रोपदीच म्हण ना. अशा लोकांना आधुनिक कृष्णही भेटायला हवा. मग समजले असते बलत्कारी टोळ्या कशा असतात ते."

तसा सत्यन म्हणाला,

"अगं कशाची द्रोपदी अन् कशाचा कृष्ण घेऊन बसलीस. समज कृष्णदेव सुध्दा आपल्या राधेला घेऊन आले तरी कृष्णाला बांधून राधेची मौजमजा नाही उडवली तर मला म्हण. राधा - कृष्ण - द्रोपदी! यांचा फज्जा

तर उडवतीलच. कारण - कौरव आणि पांडव यांचे वैर राजकीय होते. हे लोक जन्मजात राजराजेश्वरांचे राजपुत्र होते. राज्य संस्थापना हा यांचा प्रमुख हेतू होता. या बलत्कारी टोळक्याचा हेतूचं किती गलिच्छ आणि घाणेरडा आहे. बलत्कारी टोळक्याच्या तुलनेत कौरव कितीतरी पटीने श्रेष्ठच म्हटले पाहिजेत. इतके माजेल डुकरं आहेत हे लोक."

तशी एखाद्या हरीणी सारखी गर्भगळीत होऊन घाबऱ्या घुबऱ्या स्वरात सारा म्हणाली,

"बापरे! नकोस सांगू. ऐकूणच अंगाचा थरकाप उडतो आहे. कसे सहन केले असेल त्या जोडप्याने. विशेष म्हणजे त्या मुलीने?"

पुन्हा सत्यन शांतपणे म्हणाला,

"त्यात काय एवढं. पहीला बलात्कार प्रियकराचा. त्यानंतर त्या माजेल डुकराचा. अशा तऱ्हेने प्रेम पांचली. एखादं जोडपं आलं की, त्यावर पाळत ठेवून पांच सहा जनानी त्यांच्यावर हल्ला चढवायचा. पोरीचे केस धरून झिंझाडायचे. एक दोघांनी तिचे कपडे उतरवून ठेवायचे. नग्न करून उचलायची अन् मी माझ्या तोंडाने सांगू नये अन् तू तुझ्या कानांनी ऐकू नये. इतका गलिच्छ प्रकार. हा सुध्दा प्रितीचा चोरावर मोर प्रकार असेच म्हणता येईल!"

दोन्ही कानावर हात ठेवत सारा म्हणाली,

"बस्स सत्यन! पुढचं ऐकण्याची हिंमत नाही माझ्यात. बापरे! पण पुढे काय झाले असेल त्या मुलीचे?"

पुन्हा सत्यन म्हणाला,

"काय होणार? कुठल्यातरी देवळात जातील. स्व खुशीने एकमेकांच्या गळ्यात माळा गुंफतील आणि संसाराचा प्रपंच थाटतील. हा प्रपंच सुध्दा जास्त दिवस चालेल, याचीही खात्री देता येणार नाही. अखेर आत्महत्या. ज्यांना ज्यांना प्रेम करायचंय त्यांना त्यांना अशा प्रसंगाची तयारी ठेवावी लागते. तेंव्हा कुठे बुलबुल पक्षी म्हणून समाज मान्यता देत असतो. सारा आपण असं करू. एक दोन दिवसात त्या तळ्याकाठी जाऊन येऊ. तेचं प्रेमाचे खरे प्रतिक आहे. अशा प्रतिकाचे दिव्य दर्शन घेतले तरचं आपण प्रेम पुजारी अन्यथा वासनांध भिकारी."

हे ऐकून सारा म्हणाली,

"नको नको या पेक्षा मृत्यू आलेला बरा."

"अहो! वेडाबाई!! प्रितसौंदर्याचा मृत्यू उत्कट सौंदर्याची हासरी सकाळ घेऊन आलेला असतो. म्हणूनच तो मृत्युंजयी युगंधर ठरतो."

असे म्हणत मी सारा जवळ गेलो. तिचा नाजूक सुकुमार मेहंदी सजला हात हातात घेतला. शून्य नजरेने ती माझ्याकडे एकटक पाहत होती. तिने माझ्याकडे पाहतच हाळुवार आपला हात काढून घेतला आणि क्षणार्धात मला सगळं आठवलं. दोन तीन वर्षा पूर्वी मी जेव्हा तिला फोनवर बोलत असे तेव्हा ती किती अबोल होती. पण आज कशी झटपट एखाद्या यंत्रा सारखी बडबडत होती. दोन तीन वर्षा खाली कोणीतरी कानशीला खाली दोन वाजवून गेल्या सारखी जळका चेहरा भुरक्या आड घेऊन बसायची. आज किती किती विलोभनीय हसतेय. बोलतेय. जणू हास्याचा खळबळता धबधबा तिच्या श्री मुखातून वहातो आहे. पुणवेचं टिपूर चांदणं तिच्या गौर कायेवर पसरले आहे. हे सारं सारं घडलंय ते प्रितसौंदर्याच्या मनमयूर मोरपिसाने. खरंच मयूर हा प्रितीचा धुंदमंद केवढा असला पाहिजे."

सत्यन हळूवार शब्दधुंद होऊन तिला म्हणाला,

"सारा! तुझ्या हासऱ्या डोळ्याची बाहूली कदाचित ब्रम्हदेवाने तुला तयार करताना समोर बसवूनच चितारली असेल. नाही का? पण बरे झाले. वाटेत विश्वामित्र भेटला नाही. अन्यथा मी अजून किती काळ कदमचाल करीत मागे राहीलो असतो. भटक भवाणीचा शोध घेत. नाही का?"

तशी सारा पुन्हा एकदा पोट भरून खळाळ हसली आणि म्हणाली,

"अरे सत्यन! असा काय बोलतोस वेड्या सारखा. मी काय रस्त्यावर पडलेली तरुणी वाटले की काय तुला? कुणीही यावे अन् टिकली मारुन जावे."

तसा सत्यन थोडा गोंधळला आणि हलकेच म्हणाला,

"अगं तसं नव्हे; जसं त्या रुपसुंदरीच्या बाबतीत झालं. तशी तू माझ्या आयुष्यात आलीस. तसाच प्रकार विश्वामित्राचा तुझ्या बाबतीत झाला असता तर किती मोठा अनर्थ घडून पंचाईत निर्माण झाली असती? म्हणून म्हटलं. नाही का?"

सारा म्हणाली,

"हे पहा सत्यन! मी स्त्री असले तरी माणूस आहे. तुला आताच रागा आला तरी हरकत नाही. मला माझे काही स्पष्ट मतं आहेत. ते म्हणजे स्त्री पुरुष हे मानवी जीवन जानिवेत तितकेच महत्त्वाचे आहेत. त्यामुळे स्त्री ची प्रतवारी कोणीच कमी समजू नये. स्त्री पुरुष हे संसार रुपी गाडीचे दोन चाक असतात. या दोन्ही चाका पैकी एक चाक जरी निखळले तरी ती गाडी जाग्यावरच थांबली म्हणून समजावं. त्यासाठी तु आणि मी तितकेच महत्त्वाचे आहोत. आपल्या दोघात विचारांची, बोलीभाषेची एक वाक्यता असली पाहिजे. हे कायम लक्षात ठेव. आता तुला पोराटगीपणा करता येणार नाही. त्यासाठी आपल्याला संयतपणे वागून विचारांची देवाण घेवाण करता आली पाहिजे. नाहीतर भविष्यकाळ आपणास माफ करणार नाही."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"अगं सहजपणे बोलून गेलो. तु भलतंच मनाला लावून घेतली आहेस वाटतं. तसं बोलण्याचा माझा काही एक दृष्टीकोन नव्हता आणि पुढे रहाणार नाही."

सारा मिशिकल हस्याचे भावविभाव प्रकट करीत हसली आणि हसत हसतच म्हणाली,

"तु भलताच विचार करून बोलला आहेस असं मीतरी कुठे म्हणते. या पुढं प्रत्येक शब्द आणि प्रत्येक वाक्य विचार पुर्वकच बोलायचं. नाहीतर लोकांना चांगलेच आयते कोलीत मिळेल आणि ते सर्वकडे आग लावत फिरतील. सध्याचा काळ मोठा विचित्र आला आहे. या काळात लोक तुम्हाला तुमच्या तोंडावर चांगले म्हणतील. पण तुमच्यातले ते चांगूलपण स्विकारण्याची माणसिकता नसते त्याची. फक्त ते तुम्ही कुठे चुकता यावरच ते टपलेले असतात. एखाद्या रानबोक्या सारखे."

सत्यन म्हणाला,

"अगदी खरं. असले अनुभव मलाही आलेले आहेत. समाजात सध्या हे का आणि कशासाठी रुढ झाले आहे, हेच समजत नाही?"

सारा म्हणाली,

"समजण्याचा प्रश्नाच उद्भवत नाही. ही एक विकृती आहे."

सत्यन म्हणाला,

"आमच्याकडे या प्रवृत्तीला खेकडा संस्कृती म्हणतात."

सारा म्हणाली,

"अगदी खरं आहे. असले विकृत लोक इतरांचे भले झालेले पाहूच शकत नाहीत. म्हणून अशा लोकांचा एकमेव उद्योग म्हणजे तंगडी ओढण्याचा. त्यासाठी अत्यंत सजग राहून ज्याचे पाय त्याच्या गळ्यात टाकता आले पाहिजेत."

सत्यन म्हणाला,

"मी तर कधी असला प्रकार केला नाही आणि तो मला जमेल असे वाटत नाही."

सारा म्हणाली,

"आता चिंता सोड. मी आहे तुझ्या सोबत."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"अगं पण खेड्यातले लोक लयी बेरकी असतात."

सारा विचारात पडली. खेड्यातले लोक बेरकी असतात म्हणजे काय? भांडकुदळ असतील. असा स्वतःशीच विचार करून अगदी धिराने म्हणाली,

"निश्चितच बेरकी असतात. हे मला चांगले माहीत आहे. मी सुद्धा मारकी आहे. हे त्यांनीही समजून घ्यायला हवं. कारण ग्रामीण भागाएवढं धुर्त राजकारण शहरी भागात नसतं. नाही म्हटलं तरी शहरातल्या लोकांना वेळच मिळत नाही आणि ग्रामीण भागात शेतीशिवाराचे काम संपले की, ह्याची त्याची उणीदुणी काढण्यास रिकामीच असतात हे लोक."

सत्यन म्हणाला,

"आता मला तुझ्याकडून प्रत्येक गोष्ट शिकावी लागेल. नाही का?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"शिकण्याची काहीच आवश्यकता नाही. वाण नाही तर नाही गुण आपोआप लागतात. अगदी तरबेज होऊन जातील. नाही म्हटले तरी तु का कमी करामती आहेस. खऱ्या अर्थाने नंबर एकचा छुपा रुस्तम आहेस."

सत्यन म्हणाला,

"मुळीच नाही. जगातले कुठलेही पुरुष छुपे रुस्तुम नसतात बिचारे. ते तर असतात साधे भोळे रसम स्विकारणारे. अगदी माझ्या सारखे. शांत शांत..."

सारा हसली आणि म्हणाली,
"मी सोडले तर तुझ्या या वाक्यावर कोणीच विश्वास ठेवणार नाही."
सत्यन खुप हसला आणि म्हणाला,
"आमचं काय आनपड लोक आम्ही. ओठात तेच पोटात."
सारा म्हणाली,
"बरं बरं. शांतीच्या शांतीदुता. ऐकेल कोणी!"
सत्यन म्हणाला,
"खरंच सारा! तुझ्या सहवासात दिवस कसे भुर्कन उडून जातात.
नाही का? हे सगळं कुठे आणि कसं शिकलीस?"
सारा म्हणाली,
"माणूस हा कधीच काहीच शिकत नाही. शिकवते ती परिस्थिती."
सत्यन हसला. साराच्या उत्तराला प्रतिउत्तर देण्यासाठी विचार करून
म्हणाला,
"या जगाच्या पाठीवर का कमी लोक आहेत? ते का शिकत
नाहीत?"
सारा म्हणाली,
"प्रत्येकाला बुद्धीचा वापर करताच येतो असे नाही. मी बालपणा
पासूनच बुद्धीचा वापर करत गेले. त्यामुळेच तर माझी सदसद विवेक बुद्धी
जागृत झाली आणि मी प्रत्येक क्षेत्रात यशस्वी होत गेले. पुढे होईन आणि
कायमच होत राहीन. हा माझ्यातला आत्मविश्वास आहे. हाच आत्मविश्वास
प्रत्येकात प्रबळ होऊन जागा झाला तर प्रत्येक माणूस नक्कीच ज्ञानवंत
होऊन विश्वविभूत होईल. त्यासाठी आत्मविश्वास आणि धाडस हे दोन गुण
जोपासता आले पाहिजेत. निसर्ग हा सरासरी कुणावरच अन्याय अत्याचार
करीत नसतो. भलेही तुमच्या जीवन जानिवेत अनेक अडथळे निर्माण होतील
आणि ते झालेच पाहिजेत. तरच माणूस नावाचा प्राणी अनुभूतीतून समृद्ध होत
जाईल आणि एक वेळ अशी येईल, तुमची तुलना उच्च विद्या विभूषित लोका
बरोबर होईल. कारण निसर्गाने प्रत्येक व्यक्तीच्या हृदयात असे एक विद्यापीठ
दिले आहे. त्या विद्यापीठाची पदवी घेतली तर कुठल्याही कृत्रिम विद्यापीठाची
आवश्यकता नाही. संत ज्ञानेश्वर, तुकाराम महाराज हे कुठल्या विद्यापीठात
गेले होते? आज रोजी चालू वर्तमान काळातील उच्च विद्या विभूषित पंडित

लोकांना त्यांचे साहित्य समजले आहे काय? श्री सामर्थ्याचे कृष्ण देव कुठल्या विद्यापीठात गेले होते. जे की, त्यांनी कुरुक्षेत्रावर अर्जूनाला गीता प्रतिपादन केली. आजही भगतगीतेतील प्रेम योग, राज योग आणि कर्म योग भल्या भल्याना भुरळ घालत आहेत. मी जे जे सांगत आहे. ते ते सत्य सांगत आहे. पण माझ्यावर कोणी विश्वास करायला तयारच नाही. काय तर म्हणे सारा निश्चित शिकलेली उच्च विद्या प्रावीण्य संपादन केलेली आहे. ती पाकिस्तान मध्ये पाक सैन्यात उच्च पदस्थ आहे किंवा गुप्तहेर आहे. मी खरंच शिकलेली नाही आहे. परंतु मी माझ्या प्रतिभेचा पुरेपूर वापर करून हवं ते साध्य करीत आहे. वरती सांगितल्या प्रमाणे मी बाल वयापासूनच प्रतिभेचा वापर करत गेले. पुढे चालून मला हा छंदच लागून गेला. त्यामुळे माझी साधना कधी पूर्ण झाली हे माझे मलाच कळले नाही.

ज्या ज्या वेळी मी एखाद्या विषयावर प्रगल्भपणे विचार मांडत गेले, त्या त्या वेळी भले भले विद्वान ही चाट पडले. कारण माझ्यातला हजरजबाबीपणा हे माझी विद्वत्ता दाखवून देत होता. ही आहे माझ्या ज्ञान साम्राज्याचे खरे कारण. प्राचीन काळात ऋषीमुनी सुद्धा याच पद्धतीचा अवलंब करीत असावेत. हे साध्य करण्यासाठी छंद वेडा मनुष्य लागतो. ज्या व्यक्तीच्या आयुष्यात छंद आहे तिथे मानवाचे आयुष्य धुंदबेधुंद आहे. यासाठी साधनेत सातत्य हवे. आज रोजी मी सेलिब्रिटी पेक्षा कुठेच कमी नाही. कालबाह्य होत चाललेल्या प्रितसंस्कृतीचे दर्शन पुढील पिढीला व्हावे म्हणून मी हा प्रितीचा यज्ञ प्रज्वलित केला आहे. हा प्रितसोहळा जपणं नवीन पिढीचे परमकर्तव्य आहे. कारण यातच खरा परमार्थ आहे. प्रितीचा जीवन मार्ग हाच खऱ्या अर्थाने मानवी जीवन जानिवेचा पाया आहे आणि हे गुण जोपासण्याचे काम एखादा राजपुत्र किंवा राजघराण्यात जन्मलेला राजराजेश्वर करू शकत नाही. कमळ चिखलातच उमलत असतं. एखाद्या बागेत नाही. जे जे थोर विद्वान लोक होऊन गेले आहेत ते सहसा झोपडपट्टी मधुन आलेले असतात. मात्र हे विचार काही अपवाद लोक वगळून असतील. नाही का? मी स्वप्नावर जगणारी महिला आहे. स्वप्नच मला बळ देतात अन् पुढं पुढं घेऊन जाऊन एखादं उंच शिखर दाखवतात. तिथून प्रवास सुरू होतो, तो माझ्या धाडसाचा आणि प्रतिभेचा. आज रोजी मी एखाद्या वाघाच्या गुहेत सुद्धा राहू शकते, हे माझे ध्येय आहे. मी जेव्हा माझ्याचं

अंतरंगातील तारा छेडते, तेंव्हा त्यातूनच प्रितीचे सुमधुर संगीत ऐकू येत अन् माझे पाय थिरकतात. प्रिती हा मी घेतलेला एक वसा आहे. त्यांतच मी एक विहंगम दृश्य शोधत आहे. त्यासाठीच प्रिती भगवान है! देखने आवो और बालम समझा करो! या निमित्ताने एवढेच."

खरंच सारा कोण होती? व्यासंगी अभ्यासक का उच्च विद्या विभूषित? या पैकी काहीच नव्हती. फक्त होती ती एक स्त्री! स्त्री सुलभ मनात प्रितीचे दहीवर चिकटलेले असतात आणि याच दहीवरात राग लोभ भिजून चिंब झाले की, त्याचे होते तत्त्वज्ञान. या तत्त्वज्ञानाला ओळखता आले पाहिजे. एकदा जर तत्त्वज्ञानाची ओळख झाली तर असे तत्त्वज्ञान आयुष्यभर साथ संगत करीत असते आणि हेच तत्त्वज्ञान साराने ओळखले होते. आत्मसात केले होते. आत्मसात केलेले तत्त्वज्ञान हे प्रगल्भ असते. म्हणून प्रत्येकाला सारा दिसली ती वेगवेगळ्या रूपात. उच्च विद्या विभूषित सारा.. तत्त्वज्ञानी सारा... शिक्षीत सारा... मोठ्या पदावर विराजमान झालेली हुद्देदार सारा... गुप्तहेर सारा... नर्तन करणारी तवायफ सारा... असे कितीतरी रूपरूपेश सांगता येतील अशी सारा. नाही का?

९. मावळतीचे रंग उदासी - उडून गेले पक्षी...

मावळत्या रवी रश्मीची प्रस्फुट किरणे उतरत्या सांजेत लयमंतर होऊन लयभिंगर झाली होती. साक्षात डोंगरदऱ्याच्या कोणशीलेत मावळला नारायण, उगवला नारायण म्हणत उगवत्या सूर्याला अर्घ्य देत मंत्र तंत्राची अभ्यंग स्नान करणारे खूप होऊन गेले आहेत. मावळत्या रवीरश्मीची उर्जस्वल किरणे आपल्या नेत्रप्रसादी कडाराजीत रुपमंतर झाली तर खरंच मानवी जीवन जाणिवेच्या तत्त्वज्ञानाला किती बहर येईल? नाही का? माणूस किती आत्मकेंद्री आणि स्वार्थी होऊन गेला आहे. उगवत्याला नमस्कार आणि मावळत्याचा तिरस्कार. खरंच किती किती हे खोल तत्त्वज्ञान. त्याही पेक्षा मनुष्यप्राणी खरंच किती लयधुंदार झाला आहे. नाही का? असे असले तरी मावळत्या रवीरश्मीला साक्ष ठेवून घरट्याकडे परतणारी पक्षीसृष्टी आणि त्यांचा देखणा बहर. सुर्य दिलमस्त दिलरुब पहावा तर सुर्यास्ताच्या वेळी. सांज उतरत होती, काळ्यानिळ्या आकाशातून गंधाळलेले क्षण मोहरले होते. गंधबावरी सकाळ अन् मोहरलेली सांज पहावं तर हिमालया सारख्या टोकदार टोकावरून. अथांग पसरलेला प्रितीचा काळा, निळा समुद्र क्षितिजा पर्यंत जाऊन पसरला होता. झिंग लुकलुक करणारी दिवेलालागण घेऊन रात टिमटिम करण्यासाठी काळोखीचा एक नजाकतदार झिरमिरीत पल्लू घेऊन उतरत होती. तिच्या दोन्ही लोचनात चकाकणारा सुरमा लयमंतर होऊन चकाकत होता. पण एक वेडे पाखरु भुरकन उडून जाऊन निसर्गराजीच्या तटावर अलगद पंख पसरून बसले होते. मोहरलेली सांज तमाम जीवशिव सृष्टीला आपल्या बाहुपाशात घेऊन तलम अंधेर वस्त्राच्या जरतारीत घेऊन आपल्या मुलायम मवू रेशमी पल्लूत सुखानंद देऊ इच्छित होती. गंधमाधवी कौमुदीचे चांदणे फेकत चांदणचुरा संपूर्ण जीवशिव सृष्टीत लयभिंगर झाला होता. अंबरघनाची निळीनिळाई भावसुंदर हसत खिदळत लहरत होती. तशी एक दिवस सारा म्हणाली,

"मी सारा! नव्हे; केशरदिप्ती सौंदर्या..! काय ओळखलंत ना मला. मी रहाते ते शांतीपूरा नावाचं एक खेडं गाव. जेमतेम कष्टाळू लोकांची लोकवस्ती. काळ्या फत्तरांनी रेखत गेलेला विशाल गोदावरीचा नदीकांठ

डोळ्यांत भरतो. नदीच्या पात्रावरून वाऱ्या बरोबर सळसळत येणा-या लाटा मनाचे भावतरंग उठवतात. नदीच्या दोन्ही बाजूंना पसरलेले विस्तीर्ण माळ आणि वरचे निळसर आकाश मनाला भुरळ घालते. म्हणून प्रियशीच्या भाळी गुलाबफुल माळायचे असते. आशा सौंदर्य प्रसादात फुले माळायची नाहीत तर ती कुठे वज्रेश्वरीच्या केससंभारात माळायची का? अशा ठिकाणी गुलाब फुलेलंच कसे? ज्या प्रेमविराना प्रियशीचे कुळ माहीत नसते, असा प्रेमवीर समुळ नष्ट होत असतो. प्रितसुंदरी कुणालाही वश होत नसते. कुणालाही वरत नसते. वादळ वाऱ्यात उन्मळून पडणाऱ्या वेलीला कशाचा तरी आधार हवा असतो. एखाद्या झाडाचा आधार हवा असतो. पण त्या झाडाला माहीत असतं, वादळा पुर्वीची शांतता फार भयानक असते. म्हणून असा वृक्ष आधार देईलच हे सांगता येत नाही? आभाळ गच्च भरून आले होते. काळ्याकुट्ट अंधारास प्रारंभ झाला होता. अंबरघनाचा घनव्याकुळ पारवा प्रियस्थ प्रियेशीला गुटरंघुम करीत होता आणि त्यात स्थितप्रज्ञ, स्थितमग्न देखणी निर्मोही सारा निर्भरपणे रुपसौंदर्य घेऊन उभी होती. काळ कुठल्यातरी कौमुदी चांदण चुऱ्याची आराधना करीत होता, हे मात्र नक्की. कारण निलरत्नाचे लाजवाब अमित मनोहर सौंदर्य, निळयानिळाईचे निळेमंद दर्शन. दिप्तप्रदिप्त लोचनाला निळयानिळाईचे गहीरे दर्शन. हेच या निलरत्नाची खास अदाकारी होती. प्रितसुंदरीचा मोह फार भयंकर असतो. आता शांतीचा निळामंद पारवा गुटरंघुम करण्यात धन्यता मानत असला तरी याची साद निर्मोही साराला ऐकू येणार नाही. असे असले तरी दिशान दिशाची रानपाखरे मंजूळगान करीत लहरत होती. पक्षी पंखाचा पिसारा सृष्टीमनोहर दिसत होता. मयूर पक्षाचा केकारव आणि राजहंसाचे धवलरंगी थवे सृष्टी जगतात एकरुप झाले होते. काळोखी रात्र पडली होती. तिचं काळोखी रात्र उजळून काढण्यासाठी हा देखणा रुपमनोहर निसर्ग कुणाच्या तरी दिशेने धावत सुटला होता. एक दिवस शाळा उघडल्या. मी आपल्या मुलांना शाळेत घालण्याचा विचार करू लागले आणि एक दिवस शाळेत जाऊन मुलांच्या शाळा प्रवेश करण्यासाठी शाळेच्या मुख्याध्यापिकांना भेटले आणि म्हणाले,

"बाई नमस्कार, मला माझ्या मुलांना शाळेत घालायचे आहे. घेऊन येऊ का?"

शाळेच्या मुख्याध्यापिका पांडेबाई जाड भिंगाच्या चष्म्यातून माझ्याकडे एकटक पहात म्हणाल्या,

"बाई आपण कोण कुठल्या? मला वाटतं या गावात नवीन आहात. यापुर्वी मुलं कुठल्या शाळेत होती. त्या शाळेचा दाखला घेऊन या. प्रवेश होऊन जाईल."

सारा चिंताग्रस्त होऊन म्हणाली,

"बाई, मुलं बाहेरच्या देशात शिकायला होती. माझी चारही लेकरं इंग्रजी स्कूल मध्ये शिकत होती. आता तो देश आम्ही सोडला आहे."

मुख्याध्यापिका कपाळावर आठ्या चढवित बारीक नजरेने पाहत म्हणाल्या,

"असे असेल तर प्रवेश आवघड आहे. कारण तुमच्या मुलांना पुन्हा पहिली वर्गा पासून शिकावं लागेल."

सारा म्हणाली,

"हरकत नाही."

मुख्याध्यापिका पांडेबाई कुठल्यातरी शंकेने साराकडे एकटक पाहत म्हणाल्या,

"तुम्ही असं करा. मुलांच्या जन्म तारखेचा पुरावा, तुमचे आणि तुमच्या मालकाचे मतदान ओळख पत्र व आधार कार्ड घेऊन या. म्हणजे आपल्याला प्रवेश पत्र भरून घेता येईल."

तशी सारा म्हणाली,

"बाई, माझी मुलं परदेशातच जन्मलेली आहेत. त्यामुळे माझ्याकडे जन्म तारखेचा पुरावा नाही. शिवाय मी सुद्धा विदेशात रहात असल्यामुळे मतदान कार्ड आणि आधार कार्ड नाही."

मुख्याध्यापिका पांडेबाई म्हणाल्या,

"हरकत नाही. तुम्ही कोर्टात शपथ पत्र देऊन मुलांच्या जन्म तारखेचा पुरावा प्राप्त करू शकता. या शिवाय तुम्हाला आधार कार्ड आणि मतदान कार्ड सुद्धा मिळून जाईल."

तशी सारा म्हणाली,

"जी! जी!! आभारी आहे, येते मी!"

असे म्हणून मी शाळेच्या बाहेर पडले. शाळेच्या मैदानात येताच माझ्या पुर्नजन्म विषयक आठवणी ताज्या झाल्या. शाळेच्या मैदानात जमलेला भारतीय चिमणीचा कळप, पाकिस्तानी चिमणी थांबलेली जागा. ते पक्षीसृष्टी मधील युद्ध, सत्यनच्या शिक्षिका पांडेबाई इत्यादी प्रसंग जसेच्या तसे माझ्या नेत्रमंडला समोर उभे राहिले. मी मनातल्या मनात खुदकन हसले. झपझप पावलं टाकत शाळेच्या बाहेर पडले आणि सरळ घराकडे येऊन पोहचले. घरी सत्यन आला होता. त्याला पहाताच मी म्हणाले,

"बरं झालं अगदी वेळेवर आलास."

सत्यन म्हणाला,

"का? काय झालं?"

सारा म्हणाली,

"सध्या शाळा उघडल्या आहेत. मुलांना शाळेत प्रवेश घेण्यासाठी मी शाळेत गेले होते. मुख्याध्यापिका पांडेबाई भेटल्या. मुलांना प्रवेश मिळून जाईल. पण मुलांच्या जन्म तारखेचा पुरावा आणि ओळख पत्र मागताहेत."

सत्यन म्हणाला,

"अजून पांडेबाई इथेच आहेत का? मला बालवाडी पासून चौथी पर्यंत त्याच शिक्षिका होत्या. त्यांना ओळख पत्र माझे आधार कार्ड देता येईल. जन्म तारखेचा पुरावा तेवढा कठीण आहे."

सारा म्हणाली,

"ओळख पत्र केवळ तुझे देऊन चालणार नाही. माझेही लागेल आणि मुलांचा जन्म तारखेचा पुरावा कोर्टातून घ्यावा लागेल. शिवाय मतदान कार्ड सुद्धा काढून घ्यावे लागेल."

सत्यन म्हणाला,

"ठिक आहे. माझे आधार कार्ड पुरावा देऊन तुझे आधार कार्ड काढता येईल. जन्म तारखेचा पुरावा काढण्यासाठी कोण कोणती कागदपत्रे लागतील, हे काहीच सांगता येत नाही. आपण असं करू माझ्या ओळखीचे एक वकील साहेब आहेत. त्यांच्या मार्गदर्शना नुसार करू."

सारा म्हणाली,

"ठिक आहे. चल तर."

सत्यनने जवळ आधार कार्ड असल्याची खात्री करून म्हणाला,

"सारा तु थोडा वेळ थांब. मी लगेच घराकडे जाऊन मतदान ओळख पत्र, रेशन कार्ड घेऊन येतो."

सारा म्हणाली,

"ठिक आहे. लवकर ये. मुलांची शाळा महत्वाची आहे. वर्ष वाया जाता कामा नये."

सत्यन म्हणाला,

"हां असा गेलो अन् तसा आलो."

या वेळी मी गालातल्या गालात गोड हासले. सत्यन ताबडतोब घराकडे जाऊन स्वतःचे मतदान ओळख पत्र, रेशन कार्ड घेऊन आला. मी तयारच होते. सत्यनच्या मागे मोटार सायकलवर बसले. सत्यनच्या खांद्यावर हात ठेवून निसर्ग सौंदर्य पहात मी अगदी आनंदाने जात होते. सत्यन मोटार सायकल धुंदमंद होऊन चालवत होता. काही वेळातच संभाजीनगर आले. प्रथम त्यांनी सेतू केंद्रावर जाऊन सौ. सारा सत्यन वय वर्ष २७ रा. शांतीपूरा, संभाजीनगर या नावाने आधार कार्ड काढले आणि सरळ वकील साहेबांना भेटण्यासाठी न्यायालयात गेलो. वकील साहेब न्यायालयाच्या वकील स्टॉप रुम मध्ये बसले होते. सत्यन त्याच्या जवळ जाऊन नमस्कार केला आणि म्हणाला,

"वकील साहेब, मुलांच्या जन्म तारखेचा पुरावा काढायचा आहे."

वकील साहेब गोड मधुर हासले. त्यांच्या हास्यात गालावर गोड गुलाबी गोकर्णकळी उमलल्याचा भास झाला. अगदी पुन्हा पुन्हा हसत, ग्राहकाला दिलखुष करीत सत्यनकडे पाहून म्हणाले,

"हरकत नाही. मिळून जाईल. यासाठी ग्राम पंचायतचे जन्म मृत्यू नोंदवहीचा उतारा पुरावा म्हणून लागेल, मुलांच्या आई वडीलांचे आधार कार्ड, मतदान कार्ड लागतील. तसेच तहसील कार्यालयाचे वय व अधिवास प्रमाणपत्र सुद्धा लागेल."

सत्यन म्हणाला,

"वकील साहेब, मुलं विदेशात जन्मली आहेत. त्यामुळे ग्राम पंचायत कार्यालयाचा पुरावा नाही आहे. आधार कार्ड तेवढे मिळून जातील."

वकील गंभीर होऊन म्हणाले,

"मुलं विदेशात जन्मली आहेत तर इथे भारतात कशी काय टपकले? अहो! मुलांचा जन्म कुठेही झाला असला तरी तुम्ही तुमच्या ग्रामपंचायत रेकॉर्डला नोंद घ्यायला हवी होती."

सत्यन म्हणाला,

"वकील साहेब, ही माझी पत्नी सारा. पाकिस्तान मधील कराची येथील रहिवासी आहे. आमचा प्रेम विवाह झाला आहे. हिला पहिल्या पती पासून तीन मुलं आणि एक मुलगी आहे. लेकरं लहान आहेत. त्यांना शाळेत प्रवेश घ्यायचा आहे."

पाकिस्तानचे नाव काढताच वकिल साहेब दचकून उठले आणि गंभीर होऊन म्हणाले,

"अरे बापरे! पाकिस्तान! बाई आपली जात आणि धर्म कोणता?"

सारा म्हणाली,

"वकील साहेब, मी मुस्लिम आहे. पण... आता मी हिंदू धर्म स्वीकारला आहे."

वकील साहेब म्हणाले,

"अरे बापरे! धर्म बदलला. ठिक आहे. पाकिस्तान काही दुसरा तिसरा परका देश नव्हे; पाकिस्तान असो का बांगला. या दोन्ही देशा मधील मुस्लिम हे भारतीय रक्ताचेच आहेत. विभक्त झाल्या पासून सख्खे भाऊ पक्के वैरी झाले आहेत. त्यामुळे काही महत्त्वाच्या कागद पत्रांची पूर्तता करावीच लागेल. कारण या दोन देशातील वाद इतका पराकोटीला गेला आहे की, या दोन देशातील पाणी सुद्धा फुकुन प्यावे लागते. वास्तविक पाहता तुम्ही दोघांनीही जो काही लग्न करण्याचा निर्णय घेतला आहे, तोच मुळात चुकीचा आहे. यात तुम्हा दोघांनाही खूप त्रास होऊ शकतो."

सारा स्मित हास्य करुन गालातल्या गालात म्हणाली,

"वकील साहेब, आता झालं गेलं, घोडं गंगेला मिळालं. असल ते दिसल. आता पश्चात्ताप करुन काही उपयोग होणार नाही. फक्त आता एवढेच सांगा कोणती कागदपत्रे हवी आहेत?"

वकील साहेब म्हणाले,

"वय व अधिवास प्रमाण पत्र हे तहसीलदार आणि जिल्हाधिकाऱ्याचे लागेल. तुमच्याकडे आधार कार्ड आहेच. या सोबत विवाह झाल्या बाबत

ग्राम पंचायत नोंद, लग्न पत्रिका, लग्नाचे फोटो आणि मतदान कार्ड इत्यादी कागदपत्रे लागतील."

सारा म्हणाली,

"वकील साहेब, ही सर्व कागदपत्रे काढता येतील पण इतका वेळ नाही आहे. शाळेचे प्रवेश बंद होऊन जातील. मुलांचे वर्ष वाया जाईल."

वकील साहेब म्हणाले,

"माझा ना विलाज आहे. तुम्ही असं करा. सध्या आधार कार्ड, मतदान ओळख पत्र, वय व अधिवास प्रमाण पत्र मागणी केल्याची पावती, लग्न पत्रिका आणि लग्नाचे फोटो देऊन टाका. एवढ्यावर मिळाले तर प्रयत्न करतो. नाही मिळाल्यास कायदेशीर कागदपत्रे द्यावीच लागतील. तुर्त तुम्ही असं करा विजा वेगळे द्या."

सारा म्हणाली,

"वकील साहेब, आमच्याकडे कराची ते दुबई आणि दुबई ते नेपाळ असा प्रवास करण्याचा विजा आहे."

वकील गंभीर होऊन म्हणाले,

"आणि भारतात येण्यासाठी?"

सारा म्हणाली,

"वकील साहेब, नेपाळ मार्गे भारतात येण्यासाठी विजा लागत नाही."

वकील साहेब हादरून म्हणाले,

"अरे बापरे! काय सांगता हे? नेपाळ मार्गाने भारतात येण्यासाठी विजा लागत नाही? ये तो ताजुब की बात है! आज पर्यंत या बाबत एकाही व्यक्तीने ही माहिती दिली नाही. ऐकावं ते नवलचं. ठिक आहे तुमच्याकडे जी काही कागदपत्रे आहेत, ते देऊन जा."

पुन्हा सारा आणि सत्यन सेतू केंद्रावर गेले आणि वय व अधिवास प्रमाण पत्र, मतदान ओळख पत्र मिळविण्यासाठी विहीत नमुन्यात अर्ज दाखल केला. अर्ज दाखल केल्याची पावती घेऊन फोटो स्टुडिओवर गेले. सचिनच्या मोबाईल मध्ये लग्नाचे फोटो घेतले होते. फोटोची प्रिंट घेऊन आधार कार्ड, साराचा कराची ते दुबई आणि दुबई ते नेपाळ असा प्रवास करण्याचा विजा घेऊन पुन्हा वकिल साहेबांकडे आले. वकील साहेबांनी विहित नमुन्यातील अर्ज भरून घेतला. अर्जा सोबत सारा, सत्यन आधार

कार्ड, सारा आणि चार मुलांचा विजा, लग्नाचे फोटो घेतले आणि वकील साहेब म्हणाले,

"विवाह नोंदणी झाल्याचा पुरावा द्या."

आता मात्र सारा खळाळ हसली आणि म्हणाली,

"वकील साहेब, आमचा विवाह नोंदणी पद्धतीने किंवा न्यायालया मार्फत झाला नाही. आम्ही एका मंदिरात जाऊन ईश्वर साक्षीने विवाह केला आहे. आमचा हा आंतरजातीय आणि आंतरधर्मीय विवाह आहे."

पुन्हा वकील साहेब हादरले आणि म्हणाले,

"अरे बापरे! मग काय पळून आला आहात काय? हे प्रकरण थोडे भारीच आणि गंभीर दिसतंय. ठिक आहे. किमान तुमच्याकडे नेपाळ ते भारत प्रवास केल्याचा कोणता तरी पुरावा असेल ना. किमान तेवढा तरी पुरावा द्या. म्हणजे काही अडथळा निर्माण होऊ नये म्हणून म्हणतो."

तशी साराने पर्स मधून खाजगी बसने प्रवास केल्याची भाडे पावती काढली आणि म्हणाली,

"वकील साहेब, मी हात जोडून विनंती करते. आता काही मागू नका. आमच्याकडे जे जे देण्यासारखे होते, ते ते दिले आहे."

वकील साहेब हसले आणि म्हणाले,

"तसं नाही बाई, कायद्याची पूर्तता करावीच लागते. आता शेवटचा एकच पुरावा द्या. तुमचे पाकिस्तान मधील आधार कार्ड तेवढे द्या. कारण या शिवाय तुमच्याकडे दुसरा पुरावा असुच शकत नाही."

पुन्हा सारा हसली आणि म्हणाली,

"वकील साहेब, हे घ्या. हे माझे आणि हे चार मुलांचे पाकिस्तानी ओळख पत्र."

वकील साहेब प्रफुल्ल होऊन मोठ्याने हसले आणि तालासुरात म्हणाले,

"आता फक्त एकच राहिले."

सारा गडबडून पण तीही तालासुरातच म्हणाली,

"वकील साहेब, आता अजून काय राहिले?"

वकील साहेब पुन्हा तालासुरात म्हणाले,

"लोणावळा, खंडाळा, कुठं कुठं गेल्याचे तिकट राहिले."

साराने कोपरा पासून हात जोडत म्हणाली,

"वकील साहेब, आता आम्हाला माफ करा. आम्ही कुठेच फिरायला गेलो नाही. आमचा हनीमून इथेच थंड होऊन राहिला आहे. हे सगळं स्थिरस्थावर झालं की, काही ठिकाणी जाऊन येऊ."

वकील साहेब गंभीर होऊन हसले आणि पुन्हा तालासुरात म्हणाले,
"बरं बरं ठीक आहे, पण आता एक राहिले."

तशी सारा प्रचंड हासली आणि तालासुरात म्हणाली,

"वकील साहेब, आता अजून काय राहिले."

वकील साहेब प्रचंड मोठ्याने हसले आणि पुन्हा एकदा तालासुरातच म्हणाले,

"आमची फी राहिले."

साराही तालासुरात म्हणाली,

"किती राहिले."

वकील साहेब म्हणाले,

"पाच हजार रुपये केवळ. कारण ही प्रोसीजर खुप अवघड आहे."

साराने पर्स मध्ये पुन्हा हात घातला आणि पाचशे रुपयाच्या कोऱ्या करकरीत नोटा काढून दिल्या आणि सारा नम्रपणे म्हणाली,

"वकील साहेब, येते मी!"

वकील साहेब गंभीर होऊन म्हणाले,

"थांबा. पाकिस्तानी केशर कन्या आज आमची बहु झाली आहे. चहा घेऊन जा. म्हणजे तेवढेच तोंड गोड केल्या सारखे होईल. किमान तुमच्या घटने पासून तरी भारत पाक संबंध गोडी गुलाबीचे होतील, अशी अपेक्षा करता येईल. कारण कुठलाच वाद नसताना कशा बदल दुश्मनी करतात हे राष्ट्र, कळत नाही. वास्तविक पाहता यात दोन्ही देशांचे नुकसान होत आहे. भारत कसा तरी सहन करेल. पण पाकिस्तानच काय?"

सारा म्हणाली,

"जी! जी! तुमच्या तोंडात साखर पडो आणि पाकिस्तान सरकारला देव सुबुद्धी देवो."

इतक्यात चहा आला. चहा घेऊन सत्यन सारा मोटार सायकलवर स्वार होऊन गावाकडे परत निघाले. परत जाताना पुन्हा सारा भारतीय निसर्गसौंदर्याचे अमिट दर्शन घेण्यात तल्लीन झाली आणि म्हणाली,

"काय झाडी, काय डोंगार, काय हिरवळ, काय वकील समंद कसं ओक्के ओक्के."

सत्यन म्हणाला,

"आमची भारतीय सुंदरी आहेच तशी. रुपाचीही रुपसुंदरी! देखणी!! अगदी तुझ्या सारखी. नाही का?"

सारा दिल खुलास हसली आणि म्हणाली,

"खरंच माणूस या निसर्गसौंदर्यात लुभाऊन जातो. निसर्गसौंदर्यापुढे मानवीसौंदर्य पिकेच पडते. त्यातल्या त्यात हा भारत आहे. या भुमीला तर अमित मनोहर सौंदर्याचा उषाप आहे."

सत्यन एकाग्र चित्ताने फक्त ऐकत होता. पुन्हा सारा म्हणाली,

"सत्यन, तू किती किती छान आणि विलोभनीय दिलमस्त आहेस रे! एखाद्या केवढ्याच्या फुला सारखा, भावविभोर... भावसुंदर... भावदंग... सुगंधी सुंदर... नटखट.... एखाद्या उत्स्फुल रजनी सारखा. तुझ्या स्पर्शात पुरुषी रागाची भैरवी तन्मय पावली आहे. ज्या पुरुषाच्या नजरेत नजाकतदार प्रिती संचित झालेली असते. त्या पुरुषाचे तळहात, तळपाय आणि मस्तक सतत विजेरी धक्का देऊन जात असते. म्हणून तुझ्या सारखा पुरुष लवकर वितळतो, विरघळतो. तु त्यापैकी नक्कीच एक आहेस. साक्षात फिरदोस - ए - अत्तर. कुठल्याही कामीनीला वश करणारा नजाकतदार मेघ मल्हार दवं आणि घनश्याम देह तुझ्यात बोलका झाला आहे आणि मी म्हणजे साक्षात रजनी गंधाची श्यामल शमा. रातराणी. गंधसुगंध घेऊन आलेली सुगंधित वेली."

तसा सत्यन एखादा पायाचा दास असल्या सारखा आभार व्यक्त करीत म्हणाला,

"सारा, मी तुझा खूप खूप आभारी आहे. तुला पाहाता क्षणीच माझा प्रितरश्मी मनमोर मोहरून उठला आणि युगायुगाचा युगंधर पहील्याच भेटीत रुपमंतर झाला. जे की, देवा दिकांनाही जमलं नाही. ते तु सिध्द करून दाखवलं आहेस. कारण दोन भिन्न धर्म कधीच एक होत नसतात. ते दोन

धर्मातील अंतर आपण काही अंशी का होईना कमी करण्याचा प्रयत्न केला आहे. हे का कमी आहे. राजकीय स्तरावर दोन देशात कितीही मतभेद असू दे. सर्व सामान्य नागरिकांच्या पातळीवर दोन देश तनामनाने जोडले जात आहेत. हे का कमी आहे? असले प्रेम होण्यासाठी जन्मो जन्मीची पुण्याईच लागते. जे की, भल्याभल्या प्रेमवीरांना हे साध्य झालं नाही. काचेरी शिशीतला पारा अन् तुझी सौष्ठव कांती एकाच जात कुळातली असली पाहिजे. म्हणून तर हे सारं सारं घडलं. हे सारं सारं पुर्व जन्माचं संचित होतं. नाही का?"

सारा कांहीच बोलत नव्हती. अबोल होऊन ऐकत होती. सत्यन पुन्हा प्रसन्न चित्ताने म्हणाला,

"सारा, तुझ्या अथांग सौंदर्य सागरात मला पुन्हा पुन्हा भिजून चिंब चिंब होऊ दे! माझ्या आयुष्याचे सारे तीन "त" कार उजळून निघू दे!"

तेंव्हा सारा खळाळ हसली आणि म्हणाली,

"अलबत रे राजा!"

सत्यनच्या मोटार सायकलने वेग घेतला होता. सारा त्याच्या उजव्या खांद्यावर हात ठेवून पाठीवर मुंडकं टेकवून बसली होती. अधुन मधुन डोकं बाजूला घेऊन निसर्ग सौंदर्याचे प्रदिप्त कण आपल्या नेत्रमंडलात साठवून घेत होती. आता मात्र मोटार सायकल अगदी हळुवार पुढे पुढे सरकत होती. रमत गमत...

०००

दुसरा दिवस उजाडला होता. वकील साहेबांनी कायद्याचे पुस्तक काढून अशा प्रकरणात कोणकोणती कार्यवाही करणे अपेक्षित आहे. या बाबतचा अभ्यास केला आणि रितसर पोलिसांना कळविले. तशी पोलिस यंत्रणा खडबडून जागी झाली आणि लवाजमा घेऊन पोलीस दल शांतीपूरा येथे दाखल झाले. सत्यन यांच्या घराला पोलिसांचा वेढा पडला. पोलिसांनी सत्यनला ताब्यात घेऊन साराच्या अनुषंगाने विचार पुस केली. तशी पोलिस सत्यनला सोबत घेऊन सारा ज्या ठिकाणी भाड्याचे घर घेऊन रहात होती. त्या घराला पोलिसांचा वेढा पडला. पहाता पहाता संपूर्ण गावाला छावणीचे रूप प्राप्त झाले. साराच्या घर मालकालाही ताब्यात घेऊन चौकशी सुरू झाली. लोक घाबरून गेले आणि ही माहिती हातोहात एखाद्या वाऱ्यासारखी संभाजीनगर येथे जाऊन धडकली. तसे पत्रकार आणि मीडियाच्या

प्रतिनिधींनी कॅमेरे घेऊन शांतीपुऱ्याकडे रांगा लाऊ लागले. घरचे झाले थोडे अन् इवायाने धाडले घोडे असे म्हणत साराचा घर मालक सैरावैरा पळू लागला. तब्बल पोलिस पंचनामा तीन चार तास चालला. अखेर सारा, सत्यन आणि साराचा घर मालक यांची दिंडी वाजत गाजत संभाजीनगरकडे निघाली. तसे मास मिडीयाचे कॅमेरे सर्वकडे तैनात होऊन रोखल्या गेले. पोलिस बंदोबस्तात सुध्दा मिडीया पत्रकारांनी पोलिस अधिकाऱ्याशी संपर्क साधून मुलाखत घेतली तर काही पत्रकारांनी साराचे चित्रीकरण सुरू करून मुलाखत प्रसिद्ध केली. यावेळी मात्र सत्यन पुर्ण घाबरून गेला होता. काय होतंय आणि काय नाही?

हे समजल्या आधिच पोलिसांनी या तिघांची रवानगी पोलिस व्हॅन मध्ये करून या व्हॅनला सर्व बाजूंनी पोलिसांचा गराडा पडला. सत्यनच्या वकिलांनी कायद्याची पुर्तता केली नसती तर हे घडलेच नसते. पण एकदा का एखाद्या प्रकरणाची वकालत स्विकारल्यास हे करणे वकीलाचा धर्म बनतो. पण कर्मधर्म संयोगाने हे भलतेच घडले. सदर प्रकरण पोलिस अशा पध्दतीने हाताळतील. असे वकिलांना सुध्दा वाटले नव्हते. पोलिसांनी या तिघांची रवानगी पोलिस कोठडीत केली आणि न्यायालया समोर उभे करून या प्रकरणाची चौकशी करण्यासाठी परवानगी मागितली. तसे न्यायालयाने पोलीस तपास करण्यासाठी पोलिस कस्टडी सुरू करण्याची मुभा दिली. या तीनही आरोपींना घेऊन रात्री उशिरा पोलिस, पोलिस स्टेशनला आले. पहिल्या प्रथम शांतीपूरा येथील पोलिस पाटलाला निलंबित करून त्याला दुसऱ्या दिवशी ताब्यात घेतले आणि न्यायालयात उभे करून त्याचीही पोलिस कस्टडी मंजूर करून घेतली. पोलिसांनी पहिल्या प्रथम पोलिस पाटील यांना फैलावर घेतले. पण यातून काहीही निष्पन्न झाले नाही. त्यानंतर साराच्या घर मालकाची उलट तपासणी सुरू झाली. त्यावेळी तो मात्र एखाद्या पोपटा सारख बोलला आणि म्हणाला,

"साहेब, मी सत्यनच्या शब्दावर विश्वास ठेवून घर किरायाने दिले. ही कुटून खाता आठवली पंढरी हे माझे मलाच माहीत नाही. सारा माझ्या घरात तब्बल दिड महिन्या पासून किरायाने रहाते."

दिड महिना हा शब्द ऐकताच पोलिस अधिकारीही चक्रावून गेले. पुन्हा सत्यनची उलट सुलट तपासणी सुरू झाली. सत्यन फक्त एवढेच म्हणाला,

"साहेब, हे एवढे महाभारत एका पब्जी खेळाने घडवले. वास्तविक पाहता माझी आणि साराची ओळख पाळख सुध्दा नव्हती. आम्ही ऑनलाईन पब्जी खेळाच्या माध्यमातून एकमेकांच्या संपर्कात आलो आणि पुढे जे झाले त्यांचे रुपांतर प्रेमात होऊन लग्नात झाले."

सगळ्यात शेवटी साराची चौकशी सुरू झाली. पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"सारा तुझे पुर्ण नाव काय?"

सारा शालीन पणे संयत सुरात म्हणाली,

"सारा महंमद शेख हुसेन."

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"मुळ रहिवासी?"

सारा म्हणाली,

"पाकिस्तान मधील कराची."

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"शिक्षण?"

सारा म्हणाली,

"पांच"

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"तुझं वय?"

सारा म्हणाली,

"२७ वर्ष "

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"तुझी आणि सत्यनची ओळख कधी पासून आहे?"

सारा म्हणाली,

"तीन वर्षा पासून"

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"तुमची ओळख पब्जी खेळातून झाली हे खरे आहे का?

सारा म्हणाली,
"होय सर"
पोलिस अधिकारी म्हणाले,
"तुझ्याकडे भारतात येण्याचा विजा नव्हता. मग कशी आलीस?"
सारा म्हणाली,
"विजा होता पण कराची ते दुबई आणि दुबई ते नेपाळ असा होता.
नेपाळहून भारतात येण्यासाठी विजा लागत नाही."
पोलिस अधिकारी म्हणाले,
"एवढा प्रवास कशाने केला."
सारा म्हणाली,
"कराची ते नेपाळ विमानाने आणि नेपाळ ते दिल्ली, मुंबई आणि
संभाजीनगर खाजगी लग्गरी बसने"
पोलिस अधिकारी म्हणाले,
"या प्रवासात तुला कोणी मदत केली?"
सारा म्हणाली,
"कोणी नाही. मी एकटीनेच प्रवास केला. पण नेपाळच्या सरहद्दी
पासून सत्यन होता."
पोलिस अधिकारी म्हणाले,
"एवढा प्रवास करण्याचे कारण?"
सारा म्हणाली,
"सत्यनच्या प्रेमामुळे."
पोलिस अधिकारी म्हणाले,
"खरं सांग सारा, तुझे व्यक्तिमत्व कुठे आणि सत्यनचे व्यक्तिमत्व
कुठे? दोघांमध्ये फार मोठी तफावत आहे. तुमचे प्रेम होणे शक्यच नाही. तु
गुप्तहेर आहेस का?"
सारा म्हणाली,
"नाही सर, प्रेम हे आंधळ असत."
पोलिस अधिकारी आवाज चढवून दरडावून म्हणाले,
"यापूर्वी किती जनावर प्रेम केलीस?"
सारा म्हणाली,

"नलही. हे ढलझे पहिलेच प्रेम आहे आणि शेवटचे सुध्दल हेच रहिल."
 पोलिस अधिकारी म्हणलले,
 "ढग कसल वलटललल आमचल ढलरत?"
 सरल म्हणलली,
 "खुप छलन... सुंदर..."
 पोलिस अधिकारी म्हणलले,
 "तु ढुस्लिढ, सत्यन हिंदू. तुझल वलवलह पलकलिस्तलन ढध्ये स्विकरतील कलड?"

सरल म्हणलली,
 "नलही सर "
 पोलिस अधिकारी म्हणलले,
 "ढग तुलल पलकलिस्तलनलल पलठवलले तर..."
 सरल म्हणलली,
 "सर, ढलल पलकलिस्तलनलत पलठवू नकल. ते लोक ढलल ढलरुन टलकतील. वलटल्यलस इंधच जेल ढध्ये टलकल. ढी इंधेच अनंदलने ढरेन."
 पोलिस अधिकारी म्हणलले,
 "पलठवलले तर..."
 "ढी जलणलरच नलही सर. शेवटी ढी आत्महत्या करेल. ढलननीड ढुख्यढंत्री सलहेढ आणि प्रधलनढंत्री सलहेढ यलंनल ढलझी हलत जलडून वलनंती आहे. ढलल पलकलिस्तलनलत पलठवू नकल. ढलरतलतच रहू द्यल."

यल नंतर दुसऱ्यल पलीस अधलकलन्यलने प्रश्नलंची सरढती सुरु केली. पलीस अधिकारी म्हणलले,
 "सरल, हे तुझे दोन पलसपोर्ट आहेत. ँकलच प्रवलसलसलठी दोन दोन पलसपोर्ट कलढण्याची कलड आवश्यकतल होती आणि यल दोन पलसपोर्ट पैकी खरल कोणतल? यल ढध्ये कलही घलतपलत करण्याचल हेतू होता कलड? असेल तर तसे स्पष्ट कर नलहीतर पुढची चौकशी वेगळी सुरु होईल."

सरल म्हणलली,
 "पहिल्यल पलसपोर्ट ढध्ये फक्त ढलझेच नलव आले होते. त्याढुळे दुसरे पलसपोर्ट सरल ढहंढद शेख यल नलवलने कलढलवे ललगले. वलस्तविक पलहतल हे दोन्ही पलसपोर्ट ढलझेच आहेत आणि दोन्ही खरे आहेत. फक्त चुकीची दुरुस्ती

करण्यासाठी दुसरे पासपोर्ट काढावे लागले. यात घातपात करण्याचा प्रश्नच येत नाही."

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"तुझा भाऊ आणि काका पाकिस्तान सैन्यात आहेत. त्यांनी तुला भारतात काही दहशतवादी कारवाया करण्यासाठी पाठविले आहे का? असेल तर खरे तेच सांग. का आय एस आय यांनी निमंत्रण दिले आहे?"

सारा म्हणाली,

"मी माझ्या भावाला आणि काकाला अनेक वर्षा पासून भेटले नाही. त्यामुळे त्यांनी मला भारतात पाठविले नाही. मी केवळ सत्यनच्या प्रेमापोटी नेपाळ मार्गे भारतात आले आहे. पाकिस्तान मध्ये रहात असताना आय एस आय हे काय आहे. हे सुध्दा मला माहीत नव्हते. पण इथे भारतात आल्या नंतर मला ते समजले."

पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"तु कराची मध्ये राहून इतके दिवस आय एस आय चे नाव ऐकले नाही. हे कसं शक्य आहे? तुझ्या कुटूंबातील सदस्य पाकिस्तानी सैन्यात कार्यरत आहेत आणि तु स्वतः स्मार्ट फोन वापरतेस. पब्जी सारखे ऑनलाईन खेळ खेळतीस. मग तुला आय एस आय बदल कशी काय माहिती नाही?"

सारा म्हणाली,

"माझे अर्धे आयुष्य मुलांना जन्म देण्यात, संगोपन करण्यात आणि घरकामात गेले. गेल्या पाच वर्षा पासून मी पब्जी खेळ खेळते आहे. अशा परिस्थितीत मला आय एस आय बाबत काहीच माहिती मिळू शकली नाही. कारण मी आणि माझे लहान लेकरच रहात होते. त्यामुळे बाहेरचा कधी संपर्कच आला नाही."

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"आय एस आय बाबत माहिती मिळाली नाही, हे ऐकून कमाल वाटते. तुझे इंग्रजी तर खूप चांगले आहे. तु इंग्रजी भाषा कुठे आणि कशी शिकलीस. कारण तुझे शिक्षण फक्त पाचवी पर्यंत झाले आहे आणि इंग्रजी बोलण्यात तरबेज?"

सारा म्हणाली,

"मी जे काही शिकले ते २०१९ नंतरच शिकले आहे. मी पब्जी खेळायला सुरुवात केली. सुशिक्षित मुला सोबतच खेळ खेळत होते. केवळ त्यांच्या सहवासातून मला इंग्रजी शिकता आली."

पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"तुला तुझी स्वतःची उर्दू भाषा अरबी, सिंधी चांगली बोलता येत नाही. परंतू हिंदी आणि इंग्रजी खुप चांगली बोलतेस. तुला भाषेचे प्रशिक्षण कुणी दिले आहे? भारतातील लोकात लवकर लोकप्रिय होण्यासाठी शुद्ध हिंदीत बोलता आले पाहिजे. हे तुला कुणी सांगितले?"

सारा म्हणाली,

"मला कुणीही शिकवले नाही. फक्त सत्यनशी बोलताना मी हिंदी शिकले."

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"सत्यन निटनेटकी हिंदी बोलू शकत नाही आणि तू म्हणतेस मी त्याच्या सहवासातून शिकले. त्याच्या भाषेत पश्चिम उत्तर प्रदेश मध्ये बोलल्या जाणाऱ्या भाषेचा संसर्ग आहे. जो की, तुझ्या भाषेत नाही. एखादी जाणकार प्रशिक्षित व्यक्ती हिंदी बोलत आहे असे वाटते? त्यामुळे तू काहीतरी लपवून ठेवत आहेस?"

सारा म्हणाली,

"....."

पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"चार जुलै रोजी तु नेपाळहून लग्नरी बसने सत्यनकडे भारत भूमीत आलीस. तेंव्हा तुझा मोबाईल काम करत नव्हता, असे तुझे मत मिडीया जवळ मांडली आहेस. त्यामुळे तू बस चालकाच्या मोबाईल वरून सत्यनला संवाद साधला आहे. पोलीसांनी तुझ्या कडून चार मोबाईल आणि पाच सिम कार्ड जप्त केले आहेत. इतके चार मोबाईल आणि पाच सिम कार्ड हे कशासाठी वापरत होतीस आणि शेवटी ते का तोडलेस?"

सारा म्हणाली,

"नेपाळहून भारतात आले तेंव्हा पाकिस्तान मधील सिम काम करत नव्हते. मी जेंव्हा सत्यनकडे आले तेंव्हा त्याने मला नवीन सिम कार्ड आणून

दिले. पाकिस्तान मधील लोकांनी माझा शोध घेऊ नये म्हणून सिम आणि मोबाईल तोडला होता."

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"सत्यनने एक सिम कार्ड आणून दिले. हे खरे असले तरी बाकीचे सिम कार्ड कसे आले?"

सारा म्हणाली,

"नेमकं आठवत नाही."

पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"आठवत नाही. हा महाराष्ट्र आहे आणि तू महाराष्ट्र पोलिसांच्या ताब्यात आहेस हे विसरु नकोस. बनवा बनवी करण्याचा प्रयत्न केलीस तर महागात पडेल. आम्हाला विनाकारण सुंदरीचा वापर करण्याची संधी देऊ नकोस. अन्यथा एका थापडेत सीमापार होशील. तु सर्व सिम कार्ड वेगवेगळ्या मोबाईल मध्ये ठेवले होते. प्रत्येक फोन मध्ये व्हाट्सप चालू होते. तु अपलोड केलेला प्रोफाईल फोटो कुठल्या तरी मुलीचा आहे. दुसऱ्या मोबाईल मध्ये प्रोफाईल फोटोला काश्मिरच्या पर्वताचे चित्र आहे. हे सर्व तु कुणाच्या सांगण्यावरून करत होतीस? स्वतंत्र काश्मीर नामा तरी घेऊन आली नाहीस ना."

सारा म्हणाली,

"मी अद्याप कोणतेही व्हाट्सप खाते उघडले नाही आणि त्यावर फोटो सुद्धा अपलोड केले नाहीत."

पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"दुबई मार्गे नेपाळला दोनदा यायला खूप पैसे लागले असतील. एवढा पैसा कुठून आला? तु स्वतः किरायाने राहतेस. दोन वर्षांपूर्वी तुझे वडील वारले. तुझे आणि तुझ्या नवऱ्याचे संबंध चांगले नाहीत. वारंवार तलाक सारख्या घटना घडल्या आहेत. भाऊ खुप वर्षा पासून भेटला नाही. मग पैसे कुठून आणि कसे आले? जर तुला कोणी मदत केली असेल तर तसे खरे सांग. तुला आम्ही पाकिस्तान मध्ये पाठवणार नाही. उलट तुला भारतीय नागरिकत्व देण्यासाठी मदत करू."

सारा म्हणाली,

"दोन वेळा दुबई ते नेपाळ प्रवास करण्यासाठी सात लाख रुपये लागले. मी माझ्या नावावर असलेले घर विकले होते. मी त्या घरात रहात नव्हते. मी माझे दागिने विकले. माझा पती महंमद यानेच मला दुबईला पाठविले होते. त्यामुळे त्यानेही पैसे दिले होते. मला भारतात येण्यासाठी कुणीही मदत केली नाही."

पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"तु सत्यन व्यतीरिक्त भारतात दुसऱ्या कुणाला ओळखतेस?"

सारा म्हणाली,

"होय ! पण चांगल्या प्रकारे ओळखत नाही. कारण मी ज्यावेळी पब्जी खेळत होते, त्यावेळी टाईमपास म्हणून पब्जी आणि फेसबुक मधून काही मुलांशी गप्पासप्पा मारत होते. त्यावेळी मी फेसबुक खाते उघडले होते. पण आम्ही एकमेकांना फारसे ओळखत नव्हतो. पण ते सर्व दिल्लीचे रहिवासी होते. एवढे निश्चित."

पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"तु तुझ्या आयुष्यात काय काय केले आहे? तुझे खरे वय किती आहे? तु तुझे सत्तावीस वयवर्ष सांगतेस. पण तुझा विवाह महमंद शेख सोबत २०१४ मध्ये झाला आहे. तेंव्हा तुझे वय विस वर्ष होते. याचा अर्थ तुझे खरे वय एकोणतीस वर्ष असले पाहिजे. नाही का? दोन्ही पासपोर्ट मध्ये तुझी जन्म तारीख २००२ अशी लिहीली आहे. या नुसार तुझे वय एकेवीस वर्ष येईल? इतकी तफावत कशी काय"

सारा म्हणाली,

"मी फक्त सत्तावीस वर्षाची आहे. पासपोर्ट मध्ये काहीतरी चुक झाली असावी. सगळीकडे भ्रष्टाचार चालतो. पैसे दिले नाही की, मग हे लोक असे जानिवपुर्वक चुकीचे काम करतात. माझे महंमदशी घाईघाईत लग्न झाले होते."

पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"भारतात येण्याचा तुझा खरा उद्देश काय आहे?"

सारा म्हणाली,

"मी माझ्या चार लेकरासह फक्त आणि फक्त सत्यनसाठी आले आहे. माझ्या लहान लेकरांच्या भवितव्यासाठी आले आहे. नागरिकांना

कळाले तर वेगळे काही घडेल अशी माझी धारणा होती आणि आज तेच घडत आहे. सत्यनच्या गावी आल्या आल्या मी आणि सत्यन भाड्याच्या घरात रहात होतो. मी आता थकले आहे. थांबते."

मध्यरात्री नंतर पोलिस स्टेशन मध्ये सपसप... रप्प झप्प... असे आवाज येत होते. अधुन मधुन किंकाळ्या ऐकू येत होत्या. दोन दिवसा नंतर या चौघांनाही न्यायालया समोर उभे केले आणि तब्बल दोन दिवसा नंतर न्यायालयाने जामीन मंजूर करून जामिनावर सोडून दिले. यांची जमानत सत्यजीत यांनी घेतली. जे की, सत्यनचे वडील आहेत. गावी परत आल्या आल्या साराचे सामान घरातून काढून बाहेर फेकून दिले आणि सारा चार गोंडस लेकरासह सत्यनच्या घरी आली. सर्वांनी सुन म्हणुन स्वीकार केला. पण दुसरे दिवशी सत्यन फेंगडत चालत होता तर साराचा घर मालक लचकत चालत होता. यावर गावकऱ्यांनी विचारले तर वात भरला आहे. असे उत्तर दिले गेले. पण गावकऱ्यांनी काय समजायचे ते समजून घेतले होते. त्यावेळ पासून लोक सत्यनला फेंगडा आणि घरमालकाला लचक्या म्हणू लागले. गावात यांची चांगलीच समरशोभा झाली. पहाता क्षणीच लोक खुदुखुदु हसू लागले.

तिसरा दिवस उजाडला होता. सारा पहाटे लवकर उठून स्नान संध्या आटपून भांगात सिंदुर भरून तयार झाली होती. भाळावर कुमकुम तिलक रेखला होता. गळ्यातील मंगळसूत्र सर्वांना स्पष्ट दिसेल अशा पद्धतीने सोडून देवपूजा करायला बसली. देवपूजा झाल्या नंतर तुलशी वृंदावनाची पुजा करून तुळशीला पाणी घातले. आता सर्वांना एकदाची चौकशी संपली आहे. असे वाटत असतानाच गावात पोलिस व्हॅन येऊन दाखल झाली. त्यांच्या पाठोपाठ प्रसार माध्यमांचे प्रतिनिधी आले. जो तो आपापली टि. आर. पी. म्हणजे टेलिव्हिजन रेटिंग पाँईंट वाढवण्यासाठी धडपडत होते. गळ्यात कॅमेरा, हातात बॅग घेऊन पळत सुटले होते. जणू काही पळण्याची स्पर्धा ठेवली होती. पोलिसांनी मात्र आल्या आल्या सत्यन व साराच्या जवळ गेले. यावेळी पोलीस सत्यनला म्हणाले,

"सत्यन, तुम्हा दोघांची जमानत तात्पुरत्या स्वरूपात झाली आहे. या बाबींचा पूर्ण तपास होई पर्यंत पोलिसांच्या परवानगी शिवाय घराच्या बाहेर सुद्धा पडायचे नाही. या बाबींचे उल्लंघन झाले तर आपल्यावर आंतरराष्ट्रीय

दहशतवाद प्रतिबंधक कायद्या अंतर्गत गुन्हा नोंदवून पुन्हा जेलची हवा खावी लागेल. या कालावधी मध्ये आपल्या काही संशयास्पद हालचाली दिसून आल्यास भयंकर परिणाम भोगावे लागतील."

सत्यन फक्त मान हालवून समंती देत होता. तसी सारा म्हणाली,
"साहेब, आम्ही कायद्याचे पालन करण्यास तयार आहोत. आमच्या कडून कुठल्याही प्रकारची घटना घडणार नाही. कारण कर नाही त्याला डर कसला."

पोलिस म्हणाले,
"अगदी खरं, आम्हाला वरुन जे आदेश आहेत. त्या आदेशाची अंमलबजावणी करावी लागते. तुम्ही खूप चांगले असले तरी ते कायद्याच्या दृष्टीकोनातून सिध्द होई पर्यंत आपण आंतरराष्ट्रीय पातळीवरचे दहशतवादी कारवाया करण्याच्या मनसुब्यानेच हे सर्व घडत आहे, असे कायदा म्हणतो. म्हणून या प्रकरणात आपणास चांगले किंवा वाईट वाटून काही फायदा नाही. जो पर्यंत या प्रकरणाचा तपास पूर्ण होणार नाही, तो पर्यंत कायद्याची बंधने पाळावीच लागतील."

इतक्यात एबीपी न्यूजचे प्रतिनिधी आले आणि साराची मुलाखत घेतली. या वेळी एबीपी न्यूज प्रतिनिधी म्हणाला,

"सारा, काल तुझी आणि सत्यनची पोलीस चौकशी झाली. या चौकशीत तुला काय काय प्रश्न विचारले आणि त्यातून काय निष्पन्न झाले?"

सारा म्हणाली,

"माझी आणि सत्यनची चौकशी झाली. मला अगदी बारीक सारीक गोष्टी विचारण्यात आल्या. अगदी माझे खाजगी आयुष्य सुध्दा जाणून घेण्यात आले. मी पाकिस्तान मध्ये कशी राहिले? शिक्षण कसं घेतलं, मी माझ्या आयुष्यात काय काय केले या बाबत सुध्दा चर्चा झाली. यावेळी पासपोर्ट आणि जन्म तारखे बाबतही विचारले असता मी सर्व प्रश्नांची उत्तरे दिली आहेत."

एबीपी प्रतिनिधी म्हणाला,

"सारा, तुझ्या वयात फरक दिसून येतो. या बाबत काय चर्चा झाली?"

सारा म्हणाली,

"माझ्या वयातील वेगवेगळ्या जन्म तारखे बाबतही विचारणा केली असता मी जे काही सत्य आहे, ते सांगितले आहे. कारण पासपोर्टवर माझे वय बावीस वर्ष आहे. पण प्रत्यक्षात सत्तावीस वर्ष आहे."

एबीपी प्रतिनिधी म्हणाला,

"सारा, सत्यन शिवाय भारतात इतर कुणाशी संबंधा बाबत विचारणा झाली. हे खरे आहे काय?"

सारा म्हणाली,

"होय सर खरे आहे. या बाबत मी माझा खुलासा केला आहे. कारण सत्यन शिवाय माझी भारतात कुणाशीही मैत्री नाही. पब्जी खेळा पुरता दिल्लीतील लोकांशी संबंध आला होता. पण तो तात्पुरता होता. त्यामुळे मी इतर कुणालाही ओळखू शकत नाही."

एबीपी प्रतिनिधी म्हणाला,

"नेपाळ बाबत काय चौकशी झाली?"

सारा म्हणाली,

"नेपाळ येथे आम्ही ज्या हॉटेल मध्ये थांबलो होतो. तिथं पर्यंत पोलीस चौकशी झाली असून माझ्या नावा बदल चर्चा केली. पण आम्ही ज्या हॉटेल मध्ये थांबलो होतो. त्या ठिकाणी माझ्या अगोदर सत्यन तिथे गेला होता. त्यामुळे मला माझ्या नावा बाबत चौकशी झाली नाही."

एबीपी प्रतिनिधी म्हणाला,

"सारा, तुला पाकिस्तानात पुन्हा परत जाण्यासाठी भिती वाटते का?"

सारा म्हणाली,

"होय सर, निश्चित भिती वाटते. कारण पाकिस्तान मध्ये स्त्रियांना मानवतावादी वागणूक दिली जात नाही. पाकिस्तान मध्ये स्त्री म्हणजे फक्त शारीरिक भूक भागविण्याचे एक निर्जीव यंत्र. पाकिस्तान मध्ये माझे भवितव्य उज्ज्वल नाही आहे. इज्जतीच्या नावाखाली माझा प्रचंड छळ करून मला जिवानिशी मारल्या जाईल. अशा ढोर वर्तनाची भिती वाटणार नाही तर काय होईल."

एबीपी प्रतिनिधी म्हणाला,

"सारा, पोलीस चौकशीत काही शारीरिक त्रास झाला का?"

सारा म्हणाली,

"होय सर! निश्चितच त्रास झाला. पण ज्या पोलीस अधिकाऱ्याने चौकशी केली. त्याच्या कडून मला आणि सत्यनला कोणताच त्रास झाला नाही. पण ज्यावेळी चौकशी संपली आणि आम्हाला पुन्हा पोलीस स्टेशनमध्ये घेऊन जाण्यात आले. त्यावेळी सायंकाळ झाली होती. रात्रीला मात्र मला आणि सत्यनला, मी ज्या घरात किरायाने रहात होते. त्या घर मालकाला प्रचंड मारहाण करण्यात आली."

एबीपी प्रतिनिधी म्हणाला,

"या छळा बाबत तुला काय वाटतं?"

सारा म्हणाली,

"सर आम्ही काही दरोडेखोर नाही आहोत. केवळ प्रेमासाठी एकत्र आलो आहोत. प्रेम हे उडत्या पाखरा सारखं स्वच्छंदी असतं. हे समजून घेऊन आम्हाला मारहाण करायला नको होते. सर खरंच मला खूप वाईट वाटतं हो! तुम्ही प्रेम जीवन जानिवा ह्या समजून घेणार आहात का नाही? मानवी जीवन जानिवेतील प्रेम प्रत्येकाने समजून घ्यायला हवे. एवढेच नव्हे तर त्याची जोपासना करणे हे प्रत्येकाचे सामाजिक कर्तव्य आहे. इज्जत, प्रतिष्ठा या गोंडस नावाखाली प्रेमाची निरंतर गळचेपी होत आहे. ती कुठेतरी थांबायला हवे. एवढेच नव्हे तर लोक मोठ्या आनंदाने लव्हबर्ड अर्थात प्रेमपक्षी जोपासून त्यावर कितीतरी खर्च करतात. या धर्तीवर विचार केला तर आम्ही सुद्धा मानवी रुपातील प्रेमपक्षी आहोत. हे कधी समजून घेणार आहात. कारण कुठल्याही प्रेमपक्षांना आचरण, चारित्र्य ह्या कसोट्या लावायच्या नसतात कारण ते प्रेमपक्षी असतात. केवळ ते स्वच्छंदी भाव नितळ प्रिती एवढेच जाणतात."

एबीपी प्रतिनिधी म्हणाला,

"धन्यवाद सारा, आपण एबीपी न्यूज लाईव्ह दिल्या बदल मी आपले मना पासून आभार व्यक्त करतो."

तसे सारा सत्यनने हात जोडून नमस्कार केला. यावेळी दुसरे मिडीया प्रतिनिधी आले होते. या प्रतिनिधीशी सुखसंवाद साधला. प्रसिध्दी माध्यमाचे प्रतिनिधी आले आणि साराची मुलाखत घेऊ लागले. एक वार्ताकंन करणारा प्रतिनिधी म्हणाला,

"साराजी, आपणास नमाज अदा करता येते का?"

सारा म्हणाली,
"मी रमजानच्या महिन्यात नमाज पठण करीत होते. आता नाही."
पुन्हा तो वार्ताकन करणारा प्रतिनिधी म्हणाला,
"साराजी, नमाज अदा करण्यापुर्वी ज्या कलमा पठण करतात त्या
आपणास येतात का?"

सारा म्हणाली,
"मला कलमा मुखदगत नाही आहेत."
वार्ताकन करणारा प्रतिनिधी म्हणाला,
"साराजी, तुम्ही नमाज पठण का करत नाहीत?"
सारा त्रासिकपणे म्हणाली,
"हे पब्जी प्रेम कहाणी आहे का मिडीया प्रेम कहाणी आहे? हेच
समजत नाही. अहो एकदा सांगितलं ना. मी नमाज अदा करत नाही. कारण
मी हिंदू धर्म स्वीकारला आहे. आता मी हिंदू आहे."

वार्ताकन करणारा प्रतिनिधी म्हणाला,
"साराजी, त्रासून उत्तरे देऊ नका. अन्यथा हे तुमच्याच अंगलट
येईल. अगदी शेवटचा प्रश्न, तुम्ही धर्माध आहात की धर्म निरपेक्ष आहात?"

सारा हसली आणि म्हणाली,
"मी तुमची भाभी आहे. भाभीला सुध्दा व्यक्तिगत आयुष्य आहे.
व्यक्तिगत जीवन आहे. मला काही खाऊ पिऊ देता का नाही? का भुकेच
मारता? आता मी शेवटचं उत्तर देणार आहे. आपण प्रश्न खुपच तोलामोलाचा
चांगला विचारला आहे. धर्म निरपेक्ष म्हणावं तर सत्यन हिंदू आहे. मी
त्याच्याशी लग्न केले आहे. त्यामुळे मला धर्माधच म्हटले पाहिजे. नाही का?
धर्म निरपेक्ष म्हणजे ज्याला कुठलाच धर्म नाही असा व्यक्ती. सेक्युलरची
अशी व्याख्या करता येईल."

वार्ताकन करणारा प्रतिनिधी मनस्वी हसला आणि साराचे आभार
मानले. काही वेळातच सत्यनच्या घरातून बाहेर पडला. तसे बाहेरून सात
आठ वार्ताकन करणारे प्रतिनिधी आत आले. बाहेर पडणारा वार्ताहर
म्हणाला,

"उशीर केलात?"

नव्याने आलेले वार्ताकन प्रतिनिधी म्हणाले,

"उशीर झाला. सारा - सत्यन घरात आहेत ना?"

पहिला वार्ताहर म्हणाला,

"आहेत. पण सारा कंटाळून गेली आहे. बहुतेक जेवणं राहिलेली दिसतात. आपण असं करू, वापस चला. उद्या सकाळी लवकर येऊ."

नव्याने आलेले वार्ताहर म्हणाले,

"तुम्ही आज मुलाखत घेतली ना. मग उद्या काय काम आहे तुमचं?"

पहिला वार्ताहर हसला आणि म्हणाला,

"उद्या नव्याने काही माहिती उपलब्ध झाली तर ती नको आहे का घ्यायला? तेवढीच टि. आर. पी. वाढून जाईल."

नव्याने आलेले वार्ताकन प्रतिनिधी म्हणाले,

"ठिक आहे. तुम्ही पुढे चला. आम्ही लवकरच परत फिरणार आहोत."

नव्याने आलेल्या वार्ताहर यांना पहाताच सत्यजीत गडबडीने उठले आणि म्हणाले,

"सत्यन सारा तुम्ही मधल्या खोलीत जाऊन बसा. आता नव्याने वार्ताहर लोकांची टिमच आली आहे. मी बाहेरून कुलूप लावून घेतो. कोणी कितीही आवाज दिला तरी तुम्ही बोलू नका."

सत्यन म्हणाला,

"ठिक आहे पप्पा."

साराने पप्पाच्या गप्पा ऐकल्या होत्या. ती सरळ उठली आणि आतील खोलीत जाऊन बसली. तसा सत्यन सुध्दा आत गेला. सत्यनच्या वडीलांनी खोलीला कुलूप लावून बाहेर बसले. तसे वार्ताहर आत आले आणि म्हणाले,

"सत्यन सारा कुठे आहेत?"

तसे सत्यजीत म्हणाले,

"दोघांचीही तब्येत ठीक नसल्याने दवाखान्यात गेले आहेत."

वार्ताहर म्हणाले,

"कुठल्या दवाखान्यात?"

सत्यजीत रागावून म्हणाले,

"म्हणजे तुम्ही दवाखान्यात दाखल होणार म्हणा ना. काय चाललाय हा प्रकार?"

वार्ताहर म्हणाले,

"आमची तब्येत अगदी ठणठणीत आहे. दाखल नाही होणार. फक्त मुलाखत घेऊन वापस जाणार."

तसे डोळे लालबुंद करून सत्यजीत म्हणाले,

"याचा अर्थ ते दोघे संडासला गेले तर तुम्ही त्याच्या मागे संडासात जाणार म्हणा ना."

वार्ताहर हसले आणि म्हणाले,

"तसं मुळीच होणार नाही. रागावू नका. आम्ही खूप दुरवरून आलो आहोत. बरं तुम्ही सत्यनचे कोण आहात?"

सत्यजीत म्हणाले,

"मी सत्यनचा बाप आहे. काय विचारायचं ते मला विचारा."

वार्ताहर म्हणाले,

"ठिक आहे. सारा एक पाकिस्तानी मुस्लीम महिला आहे आणि तिच्या सोबत तुमच्या मुलाने पब्जी प्रेम केले आहे. ते तुम्हाला मान्य आहे का?"

सत्यजीत हसून म्हणाले,

"म्हणजे माझ्या पोराने पब्जी प्रेम केले आणि आता हे जे चालू आहे ते मिडीया प्रेम म्हणायचे का?"

सचिनच्या वडिलांनी प्रश्नांचे उत्तर न देता उलट प्रतिप्रश्न करून वार्ताहर लोकांची बोलतीच बंद केली. तसे वार्ताहर म्हणाले,

"मामा तुम्ही असे का बोलता? सत्यन साराने हे जे प्रेम केले आहे, तो राष्ट्रद्रोह आहे. तुम्ही जर असे उलट सुलट उत्तरे देणार असाल तर बातमी काय आणि कशी द्यायची ते आम्ही ठरवू. मग आमच्या नावाने बॉब मारू नका. एक तर सारा सत्यन घरात असताना तुम्ही खोटे बोलत आहात आणि वरती आम्हाला धमकावत आहात. हे बरे नव्हे; आम्ही या लोकशाहीचा चौथा खांब आहोत, हे विसरू नका. आम्ही अगदी साधे सोपे प्रश्न विचारणार आहोत. फक्त तुम्ही त्याची उत्तरे द्यायची आहोत."

सत्यजीत म्हणाले,

"चौथ्या न पाचव्या खांबाची भिती घालू नका. मी एका शब्दात तुमच्या सर्व प्रश्नांची उत्तरे देणार आहे. सत्यन हा माझा मुलगा असून त्याने पाकिस्तानी मुस्लीम असलेल्या सारा सोबत प्रेम विवाह केला आहे आणि तो आम्हाला मान्य आहे. साराला आम्ही सुन म्हणुन स्विकारली आहे. या पुढे सारा पाकिस्तानात जाणार नाही. ती इथेच राहिल."

वार्ताहर म्हणाले,

"हे पहा. अशा पध्दतीला मुलाखत म्हणता येणार नाही. मुलाखत देणार असाल तर योग्य पध्दतीने द्या. अन्यथा आम्ही इथेच सारा सत्यन येई पर्यंत ठाण मांडून बसू."

सत्यजीत म्हणाले,

"ठाण मांडून बसा नाहीतर ठार मारून बसा. तुम्हाला जर मुलाखत घ्यायची होती तर पुर्व कल्पना द्यायला हवी होती. एवढेच नाही तर संभाव्य प्रश्नांची यादी सुध्दा द्यायला पाहिजे होती. पण आपण असे न करता उलट आम्हालाच धमकावत आहात हे बरे नव्हे."

तसे वार्ताहर नाराज होऊन म्हणाले,

"ठिक आहे. येतो आम्ही "

सत्यजीत म्हणाले,

"ठिक आहे. जा जा. पुन्हा कशाला येता?"

हे ऐकून वार्ताहर हसत हसतच घराच्या बाहेर पडले. तसे बाहेरून सात आठशे मानसानी दाटीवाटी करून आत प्रवेश केला. यात बाया पोरंही उपस्थित होते. यातील एक वार्ताहर या मंडळींना उद्देशून म्हणाला,

"तुम्ही इथं कशाला आला आहात?"

८० वर्षांचा म्हातारा खाकरत खोकलत ठसका देऊन म्हणाला,

"साराला पहाण्यासाठी आलो आहोत आम्ही."

वार्ताहर म्हणाला,

"मग पाहिलात का? काय म्हणाली सारा?"

वयोवृद्ध म्हातारा म्हणाला,

"हे काय. भल्या पहाटे पासून रांगेत उभा आहे. जान जवान पोरं पोरीच आम्हाला मागे ढकलून पुढे जात आहेत. आता कुठेही जा. हे पोड्डे काही सुधरु देत नाहीत. सिनेमा गृहात काय पोरं पोरीच, तमाशात जा पोरं

पारीच, देवळात जा पोरं पारीच. इंधून तिथून यांचीच मनमानी सुरू झाली आहे. शासनानं म्हाताऱ्या लोकांसाठी एखादा कायदा करायला पाहिजे."

वार्ताहर म्हणाला,

"आता तुमच्या गोवऱ्या मसनात गेल्या आहेत. तुम्ही सारा पाहून काय करणार आहात."

वयोवृद्ध म्हातारा म्हणाला,

"काय करणार म्हणजे? आमचा काय जीव नाही का? तुम्हाला जसं पाहू वाटतय. तसं आम्हालाही पाहू वाटलेच की. चिंच म्हातारी झाली म्हणून तिचे आंबटपण जाते व्हय."

वार्ताहर आणि जवळ पासचे लोक पोट धरून खळखळून हसू लागले. तसा वार्ताहर हसत हसतच म्हणाला,

"बरं आजोबा! सत्यन जो प्रेम विवाह केला. त्या बदल तुम्हाला काय वाटतं?"

वयोवृद्ध म्हातारा म्हणाला,

"काय वाटणार. चांगलंच केलं की, उलट दोन देशात कट्टर मतभेद असले तरी सर्व सामान्य लोकांना तुमच्या कट्टरते बदल काहीच संबंध नाही. उलट दोन देशांतील सामान्य माणसं मनाने जवळ येत असतील तर किती चांगली गोष्ट आहे. हे काही नव्याने होत नाही. यापूर्वी असले लग्न अनेक झाले आहेत. सत्यन काही चुकीचं केला असे बिलकुल वाटत नाही."

इतक्यात माणसांचा लोंढा वाढला. एखाद्या महापुराची लाट येऊन धडकावी तसा माणसाचा लोढाच्या लोढा मागून येऊन धडकला. तसं ८० वर्षांचं म्हातारं आरांरां... करीत जमीनीवर कोसळलं. तशी त्याला तुडवून पुढे जाण्याची एकच गर्दी उसळली. माय, मेलो.. मेलो.. करीत म्हातारं धडपडू लागलं. तसा हास्याचा एकच प्रस्फोट झाला. एवढ्यात एक तरुण पुढे सरसावला आणि म्हाताऱ्याचे दोन्ही पाय धरून ओढू लागला तर तितक्याच ताकदीचा दुसरा बलशाली तरुण पुढे आला आणि त्याने दोन्ही हात धरून ओढू लागला. एकजण तंगडी ओढतय तर दुसरा करकट ओढतय. दोन्ही तरुण तितक्याच बलशाली ताकदीचे असल्या कारणाने म्हातारा आहे तिथंच होता. आता जमलेल्या लोकांनीही म्हातारा काढण्याच्या मोहीमेत सहभाग घेतला. तशी मोहीम मनुष्य बळाने बलदंड झाली. कोणी शर्ट धरून ओढू

लागला तर कोणी धोतर खेचू लागले. खेचाखेची इतकी वाढली की, क्षणात म्हातारा दिगंबर झाला. तसे पोरं सोरं अरे! हुईई... करीत ओरडू लागले. सर्वकडे इतके हास्य पिकले की, शेवटी पोलिस बळाचा वापर करून म्हाताऱ्याची सुटका करावी लागली. इतक्यात पोलिस प्रशासनाची गाडी आली. त्यांनी जमा झालेल्या लोकांना मारहाण करीत सत्यन सारा जवळ जाऊन पोहोचले. सत्यन आणि सारा यांना कडेकोट बंदोबस्तात गाडीत टाकून घेऊन गेले. त्यामुळे पहाटे पासून रांगेत ताटकळत उभे राहिलेल्या रसिकांचा चांगलाच हिरमोड झाला. पुन्हा एकदा पोलिस प्रशासनाने सत्यन आणि सारा या दोघांचीही कसून चौकशी सुरू केली. या दोघांना एका गुप्त ठिकाणी घेऊन जाऊन उलट तपासणीला सुरुवात झाली. दिवस मावळतीला आला होता. तरीही पोलीस प्रशासनाची चौकशी सुरुच होती. रात्र सुध्दा चौकशीत गेली. दुसरा दिवस उजाडला होता. पण चौकशी काही करून थांबता थांबत नव्हती. दिवस मावळला. रात्र सुरू झाली. तरीही तपासणी सुरुच होती. अखेर रात्र संपवून दिवस निघाला आणि तब्बल छत्तीस तासांच्या प्रदीर्घ चौकशी नंतर चौकशी संपली. पण हे छत्तीस तास सारा आणि सत्यनला एकाच जागी बसून रहावं लागलं. या छत्तीस तासात चहा नाही ना पाणी नाही. एवढेच नव्हे; तर लघवी सुध्दा करता आली नाही. त्यामुळे या दोघांचीही तब्येत बिघडली. सत्यन आणि साराला रक्ताच्या शिरेवाटे सलाईन आणि इंजेक्शन द्यावे लागले. चार पाच दिवसा नंतर यांच्या तब्येतीत हळूहळू सुधारणा होत गेली. अनेकांनी तरी या दोघांची मातीच करावी लागते. या आजारातून हे दोघेही आता जिवंत राहू शकत नाहीत. वाचू शकत नाहीत. असा सरळ सरळ अर्थ काढला होता. डॉक्टरांनी सुध्दा धोक्याचा इशारा दिला होता. पोलिसांनी सुध्दा सत्यनच्या संपूर्ण कुटूंबार बाहेर फिरू नये म्हणून बंदी घातली होती. सत्यनच्या घरची आर्थिक परिस्थिती जेमतेम होती. रोज मोलमजुरी करायची आणि आपल्या कुटूंबाचा उदर निर्वाह करायचा. पण बंदी घातल्याने मोलमजुरी बंद झाली. त्यामुळे घरात पैसा अडक्याची आवक ठप्प झाली. तशी चुलही बंद पडली. आता नवीन संकटाची भर पडली होती. त्यामुळे खायचे काय आणि जगायचे कसे? हा प्रश्न निर्माण झाला होता. शेजाऱ्या पाजाऱ्या कडून उसनवारीने दोन चार दिवस चुल पेटली. अखेर शेजारचा रस्ताही बंद झाला आणि कायम स्वरूपी चुल बंद झाली. जो तो

एकमेकांच्या तोंडाकडे पाहू लागला. या संकटातून मार्ग काढणे खुप जिकिरीचे होऊन बसले होते. कारण संकट कसलेही आले तरी माणूस सामना करू शकतो. जिथे चुलच बंद झाली होती. तिथे मार्ग कोणता आणि कसा काढणार? घरा बाहेर पडल्या शिवाय मार्ग कोणताच नव्हता. पण घरा बाहेर पडणे कायद्याने बंद झाले होते. परंतू यातून थोडीच पोटाची आग थांबणार होती. एकदा जर संकटाची मालिका सुरू झाली तर तिचे उग्ररूप फार भयंकर असते. सत्यनच्या घरची चूल बंद असल्याने लोकांना चर्चा करायला आयतेच कोलीत मिळाले. तसा गावातील चावडीवर बसल्या बसल्या लोक चर्चा करू लागले. यात गणा मास्तर म्हणाला,

"सत्यननं लयीच अवघड करून ठेवलं राव. आज तर त्याच्या घरातील चुल पेटली नाही. खायला का कमी लोक आहेत. शरीराच्या भूके पेक्षा पोटाची भूक भयंकर असते. वास्तविक पाहता अज्ञान विकृती ही क्षमाशील असते. त्यामुळे समाजाने त्याला माफ करून आर्थिक साह्य केले पाहिजे. आपला गाव म्हणजे बोलाचीच कढी आणि बोलाचाच भात. खरं पाहिले तर तो चांगल्या माणसांच्या किराणा दुकानावर होता. थोरांच्या सहवासाने पामराचेही सोने होते म्हणतात. पण सत्यनची साथी चांदीही झाली नाही."

तसे जमा झालेले लोक खुदुखुदु हसू लागले. तसा लव्हाराचा चंपती म्हणाला,

"झाले की राव! सत्यनच्या आयुष्याचे सोणेही झाले आणि चांदीही झाली. एवढी छान सुंदर चांदी सारखी बायको म्हणून हिरोईन मिळाली. अजून काय हवं. वरती चार सुंदर सुंदर लेकरं अगदी बावनकशी सोन्यासारखी."

तसा गणा मास्तर म्हणाला,

"अगदी खरं. शब्दसखीचे प्रदेश नेहमी लयभिंंगर असतात. आता त्याला पायाला भिंगरी बांधूनच फिरावे लागते. कारण लयभिंंगर पावलात नाविन्याचा शोध असतो. हा शोध घेतलाच पाहिजे. शोध प्रतिशोध हा आत्मशोधात असतो. त्यामुळे स्वैराचार हा कधीच अनुकरणीय नसतो. काही असले तरी सत्यनच्या बापावर आता खरी जबाबदारी येऊन पडली आहे. कारण कुटूंब प्रमुख हा घराचा मुख्य कणा असतो. त्याला संपूर्ण कुटूंबाचा डोलारा संभाळावाच लागतो. मानवी जीवनाच्या सिमा परीसिमा ह्या उत्तुंग

असतात. जो देरे हरी पलंगावरी म्हणत कुबड्यावर विसंबला तो संपला. सध्याचा काळ मोठा चमत्कारिक आला आहे. हाच तो कसोटी काळ असतो आणि हा सर्व काळात सर्वश्रेष्ठ असतो. भिकार लोक कधीच श्रीमंत होत नसतात. हे सामान्य माणसाला कळायला हवे. जिथे स्वतःच्या पोटाची खळगी भरणे शक्य नाही. तिथे आंतरधर्मीय आणि आंतरजातीय विवाह लागतोच कशाला? भुत भविष्याच्या कुरणावर फक्त गायी चरत असतात. माणसं नव्हे."

तसा चंपती म्हणाला,

"गरीबी ही जीवन जानिवेची शाळा आहे मास्तर. समृद्ध जीवनाची खरी दिशा दोलायमान नसते. म्हणून जीवनाचा खरा अर्थ श्रीमंती नव्हे; स्वाभिमान आहे. हे तत्व आणि तत्वज्ञान कळायला फार वेळ लागत असतो."

गणा मास्तर म्हणाला,

"कृतज्ञता हा मानवी जीवनाचा अलंकार आहे. हा अलंकार सांभाळत विवेकाची वाटचाल केली तर मनुष्य निश्चितच स्वयंप्रकाशी होतो. पण काही जरी असले तरी या घराण्याला कुठला तरी फार मोठा शाप आहे."

चंपती म्हणाला,

"शाप आणि उश्याप हे मानवी मनाचे खेळ आहेत मास्तर. वेडगळ लोकांचा जीवनक्रम हा अंध असतो. ते नेहमी याच अंधकारात स्व अस्तीत्व शोधत असतात. विश्वासातून विश्वासाची निर्मिती होत असते. हा विश्वास कुठे तरी संपादन करायला हवा. पैसा सर्व कांही नसला तरी सर्वस्व आहे."

म्हणून आज त्यांची चुल बंद आहे. शहाण्याला इशारा काफी असतो. एवढेच नव्हे; तर जी पोलीस आज रोजी शांत दिसत आहे. तिच पोलीस उद्या शांत नसेल. कारण शांत दिसणाऱ्या शांततेत चक्रीवादळाची लय असते. हे लवकरच दिसून येईल."

गणा मास्तर म्हणाला,

"कुबड्यावर आधारलेलं तत्वज्ञान पोकळ असतं चंपती. हे लोक कशाच्या जीवावर एवढी हिंमत करतात, हेच समजत नाही. वास्तविक पाहता फुटकळ ज्ञानावर प्रज्ञेचे दिप तेवत नसतात. आज रोजी संपूर्ण गावगाडा गप्प आहे. कारण मुर्खाच्या नादाला मुखच लागू शकतो. नाही का?"

चंपती म्हणाला,

"मास्तर, साराच्या प्रेमावर संपूर्ण कुटूंबाची श्रद्धा आहे. पण श्रद्धेचा पाया मुळात अंध श्रद्धेवर उभारलेला असतो. हे जो पर्यंत कळत नाही. तो पर्यंत हे असेच चालणार. कारण श्रद्धावान माणसे कधीच वैचारिक नसतात. ते अखुड बुद्धीचेच असतात. अखुड बुद्धीचा माणूस अहंकाराचा दास असतो. बोथट बुद्धीत विचाराची परीपक्वता नसते, म्हणून या बयाचं सध्या तरी बरं आहे."

गणा मास्तर म्हणाला,

"लाजाळूच्या पर्णाची छबी स्त्री लोचनात पहाता येते चंपती आणि हेच लोचन सारा जवळ असतील तर सत्यनच्या जीवनाचे कल्याण झाले म्हणून समज."

चंपती म्हणाला,

"वैचारीकतेत अस्तिकता नसून नास्तिकता असते मास्तर. वैचारिक माणूस नास्तिक असतो. वैचारिक सिद्धांताचे मापदंड फटकळ असतात. ते आता सत्यनला सहन करावं लागेल."

इतक्यात येडे मास्तर आले आणि म्हणाले,

"कुठेही जा. सत्यन आणि सारा शिवाय दुसरा विषयच निघत नाही बुवा."

चंपती हसला आणि म्हणाला,

"बरे आहे की. चर्चे शिवाय चावडीला शोभा नसते. आज रोजी आपल्या गावचे नाव जगाच्या पाठीवर रोशन झाले आहे."

इतक्यात गावातील काही बाया धुणी घेऊन नदीवर जात होत्या. यातील तुळसाला उद्देशून गिरजा म्हणाली,

"तुळसा माय तु पाहिली का नवीन पोरगी?"

तशी तुळसाबाई म्हणाली,

"नाही ये माय. अजून त्या सटवीच तोंडच पाहिलं नाही. पण लयी सुंदर आहे म्हणे माय."

सर्व स्थरात सारा सत्यनच्या प्रेम कहाणीला तोंड फुटले होते. चोहीकडे जोरदार चर्चा सुरू झाली होती आणि पाकिस्तान कडून धमकी सत्र सुरू झाले. साराची मागणी पाकिस्तान सरकारने लाऊन धरली तर दुसरीकडे

पाकिस्तान मधील दहशतवादी संघटनांनी तेथील हिंदू लोकांना त्रास देऊन हिंदुची मंदीरे आणि बायांना त्रास सुरू केला. या बाबत देश पातळीवर चर्चा करून हा प्रश्न शांततेच्या मार्गाने सोडवण्यासाठी बैठक घेऊन सारा दोषी असो किंवा नसो तिला तिच्या पाकिस्तान देशात परत पाठविण्याचा भारत सरकारने निर्णय घेतला आणि ही बाब प्रसिध्दी माध्यमातून सर्वदूर जाऊन पसरली. साराला पाकिस्तानात पाठविण्याचे आदेश संरक्षण आणि गृह मंत्रालय दिल्ली यांनी निर्गमित केले. लगेच आदेशाच्या अमंलबजावणीस प्रारंभ झाला. अनेक प्रसिध्दी माध्यमानी सारा - सत्यनची पळी प्रेम कहाणी चित्रीकरणासह प्रसारित केल्यामुळे संपूर्ण भारत देश आणि पाकिस्तान खडबडून जागा झाला होता. एवढेच नव्हे; तर दस्तूरखुद्द संभाजीनगर मध्ये सुद्धा ही बातमी अनेकांना माहीत नव्हती. पण टेलिव्हिजनच्या माध्यमातून घराघरात पोहचली आणि संपूर्ण शांतीपूरा आणि आसपासच्या खेडे गावातून सत्यनच्या घराकडे लोकांच्या रांगा लागल्या. तोबा गर्दी उसळली. पोलिस प्रशासना समोर ही गर्दी पांगवायची कशी? असा प्रश्न निर्माण झाला. साराला पहाण्यासाठी लोक पहाटे पासूनच गर्दी करू लागले. एकमेकांना धक्काबुक्की करून एकमेकांच्या पुढे कसे जाता येईल याचीच स्पर्धा सुरू झाली. या गर्दीत एक ८० वर्षाचा म्हातारा आणि म्हातारी पासून ते सोळा वर्षांच्या पोरं, पोरी यांची रीघ लागली. साराचे दर्शन घेण्यासाठी लोक दहा दहा तास ताटकळत उभे राहू लागले. सारा चिंताग्रस्त होऊन एक दिवस सत्यनला काळजीच्या सुरात म्हणाली,

"सत्यन, आपल्या आयुष्याचे खरंच काय होणार रे! करायला गेलो गणपती झाले माकड. असे झाले तर खरंच मला किती किती भीती वाटते रे! प्रितीचा मार्ग इतका खडतर असेल? असे स्वप्नातही वाटले नव्हते. काही का असेना पण मी आले आणि क्षणात नदी सागराला मिळाली. हे खरे असले तरी सागराचे पात्र अथांग आहे. या सागर लाटात आपल्या प्रितीची नौका हेलकावू नये म्हणजे झालं. मला वाटलं होतं सागर लाटा गंधसुगंध घेऊन आलेल्या असतील. पण इथे तर नेमके उलटेच आहे."

सत्यन म्हणाला,

"सारा, जीवन एक सुगंधी सुंदर इतर कुपी आहे. ते पहा तुझ्या मुखचंद्रम्यातून प्रितीच्या हजारो चांदण्या लखलखीत होऊन बाहेर पडत

आहेत. किती किती सुंदर आणि मोहक दिसतात गं ह्या चांदण्या. एखाद्या पुणवेच्या टिपूर चांदणं चुन्या सारख्या. प्रेम म्हणजे नभगणाच्या चमचमत्या तारका, प्रेम म्हणजे उषा आणि निशाही. नाही का?"

सारा श्वास रोखत म्हणाली,

"प्रिती ती हिच का? छे! प्रितीचे चांदणे शिंपीत रात्र आलीच नाही अजून. त्या तारका नसून मदनाच्या बाहुल्या आहेत त्या, फसव्या बाहुल्या. याच तर प्रेमी युगुलाचा जीव घेतात. त्याच तर कशा डंख मारताहेत मला. केंव्हा केंव्हा प्रेम हे भयंकर ठरत असेल. सत्यन, प्रेम म्हणजे खरंच काय असते रे! प्रेमाची इतकी दैन्यनीय शोभा होत असेल तर प्रेम हे पवित्र नसून अपवित्र आहे. असेच म्हटले पाहिजे. खरंच हे जग, ही पृथ्वी, हे विश्व किती किती स्वार्थी आणि लंपट आहे रे! मुकुलीकेचे यौवन सुध्दा प्रिती प्रिती म्हणूनच दम सोडले असेल. मुकुलिका आणि मी! खरंच मी कोण आहे? आंबा, आंबालीका, मुकुलिका का अजून कोण? त्यांची जशी वाताहत झाली तशीच माझी तर होणार नाही ना रे? या निर्दयी जगात प्रिती अधुरी आहे. आता तर कुठे संकटाची सुरुवात झाली आहे. ही मालिका कुठे पर्यंत जाईल आणि शेवट काय होईल? हे काहीच सांगता येत नाही. कदाचित यात माझे काही बरे वाईट झाले तर या चार निष्पाप चिमणं जीवांचे काय होणार? कोण आहे या अश्राप जीवाला वाली? खाली धरती आणि वर आकाश. अद्याप खरा हिमालय आणि मेरुमांदार पर्वत तर पुढेच आहे. आपल्या नशिवात प्रितीचे सहस्रदल कमल उगवणारच नव्हते का? त्या अगोदरच आपले काही तरी बरे वाईट होऊन जाईल. खरंच असे घडले तर निरपेक्ष प्रेम करताना स्व धर्माशी आणि स्व राष्ट्राशी प्रतारणा करायला नको होते मी. एक चुक करत करत कितीतरी चुका होऊन गेल्या माझ्या कडून. त्यामुळे आता माझे सर्वमार्ग बंद झाले आहेत. कुठेही जा पळसाला पाने तिनच. पुढे आड मागे विहीर. अर्थातच मृत्यू... मृत्यू... मृत्यू... एका प्रियशीचा मृत्यू. तो ही आनाथ मृत्यू."

सत्यन हळूवार म्हणाला,

"सारा! जे आज फुले उमलतात ना. ते उद्या कोमेजून जातात. हा सृष्टीचा नियमच आहे. पण आपण किती दुबळे आहोत. नाही का? पुढ्यात काय वाढून ठेवलंय, हे अद्याप स्पष्ट व्हायचे राहिले असताना सुद्धा हा इतका

पराकोटीचा विचार का आणि कशासाठी करायचा? असेल ते दिसेल. नाही म्हटले तरी माणूस एक दिवस मृत्यू पावतोच ना. खरंच तू किती मुग्ध आणि तितकीच अल्लड आहेस गं. मला वाटलं होतं भारतीय स्त्री आणि पाकिस्तानी स्त्री यात जमीन आस्मानचा फरक असेल? पण छे! फरक तर मुळीच दिसत नाही. इथून तिथून सर्व स्त्रिया सारख्याच. नाही का? सारा, असे टोकाचे विचार करू नकोस. थोडा धीर धर. घोडा मैदान अद्याप पुढेच आहे. आपली प्रिती म्हणजे छिचोर नाही. ते एक नाजूक गुलाब पाकळी आहे. मुळातच निरागस आहे. त्यामुळे येणाऱ्या प्रत्येक बाबीचे आपण दोघे मिळून सहर्ष स्वागत करू. हाय खाऊ नकोस. धीर धर. आयुष्यात धीर हा अत्यंत महत्त्वाचा असतो. तु अशी घाबरून गेलीस तर मीही कोलमडून पडेल आणि आपल्या प्रितीच्या समिधा हाकनाक पडतील. आपण दोघे मिळून येणाऱ्या संकटाचा सामना करून त्यावर मात करू. त्यासाठी तुला खंबीर व्हायला हवं."

सारा म्हणाली,

"पण मी म्हणते सत्यन, सुर्यापुढे काजव्यानी जास्त फडफड करू नये रे! कारण सूर्य हा सूर्यच असतो आणि काजवा हा काजवाच असतो. धरेवरच्या पणतीने सुद्धा चांदणी होण्याची हाव धरू नये. ती साधा चांदणं चुरा सुद्धा होऊ शकत नाही. जास्तीचा प्रयत्न केला तर हात भाजून पोळून निघतात. म्हणून मला येणाऱ्या प्रत्येक क्षणाची काळजी वाटते रे!"

सत्यन म्हणाला,

"सारा, प्रिती ही एका हृदयातून दुसऱ्या हृदयात वहाणारी एक समर्पित नदी आहे. म्हणून ती निरपेक्ष आहे. तु जीवन मरणातले अंतर अवलोकन कर. संघर्षा शिवाय मानवी जीवन अधुरे आहे."

सारा खेद व्यक्त करीत म्हणाली,

"सत्यन, माझे मन अनंत अनंत लाटावर स्वार होऊन गंधसुगंध उधळीत आले होते रे! पण प्रितीची मृगया याच लाटा करीत असतील याची साधी जाणीवही झाली नव्हती रे! माझे प्रेम सुंदर, पवित्र, निष्पाप आणि उदात्त आहे रे! पण ह्या जगाला कसे सांगणार? सुंदर आणि पवित्र प्रेमाची समिधा मीच देत निघाले असून आज मी त्या पवित्र आत्म्याची मारेकरी ठरत आहे. याचे मला खूप खूप वाईट वाटते. जीवन एक संग्राम आहे आणि त्यातला संघर्ष हा आनंद आहे. हे जाणते मी! पण मानवी जीवन जानिवेतले हे प्रितीचे

नाटक इतके निरस, भकास आणि कठोर असेल असे कधीच वाटले नव्हते. पण आज ते साक्षीभूत होऊन माझ्या पुढ्यात आले आहे. प्रितीला कधीही धोका होत नसतो असे मी कुठल्या तरी पुस्तकात वाचले होते. म्हणून हा सारा सायास केला होता. अन्यथा हे पाऊल मी उचललेच नसते. मला वाटलं होतं ग्रंथ हे ज्ञानाचे भांडार आहेत आणि त्यावर मी विसंबून राहिले. आज रोजी समजले ग्रंथ हे गबाळग्रंथी असतात. मेला त्या पुस्तकांचा लेखक मुळातच अनपड असला पाहिजे. किती खोटी विधाने करतात, हे बिनडोक विचाराचे लेखक लोक! पण प्रितीला धोका कशाचाच नाही, याच जानिवेतून मी हे धाडस केले होते. पण आज रोजी ते अंगलट आले आहे. आता मावळत्या सूर्याची सोनेरी किरणे जवळ जवळ येत आसल्या सारखे वाटत आहे. याचा अर्थ माझ्या अखेरच्या प्रवासाला प्रारंभ झाला आहे. माझा केशकलाप किती किती सुंदर होता, डोळे घारे पण बोलके होते. पण आता हे सारं सारं कुणाच्याही कामाला येणार नाही. माझं सौंदर्य, माझा केशकलाप आणि नेत्र मिटून जायची घटिका आता पावला पावलाने जवळ येत आहे. माझं एकुणच रुपसौंदर्य हे कुणाच्याच कामाला आले नाही. याचा अर्थ हा केशसंभार शापीत होता की काय? माझे जरतारी नेत्रमंडल आणि आता पुढ्यात दत्त म्हणून येऊ घातलेला मृत्यू... अज्ञात मृत्यू... छे! अज्ञात नव्हे; एक अनामिक आणि अकस्मात आलेला अतिथी मृत्यू. तितकाच सत्य असलेला पण... भितीदायक मृत्यू..."

चौथा दिवस उजाडला होता. सकाळी सकाळी पोलीस अधिकाऱ्यांची गाडी आली. त्यांच्या सोबत मिडीया पत्रकाराचा जथ्याच्या जथ्या आला. त्यांना पाहून साराच्या काळजात धस्स केले. तशी सारा म्हणाली,

"सत्यन! पुन्हा पोलीस आले. मी तर या चौकशीला कंटाळून गेले आहे. ते पहा. आपल्याकडेच येत आहेत. रोज उठून या लोकांना तोंड देण्यापेक्षा एखाद्या विहीरीत जीव दिलेला बरा."

सत्यन म्हणाला,

"तुझ्या तोंडी आत्महत्येची भाषा शोभत नाही सारा. ठिक आहे. तु काहीच बोलू नको. आज मीच चौकशीला सामोरे जातो."

तसा सारा सत्यनच्या तोंडावर हात ठेवत म्हणाली,

"तु काहीच बोलू नकोस. तुझी तब्येत आधीच चांगली नाही. वरती धसकी खाऊन आजारी पडशील. मला कुठल्याही परिस्थितीत तु हवा आहेस आणि तोही चांगला. मी असताना तु कशा कशाची काळजी करू नकोस. जीवात जीव असे पर्यंत या लोकांचा सामना करण्यास मी समर्थ आहे. फक्त तु माझ्या पाठीशी एखाद्या भक्कम बुरजा सारखा उभा रहा."

इतक्यात पोलीस बुटांचे खडखड पावलं वाजवत आत आले आणि आम्हाला गाडीत बसवून घेऊन गेले. कुठे घेऊन जात आहेत? का घेऊन जात आहेत? किती दिवसांसाठी घेऊन जात आहेत. हे काहीच माहीत नव्हतं. हे रोजचंच झालं होतं. त्यामुळे हा सर्व प्रकार अंगवळणी पडला होता. रोजचंच मडं त्याला कोण रडं. ही म्हण आमचा पिछा सोडत नव्हती. गाडी एखाद्या डोंगर रस्त्याच्या मार्गाने जात होती. एवढं मात्र खरं. इतक्यात पोलीस अधिकारी म्हणाले,

"सारा!"

सारा अजीजीच्या सुरात म्हणाली,

"जी साब!"

पोलिस अधिकारी म्हणाला,

"आपण दौलताबाद येथे आलो आहोत. इथे दौलताबादचा किल्ला, भद्रा मारोती, वेरूळ आणि अजिंठ्याच्या लेण्या आहेत. याशिवाय औरंगजेब बादशहाची कबर आहे. तुझी अखेरची इच्छा सांग. या पैकी तुला काय पहायला आवडेल. औरंगजेब बादशहाची कबर पहाण्यासाठी गेलो तर एका मोठ्या राजांचे दर्शन घेता येईल."

सारा आश्चर्य चकित होऊन म्हणाली,

"सर अखेरची इच्छा का म्हणालात? सुळावर चढवण्यापुर्वी गुन्हेगारांची इच्छा पूर्ण करीत असतात. आम्ही असा कोणता गुन्हा केला आहे की, आम्हास सुळावर चढवणार आहात?"

पोलिस अधिकारी हसला आणि म्हणाला,

"इथे कोणीच कुणाला सुळावर चढवणार नाही. निश्चित रहा. बोलता बोलता तसा शब्द गेला असेल कदाचीत. पण मला हे म्हणायचं होतं की, तुझ्या इच्छे प्रमाणे भेट देऊ. हा निसर्गरम्य परिसर पाहिला की, काही

तुमच्या चाचण्या होणार आहेत. त्या कुठल्याच दडपणाखाली होऊ नयेत. म्हणून हा सारा सायास."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"आता बरं वाटलं सर. नाही तर खरंच मी दडपणाखाली आले होते आणि वरती आपण म्हणता औरंगजेब मोठा राजा होता. त्याचे दर्शन होईल. पण सर, औरंगजेब हिंदुस्थानचा सर्वात शेवटचा मोठा आणि बलाढ्य राजा होता हे मान्य. त्याच्या सारखा धुर्त, मुत्सद्दी राजा झाला नाही. हे सुद्धा मान्य पण दर्शन घेण्या इतका तो मोठा राजा मुळीच नव्हता. मला मोठ्या राजांचे दर्शन घडवायचे असेल तर रायगडावर घेऊन चला. मी छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या समोर निश्चितच आदराने नतमस्तक होईन. आमचे छत्रपती शिवाजी महाराज सुद्धा राजे होते. आहेत आणि या पुढेही रहातील. पण आपल्या सारख्या सामान्य लोकांनी त्यांना महाराज ही उपाधी बहाल केली. कारण राजे असून संतांच्या तुलनेत कुठेच कमी नव्हते. मग या मांदियाळीत औरंगजेबाला कसे बसवणार? आपण असं करू भद्रा मारोती, वेरुळ, अजिंठा, औरंगजेब बादशहांची समाधी आणि दौलताबादचा किल्ला पहाण्या ऐवजी देवगिरीच्या यादवांचा किल्ला पाहू. कारण हिंदुस्थानच्या भूमीला हाच किल्ला सतत स्वाभिमान शिकवेल."

पोलिस अधिकारी हसला आणि म्हणाला,

"सारा! धन्य आहे तुझ्या बौद्धिक कसोटीची. तु फक्त पाचवी पर्यंत शिक्षण घेऊन एवढा अभ्यास कुठे आणि कसा केलास?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"सर, मी अभ्यासच केला नाही. हे सारं मला परिस्थितीने शिकवले आहे. कदाचित मी पाकिस्तान मध्ये जन्मले नसते तर मला हे शिकताच आलं नसतं. पाकिस्तान मध्ये आजही कायदा नाही. कायद्याचा धाक आणि वचक नाही. केवळ अराजकता आहे. म्हणून मी अनेक देशांचा आणि महापुरुषांचा देवा धर्मासह नेट द्वारे गुगल सर्च करून अभ्यास केला आहे.

एवढेच नव्हे; तर भारतात येण्यासाठी भारताची सरहद्द आणि सुरक्षा व्यवस्था या बाबत सुद्धा मी अगदी बारीक सारीक तपशीलांचा अभ्यास केला आहे. कारण मला कोणत्याही परिस्थितीत भारतात यायचे होते आणि भारतात येण्यासाठी पाकिस्तान फार कमी लोकांना परवानगी देतं.

अशा परिस्थितीत मला कडेकोट सिमा छेद करून यायचे होते. मी हे सर्व सर्व खरं सांगितलं तरी भारतातील कोणतीच व्यक्ती माझ्यावर विश्वास ठेवायला तयार नाही. मी माझ्या संपूर्ण विवेकवादी बुद्धीचा वापर करून अभ्यास करीत असते."

गाडी पहिल्या प्रथम भद्रा मारोती मंदीरा जवळ गेली. पोलिस अधिकारी, कर्मचारी आणि सत्यन मारुतीच्या मुर्ती जवळ जाऊन दर्शन घेतले. सारा मात्र बाहेरूनच हात जोडून दर्शन घेतली. तसा सत्यन म्हणाला,

"अगं सारा, मुर्तीजवळ ये ना."

सारा हसली आणि म्हणाली,

"नको नको. इथूनच हात जोडले मी!"

पुन्हा सर्वजण गाडीत येऊन बसले. गाडी अजिंठ्याच्या दिशेने धाऊ लागली. सत्यन हा एखाद्या गबाळ ग्रंथी सारखा ठुम बसून होता. सुख कळसनं का दुख कळसनं. पण पोलीसाचं मात्र उठसनं की खुपसनं सुरू झालचं होतं. पण या वेळचे पोलीस अधिकारी सज्जन आणि कर्तव्य दक्ष होते. तसे पोलिस अधिकारी म्हणाले,

"सारा, तु मारोती जवळ येऊन दर्शन न घेता दुरुनच का घेतलीस? तुला हनुमंताचे दर्शन आवडत नाही का?"

सारा म्हणाली,

"सर, मी हिंदुंच्या देवदेवस्थानाचा अभ्यास सुध्दा केला आहे. मारोती हे शौर्याचं प्रतिक असून तो ब्रम्हचारी आहे. वयात आलेल्या मुलीने स्पर्श करू नये. अशी हिंदू धर्मातील लोकांची धारणा आहे."

पोलिस अधिकारी हसले आणि म्हणाले,

"सारा, तुझ्या कडून हिंदुची देवदेवस्थाने आणि इतिहास आम्ही हिंदू लोकांनी शिकायला हवे. नाही का?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"मुळात या हिंदुस्थानच्या भूमीवर मुस्लिम नाही आहेत. जो काही आहे तो पुर्व आश्रमीचा हिंदुच आहे. यास जबाबदार सुध्दा हे हिंदू लोकच आहेत. कारण हिंदू मध्ये अनेक जाती, पोट जाती आहेत. त्यामुळे इतर जातींच्या लोकांना सन्मानाने वागणूक दिली गेली नाही. त्यामुळे मोठ्या प्रमाणात लोक हिंदू धर्मातून बाहेर पडले आणि मुस्लिम झाले तर काही लोक

सत्ता आणि मत्ता यास बळी पडून बाहेर झाले तर अत्यंत अल्प असे जीवाच्या भितीने मुस्लिम झाले. वास्तविक पाहता या भुमीत पहिला मुस्लीम महंमद बिन कासीम हा ७०० मध्ये आला. त्यापुर्वी ही भुमी मुलनिवासी हिंदुचीच होती. हिंदू धर्माला हे खिंडार पडतच गेले. पुढे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी तर खुप मोठा समाज घेऊन हिंदू धर्मातून बाहेर पडले. आज रोजी हिंदू ऱ्हास होण्याच्या मार्गावर आहे. वास्तविक पाहता मी हे बोलायला नको आहे. पण मी आता हिंदू झाले आहे आणि हे सत्य कोणीतरी बोलायला हवे."

गाडी अजिंठा येथे जाऊन पोंहचली. अजिंठा येथील नयनमनोहर शिल्पकला पाहून गाडी वेरूळकडे धाऊ लागली. पोलिस अधिकारी सत्यनला उद्देशून म्हणाले,

"सत्यन! तु कोण कोणत्या विषयाचा अभ्यास केलास?"

सत्यन फक्त गालातल्या गालात गोड हसला. एखादा लप्सुस झिंगुरास लडका असल्या सारखा आणि लाजत लाजतच म्हणाला,

"साहेब, मी कोणताच अभ्यास केला नाही. म्हणून तर हुशार बायको केली आहे."

सारा म्हणाली,

"सर, सत्यन भोळा आहे. त्याला काहीही अवगत नाही. नाही म्हटले तरी भारतातील शासन व्यवस्था चांगली असल्याने इथल्या लोकांचं जमून जातं. हाच जर पाकिस्तानात असता तर याचीही कबर तिथेच दिसली असती."

पोलिस अधिकारी हसले आणि म्हणाले,

"हे पहा सारा. आता आपण वेरूळच्या जवळ जवळ येऊन पोहोचलो आहोत. वेरूळ आणि किल्ला पाहिला की, तुमची चाचणी होईल. जर खरचं तु गुप्तहेर असशील तर आताच सांग. म्हणजे चाचणी घेण्याचा प्रश्नच उद्भवणार नाही. तुला फक्त भारतीय कैद होईल. पण तु जर गुप्तहेर नसशील तर चाचणीला सामोरे जा. परंतु यात एक धोका आहे."

सारा काळजीच्या सुरात म्हणाली,

"कोणता धोका?"

पोलिस अधिकारी म्हणाला,

"समज तु गुप्तहेर नाही आहेस हे सिध्द झालं तर तुला परत पाकिस्तान मध्ये जावे लागेल."

सारा म्हणाली,

"पण सर! मी गुप्तहेर नसताना गुप्तहेर आहे म्हणून खोटं कसं सांगू? असला धोका निर्माण होऊ शकतो म्हणून मी अगोदरच महामहीम राष्ट्रपती महोद्या यांना भारतीय नागरिकत्व मिळणे बाबत विनंती केली आहे."

इतक्यात वेरुळ आले. सर्वांनी वेरुळ येथील शिल्पसौंदर्य मनमुराद पाहून घेतले आणि गाडी किल्ल्याकडे धाऊ लागली. आकाशाला भिडलेला किल्ला दुरुनच दृष्टीपथात पडला. सर्वजण किल्या जवळ जाऊन बाहेरुनच किल्ला पाहून घेतला. नंतर थोडा वेळ आत जाऊन किल्ल्याचे अमित मनोहर सौंदर्य पाहून किल्ल्या खाली उतरले. तशी सारा म्हणाली,

"सर, औरंगजेब बादशहाची समाधी कुठे आहे?"

सर्वजण बादशहा औरंगजेब यांच्या समाधीकडे मार्गस्थ झाले. एका हिरव्यागार झाडा जवळ बादशहा औरंगजेब यांची ऐसपैस अशी भली मोठी समाधी पसरली होती. काही अंतरावर त्याच्या दोन मुलांच्या समाध्या होत्या. मुख्य समाध औरंगजेब बादशहाची होती. समाधीवर फुले अंथरली गेली होती. समाधी जवळ एक आंधळा फकिर औरंगजेबाची त्रोटक माहिती देऊन पैसे मागत होता. सर्वांनी काही अंतर राखून समाधी पाहून घेतली आणि परत फिरले. गाडी संभाजीनगरकडे मार्गस्थ झाली. पुन्हा सारा म्हणाली,

"सर, आंधळ दळतय कुत्र पिठं खातय अशी पध्दत या मोगल राज्यकर्त्यांची होती. अखेर समाधी जवळ सुध्दा आंधळच. किती योगायोग म्हणायचा हा."

गाडीतील सर्वजण खो.. खो.. हसले. आता मात्र पोलिस कर्मचारी कुतुहलाने साराकडे पहात होते. संभाजीनगर मध्ये गाडी एका प्रयोगशाळे जवळ आली. सर्वजण गाडीतून खाली उतरले. ज्या ठिकाणी चाचणी घेण्याची व्यवस्था केली होती. त्या रुम मध्ये प्रवेश झाला. आतुन संपूर्ण रुम काळ्या रंगाने रंगवलेली होती. दोन तीन टेबल लाऊन संगणक व इतर मशिनस, उपकरणे मांडून ठेवले होते. आत जाताच सत्यन आणि साराची वैद्यकीय तपासणी केली. यात उच्च रक्तदाब, कमी रक्तदाब आणि हृदयाचे पल्स परीक्षा करून उत्तेजक पेय म्हणून चहा पिण्यास दिले. थोड्या वेळा नंतर पुन्हा

एकदा वैद्यकीय तपासणी करून एक सोडियम फिंटासाल नावाचे इंजेक्शन दिले गेले. या इंजेक्शनमुळे मनुष्याला गुंगी येते. अगदी तो पाच सहा तास निवांत झोप घेऊ शकतो. कारण या इंजेक्शनमुळे ग्लानी येते. अर्थातच संमोहन म्हटले तरी चालेल. तसे डॉक्टर म्हणाले,

"हे पहा. तुमची पोलीस प्रशासनाच्या वतीने ब्रेन मॉपिंग टेस्ट आणि नार्को अनालिसीस टेस्ट घेण्यात येणार आहे. त्यामुळे तुम्हाला हे जे इंजेक्शन दिले गेले आहे. ते तुम्हाला अगदी शांत ठेवील. डोक्यावर कुठलेही प्रेशर येणार नाही. या इंजेक्शनचा कुठलाही विपरीत परीनाम तुमच्या शरीरावर होणार नाही. फक्त झोप येईल. यामुळे मनुष्य अगदी पाच सहा तास शांत झोपू शकतो. खरी झोप ही फक्त दोन तास राहिल. त्यामुळे घाबरण्याचे काहीएक कारण नाही. या दरम्यान तुम्हाला जागे करून काही प्रश्न विचारले जातील. त्या त्या प्रश्नांची उत्तरे अगदी शांत चित्ताने न घाबरता द्यायची आहेत."

सत्यन आणि सारा या दोघांनीही एकाच वेळी "हो" असे म्हटले. या दोघांना स्वतंत्र पलंगावर झोपण्याची व्यवस्था केली होती. त्या ठिकाणी हे दोघेही जाऊन आराम करू लागले. काही वेळातच या दोघांनाही झोप लागली. या दोघांच्याही उशाला एक मशीन ठेवून एक विशिष्ट यंत्र डोक्याला लावल्या गेले. काही यंत्र दोन्ही हाताला, छातीला आणि डोळ्या जवळ लावल्या गेले. हे सर्व उपकरणे संगणकाला जोडल्या गेली. ज्या ठिकाणी तपासणी होत होती. ती रुम प्रशस्त होती. या रुमला काचेचा दरवाजा बसवला होता. त्यामुळे बाहेरून स्पष्ट दिसत होते. पण बाहेर काहीच ऐकू येत नव्हते. सत्यनच्या दोन्ही मनगटा जवळ दोन वायरचे चिमटे लावले. दुसरा चिमटा मानेवर लाऊन तिसरा व चौथा चिमटा दोन्ही काना जवळ लावण्यात आला तर काही उपकरणे दोन्ही हाताला, डोळ्या जवळ आणि एक हुकवजा असलेले लहान यंत्र सत्यनच्या डाव्या छातीवर चिपकवले. डॉक्टरांनी टेटेस्कोप लाऊन हृदयाची स्पंदन मोजण्याची सिध्दता केली आणि संगणक ऑपरेटर यांनी संगणक रण केले. तसे उपकरणे आणि तपासणी यंत्र ही कार्यान्वीत होऊन शरीरातील नसा, मेंदूला रक्तपुरवठा करणाऱ्या नसा ताब्यात घेऊन बुद्धीचे संशोधन करण्यास समर्थ झाले. तसा पुढे बसलेला एक अधिकारी सत्यनला हलवून जागी केले आणि म्हणाला,

"सत्यन, तुझे खरे नाव काय आहे?"

सत्यन म्हणाला,
"नाव म्हणजे काय?"

अधिकारी म्हणाला,
"अरे, तुझे नाव सांग."

सत्यन हळू आवाजात म्हणाला,
"सत्यन."

अधिकारी म्हणाला,

"सारा ही तुझी बायको आहे. असे सांगण्यासाठी किती पैसे दिले आहेत?"

सत्यन म्हणाला,

"बायको नाही, आम्ही पब्जी प्रेम मॅरेज केले आहे. अजून पैसे कुणीही दिले नाहीत. किती मिळतात पैसे?"

अधिकारी म्हणाला,

"अरे बाबा, पैसे मिळत नाहीत. पण खोटं खोटं सांगण्यासाठी कुणी पैसे दिले आहेत का? दिले असतील तर तसे सांग. कारण आपले सरकार दाम दुप्पट पैसे देईल."

सत्यन म्हणाला,

"मायीच बा साहेब, कुणी खडकू सुध्दा दिला नाही. मिळत असतील तर तेवढे द्यायची व्यवस्था करा. आपले लाख लाख उपकार होतील."

अधिकारी म्हणाला,

"ठिक आहे. तु साराला किती दिवसा पासून ओळखतो आहेस?"

सत्यन म्हणाला,

"दिवसा पासून नाही. वर्षा पासून म्हणा."

अधिकारी म्हणाला,

"हो तेच तेच. किती वर्षा पासून ओळखतोस?"

सत्यन म्हणाला,

"तीन वर्षा पासून."

अधिकारी म्हणाला,

"सारा, कुणाकुणाला फोन लावते आणि फोनवर काय काय बोलते? या बाबत काही माहिती आहे का तुला?"

सत्यन पुन्हा गोड आवाजात म्हणाला,

"माझ्या शिवाय कुणालाच फोन करत नाही. कारण इथं तिच्या ओळखीचे कोणीच नाहीत. आता इथून हळूहळू ओळखी होतील."

अधिकारी म्हणाला,

"सारा गुप्तहेर आहे, असे तुला वाटते का?"

सत्यन म्हणाला,

"बापरे! गुप्तहेर आणि सारा. तुम्हाला हे कुणी सांगितलं?"

अधिकारी म्हणाला,

"मला कुणीही सांगितलं नाही. तुला काय वाटतं?"

सत्यन म्हणाला,

"मला माझी बायको आहे असं वाटतं."

अधिकारी म्हणाला,

"अरे बाबा गुप्तहेर आहे का?"

सत्यन म्हणाला,

"नाही साहेब, लोक काहीही म्हणत निघाले आहेत. मला वाटतं लोकांचे मानसिक संतुलन बिघडले आहे. आमची तपासणी करण्यापेक्षा या लोकांची तपासणी केली असती तर किती बरे झाले असते. कदाचित बाप बिचारे माणसिक आजारातून मुक्त झाले असते. नाही का?"

तपासणी करणारा अधिकारी हसला आणि म्हणाला,

"सत्यन, आता कसं वाटतं?"

सत्यन म्हणाला,

"गोड गोड वाटतं. पण... आता काहीच वाटत नाही फक्त झोप आल्या सारखी वाटते."

अधिकारी म्हणाला,

"ठिक आहे. झोपी जा."

सत्यन पुन्हा झोपी गेला. या तपासणीच्या वेळी संगणकावर काय काय अहवाल आला आहे. या बाबत सूक्ष्म तपासणी करण्यात आली. सत्यनने जी काही माहिती सांगितली होती. ती सर्व माहिती यथायोग्य सांगितली होती. यात कुठलीही माहिती खोटेरडी नव्हती. त्यामुळे संगणकावर कुठलाही धोक्याचा लालरंग दाखवला नव्हता. त्यामुळे सत्येनची

ब्रेन मॅपिंग टेस्ट आणि नार्को अनालिसीस टेस्ट योग्य आली होती. आता हिच टेस्ट साराची घ्यायची होती. टेस्ट बाबत सर्व सिद्धता करून संगणकावर लक्ष केंद्रित करण्यासाठी नजरबंद सात अधिकाऱ्यांची नेमणूक केली होती. सातही अधिकारी डोळ्यांची पापणपाती हलू न देता संगणकावर आणि सारावर एकटक लक्ष केंद्रित करून सज्ज बैठक घेतली. तसे साराच्या डोक्याला, मानेकडून केससांभारात, दोन्ही हाताला, छातीला, डोळ्याजवळ सर्व यंत्र लाऊन सदर यंत्र योग्य पध्दतीने बसवले गेले आहेत का नाहीत. या बाबत पुन्हा पुन्हा खात्री करण्यात आली. सर्व यंत्र अगदी व्यवस्थित बसले होते आणि साराला हलवून जागं करण्यात आलं. संगणक ऑपरेटरने संगणक रण केले. तसे यंत्र शरीरातील आणि मेंदूला रक्तपुरवठा करणाऱ्या नसा यंत्राधीन झाल्या. आता बुद्धीचे संशोधन करण्यास यंत्राचा प्रारंभ झाला. तसा अधिकारी म्हणाला,

"सारा, तुझे पहिले नाव काय?"

सारा म्हणाली,

"मतलब?"

अधिकारी म्हणाला,

"मतलब नाही. पाकिस्तान मधील तुझे मुळ नाव काय?"

सारा म्हणाली,

"सारा महंमद."

अधिकारी दरडावून म्हणाला,

"खरं खरं नाव सांग? संगणक खोट आहे म्हणून सांगतो आहे."

सारा म्हणाली,

"सर माझं नाव साराच आहे. या नावा शिवाय मला दुसरे टोपण नाव नाही आहे."

अधिकारी म्हणाला,

"नाही का आहे? दोन्ही पैकी एकच सांग."

सारा म्हणाली,

"सर माझे नाव साराच आहे."

अधिकारी म्हणाला,

"ठिक आहे. तुला सैन्यातला किती वर्षांचा अनुभव आहे?"

सारा म्हणाली,

"मतलब?"

अधिकारी म्हणाला,

"तुझी सैन्य दलात किती वर्ष नोकरी झाली?"

सारा म्हणाली,

"मला कोणतीही नोकरी नाही सर."

अधिकारी म्हणाला,

"ठिक आहे पण गुप्तहेर म्हणून किती वर्षांचा अनुभव आहे?"

सारा म्हणाली,

"सर मी गुप्तहेर वगैरे काहीच नाही. मी एक सर्व साधारण महिला आहे."

अधिकारी म्हणाला,

"तुझे खरे प्रेम सत्यनवर नसून दुसऱ्यावरच आहे, हे खरे आहे काय?"

सारा म्हणाली,

"माझे प्रेम फक्त सत्यनवर आहे सर. दुसरा कोणीच माझ्या आयुष्यात आला नाही."

अधिकारी म्हणाला,

"तु पाकिस्तान सोडण्याचे खरे कारण सांगू शकशील काय?"

"होय सर, मुख्य कारण म्हणजे पाकिस्तान मध्ये सर्व सामान्य लोकांचे रहाणे मुष्कील होऊन गेले आहे. शिवाय महागाईचा भडका उडाला आहे. माझा पती केवळ नामधारी आहे. आज पर्यंत त्याने मला तीन वेळा तलाक देऊन माझा अपमान केला आहे. एवढेच नव्हे तर पाकिस्तान मध्ये स्त्रियांना खुपचं खालच्या दर्जाची वागणूक देऊन तिचा छळ केला जातो. इंग्रज गेले आणि आपण मुक्त झालो. त्यासोबत पाकिस्तान स्वतंत्र झाला. चोहीकडे स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता हा भाव रुजला. पण पाकिस्तान या पासून कोसो दूर आहे. पाकिस्तानची माणसिकता परिवर्तनवादी नसून दहशतवादी आहे."

अधिकारी म्हणाला,

"तुझे शिक्षण पाचवी पर्यंत झाले असून तू इंग्रजी वगैरे भाषा कशी काय अवगत केलीस?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"ही माझ्या जीवनाची फार मोठी शोकांतिका आहे. मी इंग्रजी वगैरे अवगत केली नाही. ती आपोआप आली. नाही म्हटले तरी पाकिस्तान मध्ये हिंदी, उर्दू आणि इंग्रजी भाषा बोलल्या जाते. इंग्रजीचे शब्द समजातूनच हळूहळू कळत गेले. असे असले तरी पाकिस्तान मधील हेकेखोर वृत्तीच्या विरुद्ध माझे मन बंड करून उठले. त्यामुळे मी संघर्षासाठी तयार झाले. यातूनच मी जिद्दीला पेटले. चिकाटी आणि परिश्रम घेऊन चांगल्या मानवतावादी राष्ट्रांचा शोध घेऊ लागले. त्यामुळे इंग्रजीचा संपर्क वाढत गेला. आज रोजी जी काही इंग्रजी बोलते ते केवळ माझा आत्मविश्वास आहे. याच मेहनतीच्या आणि आत्मविश्वासाच्या बळावर भारत देशाचा शोध लागला आणि मी भारतात आले."

अधिकारी म्हणाला,

"भारतात तु सत्यनच्या प्रेमा खातर आली आहेस का पाकिस्तान मधील सामाजिक परिस्थिती आणि महागाई या बाबीला कंटाळून आली आहेस?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"खरे तर माझ्या पुढे माझे लहान लहान चार जीव दिसत होते. त्यांचे भवितव्य दिसत होते आणि माझी वारंवार होणारी हेळसांड दिसत होती. यातून बाहेर पडण्यासाठी मुक्तीचा मार्ग शोधत होते. या प्रक्रियेत असतानाच सत्यनची ओळख झाली आणि मी त्याच्या प्रेमात पडले."

अधिकारी हसला आणि म्हणाला,

"पण तू भारतात येण्यासाठी गैर मार्गाचा अवलंब केला आहेस. या बाबत काहीच वाटत नाही का?"

सारा गंभीर झाली आणि विचार करून म्हणाली,

"निश्चितच पश्चाताप होतो आहे सर पण अनेक वेळा विजा मिळवण्याचा प्रयत्न केला. पण विजा काही मिळाला नाही. शेवटी ना विलाज म्हणून यावेच लागले."

अधिकारी म्हणाला,

"भारत पाकिस्तान संबंध तानले गेले असताना भारतात येण्याचे तू जे धाडस केले आहे. या बाबत भिती नाही वाटली?"

सारा गंभीर होऊन म्हणाली,

"मुळीच नाही सर! माणूस परक्या भूमीत जाताना विचार करतो. स्वतःच्या भूमीची कसली भिती?"

अधिकारी हसला आणि म्हणाला,

"तु पाकिस्तानची आणि हा हिंदूस्थान. ही भूमी तुझी कशी होईल?"

सारा म्हणाली,

"सर, ही भूमी माझीच आहे. मी या भूमीची भूमीकन्या आहे. मी भारत पाकिस्तान मान्य करीत नाही. मला मान्य आहे अखंड भारत! माझ्या वाडवडीलाचा पुर्वीचा हिंदूस्थान. दोन सख्खे भाऊ अलग झाले म्हणजे काय? चुली झाल्या दोन तुम्ही आम्ही कोण? असे कसे म्हणता येईल. आजही एक सख्खा भाऊ हिंदूस्थान मध्ये रहातो तर त्याचाच दुसरा सख्खा भाऊ पाकिस्तान मध्ये रहातो. या दोन भावाची फाळणी कशी करणार? भुमी होती म्हणून फाळणी झाली. पण मानवी नात्याची फाळणी कशी करणार?"

अधिकारी म्हणाला,

"सारा, तुझे सर्व खरे असले तरी सत्यन हिंदू आहे आणि तू मुस्लीम. तुमचा विवाह समाजमान्य कसा व्हावा?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"सर, जोधा आणि आकबर कोण होते? एक हिंदू तर दुसरा मुस्लीम? त्यांचा विवाह समाजमान्य कसा झाला? त्याच धर्तीवर सत्यन सारा विवाह मान्य करायला काय हरकत आहे."

"तु सत्यनला किती वर्षा पासून ओळखतेस?"

सारा म्हणाली,

"तीन वर्षा पासून."

अधिकारी म्हणाला,

"तु भारतात कशी काय आलीस?"

सारा म्हणाली,

"सत्यनच्या प्रेमासाठी."

अधिकारी म्हणाला,

"सत्यन आणि तू एका वर्गात शिकायला होते. हे खरे आहे काय?"
सारा म्हणाली,
"नाही सर. मी पाकिस्तान मध्ये शिकले आणि सत्यन हिंदूस्थानात."
अधिकारी म्हणाला,
"आज रोजी तुझा पती कोण आहे?"
सारा म्हणाली,
"सत्यन."
अधिकारी म्हणाला,
"सारा, तुझे सत्यनवर प्रेम नाही. तु गुप्तहेर आहेस असे वाटत नाही काय?"

सारा म्हणाली,
"सर माझे सत्यनवर प्रेम आहे आणि मी कुठलीही गुप्तहेर नाही. तसे आढळून आले तर मला फाशी द्या."
अधिकारी गालातल्या गालात मिशिकल हसत म्हणाला,
"बरे जाऊ दे. तुझे शिक्षण किती झाले?"
सारा म्हणाली,
"पांच "
अधिकारी म्हणाला,
"पाकिस्तान मध्ये सैन्यात फक्त पाचवी उत्तीर्ण असणाऱ्या व्यक्तींना सैन्यात नोकरी लागते का? तुझे शिक्षण कमी असताना सैन्यात भरती कशी झालीस?"

सारा म्हणाली,
"सर मला कुठलीच नोकरी नाही. मला वारंवार एकच प्रश्न आलढून पालढून का विचारत आहात?"

अधिकारी म्हणाला,
"सारा! ज्या अर्थी तू एकटी एवढा मोठा प्रवास करुन भारतात दाखल झालीस. त्याअर्थी तू नक्कीच पदवी प्रर्यतचे शिक्षण घेतले असणार? त्या शिवाय सैन्यात मोठ्या हुद्द्यावर जाऊच शकत नाही. रहाता राहिला प्रश्न बोली भाषेचा. तू हिंदी, उर्दू आणि इंग्रजी भाषा एकदम चांगल्या प्रकारे बोलते

आहेस. इतक्या बोलीभाषा फक्त गुप्तहेर जाणू शकतो आणि गुप्तहेरच बोलू शकतो. हे आता सिद्ध होत आहे."

सारा म्हणाली,

"अनेक बोली भाषा अवगत असणे हा माझा गुन्हा आहे का? मला अजूनही इतर भाषेचा अभ्यास करायला आवडेल. हा माझा गुन्हा आहे का?"

अधिकारी म्हणाला,

"गुन्हा नाही पण एक अशिक्षित व्यक्ती इतक्या बोलीभाषा बोलूच शकत नाही. हा आमचा दावा आहे."

सारा म्हणाली,

"कदाचित तुम्ही म्हणता तसे असेलही पण... या सर्व बाबीला मी अपवाद असेल. हे का जाणून घेत नाही सर?"

अधिकारी म्हणाला,

"अवश्य. एका माणसाला अनेक भाषा अवगत असणे हा गुण स्तुत्य आहे. पण जेव्हा हाच गुण दुसऱ्या देशाला मारक ठरतो. तेव्हा तो निषेधार्ह असतो, असे आमचे मत आहे."

सारा म्हणाली,

"त्यासाठीच थोडं थांबा. वाट पहा. कारण हे तुमचे मत आहे. कुठलेही मत काही अंतिम असू शकत नाही. ते कालपर्व बदलत असतं."

अधिकारी हसला आणि म्हणाला,

"तुला परत पाकिस्तान मध्ये पाठवले तर?"

सारा म्हणाली,

"जाणार नाही सर. एवढ्यावर गेलाच तर माझा जनाजा जाईल."

अधिकारी म्हणाला,

"पण तुमचं लग्न झालं नाही. तेव्हा तुला भारतात कसं रहाता येईल?"

सारा म्हणाली,

"आमचा प्रेम विवाह झाला आहे सर."

अधिकारी म्हणाला,

"तु पाकिस्तानची, सत्यन भारतातला. तुमचे प्रेम होईलच कसे?"

सारा म्हणाली,

"सर, आमचे प्रेम पब्जी खेळातून झाले आहे. त्यामुळे आम्ही एकमेकांच्या विवाह बंधनात रहाण्याच्या शपथा घेतल्या आणि नंतर आम्ही विवाह करून मी इथे भारतात आले आहे."

अधिकारी म्हणाला,

"ओके पण संशयाचे भूत तुझ्याच भोवती का फिरते?"

सारा म्हणाली,

"ते ज्याचा त्याचा दृष्टीकोन असतो. हा दृष्टिकोन मी थोडाच बदलू शकते. आज पर्यंत मी जे जे सांगितले आहे, ते ते सत्य सांगितले आहे. यापुढेही मी सत्यच सांगत रहाणार. मी जर गुप्तहेर असते तर माझ्या लहान मुलांना सोबत घेऊन आलेच नसते. विशेष म्हणजे शिक्षणासाठी इतका खटाटोप केलाच नसता. एरवी माझे दिवस आनंदात जात होते. विनाकारण इतक्या चौकशा कशाला मागे लावून घेतल्या असत्या. मी जो भारतीय भूमीवर पाय ठेवला आहे. त्याअर्थी मी पूर्ण विचार करूनच ठेवला आहे. कारण मी इथे आले ते कायम रहाण्यासाठी."

साराचीही चाचणी तपासणी करून झाली. तिनेही सर्व माहिती खरी सांगितली होती. यात कुठलाच अभिनिवेश नव्हता. त्यामुळे तिलाही चाचणीतून मुक्त करण्यात आले. तशी सारा पलंगावर जाऊन झोपी गेली. या चाचणीची देखरेख आणि अभ्यास करण्यासाठी दोन भारतीय प्रशासकीय सेवेतील अधिकारी यांची खास बाब म्हणून नियुक्ती करण्यात आली होती. अखेर या दोन्ही अधिकाऱ्यांनी संगणकाची अत्यंत सूक्ष्म रितीने तपासणी केली. साराने सुद्धा जी काही माहिती सांगितली होती ती बरोबर होती. त्यामुळे सत्यन सारा दोषमुक्त झाले होते. या दोन अधिकारी वर्गात या चाचणी बाबत चर्चा सुरू झाली. कारण हा अहवाल तातडीने शासनाला सादर करायचा होता. यापैकी एक अधिकारी तरुण होता. या तरुण अधिकाऱ्याचे नाव रुपेश होते तर दुसरा अधिकारी सेवा निवृत्तीच्या जवळ जवळ आला होता. या वयोवृद्ध अधिकाऱ्यांचे नाव प्रित प्रसाद होते. याचाच अर्थ प्रितीचा प्रसाद होते. यावेळी वयाने ज्येष्ठ असणारा प्रितप्रसाद अधिकारी म्हणाला,

"रुपेश, आपणास या प्रकरणी काय वाटतं?"

तरुणतुर्क रुपेश अधिकारी हसला आणि म्हणाला,

"सर, या प्रकरणात तथ्य काहीच नाही. फक्त ही एक आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी आहे. यात सारा सत्यन अगदी निर्दोष आहेत."

वयाने ज्येष्ठ असणारे अधिकारी प्रितप्रसाद हसले आणि म्हणाले,

"ही प्रेम कहाणी नसून ही एक मानवी जीवन जानिवेचे तत्त्वज्ञान आहे. यात प्रेम हा विषय मुखर होऊन आलाच नाही, असे आम्हास वाटते."

तरुण अधिकारी रुपेश म्हणाला,

"छे... छे... सर, यात मानवी जीवन जानिवेचे तत्त्वसार कुठेच दिसून येत नाहीत. जे काही आहे. ती प्रेम कहाणी आहे. विशेष म्हणजे या प्रेम कहाणी सारखी अद्याप एकही प्रेम कहाणी या दर्जाची माझ्यातरी वाचनात आली नाही. पृथ्वी तलावरील एक सर्वश्रेष्ठ प्रेम कहाणी म्हणूनच हिची नोंद करावी लागेल. झाले बहु होतील बहु पण सत्यन सारा सारखे लव्हबर्ड शोधूनही सापडणार नाहीत. ही प्रेम कहाणी म्हणूनच स्विकारावी लागते."

जेष्ठ अधिकारी प्रितप्रसाद म्हणाले,

"हा तुमच्या वयाचा प्रश्न आहे. तारुण्य सुलभ वयातील युवकांना कदाचित ही प्रेम कहाणी वाटत असेल. पण माझे नावच मुळात प्रितप्रसाद आहे. याचा अर्थ प्रितीचा प्रसाद आहे. यात प्रितीचा एकही तुकडा आढळून येत नाही. हा तुमच्या वयाचा फरक आहे."

तरुण अधिकारी रुपेश म्हणाला,

"वयाची तफावत मुळीच नाही सर. उलट तुमचेच वयोमाना नुसार तुमच्यातले तारुण्य क्षीण झाले आहे. वाटल्यास तुमची ब्रेन मॅपिंग टेस्ट आणि नार्को अनालिसीस टेस्ट घेऊन पहाची का?"

जेष्ठ अधिकारी प्रितप्रसाद हसले आणि म्हणाले,

"पण माझी टेस्ट कशासाठी?"

तरुण अधिकारी रुपेश म्हणाला,

"तुम्ही खोटे बोलत आहात म्हणून. कारण वयोमाना नुसार व्यक्तीला प्रेम ह्या जीवन जानिवा तत्त्वज्ञाना सारख्याच वाटू लागतात. कारण वयोवृद्ध माणसा मधला पोपट वयोमानानुसार थकलेला असतो."

जेष्ठ अधिकारी प्रितप्रसाद हसले आणि म्हणाले,

"सत्य आहे. पण प्रेम कधीच थकत नाही. ते सारखं एखाद्या कबुतरा सारखं गुटूर घुं... गुटूर घुं... करीत असतं. एखाद्या म्हाताऱ्या झालेल्या चिंचे सारखं."

तरुण अधिकारी रुपेश म्हणाला,

"सर, चिंचेचे झाड गुटूर घुं... करतं का?"

जेष्ठ अधिकारी प्रितप्रसाद हसले आणि म्हणाले,

"अरे बाबा! शब्दशः अर्थ घेऊ नकोस. त्याच्यातला भाव तेवढा जाणून घे. चिंचेचे झाड कितीही म्हातारे झाले तरी त्याच्यातला आंबटपण जातो का? वाटल्यास याला वृक्षबोली भाषा समज."

तरुण अधिकारी रुपेश म्हणाला,

"प्रितीचे हे खरे तत्वज्ञान आहे. नाही का?"

असे म्हणून दोघेही हसू लागले. तसा जेष्ठ अधिकारी प्रितप्रसाद म्हणाले,

"अशा कितीतरी चौकशा करता करता माझे काळ्याचे पांढरे केस झाले आहेत. त्यामुळे माझ्या अनुभूती नुसार ही एक तत्त्वचिंतक तत्वज्ञान आहे. विशेष म्हणजे मानवी जीवन जानिवेचे सर्वश्रेष्ठ तत्वज्ञान आहे. हा माझा अंतिम निष्कर्ष असेल."

तरुण अधिकारी रुपेश म्हणाला,

"सर, या वयात सारा आणि सत्यन कडून मानवी जीवन जानिवेच्या तत्वज्ञानाची अपेक्षा कशी करता येईल? तत्वज्ञानाचे एक दोन उदाहरणे देऊ शकाल का?"

जेष्ठ अधिकारी प्रितप्रसाद म्हणाले,

"निश्चित. एक दोन उदाहरणे नाही तर या दोघांच्या प्रेमात तत्वज्ञानाचे असंख्य उदाहरणे देता येतील. एवढे तत्वज्ञान या दोघांच्या जीवन जानिवेत भरून उरले आहे. पण तुमच्याकडे प्रेम या विषया भोवतीचे किती उदाहरणे आहेत?"

तरुण अधिकारी रुपेश म्हणाला,

"सर, सारा आणि सत्यन यांच्या जीवन जानिवेतून प्रत्येक क्षण, निमिष सुद्धा भावगंध प्रेमातून आलेले आहेत. त्यामुळे या दोघांचे जीवन चरित्र म्हणजे एक उदात्त आणि उत्तम प्रेम कहाणी आहे. असे वाटल्या वाचून

रहात नाही. हा एखाद्या ललित लेखकांच्या लेखणीचा विषय झाला तर विश्वमोलाची कथा कादंबरी निर्माण होईल. या दोन व्यक्ती रेखाच्या माध्यमातून एक उत्कृष्ट प्रेम कहाणी पुढे आल्या शिवाय राहत नाही. सर मी अनेक प्रकारच्या प्रेम कहाण्या वाचून काढलो आहे. यात राधा कृष्ण, हिर रांझा, लेला मजनू, रोमियो ज्युलियट, सोहणी महिवाल, देवदास पारो, नळ दमयंती, शंकुतला दुष्यंत, सलीम अनारकली, ययाती शर्मिष्ठा यांच्या सारख्या कितीतरी लाजवाब रहस्यमय प्रेम कहाण्या वाचून झाल्या आहेत. या प्रत्येक प्रेम कहाणीचा विचार केला तर सत्यन सारा प्रेम कहाणी नक्कीच फिरदोस - ए - अत्तरगुलाब झाल्या शिवाय रहाणार नाही. इतके पराकोटीचे वैश्विक प्रेम सत्यन सारा यांच्या जीवन जानिवेतून दिसून येत आहे. त्यामुळे हे प्रेमी युगुल अभिनंदनास पात्र झाले आहे."

जेष्ठ अधिकारी प्रितप्रसाद हसले आणि म्हणाले,

"निश्चितच! सत्यन सारा यांच्या जीवन जानिवा ह्या रहस्यमय प्रेम कहाणी घेऊन आल्या सारखे वाटत असले तरी हे एक जीवन जानिवेचे आमृतकण आहेत. त्यामुळे प्रितीचा पल्लू धरून यांच्या जीवन जानिवा एका उच्चतम पातळीवर जाऊन अखेर मानवी जीवन जानिवेचे गहिरे दर्शन देत तत्त्वज्ञानाचे कितीतरी उदात्त हेतू यांच्या जीवन जानिवेतून पुढे आले आहेत. त्यामुळे तुम्ही म्हणता तसे ही एक नक्कीच प्रेम कहाणी आहे. नाही असे नाही. ही प्रेम कहाणी एका उच्चतम पातळीवर गेले असल्याने प्रेम योग प्रतिपादन करीत खऱ्या अर्थाने मानवी जीवन जानिवेच्या मार्गपथावर ललामभूत झाले आहे. त्यामुळे हे दोघेही अभिनंदनास खऱ्या अर्थाने पात्र आहेत."

सत्यन आणि सारा ब्रेन मॅपिंग टेस्ट आणि नार्को अनालिसीस टेस्ट मधून अखेर निर्दोष सुटले. तसे सत्यन सारा यांना झोपेतून उठवण्यात आले आणि त्यांना प्रयोग शाळेतून बाहेर काढण्यात आले. सर्वजण गाडीत बसले आणि गाडी शांतीपूरच्या दिशेने धावू लागली. हां हां म्हणता गाडी शांतीपूरा येथे येऊन पोंहचली. सारा सत्यनला शांतीपूरा येथे सोडून पोलीस अधिकारी म्हणाला,

"पोरांनो! तुमच्या लग्नाला माझ्या लाख लाख शुभेच्छा रे! पण अशी चुक कधीच करीत जाऊ नका. हे बरे तर बरे अन्यथा याची झळ मामुली समजू नका. आधीच या दोन देशातील विस्तू आडवा जात नाही आणि तुम्ही

तर त्या खवखवत्या विस्तवात हात घातला आहे. तपासणी अधिकाऱ्यास सुबुद्धी येवो अन् यातून तुमची सुटका होवो. नाही तर तुमची हेळसांड काळा कभिन्न फत्थर सुद्धा पाहू शकणार नाही. बाळानो! जीव फुकाफुकीच घालायचा नसतो रे! राज सत्तेत ओलंही जळत असतं आणि वाळलही जळत असतं रे! यातील जळण्याची प्रक्रिया लक्षात घेतली तर मानवी जीवन जानिवेचे महत्त्व कळेल. प्रसिद्धी माध्यमांना मुलाखत देताना थोडं सजग राहून प्रश्नांची उत्तरे द्या. नाहीतर ध चा मा व्हायला उशीर लागणार नाही. माणसाने प्रसिद्धी पासून थोडं दुर राहिलेलं बरं असतं. वास्तविक पाहता तुम्हाला हे सांगायला नको आहे. पण काय करता. सध्याच्या तरुणाई बद्दल जीव तुटतो रे! बुद्धा बोलतो मगर सुनता कौन? असे होऊ देऊ नका. कारण आम्हीही तुमच्याच वयातून गेलो आहोत. फरक एवढाच की, आमची डोकी काळ्याची पांढरी झालीत, ती तुमची शिल्लक आहेत."

दोघांनीही पोलीस अधिकाऱ्यांचे पाय धरून आशिर्वाद घेतले आणि गाडी धाऊ लागली, परतीच्या प्रवासाला. दुसऱ्या दिवशी सकाळ होताच मिडीया पत्रकारांची रांग लागली. उद्या सकाळी लवकरच पत्रकार मंडळी येतील याची जाणीव सर्वानाच झाली होती. सकाळी लवकर उठून सारा आणि सत्यन यांनी तयारी केली होती. मिडीया पत्रकारांनी चहा सुद्धा घेतला नसेल इतक्या लवकर येऊन गाठले होते. या चौकशीचा रिपोर्ट अत्यंत महत्त्वाचा असेल, अशी सर्वांचीच धारणा झाली होती. नाही म्हटले तरी पोलिस चौकशी अंतिम टप्प्यात आली होती. त्यामुळे साराला भारतीय नागरिकत्व मिळाले तर ती भारतात राहू शकणार होती. नाही तर तिला केंव्हाही भारत सरकार पाकिस्तानला पाठवण्याची कार्यवाही करू शकते. हे आता स्पष्ट झाले होते. कारण भारतातून आणि पाकिस्तान मधून या बाबत उलट सुलट चर्चा होत होत्या. एकीकडे सारा कुठल्याही परिस्थितीत मी पाकिस्तान मध्ये जाणार नाही. जे काय व्हायचे असेल ते इथेच होईल. असे घोषित केली होती तर सत्यन सुद्धा साराला पाकिस्तानात पाठविण्यासाठी तयार होत नव्हता. त्यामुळे हे प्रकरण थोडं नाजूक बनत चालले होते. सारा आणि सत्यन यांनी आलेल्या मिडीया पत्रकाराचे हसून स्वागत केले. यावर एक पत्रकार म्हणाला,

"साराजी! काल जी चाचणी घेण्यात आली होती. ती कोणती होती?"

सारा म्हणाली,

"चाचणी कोणती होती, हे निश्चित सांगता येत नाही. या चाचणीत मनुष्य खरे बोलतो का खोटे? हे निष्पन्न होत असते. अशी ती चाचणी होती. या चाचणीला ब्रेन मॅपिंग टेस्ट आणि नार्को अनालिसीस टेस्ट असे म्हणतात."

पत्रकार म्हणाला,

"तुमच्या चाचणी बदल तुम्हाला काय वाटतं?"

सारा म्हणाली,

"त्यात काय वाटणार? आज पर्यंत मी जे जे सांगत आले आहे. ते ते सत्य आहे. त्यामुळे माझी चाचणी माझ्या सारखीच येईल, अशी मला आशा आहे."

पत्रकार पुन्हा उत्साह पूर्वक म्हणाला,

"चाचणी तुमची झाली का सत्यनची?"

सारा म्हणाली,

"चाचणी दोघांचीही झाली."

पत्रकार म्हणाला,

"तुम्ही सत्यनच्या मुलाची आई होणार आहात. हे सत्य आहे का?"

सारा म्हणाली,

"मी अद्याप तपासणी केली नाही परंतु या चाचणीत कळून जाईल."

पत्रकार म्हणाला,

"साराजी! अद्याप लोक तुम्हाला गुप्तहेर आहे असे म्हणतात. यात काही सत्य आहे का?"

सारा म्हणाली,

"मुळीच नाही. पण लोक माझ्यावर का विश्वास ठेवत नाहीत? हेच मला कळत नाही."

पत्रकार म्हणाला,

"नाही म्हणजे आपण या पुर्वी अनेक लोका बरोबर प्रेम केले आहे. त्यात त्या लोकांची फसवणूक झाली आहे. त्यामुळे लोक आपल्यावर विश्वास ठेवत नाहीत. यात लोकांची चुक आहे असे वाटते का?"

सारा म्हणाली,

"याचा अर्थ मी लोक विश्वासाला पात्र राहिले नाही. असेच ना? या पुर्वी मी एकाही व्यक्तीशी प्रेम केले नाही. सध्या हे जे काही चालू आहे, ते माझे चारित्र हनन करण्याचे फार मोठे षण्ड यंत्र पाकिस्तान मधून सुरु आहे. त्यामुळे लोकांची चुक वगैरे काही नाही. पाकिस्तान मध्ये स्त्रियांना प्रेम वगैरे करता येत नाही. असे झाले असते तर लगेच माझी हत्या झाली असती. अशा मी कितीतरी मुली पाहिल्या आहेत. ज्या की, प्रेम प्रकरणात मारल्या गेल्या आहेत. वास्तविक पाहता पाकिस्तानी मुलींचे प्रेम हे भारतीय तरुणावर आहे. एखाद्या मुलीने भारतीय तरुणाचा विषय काढला की, तिच्या आयुष्याची संध्याकाळ झालीच म्हणून समजा. त्यामुळे मी यापुर्वी कुणावरच प्रेम केले नाही. एवढेच नव्हे; तर माझा निकाह सुध्दा माझ्या पसंतीने झाला नाही. नाविलाज म्हणून मी होऊ घातलेल्या पतीशी संपूर्क साधला. त्याच्याशी दोन गोष्टी बोलले होते. मला वाटलं होतं, तो नापसंती देईल. पण तसे झाले नाही. उलट त्याने पसंतीच दर्शविली. शेवटी विवाह झाला. असे असले तरी माझे पहिले प्रेम सत्यन आहे आणि शेवटचे प्रेम सत्यनच राहिलं."

पत्रकार म्हणाला,

"साराजी! लोक सत्यनला लप्पुसा सत्यन... झिंगुरसा लडका म्हणत आहेत. या बाबत आपले मत काय?"

सारा म्हणाली,

"सत्यन माझं पहिलं आणि शेवटचं प्रेम आहे. त्याला असल्या शलकी शब्दातून जे लोक बोलत आहेत, ते बरोबर नाही. मला हे मुळीच आवडत नाही. कारण आता मी त्याच्या सोबत राहून दोन तीन महिने होत आली आहेत. वाईट बोलणाऱ्या लोकांना माझं सांगणं आहे. सत्यन लप्पुसा... झिंगुरसा लडका नाही तर तो एक कुंजर आहे. त्याच्यात एक मदनाचा मदमस्त हत्ती पुंजाळत आहे. ही माझी अनुभूती आहे. कारण जो गरजता है वो बरसता नहीं॥ और जो बरसता है वो गरजता नहीं॥ उलट मीच त्याच्या समोर एक पिपीलिका आहे आणि मला मुंगी होऊनच साखर खायला आवडेल."

पत्रकार म्हणाला,

"साराजी, येत्या एक दोन दिवसात तुम्हाला पाकिस्तान मध्ये पाठविण्यात येईल, असे वाटते आहे. जाणार का?"

सारा म्हणाली,
"मुळीच जाणार नाही. जीवंत सारा पाठवण्या ऐवजी माझा जनाजा मात्र नक्कीच जाईल."

पत्रकार म्हणाला,
"समजा तुमचा जनाजा पाकिस्तान मध्ये गेला तर पाकिस्तान वाशीयांना काय सांगाल. तुमचा एखादा संदेश आणि तुमच्या समाधी मंदिराचे दर्शन घेण्यासाठी सत्यन पाकिस्तान मध्ये येऊ शकेल काय?"

सारा हसली आणि म्हणाली,
"जसं काय मी मृत्यू पावणार आहे. असे गृहीत धरून विचारता आहात. मी तुमची भाभी आहे. माझी दिल्लीगी करण्याचा तुमचा अधिकार आहे. समजा मी मेले तर पाकिस्तान वाशीयांना माझा एक महत्वपूर्ण संदेश असेल. जातीवाद सोडा. थोतांड धार्मिकता सोडा. अत्यंत टोकाचा कडवा धर्मवाद माणसाच्या प्रगतीला हानीकारक असतो. माणूस इथून तिथून सारखाच असतो. खाली हात गया सिंकदर. हे लक्षात ठेवून प्रेम करा. दुनिया प्रेमाची भुकेली आहे. तुमच्या खुळचट धर्मवादाची नव्हे. या ठिकाणी दुनिया म्हणजे संपूर्ण विश्व नव्हे. प्रत्येक व्यक्तीचे घर एक दुनिया आहे. प्रत्येकाने ही संकल्पना राबविली तर संपूर्ण विश्व आपोआप होऊन जाईल."

पत्रकार म्हणाला,
"व्वा! बहोत खूब!! पण सत्यनच्या अनुषंगाने?"
सारा म्हणाली,
"सत्यन माझं पहिलं प्रेम आहे. तो जिथं कुठे असेल तिथे आनंदी रहावा. पाकिस्तान मध्ये येऊन माझ्या समाधीवर फुले उधळण्याची आवश्यकता नाही. तसे त्याने करुही नये. असले वेडे धाडस केला तर त्यास या लोकांचा कडवा विरोध होईल. एवढेच नव्हे; तर त्याच्या जीवाचे बरे वाईट होईल."

पत्रकार म्हणाला,
"यावर एखादी शेर शाहिरी किंवा गाणं?"
सारा धुंदमंद होऊन एखाद्या खडी साखरे सारखी गालातल्या गालात गोड हसली आणि म्हणाली,
"काय गाणं? अरे यार.. हे गाणं थोडं वेगळं असेल."

असे म्हणून सारा गाऊ लागली,

"आकर जो मेरे कब्रपर, तुमने तो मुस्कुरा दिया. बिजली चमक गीर पड़ी, सारा कफन जला दिया. यहां भी सताने आये हो, किसने पता बता दिया."

संपूर्ण वातावरण गंभीर झाल होत. सारा सत्यनच्या पापनपातीतून प्रितीचे भावलोटा अश्रू गळत होते. हे संपूर्ण रामायण महाभारत सत्यन आणि सारा भोवती फिरत होतं. असं असलं तरी संपूर्ण भारताला स्वातंत्र्य मिळून ७५ वर्ष पूर्ण झाली असल्याने देशभरात स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव साजरा करण्यात येत होता. या राष्ट्रीय एकात्मतेच्या कार्यक्रमांतर्गत घराघरावर राष्ट्रीय तिरंगाध्वज फडकावण्याचे आवाहन भारत सरकार कडून करण्यात आले होते. या कार्यक्रमासाठी साराने विशेष तयारी केली होती. अंगावर तिरंगी रंगाची साडी नेसून कपाळावर जय श्रीराम नावाची भगवी पताका बांधली होती. एवढेच नव्हे; तर घराच्या अगदी उंचावर जाऊन राष्ट्रीय तिरंगा ध्वजाचे ध्वजारोहण करून राष्ट्रगीत गायले होते. या कार्यक्रमासाठी खेड्यापाड्यातून लोकांनी मोठी गर्दी केली होती. वंदे मातरम्... भारत माता की जय! अशा घोषणा देताच लोकांच्या मनातील क्रांती उत्स्फुल्ल होऊन लोकही भारत माता की जय! वंदे मातरम् अशा घोषणा देऊ लागले. त्यामुळे कधी नव्हे; तो शांतीपून्याचा भाग क्रांतीकारी घोषणांनी दणाणून गेला. तिरंगीरंगाच्या साडीत साराचे व्यक्तीमत्त्व सालस आणि खुपचं सुंदर दिसत होते. सारा एकेकाळची पाकिस्तानी महिला असेल. यावर कुणाचाही विश्वास बसत नव्हता. इतके साराचे सौंदर्य एखाद्या पाचू माणका सारखे झळाळून गेले होते. रुपसौंदर्याची गर्भीनी इतकी सालस आणि मवू मुलायम वाटू लागली की, तिच्या सौंदर्यापुढे लोणी सुद्धा फिके पडून वितळून जावे. साराच्या मुखमंडलावरचे सौंदर्य म्हणजे आताच एखाद्या गुलाब कळीचा जन्म झाला असून ती किती किती भावविभोर सुलक्षणी सुलभ कांता दिसत होती. सागर तटावरच्या दुग्धधवल पोर्निमेन याव अन् तिच्या नाजूक नजाकतदार गुलबदन देहावर क्षण निमिष नर्तून जावं आणि म्हणावं,

"सौंदर्य सौंदर्य म्हणतात ते हेच का? खरंच या रुपसौंदर्याची मनमोहीनी एखाद्या फिक्कट गुलाबी फुलासारखी फुलारून आली होती. तिच्या गुलबदन देहाचा कस्तुरीगंध अवघ्या धरेला मुधावून सोडत होता.

स्त्रीसौंदर्याचा स्पर्श अन् गुलकंद सारखाच असतो. नाही का? गोड गुलाबगंधी. अर्थातच मधुगंधाची मधुवंती! साराचे मवू मखमली ओठ लालचुटुक रंगाने रंगार्त होऊन गेले होते. तिच्या गालावर, कपाळावर आणि ओठांवर स्मित हस्याच्या देखण्या लहरी लयमंतर होऊन दिगंतराला दिप्तीमान करीत होत्या. तिच्या ओठातून पाझरलेला प्रितीचा मधुर गोडवा पांढऱ्या शुभ्र दंत पक्तीत हास्यविभोर होऊन दंगला होता. साराचे नाजूक रेशमी पायरव एखाद्या कोमल चांदणी सारखे रुणझुणत होते. देखण्या तिरंगी साडीवर मंगळसुत्राचे पदक लोबंकाळत होते तर पायातील बोट्यात चांदीचे जोडवे घालण्या ऐवजी साराने सोन्याचे जोडवे घातले होते. पायात चांदी ऐवजी सोण्याची दागिने घातले होते. कानात सोण्याचा ऐवज लोबंकाळत होता. भारतीय पध्दतीचा डोईवर पदर घेऊन सारा मनमोकळी वावरत होती. त्यामुळे सारा ही एक प्रियशी न राहता प्रेमदेवता झाली होती. तिच्या अंगावर पोर्निमा दुग्धधवल चांदण्याची बरसात करीत होती. त्यामुळे सारा दस्तूरखुद्द शुक्राची चांदणी झाली होती. तिच्या संपूर्ण गोऱ्यामवू तनावर चांदण चुऱ्याचं महाराज्य पसरलं होतं. त्यामुळे सारा रातचांदणी होऊन शांतीपुऱ्यात हळूवार उतरत होती. ती एकाएकीच उठली आणि जवळच असलेल्या बागेत फिरायला गेली. फुलगंधी सहवासाचा दहिवर तिच्या कपाळावर आणि कपोलावर अलगद उतरला होता. त्यामुळे तिचे रुपसौंदर्य एखाद्या केतकीच्या बना सारखे दिसू लागले. ती बागेत एखाद्या अवखळ पोरी सारखी गुलाब पाकळ्यांना स्पर्श करून पुढे पुढे जाऊ लागली. अखेर गुलाबही चुरमुर झाला आणि साराच्या गालाचे गहिरे चुंबन घेत लाजवाब सौंदर्याचे सौंदर्यप्रसाद आपल्या रुपसौंदर्यात माळून घेत सुटला होता. हवेत थंडमस्त गारवा सुटला होता. प्रितीचा गारवा सैरभैर होऊन धावत पळत सुटला होता. झोंबऱ्या हवेचा झंझावात मनदिल खुष करून सोडत होता. जी प्रिती क्षितिज सोहळ्यात रुपमस्त झालेली असते.

अशी प्रिती प्रियशी आणि प्रियकराला पुढे पुढे घेऊन जात असते. अगदी मृत्यूच्या दारा पर्यंत. कारण मृत्यू शिवाय प्रिती विश्वरुप विश्वरत्न आणि विश्वकांतार होऊच शकत नाही. असे असले तरी खऱ्या अर्थाने प्रेमातूर प्रिती कधीच मरत नसते. फक्त ती जीवन जानिवेचे वस्त्र बदलत असते. प्रिती ही सर्व काळ चिरंजीव असते. म्हणून ती मृत्यू नंतरच्या जीवनातही सदासर्वदा जिवंत होऊन एखाद्या सामान्य माणसा सारखी वावरत

असते. कितीतरी प्रितगंधाची आत्मे आपल्या सोबत सदासर्वदा वावरत असतात पण ते कुणालाही जाणवत नाही. असे चिरंजीव प्रेमपरायण आत्मे ज्यांच्या हृदय मंदिरात प्रिती सत्तचित्त झालेली असते. अशाच प्रेम वीरांना ती आपल्या प्रितीचा भावगंधी आणि भावरश्मी आत्मलीन संवाद कथन करीत असतात. पण कितीही पायचाल करा अशा प्रितीचा थांबा काही येतच नाही. फक्त चालत रहावे अनमोल प्रितीच्या शोधत. पाय थकलेले असतात. नेत्र भांबावतात अन् मन सैरभैर होऊन जातं. पण प्रितीचा थांबा काही येतच नाही. जसं जसे आपण पुढे पुढे जाऊ तसं तसा धुंदमंद करणारा गार वादळ वारा कुठल्या तरी प्रदेशात प्रितीला अभिरुप करून प्रेमा तुझा रंग कसा? असा सवाल करीतच धावत सुटलेला असतो. प्रितसख्याच्या प्रित प्रदेशातून प्रितीचे महिमाशाली महावादळ हिमालयाच्या उंच टोकावर जाऊन विसावते, तेंव्हा कळते प्रित प्रदेशाची खोली आणि उंची. नाही का? प्रेम अवश्य केले पाहिजे प्रत्येकाने पण त्यात नसावी खुन्नस. नाहीतर प्रितीचे खरे मारेकरी आपणच होऊ. नाही का? प्रितप्रदेश अत्यंत टोकदार असतात. ते सारखे हिमालयाच्या टोकावर स्थानबद्ध होऊन हाळी देतात नव जवानांना. डोळे दिपतात, मनभावन प्रितसौंदर्यात क्षणभर विसावा घेतात अन् आपल्या परमपवित्र प्रियशीच्या केशकलपात गंधसुगंध होऊन दरवळू लागतात. हेच क्षण आहेत खऱ्या गहिऱ्या प्रेम प्रदेशाची. प्रितीची कहाणी ऐकायला खूप सुंदर... लोभस वाटते. पण वाटेत पुढे उभा राहिलेला कोव्वा नाग आणि त्याच्या नागमनी फण्यात चकाकणारा सुंदर नागमनी म्हणजे प्रिती. याच प्रितीवर दिलोजान उधळून कुर्बान करावी लागते. तेंव्हा होता येते प्रेम मंदिरातील राधेच्या केससंभारातील फुलगंधी गजरा. यावेळी प्रितीचे संश्लेषण करणारा प्रेम पुजारी प्रियशीच्या घननीळ काजळकाठात स्थानबद्ध होईल. तेंव्हा दयाघन अल्लाह म्हणेल,

"प्रिती अमर रहे!"

१०. प्रेम मंदिर का? प्रितवेडे थडगे..!

दुग्धधवल शुक्रचांदणी सतलज नदीच्या अथांग पसरलेल्या काठावर काळ्यानिळ्या जलात स्नात होऊन निघाली होती. जलमंतरात श्री सामर्थ्याचा श्री कृष्ण धुंद बेधुंद होऊन वेणू संगीताचे आलाप आळवू लागला होता. वेणू संगीताचे सुस्वर धुंदमंद होऊन पृथ्वीकांतेवर लोळण घेऊ लागले होते. अंबरघनाची निळीमंदता तर्णापर्णावर पायधुंद होऊन नर्तनगान करीत होती तर सतलज नदीच्या निळसर जलात जलपरी नर्तन करीत होती. पश्चिम दिशेची किणारपट्टी दिप्तीस्फुल्ल होऊन डोंगरराजीच्या कडा राजीला प्राण प्रतिष्ठ करीत होती. सर्वकडे संधी प्रकाशाची लोभस पण तलम रेशमा सारखी प्रकाशकिरणे नाजूकशा तर्णापर्णावर दिप्तीस्फुल होऊन धुंदारुन आली होती. उषाकालीन नव चैतन्याची उर्जस्वल प्रभा नादमाधुर्यात तल्लीन होऊन वेणू संगीताचे लयधुंदार, लयसुंदर गितांजलीचे भावविभाव अधोरेखित करीत होती. मधुरालयाचा कंद - गुलकंद मुक्त, स्वैरमुक्त होऊन स्वैरपणे उधळीत सुटली होती. मौक्तिक मण्याची सकाळ कांचनाचा भिज पाऊस घेऊन हिमनदीला हिमालयाचा प्रचूर प्रसाद राजीव लोचनात दिप्त प्रदिप्ततेचे काजळकाठ मनसुधन करीत सुटली होती. नलिनीचे सरोवर बेधुंधार होऊन रवीरश्मीच्या राजीवरश्मी लोचनात प्रथम प्रहारीची मोहनमाळ शोधत लयमंतर झाले होते. आकाशमार्गाने धवल - दुग्धधवल पक्षीराजाची मनसुंदर, मनमोहक मोहनमाला विजयी पताका घेऊन सैरभैर धावत सुटल्या होत्या. गंधसुगंधीत करारी ताजूब की, जवाबी भाषा आता सारा कडून सुरू झाली होती. अर्थातच ही प्रश्नांची मातृभाषा नव्हे; तर उत्तराकालीन खोल तत्त्वचिंतक भाषाच म्हणावे लागेल. नाही का? तशी सारा स्वगत म्हणाली,

"आजकाल मानवी जीवन जाणिवेतून विनोद नावाचा हस्य प्रधान खळाळता झरा नष्ट झाला आहे की काय? हे आम्हास मुळीच अवगत होत नाही. दुर्दैवाने तसे काही झाले नाही, होत नाही आणि होणारही नाही. पण हास्य हे मानवी जीवन जाणिवेच्या मनाची उर्जस्वल उर्जा आहे."

मानवी जीवन जानिवेचे किती किती रुपमनोहर विश्लेषण करत होती सारा. नाही का? मानव जातीचे रुपमनोहरी काव्य तिच्या शब्दा शब्दात

भिजकांतार होऊन आले होते. जणू मंतरलेले मृदगंधी भिज पाणी तिच्या जिक्हा रसात रसाळ होऊन लयमस्त झाले होते. साक्षात उन्मेषाचे निरामय, निर्लिप्त, निर्वीकार, उत्सर्जित पाणीच पाणी! वैभवशाली आणि तितकेच गहीरेही. म्हणून या पाण्याला विशेष चव आहे. नाही का? आम्हाला तरी सध्या विनोद आणि हास्य नावाचा प्रकार जणू काय माहितच नसल्या सारखा झाला आहे. कारण आम्ही पडलो अज्ञान अनपड. तशी सारा मनधुंद होऊन हसली आणि अर्थपूर्ण विवेकवादी शब्दांत म्हणाली,

"हिंदुस्थानच्या भुमीला गौरवशाली इतिहासाची परंपरा आहे. कन्याकुमारीच काय? साक्षात विवेकवादी विवेकानंदांचे दर्शन घडेल. मग म्हणाल जीवन एक सागर आहे. नव्हे; महासागर आहे. या महासागरात नानाविध प्रकारची जीव - शीव - सृष्टी निसर्ग साम्राज्यात एकमत होऊन एल्गार करीत आहे. परंतु प्रत्येक जीवाचा जीवन मार्ग वेगवेगळा असला तरी प्रत्येक जीव जगण्याची उमेद बाळगून लढाई लढतो आहे. प्रत्येकाची लढाई वेगळी असली तरी ध्येय एकच आहे. मार्ग एकच आहे. तो म्हणजे या भवसागरात तरुण जाणे, एखाद्या होडी सारखे. पण होडी सर्वसामान्य लोकांच्या नशिवात नाही आहे. मात्र हा काळ मोठा उत्पात करणारा चित्रविचित्र दिसत आहे. अन्न, वस्त्र, निवारा जसा मानवी जीवन जानिवेत महत्त्वाचा पैलू आहे. तसाच इतर प्राण्यांच्या अनुषंगाने सुध्दा पोटा पाण्याचा प्रश्न तितकाच महत्त्वाचा आहे. हा प्रश्न अनेकांच्या मनात कल्लोळ होऊन आला आहे. माझा सर्व जीवन जानिवेचा प्रवास सामाजिक उत्तराई करताना कायम समाजनिष्ठ आणि राष्ट्रनिष्ठ राहीला आहे. प्रचूरसौंदर्य सेतूच्या गंधसुगंधाने माझी प्रवासाची नौका पैलतीरावर जाऊन पोहचली. कराची ते भारत असा हा किती वैभवशाली प्रवास होता. पाकिस्तान मधील घरची जेमतेम आर्थिक परिस्थिती कधी विचारातच घेतली नाही. माझ्या आईने मी विवाहबद्ध व्हावे असा आग्रह धरला होता. माझ्या सारख्या अशिक्षित. पण सुशिक्षित, न कमावत्या तरुणीने कशाच्या बळावर विवाह वेदीला शरण जावे? माझ्या सारख्या मुलीने का आपले आयुष्य प्राण पणाला लावावे? अखेर घरंदाज पणाचे संस्कार झालेली मुलगी आहे मी. मे महिन्याच्या प्रखर उन्हात केवळ आई वडीलांच्या शब्दा खातर एक मुलगा पाहून घेतले. कारण पुढे कितीतरी उन्हाचे चटके सहन करायचे होते. जमीन जुमला, घरची गरीबी

परिस्थिती ह्या सर्व बाबी निसंकोचपणे होऊ घातलेल्या नवरदेवास सांगून मोकळी झाले होते. मला वाटलं होतं, तो नकार देईल. पण तसे काही झाले नाही. अखेर निकाह झालाच. एक दिवस नोंदणी पद्धतीने माझा विवाह सोहळा पार पडला. मलाही एका सामाजिक बांधिलकी जोपासणाऱ्या समर्पित व्यक्तीची पत्नी व्हायचे होते. माझे हे स्वप्न साकार झाले नाही. त्यामुळेच तर मी सत्यनच्या प्रेमात पडले. असे असले तरी केवळ माझ्यामुळे सत्यनच्या कुटूंबाला जेल झाली आहे. वातावरण पेटले होते. एक दिवस सत्यनला घेऊन गाव सोडले. अर्थातच हिंदुस्थानातून भूमिगत पद्धतीने मला कुठल्याही परिस्थितीत गुप्त ठिकाणी पोहचायचे होते. कारण मला हिंदुस्थानात आणि पाकिस्तानात कधीही अटक होऊ शकली असती. माझ्या मार्गावर पोलिस, पत्रकार आणि मिडीया प्रतिनिधी हात धुवून लागले होते. आमची मोटार सायकल भरधाव वेगाने धाऊ लागली. वाट मिळेल त्या दिशेने एखाद्या भरकटलेल्या पक्षा सारखे आम्ही धावत निघालो होतो. कितीतरी स्टेशन लागले आणि गाडी बंद पडली. गाडी सत्यनने एका ओळखीच्या ठिकाणी लावली. तशी मी आणि सत्यन कुठलीच कल्पना न देता भूमीगत झालो. मी पकडल्या जाण्याची शक्यता होती. शांतीपूरा गावी चारही मुले ठेवली होती. सरकार आणि पत्रकारांशी माझा लढा तीव्र स्वरूपात सुरू झाला होता. कधी विनंम्र होऊन मुलाखत देत होते तर कधी गनिमी कावा वापरून मुलाखत देत होते. या काळात मी सुध्दा आजारी पडले. सुख दुःखात एकमेकांना आधार देत, समजून घेत प्रवास करायचा असतो. हे धोरण मी सत्यनच्या गळी उतरविण्यात यशस्वी झाले होते. त्यामुळे सत्यन कडून चांगले सहकार्य मिळत होते. पण पोलीसाची भिती आणि माझा आजार असा जीवघेणा खेळ सुरू झाला होता. तरीही आपली पावलं कधीच मागे सरणार नाहीत. याची मला खात्री होतीच. या आजारात मी सत्यनच्या गावातच मुक्कामास राहीले.

गावची मोकळी हवा, फुलारलेला निसर्ग म्हणजे काय झाडी, काय डोंगार, काय शेती, काय नदी, सगळं उके मधी. पोलीसांनी येऊन माझी चांगलीच चौकशी सुरू केली होती आणि चक्क मला अटक करण्यात आली होती. पोलीसांनी माझ्या हाती बेड्या घालून मारझोड केली होती. सत्यन आणि मी ज्या घरात किरायाने रहात होते त्या घरमालकाला सुध्दा खुप खुप मारले होते. या दोघांना दुसरे दिवशी चालता येत नव्हते. मी कुठलाच प्रतिकार

न करता पोलिसा सोबत निघून गेले होते. माझ्या सोबत सत्यनलाही अटक झाली होती. एखाद्या चक्रीवादळात महाकाय वृक्ष उन्मळून पडवा तशी माझी अवस्था झाली होती. मला दोन दिवस कारागृहात ठेवण्यात आले होते. माझ्या मुळे सत्यनच्या कुटूंबाला भयंकर त्रास होत होता. प्रत्येक व्यक्ती तावून सुलाखून निघत होती. तब्बल दोन तीन दिवसा नंतर मी सत्यनसह सत्यनच्या घरी जेल मधून सुटून आले होते. घरी मुलं खूप खूप रडत होती. मुलांचे चेहरे पाहून मी गहिवरून गेले. शब्द फुटत नव्हता. असे असले तरी आमची जमानत सत्यनच्या वडीलांनी घेतली होती. ही जमानत काही कायम स्वरूपी नव्हती. मी शांतीपूरा हा गाव सोडणार नाही, या अटीवर आमची न्यायालयाने तात्पुरत्या स्वरूपात सुटका केली होती आणि मी अचानक आजारी पडले. माझ्यावर पाळत ठेवण्यासाठी पोलिसांनी सत्यनच्या घराला पहारा घातला होता. यात काही पोलीस साधा वेश धारण करून वावरत होते. आपण हिंमत गाळली तर संपूर्ण प्रेम क्रांती संपली. असे क्षणभर वाटून गेले. आपण पोलीसांचा रोष का आणि कशासाठी घ्यायचा? हा विचार करून मी शक्य तितकं पोलिसांना सहकार्य करू लागले. त्यामुळे त्यांचाही त्रास कमी झाला. दुसऱ्या दिवशी सी. आय. डी. साहेबांनी मला बोलावून माझी उलट तपासणी सुरू केली होती. ही तपासणी तब्बल अठरा तास चालली होती. या वेळी मी खूप थकले होते. थकवा मुखमंडलावर स्पष्ट जाणवत होता. बोलण्यात उत्साह नव्हता. मुलांच्या आठवणीने मी एखाद्या हरणी सारखी घायाळ झाले होते. मी आंतरराष्ट्रीय हेरगिरीच्या कलमाखाली अटक झाले होते. म्हणजेच गुन्हांचे स्वरूप साधे सोपे नव्हते. ते जीवावर बेतणारेच होते. जणू कणाकणाने माझा मृत्यू जवळ येत होता. माझ्या विरुद्ध आरोपपत्र दाखल करण्यात आले. ही बातमी माझ्या लहान मुलांना समजली तर किती भयंकर होईल. आम्ही भुमीगत झालो. पुढे मात्र रस्त्यारस्त्यावर पोलिसांचे थवेच्या थवे तैनात केल्याचे दिसून आले. आपल्याला पोलीसांनी वेढले आहे. क्षणात पोलीसांचा ताफा माझ्या भोवती गोळा होऊ शकतो, याची जाणीव झाली. तसे आम्ही रानावनात जाणारा रस्ता धरला. आमची पावले झपझप पडत चालत होती. आम्ही कुठे जाणार होतो? एक दिवस न्यायालया समोर हजर होणे क्रमप्राप्त होते. धुंदमंद वारा सुटला होता. मी मनातल्या मनात मधुमासाच्या चंद्रकळी सारखी गोड मधाळ हासले आणि स्वगत म्हणाले,

"हेरगिरीचा आरोप म्हटल्यावर एवढं होणारचं. नाही का? त्यात काय एवढं?"

असा विचार करून शांत रहाण्याचा मी निर्णय घेतला. मानवी जीवन जाणिवेत प्रश्न निर्माण होऊ लागले की, समजून घ्यावं, आपलं आयुष्य एक हास्य जत्रा झाले आहे म्हणून. असा सुज्ञ विचार करून मी गप्प झाले होते आणि हेच माझे महत्वाचे शहाणपण होते. अशा विचारात मी एखाद्या भिंगरी सारखी पायचाल करीत होते. पण माझे मन मला स्वस्थ बसू देत नव्हते. मी पुन्हा मधुरसा सारखी धुंदमंद गोड हासले आणि चेहऱ्यावर कमालीचा आनंद प्रकटला. तशी मी स्वगतच म्हणाले,

"तत्त्व आणि तत्त्वज्ञान याचे सत्यार्थ दर्शन घेण्यासाठी जीवन जाणिवेचे अन्वेषण करणे आवश्यक असते. कारण राजकारणातील तत्त्व हे उथळ असते. उथळ या अर्थाने की, राजकारणात कोणी कुणाचा मित्र नसतो, ना शत्रू नसतो. एकमेका साह्य करू अवघे धरू सुपंथ. हे सहकाराचे तत्त्वज्ञान एकमेकांना लागू होतं होतं, हेच तत्त्वज्ञान समाज अनंत काळासाठी स्विकारीत असतो. सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे याचा परिणाम कशावरच होत नाही. हे खऱ्या अर्थाने मानवीकरणाचे एकमेव जीवन जाणिवेचे मानवी तत्त्वज्ञान आहे. म्हणून यात सुख, दुःखाचे संपूर्ण प्रश्न कसे एकजीव होऊन येतात. म्हणून जीवन एक सुख दुःख मिश्रीत आगीनगाडी आहे. याच गाडीच्या धावत्या रुळावर कितीतरी हास्य जत्रा एकवटल्या आहेत. मात्र त्या पहाता आल्या पाहिजेत. नाही तर फार मोठी गफलत होण्याची शक्यता असते. असे मनातल्या मनात स्वगत संवाद साधत मी पुढे पुढे जात होते. अंबर घनाची गहिराई दाटधुक्याची दुलई पांघरूण सृष्टी सौंदर्यात रुपमंतर झाली होती. आकाशाचा निळसर पल्लू निलरत्न मण्यासारखा शोभिवंत होऊन नदीच्या अफाट पसरलेल्या नदी पात्रातील जल ब्रम्हांडाचे थंडगार तुषार अवलोकन करण्यासाठी जलनर्तनात तल्लीन होऊन गेला होता. मी पुन्हा मन संवाद साधत म्हणाले,

"सृष्टीसौंदर्य पहावं तर काचेरी दर्पणातून. तेही निलमण्याच्या निळ्यानिळाईतून. कारण काच हा परावर्तन करणारा एक सच्चा पतीतपावन सिताराम असतो. म्हणून काचेरीसौंदर्य औट घटकेचे असले तरी, ते सुचिर्भूत देखणे असते. काचेरी दर्पणाची नैतिकता आतून बाहेरून शुध्द असते. याच

काचेरी दर्पणावर प्रतीच्या प्रवाहाचे दवबिंदू रुपमंतर झाले की, समग्र मानवी जीवन जानिवेचा चेहरा अवलोकन करता येतो. कारण या चेहऱ्याखाली कुठलाच मुलामा नसतो. मुलामा असतो तो केवळ आरशाच्या काचेखाली. त्यामुळेच तर दर्पण पाऱ्या सारखा शांतशितल दिसतो. दर्पणा इतका कठोर आणि देखणा साथी दुसरा होणे नाही. नव्हे; नसतोच. कारण तो कुणाचाही मुलाहिजा न ठेवता एखाद्या हंसराजा सारखा दुध का दुध आणि पाणी का पाणी करून मोकळा होत असतो. म्हणूनच माणूस स्वतःची छबी इतरत्र न पहाता फक्त आरशात पाहात असतो. कारण आरशा इतका कठोर जीवन साथी दुसरा होणे नाही. म्हणून तर माझ्या प्रतीची अनुभूती उद्यचलावर प्रदिप्त झाली होती. यशवंत झाली होती, दयावंत झाली होती, किर्तीवंत झाली होती, ज्ञानवंत झाली होती आणि कर्मवंत व भाग्यवंतही झाली होती. पण घरचे झाले थोडे आणि इवायाने धाडले घोडे अशी माझी स्थिती झाली होती. कारण पाकिस्तान मध्ये माझ्या विरुद्ध आंदोलनाने अक्राळ विक्राळ रूप धारण केले होते. याच मार्गावर हळूहळू भारतीयांचे पावलं पडतं होते. याचा मला बराच त्रास होणार होता. त्यामुळे आता पाकिस्तानात जाणे नाही आणि भारतात थांबणे नाही. किती मोठा प्रश्न? एकीकडे माझा आजार तर दुसरीकडे पाकिस्तानात आंदोलनाचा वनवा पेटला होता. आता मात्र जन आंदोलन तिघे सुरू झाले होते. मला माझ्या पतीची म्हणजे सत्यनची बिनदिक्कतपणे साथ मिळत होती. माझे जीवन वादळी बनले होते. पण या वादळाला सत्यन नावाचा किणारा भेटला होता. मी माझ्या भुमिकेशी समरस झाले होते. पण घरातले आनंदी वातावरण गढूळ झाले होते. व्यक्ती पेक्षा राष्ट्र मोठे असते. म्हणून मी गुप्तहेर आहे किंवा नाही या बाबत भारत सरकार कसून चौकशी करत होते. यात काहीच वावगे आणि गैर नव्हते. कारण मी गुप्तहेर नव्हते. मीही सामाजिक बांधिलकी जोपासणाऱ्या समर्पित व्यक्तीची पत्नी झाले होते. माहेरचा आणि सासरचा प्रेम ओलावा स्त्री सुलभ मनाला गंधाळून टाकत आसतो म्हणतात. पण मला माहेर होतेच कुठे? मी आणि सत्यन दोघेही एका महापुरात सापडल्या सारखे झालो होतो. इकडे आड तर तिकडे विहीर. दोन वर्षांपूर्वीच माझे वडील पैगंबरवासी झाले होते तर त्यांच्या पाठोपाठ काही दिवसा नंतर म्हणजे कालपर्वाच माझी आई हे जग सोडून निघून गेली होती. आई वडिलांचे जाणे या दोन्ही घटनांमुळे माझी अस्वस्थता वाढली होती.

एवढेच नव्हे; तर आता भारत आणि पाकिस्तान मध्ये माझ्या विरुद्ध आंदोलनाने उग्ररूप धारण केले होते. आम्ही रानावनाचा मार्ग धरल्यामुळे पोलीसांचा मोर्चा आम्हाला शोधण्यासाठी आमच्या मार्गावर निघाला होता. हे समजातच पुन्हा आम्ही शांतीपूरा येथे गेलो. एका चांदण्या रात्री डोक्याला पटका बांधून मी आणि सत्यन शांतीपूरा येथे येऊन पोहोचलो. आम्हाला पाहून सर्वजण आश्चर्यचकित झाले. कारण माझा शोध घेण्यासाठी पोलीस रोज येत होते आणि रोज जात होते. येत होते जात होते किती मजेदार प्रक्रिया. रोज नित्य नेमाने चौकशी करून जात होते. पुन्हा एखाद्या कठीण गुन्हाखाली पकडल्या गेलो तर या कल्पनेने माझे सासरे बेचैन झाले होते. करु अथवा मरु हे तत्व स्विकारुनच आम्ही शांतीपूरा येथे आलो होतो. आम्ही आमच्या ठिकाणी बरोबर असलो तरी आमच्या विरुद्धचे आंदोलन उग्ररूप घेऊन कोणत्या टोकाला जाईल आणि काय होईल? याची खात्री देता येत नव्हती.

आमची प्रिती निखळ सत्यावर अधिष्ठित असल्यामुळे गंधमनोहर पुष्पगंध आमच्या मार्गपथावर चुडेमंडीत होईल. अशी आमची अपेक्षा होती किंवा आम्ही प्रेमबंदी होऊ. अखेर ती वेळ आली आणि आम्ही प्रेमबंदी झालो. यात आमची छत्तीस तासाची उलट तपासणी सुरू झाली. एवढेच नव्हे; तर सत्यनला आणि मला अटक झाली. हाच तो प्रितीच्या मनमंदीरावरचा महन्मंगल कळस होता. ते पहा आम्हास भारत भुमीच्या कड्याकपारी आणि हिमालयाची गिरीशिखरे सुध्दा साद घालीत आहेत. युगानयुगाचे प्रेमगीत गाण्यासाठी. पण आता यातून आमची सुटका होईल, असे मुळीच वाटत नाही. पुर्वेच्या भाळात लालभडक गुलाल उधळीत सुटलेले तुझेच बछडे एखाद्या रणबाज सिंहा सारखी प्रित गर्जना करतील. उपवनाच्या बागेतील प्रितीचे मुक्त सुक्ते आज रोजी महन्मंगल होऊन गगन मंडलात प्रदिप झाले आहेत. अखेर आम्हीही ठरवले. नितीमत्तेचे आणि नैतिक चारित्र्याचे जतन करून सुचिर्भूतपणे आम्ही सर्वस्वाचा त्याग केला आहे. आम्ही आमचा निष्कलंक देह परमपवित्र मातीत अर्पण करून कृष्णा, कोयना, गोदावरीच्या काठावर अखेरची विश्रांती घेऊ. आता संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज यांच्या भाषेत सांगायचे झाले तर आम्ही उरलो उपकारा पुरते, असेच आमचे जीवन राहिले आहे. आमची मनोकामना खऱ्या अर्थाने मोगऱ्याच्या फुलांची पुष्पराजी गंधीत करीत सुटलेली वैष्णवी होती. तिच्यामुळेच तर आमच्या

जीवन जानिवेचा मोगरा फुलला होता. गंधाळला होता, गंधसुगंध घेऊन अवघी धरा गंधमत्त करीत सुटला होता. गंधभरा गंधसुगंध घेऊन आम्ही देशोदेशीचे देशाटन केले होते. आम्ही त्याच गंधभऱ्या मोगऱ्याच्या फुलांची वसंतसेना उभी केली आणि या प्रितीला ध्येय आणि शौर्य बहाल करण्याचा कवडसा दिप्तीमान केला. पण या गंधभऱ्या कडाराजीत एक प्रितीची मोहनमाळ सत्तचित्त झाली होती. तिचे नाव होते - सारा. पण ती कधी कुणाला अवलोकन करताच आली नाही. आम्ही याच मातीत प्रितीचा गंधसुगंध माळीत राहीलो. आमच्या यशस्वी यशात यशवंत असलेल्या सदाबहार प्रितसंगीताचे आणि त्या श्री कृष्णाच्या भैरवीचे काय? हे प्रेम देवते! खरंच तुझे अनंत अनंत उपकार आहेत, प्रेमीयुगलावर. हेच युगुल युगायुगाचे युगकांतर ठरतील आणि सकल पृथ्वीला प्रितीचे पियुष पाजतील. प्रित नावाच्या संगीत ब्रम्हाने आम्हास दया, क्षमा, शांतीचा निजध्यास दिला. आज आम्ही प्रितीची काळरात्र संपवून भारतीय उद्यचलावरच्या प्रभेत प्रितीचा गुलाबी आणि त्यावर हृदय आकारात दोन प्रेम पक्षी असलेला ध्वज दिप्तीमान करून आम्ही आमच्या जीवन जाणिवेचे कवडसे तुझ्या उदरात कायमचे स्थितप्रज्ञ करून कायमचेच निघून जाऊ. शांतीदूत होऊन मृत्योपंथाचे बोट धरून अखेरच्या महासंग्रामकडे प्रस्थान करण्यासाठी आता आम्ही सिध्द झालो आहोत."

भारतीय उद्यचलावर प्रभेच्या नयन मंडलात संधी प्रकाशाची रवीरश्मी किरणे प्रकटली होती अन् भारत मातेच्या भाळात प्रितदेवतेचा मुकुटमणी दिप्त प्रदिप्त होऊन फरफरु लागला. श्री कृष्णाच्या प्रित संगीतात प्रेमगीत सुरमय होऊन वेणूधुन बेधुंद होऊन गाऊ लागली. सत्यनचे आई वडील सुद्धा आज अगदी निर्वाणीचं बोलत होते. धराधीश असलेला श्री हरी.. श्री कृष्ण.. सुद्धा गोदातटीच्या काठावर लयभिंगर होऊन वेणू धुन वाजवू लागला. अंबरघनाने निळीमंद शाल पांघरली आणि प्रितीचे पाईक होऊन सत्यन सारा निघाले. चालले... चालतच राहिले. एखाद्या बेडर प्रितक्रांतीच्या सिंहास्थ योद्ध्या सारखे. पण कुठे आणि कुठं पर्यंत? जीवन जाणिवेच्या पलिकडे. राधेने शोधलेल्या मयुर पंखात स्थितज्ञ होण्यासाठी. अगदी अखेरच्या महासंग्रामाला कवेत घेण्यासाठी. कारण प्रितीचं वादळ चक्रीवादळालाही मुठबंद करून कवेत घेतं. म्हणून ते जय, विजय, पराजय पचवून मृत्यूंजय होतं. या वादळाची तीव्रता, महानता आणि शालीनता

वादातीत असते. कारण प्रितीच्या प्राक्तनात संघर्षाचे बिज असतात. म्हणून प्रितीला संघर्ष करावाच लागतो. प्रिती शिवाय किर्ती नाही आणि किर्ती शिवाय क्रांती नाही. म्हणून प्रितीचे शिलेदार संघर्षशील असतात. कारण प्रिती ही शीलवान आहे, बलवान आहे. प्रितीचे शिलोच्चय उभे करता आले पाहिजेत. भिजकांतार प्रितीची हाकाटी हृदय मंदिरात सारखी खळबळत असते. मुळात प्रितीचे मासूम कवडसे खळबळजनक असतात. म्हणून प्रिती ही देवतेची देवता आहे. नव्हे महादेवता आणि अधिदेवता आहे. म्हणून ती सत्वशील आहे. सत्यनिष्ठा हा तिचा धर्म आहे. धर्म अधर्माचा जेव्हा संघर्ष होतो, तेव्हा प्रिती ओम् शांती शांती हो म्हणत कारुणीकता प्रतिपादन करते. म्हणून ती महान आहे. अगदी बालकात सुध्दा लहान आहे पण वेळ प्रसंगी ती दिलोजाना आहे. म्हणून तिच्यावर आत्म्यातून प्रेम करा. प्रेमाचा संदेश भल्या भल्यांना देता येत नाही. पण हाच संदेश प्रिती एका नजर नजराण्यात देऊन मोकळी होते. असे असले तरी तिला अनेक दुःखदर्द प्रसंगातून वाटचाल करावी लागते. संघर्ष हा तिचा खरा दागिना आहे आणि हा दागिना ती प्राणपणाच्या मोलाने जपते. म्हणून ती संघर्षरत असली तरी अनादी कालापासून ती लयभिंगर आहे. अटीतटीच्या सामन्यातही ती आपल्या प्रितीचा एल्लार करीत कार्यरत रहाते. हिच तिची खरी खुबी आहे.

०००

श्रावण महिना सुरू झाला होता. चोहीकडे हिरवळ पसरली होती. निशिंगंध, केवढा, रातराणी, गुलमोहर फुलारुन आला होता. जास्वदांची पिवळी धमक फुलं गंधाळून गेली होती. मधुमालतीच्या देखण्या रुपात रंगसंगतीचा सोहळा मुग्धावून गेला होता. फुलांच्या उत्सवात रानवारा सुध्दा प्रितीची उत्कट शिळ घालत सैरभैर होऊन वसंतऋतूचे सदाबहार गीत गात सुटला होता. प्रितवत्सल श्री कृष्ण पिवळ्या धमक बाभूळ बनात प्रितीची सुरेल भैरवी गात वनराईला मंत्रमुग्ध करीत होता. गहनगुढ प्रितीची सांज लयमंतर होऊन निसर्गराजीत दिलरुब झाली होती. पण प्रितवेडा सत्यन आणि सारा आपल्या प्रेमातूर गणगौळणीत मंत्रमुग्ध झाले होते. पण प्रितफुलोऱ्यात प्रितसांज कधीच उमलत नसते. आज प्रभात कालारंभा पासूनच सांजदिव्याचे भुलभुलव्य एखाद्या बुलबुल पक्षा सारखी अंबरघनात संथळाळून आले होते. भावविभोर सृष्टीराजीला सुध्दा कुठल्या तरी पराभूत

प्रदेशाची हुरहूर ऐकू येत होती. गार्डगुरांच्या गोठ्यात हंबरणारी पाडसे हुरहुरत्या शब्दकांतर हृदयाने दयाद्र हंबर घेऊन हंबरत होती. कुठल्या तरी निजधामाचा क्रुस शांतीपुऱ्यात सकाळ पासूनच स्थितप्रज्ञ झाला होता. सरोवरातील जलचर प्राण्यांची खळबळ थांबली होती. राधेश्याम राधेचे मनमंदीर उदास उसासे घेऊन प्रेमाची हाकाटी देत सुटले होते. निशब्द ओठाची भावबंध थरथर चालू झाली होती. त्यामुळे प्रेमगिताचे सुर जुळता जुळत नव्हते. सारखे ते थरथरत होते. वाराही फाणूस होऊन फडफडणाऱ्या दिपज्योतीचे प्रज्वलीकरण करण्यासाठी वेडावून गेला होता. मात्र वैश्विक प्रितीचे प्रितरश्मी ब्रम्हांड दिप्त प्रदिप्त होऊन लपक झपक करीत होते. पुणवेचा चांदण चुरा काळवंडून गेला होता. भाविक भक्त मोठ्या उत्साहाने श्री शंकराचे दर्शन घेत होते. बाया पोरी पांढऱ्या शुभ्र फुलांची फुलपरडी आणि बेलपत्र घेऊन गावोगावच्या महादेव मंदिरात जात होते. निसर्ग बहरून आला होता. चोहीकडे हिरवळ फुलून आली होती. डोंगर राजीतील सागवानाला फुलोरा आला होता. दाट सागवान झाडीत सागवानाच्या फुलोऱ्याला लहान लहान नाजूक सफेद फुले उगवली होती. सागवानाच्या फुलांचा मंद सुवास दरवळत होता. रानावनात पक्षीराजी प्रफुल्ल होऊन किलबिलत होती तर मोर आपल्या सुंदर पिसांचा फुलोरा फुलवून थयथयरत होते. सत्यन आणि सारा या दोघांनी सुध्दा पांढरा शुभ्र गणवेश परिधान करून शिवालयांच्या दर्शनासाठी भाविक भक्तांच्या मांदियाळीत रांगेला लागले होते. मात्र साराला चोहोबाजूंनी रुद्रकरुण संगीताची धून आत्मलीन होऊन साद घालत होती. त्यामुळे तिचेही पायचाल थरथरत्या होडीवर विराजमान झाल्या सारखे वाटत होते. रानावनात गेलेली पाखरं जशी फडफडतात, तशी सारा आतून बाहेरून फडफडत होती. नेमकं काय होतय आणि काय नाही. अशी मनस्थिती झाली होती. सुरमा रेखलेल्या कमलनेत्रात प्रितीचे स्वरमंतर थैमान चालू झाले होते. प्राजक्ताची फुले सैरभैर होऊन घरंगळत पडत होती. कुठल्या तरी प्रितपक्षाचा रक्तरंजीत देह दुक्कुलावर अखेरची विश्रांती घेण्यासाठी कुठेतरी पसरु पहात होता. अनामिक फुलांचे नजरनजराने कुठले तरी अर्थगर्भ मौन शोधीत होते. स्वर्गगंगेचा गंगोदक थंडगार होऊन प्रितरश्मी कडाराजीला अवाहित करीत होता. तशी सारा काळजी व्यक्त करीत म्हणाली,

"सत्यन! खरंच काय होईल रे आपल्या प्रेमाचे? ते बघ आज कसं सैरभैर वाटत आहे. मला घेऊन जाण्यासाठी आजच येतील का रे पाकिस्तानी यमदूत? खरंच सत्यन, मी खूप खूप चुकले रे! आपल्या दोन्ही देशांचे जमत नाही. हे जग जाहीर असून सुद्धा आपण एकत्र येण्याचा जो निर्णय घेतला. तो खरंच चुकीचाच होता. दोन देशांचे महाभारत माहीत असून सुद्धा आपण या बाबींचा विचार कसा काय केला नाही? याचा खूप खूप पश्चाताप होतोय रे. पण एक मन म्हणतं, जे झालं ते योग्य झालं. पण खरंच काय खरं काय खोटं?"

सत्यन हळू आवाजात म्हणाला,

"सारा, खरंच मला माफ करशील? मी या सान्या भानगडीतून मुक्त होण्याचा खूप खूप प्रयत्न केला. पण मला यात यश आले नाही."

सारा म्हणाली,

"हे बघ. आता कोणी कुणाला माफ करायचं नाही. चुक झाली असेल तर दोघांचीही झाली आहे. आता विनाकारण एकमेकांना दुषणे देत रहाणं हे काही योग्य होणार नाही. आपण फक्त एक करू. शेवट पर्यंत आपण एक राहू. कुठलेच किल्मीशे अंतःकरणात ठेवायची नाहीत. पण सत्यन हे काय आहे माझ्या पुढ्यात?"

सत्यन म्हणाला,

"कुठे काय?"

सारा म्हणाली,

"हे बघ. फुल परडीतील मोगन्याची फुले कसे रडताहेत. मला तर कशी भिती वाटते आहे रे. माझे हातपाय थरथरताहेत. सत्यन मला धर. मी आता कोणत्याही क्षणी उन्मळून पडेल?"

सत्यन साराला आधार देत फुलपरडीतील फुलांचे निरीक्षण करत म्हणाला,

"खरंच फुले रडताहेत!"

असे म्हणून फुलपरडी मधील एक फुल सत्यनने हळूवार उचलले. तसे ते फुल आपोआप एखाद्या लाजाळूच्या फुला सारखे पाकळ्या सहीत मिटले. हे पाहून पुन्हा सत्यन म्हणाला,

"अगं सारा, घाबरु नकोस. आपल्या प्रितीचा फुलगंधी उदय होणार आहे. हे पहा. मी स्पर्श करताच फुलाचं रडणं कुठल्या कुठे गेले. फुल मिटले. जणू काय स्वर्ग गंगेचा शांतचित्त सोहळा."

सारा म्हणाली,

"अरे बापरे! फुल मिटले? आपणही या फुला सारखेच मिटून जाऊ का रे! माझ्या मागे माझे लहान लहान चार जीव आहेत. अद्याप त्यांना कुठलीही समज आली नाही रे. त्यामुळे त्यांना माझ्या आधाराची अजून काही दिवस गरज आहे रे. फुले मिटली म्हणजे काय अर्थ घ्यायचा यातून. भानगडी मिटल्या का आयुष्याचा दिवा मिटला? कशाची फुले आणला होतास? मोगरा का लाजाळू?"

सत्यन म्हणाला,

"अहो राणी साहेबा, एवढे मोठे स्वच्छ सुंदर जिते जागते लाजाळूचे फुल माझ्या जवळ अहोरात्र असताना लाजाळूचे फुल कशाला आणू. उलट तुझ्या वेणीत माळता येतील म्हणून मोगऱ्याचीच फुले घेऊन आलो. हे घे. तु प्रत्यक्ष हातात घेऊन पहा."

असे म्हणून सत्यनने ते फुल साराच्या हाती दिले. गोऱ्यापान पिंजलेल्या कापसा सारख्या हातावर अलगद ठेवताच ते फुल पुन्हा पहिल्या सारखेच पुर्ण उगवले आणि फुलांच्या परागकणातून अश्रू टपटपू लागले. तशी सारा घाबरून गेली आणि त्या फुलांचा गंध हुंगत म्हणाली,

"सत्यन, हे पहा पुन्हा फुलं रडायला लागले रे! मला प्रचंड भिती वाटते आहे. कदाचित आजच माझं काही बरं वाईट होते की- "

सत्यन तिच्या तोंडावर हात ठेवत म्हणाला,

"सारा, पुढचे बोलू नकोस. तुझ्या मनातील भित काढून टाक. आपले प्रेम शुध्द अंतःकरणातून झाले आहे. त्यामुळे अखेर जो काही निर्णय लागेल. तो आपल्या सारखा असेल."

सारा दुःखी कष्टी होऊन म्हणाली,

"सत्यन, मृगजळावर मनुष्य जिवंत राहू शकत नाही रे! एकदा शासन निर्णय झाला की, तो बदलत नसतो. फक्त त्याची अंमलबजावणी करायची किंवा नाही. एवढेच शिल्लक रहाते आणि मला वाटतं, हे पळ कदाचित

अखेरचेच असतील. हे पहा मोगऱ्याच्या फुलला धुंदारुन सोडणारा गंध असतो. ही फुले गंधहीन आहेत. एखाद्या निर्माल्या सारखे."

सत्यन म्हणाला,

"अगं सारा, ही सर्व फुले मी माझ्या हाताने तोडून आणली आहेत आणि ती मोगऱ्याचीच आहेत. अगदी पळापळाला सुध्दा गंधमोहन करणारी आहेत. मला हे सांग ही फुले माझ्या हाती घेतले की कसे शांतीप्रसादा सारखी डोळे मिटून समाधीस्थ होतात आणि तेच फुलं तु घेतले की, कसे धायमोकलून रडतात. ही काय भानगड आहे."

सारा म्हणाली,

"व्वा! संकट काळातही शांती प्रसादाची आराधना करणारा जोगीया. खरंच या गावची लोक किती साधी भोळी आहेत रे. तुला म्हणतात लप्पुसा सत्यन... झिंगुरसा लडका... पण तुझ्यातील कृष्णकृत्य विचार्यांना माहितच नाहीत. या लोकांनी मला विचारायला हवं. म्हणजे मी सांगेल, तुमचा सत्यन साक्षात कृष्ण आहे म्हणून तो कृष्णालीचा अशिक आहे म्हणून."

यावेळी सत्यन फक्त गोड हसला. तशी सारा म्हणाली,

"सत्यन, तु गत जन्मात कोण होतास?"

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"हे का विचारणं झालं?"

सारा म्हणाली,

"होय, हेच विचारायला हवं. जशी मी गत जन्मात चिमणी होते. तशी कृष्ण अवतारात मी कृष्णाली होते आणि तू साक्षात श्री सामर्थ्याचा श्री श्री श्री प्यारमोचन करणारा श्री सखा श्री कृष्ण होतास. म्हणून आपण या जन्मात पुन्हा एकदा प्रिती लयभिंंगर करण्यासाठी एकत्र आलो आहोत. कृष्ण अवतारात कृष्ण स्वर्गलिन झाल्या नंतर कृष्णवंश तपोधन पावला नाही. अगदी तसंच. माझ्या उदरी जे बालक आहे. ते श्री श्री कृष्णाचे प्रतिरूप आहे. संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज यांच्या शब्दांत,

"तुका म्हणे शोधून पाहे बायको नवऱ्याची माय." अगदी या अभंगा नुसार हे बालक तुझे प्रतिरूप आहे. म्हणून तुझा वंश आज आपल्या संगतीनेच आत्मलीन होईल आणि तुझ्या कुळाचा उद्धार होऊन जाईल."

सत्यन म्हणाला,

"अगं पण सारा, यावर माझा विश्वास नाही. त्याचे काय?"

सारा म्हणाली,

"त्याचे काय असणार? माझे पुर्व जन्मीचे अंदाज खरे असतील तर आपला याच मातीत शेवट होईल. म्हणून मी प्रत्येक वेळी हेच म्हणत आले आहे की, मी पाकिस्तान मध्ये कुठल्याही परिस्थितीत जाणार नाही. गेला तर फक्त माझा जनाजा जाईल."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"तुझा अंदाज चुकला तर?"

सारा म्हणाली,

"मग मात्र पाकिस्तान मध्ये माझ्या देहाची फार मोठी विटंबना होईल आणि त्यातच माझा शेवट होईल."

सत्यन म्हणाला,

"तु स्वतःला राधा म्हणून घेतेस पण राधा वास्तवात झालीच नाही. त्याचे काय?"

सारा म्हणाली,

"मी कुठे राधा म्हणते. कृष्णाली म्हणते. कृष्णाली म्हणजे रुक्मिण आणि कृष्ण म्हणजे सखा पांडुरंग. म्हणून मी श्री सखा असा उल्लेख केला आहे."

सत्यन म्हणाला,

"कृष्णाली, धन्य आहेत तुझ्या विचाराचे विभ्रम पण मला हे सांग कृष्ण श्रेष्ठ का कृष्णाली श्रेष्ठ?"

सारा म्हणाली,

"दोघेही श्रेष्ठच. यात जेष्ठ कनिष्ठ असा भेद करायचा असेल तर कृष्णालीच श्रेष्ठ आहे. कारण ती चोवीस तासातून सतरा तास कर्मयोग पार पाडते तर कृष्ण आठ तास प्रेम योग फक्त प्रतिपादन करतो म्हणजे केवळ तो बोलघेवडा आहे."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"ठिक आहे. तुझे मत मान्य. मग मी स्वतः कृष्ण असून सुद्धा मला पुर्वजन्मीचे संचित का कळत नाहीत."

सारा खुप हर्षवर्धन होऊन हसली आणि म्हणाली,

"त्यात काय एवढं? किती सोपं आहे रे! कुठल्याही यशस्वी पुरुषाच्या पाठीमागे एका स्त्रीचा हात असतो म्हणतात. अगदी तसाच कृष्णाच्या पाठीमागे कृष्णालीचा हात होता. मग तुला कसे कळेल. कारण तु नाममात्र आहेस."

सत्यन खुप मोठ्याने हसला आणि म्हणाला,

"तु म्हणतेस यशस्वी पुरुषाच्या पाठीमागे एका स्त्रीचा हात असतो आणि ती स्त्री सतरा तास कर्मयोग पार पाडते अन् कृष्ण फक्त आठ तास प्रेम योग प्रतिपादन करतो. आता तुच सांग आठ तास कुठे आणि सतरा तास कुठे. फलनिष्पत्ती कशी काढावी?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"या विश्वात तु एकमेव असा आहेस. सोळा सहस्र नारी तरीही ब्रम्हचारी. कारण तुझा प्रेम योग आहे ना. तोही कुरुक्षेत्रावर प्रतिपादन केलेला. कदाचित हाच योग इतरांनी प्रतिपादन केला असता तर तुझे आठ तास कमीच पडले असते. तु जे काही करतोस ना. तिथे प्रतिस्पर्धी नसतोच ना. म्हणून कृष्णकृत्य महान आहे."

सत्यन हसला आणि म्हणाला,

"उगी माझ्या समाधानासाठी काहीतरी ठोकून देऊ नकोस. अगं! कुठे राधा.. कुठे कृष्ण अन् कुठे कृष्णाली आणि कुठे आपण? सारा आपण सर्व सामान्य माणसं आहोत. आलिया भोगासी, असावे सादर, चित्त असू द्यावे समाधान. या उक्ती नुसार जे जे घडतं ते ते पाहू. अगदी बिनधास्तपणे. नाही का?"

सारा हसली आणि म्हणाली,

"आपल्या प्रेमाचा शेवट व्हायची वेळ जवळ आली पण तुझा "नाही का" काही जात नाही. अरे, किती वेळा सारखा नाही का, नाही का असे प्रश्न करीत रहातोस. प्रत्येक वाक्याला तुझा "नाही का" हा ठरलेलाच असतो. असो! बरं ठीक आहे. आपण आहे त्या परिस्थितीत सामना करू. मी जे काही सांगते आहे. ते ठोकून देते आहे, हे मान्य करू. पण पुर्नजन्म तरी मान्य करशील का नाही?"

सत्यन म्हणाला,

"मुळीच नाही. मुळात पुर्वजन्म नसतोच. हिंदू शास्त्राच्या मतानुसार पुर्वजन्म मान्य केला तर पुढील जन्म मानव योनीत आहे. असे शास्त्र का सांगत नाही? शास्त्र सुद्धा तुझ्या सारखचं काहीतरी ठोकून देतं आणि आम्ही गरीब बिचारे लोक विश्वास ठेवतो. एवढ्या उपर पुर्वजन्म असला तरी गाढवाच्या, डुकराच्या, कुत्र्याच्या, मांजराच्या योनीत पुर्वजन्म नसेल कशावरून? त्यासाठी या जन्मात आपण मानव आहोत. जे जे करायचे, ते ते याच जन्मात करून घेतले पाहिजे. म्हणून मी प्रेम योग जोपासतो. कारण दिल एक मंदिर है! तुम उसकी मुरत हो! हाय मेरी सारा, तुम इतनी खुबसुरत हो! नाही का?"

सारा फक्त गोड हसली आणि म्हणाली,

"Thank's Satan!"

या दोघांनीही मुष्कहिना अत्तर खुशबो घेऊन श्री श्री श्री जटाशंकराच्या पुरातन मंदिरांच्या परिसरात भावदंग होऊन हळूवार रांगेत कदमचाल करीत होते. श्रावण मासाची थंडगार हवा आणि मुष्कहिना अत्तरगंधी खुशबो हवेच्या नाजूक पिंजन सादेवर स्वार होऊन सारी सृष्टी धुंदावून सोडत होते. महादेव मंदिराच्या परिसरात एक भली मोठी जटाशंकराची मुर्ती एका जागेवर उभी होती. महादेवाच्या जटेतून थंडमस्त पाण्याचे निर्झर थुयथुयत नितनमग्न होऊन बाहेर पडत होते. मंदिराच्या परिसरात मारवेल गवत अमित मनोहर रुपडे घेऊन भाविक भक्तांना शांतश्रांत करीत होते. याच परिसरात गुलाब, मोगरा, निशिंगंध आणि रातराणीची वेली प्रफुल्ल होऊन दरवळत होती. परिसरातील फुलबाग फुलून आली होती. जागोजाग ठिबक सिंचना सारखे जलतुषार जमीनीच्या पोटातून निर्झरत होते. त्यामुळे श्री शंकराचे देवस्थान हे भाविक भक्तांचे पर्यटन स्थळ झाले होते. अनेक तरुण तरुणी या ठिकाणी येऊन वन भोजनाचा आस्वाद घेत होते. काही अंतरावर श्री कृष्ण आणि कृष्णाली यांचे भव्य आणि दिव्य स्मारक उभे करून त्यांच्या प्रीतीचे उसासे चितारले होते. श्री कृष्णाच्या एका हाती सुंदर अशी बासरी, डोईवर मुकुट आणि मुकुटात खोवलेले मोरपिस अत्यंत तरल आणि लक्षवेधक चितारले होते. त्याच मुर्तीला लागून श्री कृष्णाच्या पिंताबराचा पल्लू धरून कृष्णाली मनभावन प्रितसौंदर्याची उधळण करीत होती. मात्र दयाघन कृष्ण त्याच राधेच्या भक्तीत इतका धुंदावून गेला

होता की, त्याला त्याच्या पितांबराचेही भान राहिले नव्हते. प्रेम प्रेम कशाला म्हणतात ते शिकायचे असेल तर प्रेमीकांनी याच शिल्पमुर्तीच्या सानिध्यात येऊन आपल्या प्रितीचे भावरश्मी सोहळे उज्वल करुन घ्यावेत. इतके तरल आणि प्रेरणादायी प्रितशिल्प! युगायुगाला प्रितयुगंतर करणारा श्री सामर्थ्याचा श्री कृष्ण जेव्हा कृष्णालीच्या भावमंतरात मुग्धावून जातो. तेंव्हा श्रावण मासही प्रितसौंदर्याचे निळे रेशमीपल्लू भावविभोर निसर्गराजीत मुक्तहस्ते उधळण करुन तरुण तरुणाईच्या मखमली हृदयात भावभावस्थ होऊन पुंजाळायला लागतो. हिच खरी अदा आहे प्रेम योगाची. असे हे श्रावण मासातील प्रित सौंदर्याचे नयन मनोहर दिप्त प्रदिप्त पळ... क्षण आणि निमिष. असे असले तरी शांतीपूरा येथे सत्यन आणि सारा प्रचंड तणावाखाली वावरत होते. मागे लागलेल्या ग्रहणातून सुटका व्हावी म्हणून श्री शंकराला साकडे घालीत होते. दर्शना नंतर दोघेही घरी परतले. सत्यन थोडा वेळ थांबून शेतीकडे निघून गेला. कारण या प्रेम पक्षाचे चित्त एखाद्या थरार चित्रपटा सारखे झाले होते. साराने मंदिरातून परत घरी आल्या नंतर पोशाख बदलला. मन रिझवण्याचा प्रयत्न करीत होती पण धड देवळात आणि चित्त पायतनात अशी स्थिती झाली होती. हे ग्रहण साधे सुधे नव्हते तर चांगलेच खग्रास ग्रहण होते. त्यामुळे सत्यन गावात न थांबता, गाव खोरीत सत्यनची दोन तीन एकर जमीन होती. सत्यन शेतीत जाऊन खाटेवर आडवा झाला होता. त्याचे चित्त काही लागत नव्हते. कारण साराला पाकिस्तान मध्ये पाठविण्याचा निर्णय शासन स्तरावर घेण्यात आला होता. आज साराने सुध्दा जांभळ्या रंगाचा शालू परिधान करुन एखाद्या शिळे सारखी अबोल होऊन बसली होती. तिचे मन कशातच लागत नव्हते. त्यामुळे ती लहान लहान मुलांकडे एखाद्या हरीणी सारखी टक लाऊन पाहत होती. तिच्या नजरेत अनिमिषपणाचे भावसत्त्व एकवटले होते. अपराधी पणाची भावना पुंजाळत होती. ती सकाळ पासूनच उदास उदास वाटत होती. तिच्या चेहऱ्यावरचे हास्यतेज मालवून गेले होते. तिची मानसिकता एखाद्या गोगलगाई सारखी मलुल झाली होती. आज साराने कुठलाच साजशृंगार केला नव्हता. त्यामुळे रसरज शृंगार रस निस्तेज होऊन पडला होता. तिच्या चेहऱ्यावरचे खिन्न भाव उमटून दिसत होते. जणू एखादी काळी कपिला गाय आपल्या वासराच्या ओढीने हंबरत होती. तशी ती सारखी सारखी मुलांना जवळ घेऊन कुरवाळत होती. खरंच आज तिची एका खाटीक

खाण्यात कत्तलीसाठी आहुती पडणार होती का? सत्यन सुध्दा साराच्याच आठवणीत विव्ळत होता. सत्यन मनातल्या मनात स्वगत म्हणाला,

"जीवशीव सृष्टीतील प्रज्योत जेंव्हा एखाद्या सौंदर्य शरीर रूपात रुपंत्तर होऊन प्रदिप्त होते, तेंव्हा तिला नवोन्मेषशाली नवनिर्मितीचा नवा आविष्कार असे म्हणतात. याच प्रक्रियेतील सारा एक मानव रुपाने प्रदिप्त होऊन धरेवर स्त्री अभिरुपाने अवतिर्ण झाली होती. ती कोण? कुठली? आणि मी कोण? कुठला? नियतीच्या मनात काही वेगळचं होतं. म्हणून तिची माझी भेट झाली आणि आम्ही एकमेकांच्या अनिवार प्रेमात पडलो. एखाद्या गहिऱ्या रात्री सारखे. प्रितीतून एकमेकांच्या जवळ आलो. भावनिक उत्कटता आणि उत्सुकता निर्माण झाली. सकलपृथ्वी तिच्या स्नेहल स्पर्शाने आणि रवीराजीच्या तेजाने निरंतर दिप्त प्रदिप्त होऊन दिप्तीस्फुल झाली होती. जीवशीव सृष्टीतील चिमणी पाखरं सुध्दा घरटं जवळ करीत असतात. तसे आम्ही आमची एक रहस्यमय प्रेम कहाणी चितारुन मागे ठेवत आहोत, हे का कमी आहे. जे की, मानवी धर्म हा चराचरावर प्रेम करणारा एक जिता जागता चेहरा आहे. यातूनच नळ - दमयंतीचे प्रेम फुलले. नळ हा एक राजा होता आणि दमयंती त्याची राणी. दमयंती सुध्दा एका राजाची राजकन्या होती. त्यांनी विवाहबध्द होऊन एकमेकावर प्रितीच्या नजर नजरान्याची बरसात केली. हे दोघेही एकाच धर्मातले होते. यांचा खरा धर्म हा राजधर्म होता. आमचा धर्म हा राजधर्म नसून प्रित धर्म आहे. आमचे प्रेम काही जगा वेगळेच होते. नाही का? हे भल्या भल्याना मान्यच करावे लागेल. कारण साता समुद्रापार असलेली सारा, तिही भिन्न धर्मातील. मी हिंदु तर सारा मुस्लिम. एवढेच नव्हे; तर ज्या दोन देशांतील विस्तू आडवा जात नाही. ती पाकिस्तानी तर मी हिंदुस्थानी. दोघेही प्रचंड स्वाभिमानांनी. तितकेच हळवे. शांतीपूरा येथे एक विशाल वृक्ष आजही ताट मानेने उभा आहे. तो कितीतरी घटना घटीताचा साक्षीदार आहे. या वृक्षाने कितीतरी उन्हाळे पावसाळे पाहिले. एक वटवृक्ष आणि दुसरा चाफा. हे दोन्ही वृक्ष बहरली आहेत. या झाडावर एक साळुंकी फांदीला चोची मारत नेहमी भयंकर तडफडत असते. जवळच एक बाभळीचे काटेरी झाड आहे. त्यावर कितीतरी चिमण्याची घरटे हेलकावत आहेत. गावाच्या सभोवताल माळरान व्यापले आहे. माळरानाच्या चंद्रकोरीत सारा - सत्यन प्रितीचा साक्षीदार असलेला शांतीपूरा गाव, उभा आडवा पसरला

आहे. गावच्या बाहेर एक शाळा आहे. याच शाळेत माझे बालपणातील शिक्षण पूर्ण झाले. परंतु आज रोजी शांतीपूरा गावच्या पायवाटेवर एक चिमणा आणि एक चिमणी वाळीत टाकल्या सारखे उभे राहून चिवचिवत आहेत. कदाचित ही चिमणी विदेशी असेल. नाही का? तसे मला सारा शांतीपूरा येथे येत असताना म्हणाली होती, सत्यन! मी हा गाव यापुर्वी पाहिल्या सारखा वाटतो रे! तो ही पहिल्या जन्मात. मी पहिल्या जन्मात पाकिस्तानी चिमणी होते. मला चार पिल्ले होते. एक चिमणी आणि तीन चिमणे. पण ते लहानासे चार चिमणेजीव पाकिस्तानच्याच घराट्यात ठेवून आले होते. त्यावेळी माझे प्रेम भारतीय चिमण्यावर स्थित झाले होते. मी माझ्या अनावर प्रेमापोटी भारतातील या गावात येऊन त्याला भेटले होते. इथल्या चिमण्यांच्या थव्याने माझ्यावर प्राण घातक हल्ला केला. मी रक्तबंबाळ झाले. माझे रक्षण करण्यासाठी भारतीय चिमणा खुप खुप त्या थव्यातील चिमण पाखरांचा प्रतिकार करीत होता. पण बळ कमी पडले. कारण हल्ला करणाऱ्या चिमण्यांची संख्या जास्त असल्याने माझ्यावर हल्ला करून मला जखमबंद केले. मी तशाही अवस्थेत रक्तबंबाळ होऊन रक्तरंजीत पंखाने भुर्कन उडून गेले. मी माझ्या पिला पर्यंत जाऊ शकले नाही. वाटेतच माझे प्राण पाखरू भुर्कन उडून गेले. पुढे त्या चार चिमण जीवाचे काय झाले? मला काहीच माहित नाही. आजही योगायोगाने मला चार चिमणजीव आहेत. एक चिमणी आणि तीन चिमणे. आज मी हे चार चिमणजीव सोबत घेऊन आले आहे. पुन्हा जर गतजन्मा सारखे संकट माझ्या पुढ्यात दत्त म्हणून उभे राहिले तर माझ्या या चार निष्पाप चिमण जीवला तु अंतर देऊ नकोस. त्यांना दत्त (क) घे. साराने घडलेली गतजन्माची कर्मकहाणी मला सांगितली होती. मी स्वतः हा प्रसंग पाहिला होता. पण गुलाबी दिवसांत हे सारं विसरून गेलो होतो. हा प्रसंग आता मला चांगल्या प्रकारे आठवतो आहे. त्यावेळी मी इयत्ता दहावीच्या वर्गात शिकत होतो. त्यावेळी शाळेत घडलेला प्रसंग म्हणजे पांडेबाईचा वर्ग चालू होता. झाडावर काही चिमण्या एका चिमणीवर तुटून पडलेल्या होत्या.

चिमणी रक्तबंबाळ झाली होती. एका चिमण्यानी तिला संरक्षण दिलेले होते. त्याचे बळ कमी पडत होते. हा चिमणा हिंदूस्थानी तर चिमणी पाकिस्तानी होती. गोरी गोमटी सुंदर होती. आखीव व रेखीव नेत्रपल्लव होते.

मला पाकिस्तानी चिमणी खुपचं आवडलेली होती. गोड आणि सुंदर चिमणी होती. जखमी चिमणी भुर्कन उडून गेली होती. पण कुठे? पाकिस्तानच्या दिशेने. मी उडत्या चिमणीला डोळे भरून पहात होतो, अनिमिष नेत्राने भावनावश होऊन. रक्तरंजीत पिसाची तडफड... फडफड... होत होती. कुठे पर्यंत... पाकिस्तानातील घट्यात जाई पर्यंत... चार चिमण जिवाच्या प्रितपारायणात पाकिस्तानी चिमणी अनावर प्रितीत भावदंग झालेली. पण एक उपेक्षीत चिमणी. त्यावेळी शिक्षिका पांडेबाई म्हणाल्या होत्या, सत्यन तु लवकर मोठा हो हं! तुला का नाही, आपण पाकिस्तानी चिमणीच आणू. मी त्यावेळी खुष होऊन म्हणालो होतो, हो बाई! मला का नाही. पाकिस्तानी चिमणी खुप खुप आवडते. आत्ता जी उडून गेली आहे ना, हिच चिमणी आणायची."

सत्यन बालपणातील प्रसंग कथन करुन अतीव दुःखःने तडफडला आणि फडफडलाही. जखमी काळीज कातर विण घेऊन पुन्हा स्वगत म्हणाला,

"खरंच काय ही ईश्वरी लीला. गत जन्माची पुनरावृत्ती झाली होती. याचा अर्थ सारा माझ्या पेक्षा वयाने लहान आहे किंवा माझीच जन्म तारीख चुकीची असेल. नाही का? खरंच माझी सारा कोण होती? ती साधी सुधी नारी नव्हती. साक्षात प्रित वल्लभ प्रेमदेवता होती. देवता!! मला तिच्या रुपाने बालपणात आवडलेली पाकिस्तानी चिमणी मिळाली होती. मला हे ओळखताच आले नाही. नाही का? किती दुर्दैव म्हणावं? त्यावेळी भारतीय चिमण्यांचा थवा पाकिस्तानच्या चिमणीवर तुटून पडला होता. मात्र भारतीय एक चिमणा त्या पाकिस्तानी चिमणीचे रक्षण करण्यासाठी जोरदार प्रयत्न करत होता. भारतीय चिमण्यांनी चांगलाच हल्ला करून तिला चांगलेच घायाळ केले होते. जखमबंद केले होते. पाकिस्तानी चिमणी रक्तरंजीत होऊन भुर्कन उडून गेली होती. तसा भारतीय चिमण्यांचा थवा सुद्धा भुर्कन उडून गेला होता. मी सुद्धा या जन्मात साराचे रक्षण करू शकलो नाही. अगदी पुर्व जन्मात घडल्या प्रमाणे. भारतीय लोक सारावर चिमणीच्या थव्या सारखेच तुटून पडले होते. तिला कितीतरी प्रश्न विचारुन घायाळ करून सोडले होते. सारा जखमबंद होऊन तिच्या प्रितीचे पंख रक्तरंजीत झाले होते. शांतीपूरा गावच्या पायवाटेवर असलेल्या या चिमणीच्या चिवचिवाटात कुठल्यातरी

प्रेमीयुगुलाची प्रेम कहाणी रुपमंतर झाली आहे. नाही का? कदाचित ती माझीच म्हणजे सारा - सत्यन प्रितीचे काही क्षण निमिष तर नसतील ना? या चिमणीला पाहिलं की, मला सारखी साराचीच आठवण येते आहे. तिचा तो गंधाळ सहवास इथेच कुठेतरी पायचाल करीत असल्या सारखा भास होतो आहे. तिच्या पैजनाचा रुमझुम नाद इथेच कुठेतरी रुणझुणत आहे. तिच्या पाऊलखुणा स्मृती पटलावरून जाता जात नाहीत. वाटतं आपलीही सारा नावाची चिमणी कराचीत गेल्या नंतर अशीच या चिमणी सारखी चिवचिवेल. नाही का? आता गावकुसा बाहेर लोकवस्ती हळूहळू अंग धरत आहे. अनेक शेतकऱ्यांची जागल गाव हाकेच्या अंतरावर वसली आहे. त्यामुळे गावातील गाईगुरे हळूहळू गाव जागलीकडे सरकत चालले आहेत. आता या चिमणा चिमणीच्या जोडप्याला कुठेतरी दूर दूर निघून जावे लागेल. जशी माझी सारा आता काही क्षणात भुर्कन उडून दूर दूर निघून जाणार आहे. मी तिच्या भावलोटा आठवणी रक्तरंजीत काळीज कातर कडाराजीत कुलुप बंद करून ठेवल्या आहेत. तिने जेव्हा तिचा उजवा हात माझ्या खांद्यावर ठेवून विलोभनीय निसर्ग सौंदर्याचे मनोज्ञ दर्शन घेत होती. त्यावेळी मवू मलमली सारखी हवा सुटली होती. पण आता तिच हवा एखाद्या नागीनी सारखी वंश करू पाहत आहे. साराच्या राजीव लोचनाचे दर्शन होताच, ही हवा सुध्दा गंधीत वाऱ्याची झुळूक घेऊन मनचित्त करीत सैरभैरत होती. याच झुळूकेत काळ्यानागाची काळीजादू फस्स... फुस्स... करीत सैरभैरत असेल, याची साधी जानिवही झाली नव्हती. त्यावेळी सारा मला म्हणाली होती,

सत्यन, तू किती किती छान आणि विलोभनीय दिलमस्त आहेस रे! एखाद्या केवढ्याच्या फुला सारखा. भावविभोर... भावसुंदर... भावदंग... सुगंधी सुंदर... नटखट... एखाद्या उत्स्फुल रजनी सारखा. तुझ्या स्पर्शात पुरुषी रागाची भैरवी तन्मय पावली आहे. ज्या पुरुषाच्या नजरेत नजाकतदार प्रिती संचित झालेली असते. त्या पुरुषाचे तळहात, तळपाय आणि मस्तक सतत विजेरी धक्का देऊन जात असते. म्हणून तुझ्या सारखा पुरुष लवकर वितळतो, विरघळतो. तु त्यापैकी नक्कीच एक आहेस. साक्षात फिरदोस - ए - अत्तर. कुठल्याही कामीनीला वश करणारा नजाकतदार मेघमल्हार दवं आणि घनश्याम देह तुझ्यात बोलका झाला आहे आणि मी म्हणजे साक्षात रजनी गंधाची श्यामल शमा. प्रित सौंदर्याची साक्षात फुलवेडी फुलारलेली रातराणी.

गंधसुगंध घेऊन आलेली सुगंधित वेली. नाही का? तसा मीही तिला तितक्याच उत्कटतेने म्हणालो होतो, सारा मी तुझा खुप खुप आभारी आहे. तुला पाहाता क्षणीच माझा प्रितरश्मी मनमोर मोहरून उठला आणि युगायुगाचा युगंधर पहील्याच भेटीत रुपमंतर झाला. जे की, देवा दिकांनाही जमलं नाही. ते तु सिध्द करून दाखवलं आहेस. कारण दोन भिन्न धर्म कधीच एक होत नसतात. त्या दोन धर्मातील अंतर आपण काही अंशी का होईना कमी करण्याचा प्रयत्न केला आहे. हे का कमी आहे. राजकीय स्तरावर दोन देशात कितीही मतभेद असू दे. पण सर्वसामान्य नागरिकांच्या पातळीवर दोन देश तनामनाने जोडले जात आहेत. हे का कमी आहे? पण असले प्रेम होण्यासाठी जन्मोजन्मीची पुण्याईच लागते. जे की, भल्या भल्या प्रेमवीरांना हे साध्य झालं नाही. काचेरी शिशीतला पारा अन् तुझी सौष्ठव कांती एकाच जात कुळातली असली पाहिजे. म्हणून तर हे सारं सारं घडलं. हे सारं सारं पुर्व जन्माचं संचित होतं. नाही का? सारा कांहीच बोलत नव्हती. अबोल होऊन ऐकत होती. पुन्हा मी प्रसन्न चित्ताने म्हणालो होतो, सारा, तुझ्या अथांग सौंदर्यसागरात मला पुन्हा पुन्हा भिजून चिंब चिंब होऊ दे! माझ्या आयुष्याचे सारे तीन "त" कार उजळून निघू दे! तेंव्हा सारा खळाळ हसली आणि म्हणाली होती, अलबत रे राजा!"

पुन्हा सत्यन अबोल होऊन दुःखाश्रू ढाळीत होता. त्याच्या नेत्रमंडला व्दारे अश्रूंचे कितीतरी भावलोटा पाट झरझरत होते. काही वेळाने पुन्हा दुःख दर्दी होऊन स्वगत म्हणाला,

"आता साराचीही अवस्था या चिमणी पाखरा सारखीच होईल. नाही का? कदाचित कराचीतील मुस्लिम तिला वाळीत टाकून गावकुसाबाहेर काढतील. या पायवाटेवरच्या चिमणीला एक चिमणा तर संगत सोबत करतो आहे. साराला संगत सोबत करायला कोण आहे? अंधार... अंधकार... काळरात्र... काळी कभीन्न काळरात्र... गर्दअंधार... एकटीच रडत बसेल बिचारी. नाही का? खरंच प्रितीत जुळलेले दोन मन कधीच आलग होत नसतात. ते सारखे एकमेकांना पिंजनसाद घालतात. नाही का? मी या पब्जी प्रेम कहाणीत कमालीचा भाजून पोळून निघालो आहे. माझ्या साराची गतही माझ्या सारखीच झाली आहे. माणसावर पहाडा सारखे दुःख कोसळावे. प्रितीचे दुःख कुणावरही येऊ नये. ते भयंकर असते. प्रितीचे दुःख अमर्याद

असते. नाही का? सर्वकडे भरून उरलेले दुःख म्हणजे प्रिती. पाण्यातली मासळी पकडून वाळूवर फेकावी आणि त्या मासळीचा फडफडाट पहावा. त्यापेक्षा कितीतरी फडफड प्रेम पक्षाची चालूच रहाते. आज रोजी माझे हृदय तडकून गेले आहे. कितीतरी काळीज कातर जखमा एखाद्या अश्वत्थाम्याच्या जखमे सारख्या भळभळताहेत. खरंच कोण होता हा अश्वत्थामा? कसलेला बहादुर वीर का दुःख पुत्र अश्वत्थामा? कसल्याही तटीतटीच्या युद्ध घाईत रणमैदान गाजवणारा एक अष्टावधानी अष्टपैलू योद्धा. महाभारत कालीन योद्धा. खरंच अश्वत्थामा आणि प्रेमवीर हे एकाच जात कुळातील असतील. नाही का? योद्ध्याचे कुळ विचारु नये आणि प्रितीचे मुळ विचारु नये. कारण रणावरचा योद्धा आणि प्रितपरायणातला मजणू सारखाच असतो. या दोघांनाही कोणीच छेडू नये. कारण या दोघातही प्रेम भक्ती ओसंडून वाहत असते. कुणाचे राष्ट्र प्रेम असेल तर कुणाचे प्रितसौंदर्य असेल. पण हे दोघेही मवू मखमली अंतःकरणाचेच असतात. प्रियशी आणि प्रियकर यांचे काळीज रात्रन दिन झुरत असते. एखाद्याचे प्रेम उध्वस्त झाले तर असा व्यक्ती आतून बाहेरून ध्वंस पावतो. सोलून सालपटून निघतो. आज माझी गत ध्वंस पावलेल्या रक्तरंजीत पक्षा सारखी झाली आहे. कारण प्रियशी आणि प्रियकर यांचे नाते जगा वेगळे असते. ते दिसत नाही. पण तुटतही नाही. ते एखाद्या नुकत्याच उगवलेल्या फुला सारखे स्वच्छ आणि सुंदर.. मवू मखमली असते. त्यांच्यातील भाव नितळ मनसौंदर्य घेऊन आलेले असते. हे या दोन जीवना जोडण्याचे काम करते."

सत्यन सारखा अश्रू प्रपातात न्हाऊन निघत होता. आज रोजी शासनाने सारा आणि सत्यन यांच्या प्रितीला सुरंग लावून उध्वस्त केले होते. तरीही या दोन जीवाची प्रिती अभंग राहिल. शासनाने दोन देह विभक्त केले असले तरी मनसौंदर्य प्रिती आणि भावसौंदर्य प्रिती उध्वस्त करू शकले का? नाही ना. दोन प्रेमी जीवांना अलग करण्याचा अधिकार कुणालाही नाही. आज या दोन शरीरात कायमचा दुरावा निर्माण केला आहे. प्रेमात फुट पाडण्याचे जे काही प्रयत्न झाले, ते विश्ववंदनीय ठरतील का? मुळीच नाही. हा तर सरळ सरळ निसर्गावर हल्ला आहे. निसर्गावर हुकमत ही कधीच गाजवायची नसते. कारण त्यात मनुष्य अखेर पराभूत होतो. याच तत्त्वावर सारा - सत्यन प्रेम कहाणी पराभूत नाही तर उलट ते केशरदिप्ती सौंदर्य झाले

आहे. विराट झाले आहे. दिप्तीस्फुल झाले आहे. कारण या प्रेमात सृष्टीसौंदर्याचे कितीतरी पल्लू एकजीव झाले आहेत. पुन्हा सत्यन चुळबुळ करुन दुःखी अंतःकरणाने स्वगत म्हणाला,

"प्रितीचे काळीज अनंत अनंत वेदनांचे माहेरघर असते. आज मी याच व्यथा वेदनेच्या प्रांतात जखमी काळीज घेऊन वावरतो आहे. मला प्रत्येक क्षण खायला उठेल. वास्तविक पाहता प्रत्येकाने एक तरी प्रेमाचे गाव वसवायला हवे. असे न होता गावातील एखादं प्रितवेल्हाळ अजान पाखरू सोलून सालपटून टाकत आहेत, हे लोक. का आणि कशासाठी? किती मोठे पाप करताहेत हे लोक. ही कसली समाज व्यवस्था? ज्या व्यवस्थेत राधा कृष्ण जन्मले आणि प्रेम उदात्त आहे, उन्नत आहे, हे दाखवून दिले. एवढेच नव्हे; तर श्री कृष्णांनी सरळ सरळ भक्तीरसात प्रितीचे महत्त्व विषद करून भगवत गीतेत प्रेम योग प्रतिपादन केला. आज रोजी त्याच प्रेम योगाचे शकले उडाले आहेत. ही कसली कृष्ण भक्ती का राधा आसक्ती? एकीकडे राधा कृष्णाची पुजा आरंभायची आणि दुसरीकडे त्याच प्रितीचे शकले उडवायचे? हा कुठला योग. प्रेमयोग का निषाद राजयोग म्हणायचा? आज रोजी मी पुर्ण पुर्ण कोलमडून पडलो आहे. हे सर्व सर्व दुःख दर्दाचे उमाळे शब्दबद्ध करतो म्हटले तरी मी मी म्हणणाऱ्या लेखकाची लेखणी स्तब्धाऊन जाईल आणि कायमची बधीर होऊन बसेल. असले हे दुःख रेखाटण्याचे दुर्भाग्य कोणत्याच लेखकाच्या वाट्याला येऊ नये. असले कथा प्रसंग शब्दबद्ध करायची वेळ आली तर त्याचेही दंशागुले रक्तगंधी होऊन जातील. इतकी दाहकता एका प्रेमामध्ये आहे."

सत्यन पुन्हा थोडा वेळ शांत झाला आणि बराच वेळ विचार करीत तडफडत पडला आणि एकाएकीच स्वगत म्हणाला,

"प्रिय सारा! तुझाच एक प्रितरश्मी प्रेमवेडा प्रित फकीर म्हणून मला कायमचंच माफ करशील का? माझी कोणतीही पात्रता नसताना, मी तुझ्याशी प्रितीचा आलाप छेडून अधर्म केला आहे. हे खऱ्या प्रेम धर्माला लांछन आहे. कोणी मला लप्पुसा म्हटले तर कोणी मला झिंगुरसा म्हटले. तरीही मी गप्प बसलो. माफ कर सारा, खरंच मला माफ कर. माफी सारखी दुसरी कोणतीच शिक्षा असू शकत नाही. जो पर्यंत सुर्य, चंद्र, तारे आहेत. तो पर्यंत आपले प्रेम दिगंतरी दुमदुमत राहिल, यात शंकाच नाही. पण या जीवन जानिवेचा शेवट

होताना तुझ्या रेशमी पल्लुत माझा अंतिमश्वास विलीन व्हावा, हीच माझी कृष्ण जिगिषा होती आणि आजही आहे. आता आपल्या साऱ्या इच्छा आकांक्षावर पाणी फेरले आहे. मी या पुढील आयुष्य वैराण आयुष्य म्हणून जगणार आहे. कारण आता माझ्या जीवन जानिवेत जगण्यासारखं आहे तरी काय? वाळले करड झाडे झुडपे. त्यांचीच संगत सोबत करीत जीवन जगण्याचा प्रयत्न करेल. तुझाच एक दुर्दैवी प्रितवेडा, प्रितवेल्लाळ, प्रितफकीर सत्यन."

पुन्हा सत्यन थोडा शांत झाला आणि पायवाटेवरच्या चिमण पाखरांना पहाण्यासाठी प्रयत्न करू लागला. पण त्या ठिकाणी चिमण पाखरे नव्हते. काही वेळापूर्वी दिसत असलेले दोन चिमण पाखरं शांतीपूरच्याच्या पायवाटेवर फडफडले अन् रक्तरंजीत पिसारा अस्ताव्यस्त टाकून व्यथा वेदनेच्या प्रदेशात कायमचेच विलीन होण्यासाठी भुरकन उडून गेले. तसे सत्यनच्या काळजात धस्स झाले. त्याला क्षणभर वाटले, चिमणा या पक्षाने माझ्या अंतःकरणात प्रवेश केला आहे तर चिमणीने सारात प्रवेश केला आहे. किती मोठा परकाया प्रवेश. तसा तो मोठ्याने "सारा" अशी आरोळी ठोकून किंकाळी फोडली अन् ओक्साबोक्शी रडू लागला. साराला घेऊन जाण्यासाठी पाकिस्तान सैनिकांनी विमान घेऊन भारतीय विमान तळावर दिल्ली येथे उतरून पुढील सोपस्कार पूर्ण करून विमान मुंबई मार्गे मराठवाड्यातील संभाजीनगर येथे येऊन पोहोचले होते. संभाजीनगर येथून गाड्या घोड्या करून ते शांतीपूरा येथील पायवाटेवर येऊन पोहोचले. कर्णकर्कश सायरण वाजवत गाड्यांची लांबलचक रांग शांतीपूरा पायवाटेवर लागली होती. आता काही अवधीतच सारा निघून जाणार होती. तशी एकाएकीच सत्यनने पुन्हा एकदा मोठ्याने किंकाळी फोडली. सारा परिसर दणाणून गेला. शासना कडून साराला पाकिस्तान जाण्यासाठी फर्मान दिले गेले होते. ही बातमी प्रसार माध्यमांनी टेलिव्हिजनवर प्रसिद्ध करताच लोकांनी शांतीपूरच्याच्या पायवाटेवर सकाळ पासूनच तुफान गर्दी केली होती. पंचवीस तीस किलोमीटर अंतरावरून लोकांच्या रांगा लागल्या होत्या. जिकडे पाहावे तिकडे माणसेच माणसं दिसत होती. गावातील गाव सौंदर्याची रया गेली होती. गुलाब, निशिंगंध, मधुमालती, केवढा ही सारी सारी फुलझड काळवंडून मलुल होऊन पडली होती. एकाही माणसात माणूसकी शिल्लक राहिलेली

दिसत नव्हती. गावाला एखाद्या यात्रे सारखे स्वरूप प्राप्त झाले होते. गावातील बाया पोरी मात्र हळहळू लागल्या होत्या. तशी सारा आतून बाहेरून हादरून गेली होती. साराला घेऊन जाण्यासाठी पोलीस आणि महिला पोलीस सत्यनच्या घरात शिरले. तसा साराचा एकच अश्रूंचा बांध फुटला. सारानेही "सत्यन" अशी जोराने बेंबीच्या देठापासून प्राणातिक आरोळी ठोकली. संपुर्ण गाव हादरून गेला. सारा दचकून उठला. भितीदायक हादरा पिंजनसाद घालून गेला. पाकिस्तानला जाण्यासाठी साराने नकार देताच महिला पोलिसांनी तिला पकडले. तरीही सारा जाग्यावरून उठत नव्हती. अखेर तिला फरफटत ओढीत घराच्या बाहेर काढले. यावेळी तीने एका खांबाचा आधार घेऊन प्रतिकार केला. तशी दुसरी महिला पोलीस सरसावली. तीने साराचा शालू धरून ओढला. या ओढण्यात साराचा शालू टर्कन फाटला. एका क्षणात साराची विवस्त्र द्रौपदी झाली. तरीही तिला फरफटत ओढण्यात आले आणि खाटकाच्या दावणीला एखादी गाय बांधावी तशी साराला फरफटत नेऊन रस्त्यावर उभे केले. चार लेकरं हा संपूर्ण प्रसंग डोळ्यात पाणी आणून पहात होते तर कधी आई जवळ जाण्यासाठी धडपडत होते. फाटलेल्या शालूचा पल्लू रस्त्यावर लोंबकळत होता. डोईवरच्या केसकलपात सुंदर बटा आणि केशरकुंतल अस्ताव्यस्त झाला होता. कपाळावरचा कुमकुम तिलक मोडून हवेवर उधळून गेला होता. दोन्ही हाताला जमीन खरचटून रक्त वहात होते. डोळ्यावाटे गरम रक्ताच्या अश्रूधारा कोसळत होत्या. आता मात्र सारा उठून उभी राहिली. लोकांनी गोल रिंगण करून पहाण्यासाठी एकच गर्दी केली होती आणि एकीकडे घर आया परदेशी तेरी मेरी एक जिंदगी हे गाणं मोठ्या आवाजात चालू होतं. तिच्या अंतःकरणात कुठल्या तरी जखमी चिमणीने प्रवेश केल्या सारखे वाटले. जखमी चिमणी फडफडू लागली. डोळ्यापुढे अंधार सळसळू लागला आणि जाग्यावर झोकांड्या खाऊ लागली. सकाळ पासून पोटात अन्नाचा कण नव्हता, ना कपभर पाणी पोटात गेले नव्हते. त्यामुळे ओट कोरडे फट्ट पडले होते. शिकारी राजाच्या तावडीत सापडलेल्या हरीणी सारखी सारा सैरभैर झाली. पथेर पांचालीचा अर्तस्वर गहिवरला आणि जो जो दिसेल त्याच्या पुढे पदर पसरून भारतीय भुमीत रहाण्यासाठी विनवणी करीत होती. प्रत्येक माणूस फक्त साश्रू नयनांनी तिच्याकडे पहात होता. कारण भारत स्वतंत्र देश आसला तरी भारतीय भुमीत कुणाला ठेवायचे

आणि कुणाला नाही. या बाबत सामान्य नागरिकांना कुठलेही अधिकार नाहीत. सामान्य माणूस फक्त आपल्या मतदाना व्दारे कायदे पारीत करणाऱ्या सभागृहात फक्त लोक प्रतिनिधी तेवढा पाठवू शकतो. तोही पाच वर्षाला एकदा. पुन्हा पाच वर्ष त्याच्याकडे कुठलेही अधिकार नाही आहेत. अशा अधिकार हिन माणसा जवळ सारा पदर पसरून भारतीय भूमीत वास्तव्य करून रहाण्याची भिक मागत होती. लोकशाही प्रधान देशात तिचे सलज्ज वस्त्र हरण करून तिला पथेर पांचाली केल्या गेले होते. असे असले तरी सारा प्रत्येकाला असहाय होऊन साह्य मागत होती. वास्तविक पाहता तिला भारतीय भूमीत ठेवायचे नव्हते तर या प्रकरणावर झटपट निर्णय घेऊन तिला वेळीच पाकिस्तानच्या हवाली करायला पाहिजे होते. तसे न होता विलंबाने निर्णय घेतला गेला असल्याने आणि ती प्रत्येक चौकशीत निर्दोष सुटली असल्याने सारा सत्यन प्रेम पक्षी लोकांच्या दयेला पात्र झाली होती. त्यामुळे लोक हळहळत होते. किमान विलंबाने निर्णय घेतला जाणाऱ्या प्रकरणात संपूर्ण देश वाशीयांना समाविष्ट करून निर्णय घेतला गेला असता तर कदाचित लोक भावना हळहळल्या नसत्या. एकीकडे लोक चुचु करीत होते तर दुसरीकडे सारा येणाऱ्या जाणाऱ्या पादचाऱ्यांना उद्देशून म्हणाली,

"भैय्या, मुझे माफ करो, मुझे बचाव. मै पाकिस्तान नहीं जाऊंगी. मेरी रक्षा करो. भैया मेरी रक्षा करो. नका हो नका. मला या पवित्र भूमीतून हाकलून देऊ नका. मी हात जोडते, पाया पडते. मी फार फार मोठ्या अपेक्षेने या भूमीत आले आहे. मला पदरात घ्या. वाटल्यास मला इथच जेल मध्ये टाका किंवा माझा कडेलोट करा. पण मला पाकिस्तानात पाठवू नका हो! त्या नराधम लोकांच्या हवाली करू नका. मला या भूमीत येताना स्त्रीयांचे रक्षण करणारे छत्रपती शिवाजी महाराज साहेब दिसले. म्हणून मी या पवित्र भूमीत अगदी निर्धास्तपणे आले. नाही म्हटलं तरी मी परक्याच्या भूमीत गेलेच नाही. मी माझ्याच मायभूमीत परत आले आहे. एक पुर्वाश्रमीची भूमीकन्या म्हणून. अखंड भारतात परत आले आहे. कोणे एके काळी माझ्या पुर्वजांची हिच ती पवित्र भूमी होती. मला पुन्हा या यवनांच्या हाती सोपवून माझी पथेर पांचाली करू नका हो! मी जर पाकिस्तानात गेले तर माझे काय होईल? हे मला माहीत आहे, तुम्हाला माहित आहे. सर्व जगाला माहीत आहे. हे नराधम मला हालहाल करून मारतील. माझ्या लेकरांना गरगरं फिरवून एखाद्या दगडा

धोंड्यावर आपटून मारतील. या निष्पाप चिमुरड्यांचा हाकनाक जीव घेऊ नका हो. ते निष्पाप अजान नाबालक आहेत. मी माझ्याच रक्ताकडे आज भिक मागत आहे. मला न्याय द्या. कारण आम्ही मराठी मुसलमान होतो. माझ्या पुर्वजांनी स्वतःचा धर्म सोडून इस्लाम धर्म स्वीकारला होता. हा इथला खरा इतिहास आहे. हे जाणते मी. म्हणूनच आज मी माझ्या माहेरी परत येऊन घर वापशी करताना हिंदू धर्म स्वीकारला आहे. एवढेच नव्हे; तर माझ्या उदरात जो वंशदिप तेजाळतो आहे, तो या गावचा वंश आहे. त्याला जपा. मला याच भूमीत भूमीकन्या म्हणून मरू द्या. माझी जन्मभूमी पाकिस्तान नसून हिंदूस्थान आहे. अखंड भारत आहे. हे मी पुन्हा पुन्हा ओरडून सांगत आहे. गाय आणि माय सारखी असते हो! मी त्यांची शपथ घेऊन सांगते, मी गुप्तहेर नाही अथवा दहशतवादी नाही. मी एक आबला आहे. मला एक सबला म्हणून जीवन जगायचे आहे. जगाच्या पाठीवर एकच आदर्श भूमी आहे. जे की, स्त्रीयांचे रक्षण करू शकते. ती भूमी म्हणजे भारत भूमी होय. होय होय भारत भूमीच. भारता सारखी पवित्र भूमी जगाच्या पाठीवर कुठेच नाही. कारण या भूमीत सहिष्णुता दिप्तीस्फुल झाली आहे. दुदैव हे की, माझ्या प्रीतीची पणती विझलीय. रानफुल होता होता रानभूल झाली आहे. आता ती फडफडतेय. कोणत्याही क्षणी दिप मालवू शकतो."

साराने केलेल्या अर्जवी विनंतीचा कुणावरही परिणाम झाला नाही. निगरगट्ट काळीज घेऊन पाकिस्तानी सैनिक जिभल्या चाटत उभेच होते. अखेची भेट म्हणून सत्यनला साराच्या भेटीला बोलवले गेले. सत्यन अगदी धावत पळत वाऱ्या सारखा येत होता तर त्याचे नितळ प्रेम पदराची झोळी पसरून जीवन जगण्याची भिक मागत होते. किती तफावत होती या आंतरराष्ट्रीय प्रेम कहाणीच्या थिम मध्ये. सत्यनकडे साराचे लक्ष जाताच एखाद्या व्याकूळ हरणी सारखी जीवाच्या आकांताने ती धावत सुटली होती. या वेळी तिच्या शालूचा श्वेतपदर वाऱ्यावर फरारत होता. तुफान वेगाने सत्यनच्या दिशेने धावत सुटली होती. यावेळी सत्यन हा साक्षात श्री श्री श्री कृष्ण रूपात दिसत होता तर सारा त्याच्या बासरीवर तल्लीन झालेली राधा अनुराधा दिसत होती. आता मात्र स्वर्ग लोकांतून पुष्पवृष्टी सुरू झाली होती. दस्तूरखुद्द श्री कृष्ण आणि राधा बासरी घेऊन भावचूर धुन फुंकायला सुरवात केली तर या मनमोहन करणाऱ्या नादब्रम्हावर राधा उत्स्फुल होऊन स्वर्ग

नर्तन करु लागली. काही क्षणातच सत्यन साराच्या गळ्यात येऊन पडला. अचानक दोन उपेक्षित प्राणपाखरांची भेट एका जीवन जानिवेच्या थरार कठड्यावर होत होती. दोघांचीही धावण्याची गती इतकी होती की, अखेर दोघांनाही लालबुंद रक्ताची उलटी झाली. हां हां म्हणता दोघांच्याही शरीराचा विळखा एकमेकांना पडला. तसा श्री कृष्णाने पांचजन्य शंख फुंकला. स्वर्ग, पाताळ आणि पृथ्वी पांचजन्य शंखाच्या सुस्वरात न्हाऊन निघाले. सारा सत्यन हे दोन जीव एकजीव होऊन दोन शरीर एकजीव झाले. दोन जीव सदाशिव होऊन अश्रू प्रपातात न्हाऊन निघाले. कितीतरी वेळ अश्रूधारा झरझरु लागल्या होत्या. दोघांच्याही शरीराला भयंकर थरथरी सुटली होती. कंप दाटून आला. जमीन हादरु लागली आणि दोघांनीही एक, न भूतो न भविष्यती मिठी मारली. रेशीम मिठी का मृत्यू नंदाची चिरश्रांत करणारी प्राणप्रीय मिठी? काहीही असले तरी एक प्रचंड शक्तीशाली भिजकांतार मिठी मारली. या मिठीत करुणरस अक्षरक्षः धाय मोकलून रडू लागला. यापूर्वी करुणरसाच्या नशिबी इतका दुःखदायी दुःख विदारक क्षण आला नव्हता.

अक्षरक्षः करुणरसाची पिछेहाट झाली होती. कारुण्याचे क्षण दुःख वैभवी असतात. प्रिती, किर्ती आणि क्रांती मध्ये करुणरस तुडूंब भरलेला असतो. या क्षणा सारखी भरती करुणरसाला कधीच आली नव्हती. करुणरसाचा महासागर जमा झालेल्या लोकांच्या हृदयातून अक्षरशः उसळी मारुन वर येत होता. त्यामुळे जमा झालेल्या लोकांच्या डोळ्यातून प्रचंड अश्रू धारा बरसत होत्या. बेछूट शब्द सुध्दा शरमेने खाली मान घालून अबोल झाले होते. सारा एक पाकिस्तानी मुस्लीम आहे. तिला हद्दपार करा. म्हणणाऱ्या लोकांचेही काळीज कातर स्वर गलबलून गेले होते. सर्व लोक एका त्यागब्रम्हावर अधिष्ठित झाले होते. कारण भारतीय भूमी साराला जेवू खाऊ घालण्या इतकी निश्चितच समर्थ होती. सर्वांच्या अंतःकरणात मानवता एखाद्या तुडूंब भरुन आलेल्या महासागरा सारखी भरुन आली होती. अशी एक सारा नव्हे; हजारो साराच्या मुखात अन्नाचे दोन घास भरवण्या इतकी क्षमता कृषी प्रधान देश आसलेल्या अखंड हिंदुस्थानची नक्कीच होती. ज्या दिवशी ही क्षमता नष्ट होईल, त्या दिवशी संपूर्ण विश्व भुकबळीच्या तोंडी गेले म्हणून समजा. त्यामुळेच तर शांतीरसाचा महासागर प्रत्येकाला हाकाटी देत सुटला होता. त्यामुळे अंतिम क्षणी का होईना, सत्यन सारा प्रेमाच्या दुःखदर्द

प्रितीला जमा झालेला जणसागर हळहळून आशिर्वाद देत होता. खरंच संपूर्ण मानवतावाद जपला पाहिजे. कारण देश - विदेश ही संकल्पना केवळ मानव निर्मित असून त्यातूनच कितीतरी जात, पंथ आणि धर्माची निर्मिती झाली आहे आणि हीच ती निर्मिती तमाम मानव जातीस धोकादायक ठरत आहे. या विश्वात जे जे निर्माण झाले आहे. ते ते एक दिवस नष्ट होणारे आहे. इथून तिथून माणूस सारखाच आहे. उच्च निचतेच्या सर्वच्या सर्वच संकल्पना जाळून गाढून टाकल्या पाहिजेत. ज्या दिवशी या पृथ्वीतलावर केवळ माणूस शिल्लक राहिल. त्या दिवशीच खरी मानवी संकल्पना पुढे येईल आणि इथून तिथून एकच मानवधर्म निर्माण होईल. असे असले तरी सारा सत्यन प्रितसंगराच्या भावविभोर रेशीम कांतार मिठीत दोघेही कधी एकरूप झाले, ते कळालेच नाही. यावेळी प्रितसम्राट श्री श्री श्री कृष्ण वेणू संगीताचे ब्रम्हांड घेऊन प्रितीचा मंजूळ पावा बासरीतून फुंकत सुटला होता. तशी अनोख्या वादळाची लय वाढली. संधी प्रकाशाची कवडसे रुणझुणयला लागली. याच प्रितरश्मी संगीताच्या तालावर सत्यन सारा प्रचंड वायु वेगाने गर्गरत होते. तुफान वायू वेगाने फिरत होते. हा वेग स्वर्ग, पृथ्वी आणि पाताळ एक करणारा होता. यावेळी पाहणाऱ्यांना एका बाजूने साराच्या ठिकाणी राधेचा चेहरा दिसत होता तर दुसऱ्या बाजूने सत्यनच्या ठिकाणी श्री कृष्णाचा चेहरा दिसत होता तर कधी महादेव पार्वतीचा चेहरा दिसत होता. एखादा आनंदघन मयुर पिसारा दिसावा तसा. अर्थातच हे दोघेही अर्धनारी नटेश्वर झाले होते. अश्रू प्रपातात दोघेही भिजून चिंब चिंब झाले होते. एकदम धरणीकंप झाला. हळूहळू या दोन प्रेम पक्षाची रेशीम मिठी सैल.. सैल... होत गेली आणि पांचजन्य शंख मोठ्याने फुंकला गेला. अखेर पांचजन्य शंखाचा गजरनाद थांबत थांबत हळूवार थांबला आणि दोन रुपकांतर प्रेम पक्षाचे कवळे लुसलुशीत देह एखाद्या गोड झाडाचं फळ गळून पडावं, तसं जाग्यावर हळू हळू हळूवार गळून पडले. या दोन्ही प्रेम पक्षाच्या नेत्रातून प्रितीचे लयभिंगर झालेले नेत्राश्रू झरझरत होते. इतक्यात एक अंबर घनात ज्योत्स्ना कडाडली आणि आकाशवाणी झाली,

"सारा - सत्यन अमर रहे!"

खरंच प्रिती ही पराक्रमाची विश्वस्थ सखी आहे. तिला जपा. अगदी प्राणपणाच्या मोलानं जपा. कलियुगात प्रेम धर्म आणि प्रेम पक्षी राहिले नाहीत.

अशा प्रेम पक्षाची जगाला गरज आहे. कारण संपूर्ण जग एका लाव्हारसाच्या काठावर उभे आहे. हा लाव्हारस केव्हा खळबळेल आणि त्यातच जीवशीव सृष्टीचा फत्ता उडेल, याचा नेम नाही. आता मात्र जमा झालेले लाखो लोक खवळले होते. त्यांच्यातला पुरुषार्थ जागा झाला होता. पण वेळ खुपच झाला होता. कारण शांतीपूऱ्याच्या पायवाटेवर एकाच वेळी दोन प्रित पाखरं आपल्या प्रितीवर फिदा होऊन भुर्कन उडून गेले होते. सर्वस्वाचा त्याग करून. साराची लहान लहान चार लेकरं साराच्या अंगावर पडून आक्रोश करीत म्हणाले,

"आई उठं ना गं. हा रस्ता आहे. बघ इथे किती किती धुळमाती माखली आहे. इथे का झोपलीस अशी रस्त्यावर? घरी चल. आम्ही का नाही तुला आज एक छानशी अंगाई गीत म्हणू. चल उठ घराकडे जाऊ."

असे केविलवाणी होऊन सारखं साराचा मुखचंद्रमा हाती घेऊन हालवत होते. या निष्पाप जिवांना काय माहीत होते. त्यांची आई तिच्या हक्काच्या घरी कायमची निघून गेली होती. पुन्हा कधीच न येण्यासाठी आणि कधीच न भेटण्यासाठी. पहिले प्रेम साध्य करण्यासाठी साराचा प्रितरश्मी जीवात्मा दुसऱ्या चार प्रितीचा अक्हेर करून कायमचा निघून गेला होता. मुलगी आपल्या आईचे तोंड हाती धरून हालवित होती तर मुलगा हात धरून उठविण्याचा प्रयत्न करीत होता. काय ह्या प्रित सोहळ्याच्या यातायात यातना? याच व्यथा वेदनेच्या पसान्यात एक विश्वस्थ आई हरवून गेली होती. जे की, तिची या निरपराध लेकरांना अत्यंत आवश्यकता होती. तिची एकुलती एक, लाडकी लेकर असणारी तिच्या गालाचे चुंबन घेत सुटली होती. जणू तिला तिचे बालपण सांगत सटले होते,

"बेटा तुझी आई आता सर्वसर्व सोडून कायमची निघून गेली आहे. दुरदुर निघून गेली आहे. आता इथून पुढे तिच्या स्मृतीच तुझी साथ संगत करतील. आता हे सारंसारं विसरून जा आणि नव्यायुगाची नवक्रांती होण्यासाठी, तुही आता या मायावी जगात जळत रहा. जाळणे हा मानवाचा धर्म आहे तर जळणे हा प्रितीचा धर्म आहे. एखाद्या सरपणा सारखा. तुही या अंधार युगाला सत्यधर्म दाखवण्यासाठी सरपण होऊन प्रितपुराणात जळत रहा. तुझ्या आईच्या राखेतून हजारो प्रित पाखरे उड्डाण घेतील फिनिक्स पक्षी होऊन."

सारा सत्यन आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी दिप्तीस्फुल झाली होती. तशी अंबरघनातून हळूहळू रात्र उतरत होती. सत्यनची आई भामाबाई, वडील सत्यजीत, भाऊ पृथ्वीराज आणि बहीण कविता हे सुद्धा रडून रडून कोमात गेले होते. सारा सत्यन नावाचं हे एक प्रितरश्मी सौंदर्य दिप्तीचं एक गुलाबी वादळ दिप्तीस्फुल होऊन महावादळ झालं होतं. पण आज ते शमलं होतं. सारा सत्यन हे एक भावरश्मी, मवू मखमली स्वप्न होतं. या महावादळाची प्रेम देवता अखेर पर्यंत शब्दाला जागली. कारण सारा पाकिस्तान मध्ये जन्मली असली तरी तिचे अखेरचे विश्रांतीस्थान भारत ठरले. हे तिने तिच्या प्रित आहुतीतून दाखवून दिले होते. तिथेच सारा सत्यनचे सरण रचण्यात आले. यावेळी अटक करून घेऊन जाण्यासाठी आलेल्या पोलिसांच्या नेत्रमंडलातून प्रितअश्रूंचे कितीतरी भिजकातांर अश्रूथेंबाचे जलतुषार झरझरु लागले आणि एकाएकीच पोलिसांच्या हातातील बंदुका आकाशाकडे झेपावल्या गेल्या आणि पोलीस कर्मचाऱ्यांच्या तोंडून "सावधान" असे शब्द फुटले. बंदुकीच्या कितीतरी फैरी झडल्या गेल्या आणि प्रेमपक्षांना अखेरची मानवंदना देऊन स्तब्ध विश्रब्ध झाल्या. एकाच सरणावर दोन प्रित पाखरांना चार चिमुकल्या जीवांनी अग्नी दिला. अग्नीज्वाला हां हां म्हणता आकाशाला भिडल्या. संपुर्ण निरभ्र असलेलं आभाळ काळयानिळ्या धुराच्या गहिराईत झाकाळून गेलं आणि अंबरघनातील प्रितीचा चंद्रमा ढसा ढसा रडू लागला. फक्त एका प्रितीसाठी. वरुण राजालाही अनावर झालेले दुःखअश्रू आवरता आले नाहीत. याच रात्री रातोरात प्रेम मंदिर उभे करून सारा सत्यन मुर्तीरूपात प्रेमदेवता म्हणून प्राणप्रतिष्ठ झाले.

मागे राहिले ते इवले इवले चार अजान अश्राप जीव... आई प्रितीच्या तितीक्षेत... पावश्या पक्षी होऊन... आणि दोन प्रेमी युगुलाचे एक उपेक्षित प्रितवेडे थडगे! अर्थातच एक उपेक्षित प्रितीचे प्रेम मंदिर! जे की, कळीकाळाला प्रितीचा संदेश देत अखंड उभे राहिल... भारत वर्षात... निरंतर... निरंजन होऊन. ना चिरा ना पणती... तिथे कर माझे जुळती. निळसर... काळसर... मंद मंद तेवणाऱ्या फक्त दोन ज्योती! प्रितीचा दिपोत्सव..! साजरा करतील. जे की, एक आंतरराष्ट्रीय पब्जी प्रेम कहाणी केशरदिप्ती सौंदर्य म्हणून, रसरज शृंगार रसात मंदाळत राहातील. येणाऱ्या पिढीच्या तनामनात अन् पुन्हा एकदा एक प्रितपाखरु भुर्कन उडून जाईल,

दिगंतराच्या लाल लालीमेत रुपमंतर होण्यासाठी. भारत पाकिस्तान सीमेवर. प्रितीचा हा प्रवास अनादीकाला पासून असाच सुरू आहे. राधा - कृष्ण आणि विष्णू सहस्रनाम ऋतूचक्र होऊन. हे प्रितचक्र निरंतर प्रितीच्या परिक्रमा पूर्ण करीत गर्गरत राहिल. एक भावना प्रधान पब्जी प्रेम कहाणी होऊन. मात्र खुप आणि खुपचं दुरदुरवर प्रेमस्वरूप जीवन जानिवेच्या मार्गपथावर दोन प्रदिप केशरदिप्ती सौंदर्य घेऊन टिमटिम करत जळत रहातील. भारत - पाक सीमेवर... अखेर प्रितीच्या दोन प्रेमपक्षाची भैरवी शांतीपुऱ्याच्या पायवाटेवर निखळून पडली. रात्र होऊन बराच वेळ झाला होता. मध्यरात्र सरुन निशा पहाट गारव्याकडे सरकत होती. प्रितीचा मुसळधार पाऊस प्रेम मंदिरात पडत होता आणि शांतीपूरा येथील प्रेम मंदिरात दोन प्रेमपक्षी जिवंत होऊन इकडे तिकडे भुर्कन उडत होते आणि पहाट भुपाळी गात होते. भुपाळीची घनश्याम स्वराली नादमंतरात चुरमुर होऊन गात होती,

"प्रितीचं झुळझुळ पाणी!"

गोदातटीच्या प्रित मंदिरात प्रितीची भैरवी गात उभे आहेत, प्रितीचे नट सम्राट सारा आणि सत्यन! खरंच प्रिती ही कधीच मृत्यू पावत नाही. ती सतत उर्जस्वल होऊन जिवंत रहाते. प्रियशी आणि प्रियकर यांच्या तनामनात अहोरात्र अधिराज्य करीत असते. म्हणून प्रितीचा रंग गुलाबी असतो. कारण गुलाबी रंग हा प्रफुल्ल प्रभेचा असतो. प्रभा ही कधीच मावळत नसते. प्रभेचे ऋतू चक्र नेहमी प्रभात कालावर स्वार होऊन दिगंतराच्या ललाट साम्राज्यात हसरी सकाळ निर्माण करून प्रितीचे कवडसे फेकीत उदयचलावर अधिराज्य करीत असते. प्रितीचा महिमा, वसंत ऋतू आणि शरदाचं चांदणं अष्टावीस युगाच्या भाळावर कुमकुम तिलक रेखत लाल लालीमेत रुपमंतर होते. म्हणूनच सारा आणि सत्यन प्रितब्रम्हांडावर स्वार होऊन गातात एका क्राँच पक्षाची दुःखदर्द करुण कहाणी. जणू चंद्रभागे तिरी विटेवरी उभा युगे अष्टावीस... कृष्ण आणि कृष्णालीच्या रुपात. विठ्ठल रुक्मिणीचे स्वयंवर सिध्द करीत प्रितीची मुक्तहस्ते उधळण करण्यासाठी. नव्हे; एक प्रितभैरवी गाण्यासाठी. शांतीपुरा गाव झोपेत चुरमुर झाला होता आणि प्रेम मंदिरातून प्रितीची एक भैरवी सुरेल आवाजात रुपमंतर होऊन ऐकू येत होती,

"प्रितीचं झुळझुळ पाणी!"

कोण गात हातं ही भैरवी? ते ही इतक्या मध्य रात्रीच्या पहाटे पहाटे? दुसरे कोण गाणार? सारा आणि सत्यन! दोन लव्हबर्ड आपल्या प्रीतीचा सोहळा साजरा करतात जिवंत प्रेमपक्षी होऊन. प्रेम मंदिरात दोन प्रितपक्षी केशरदिप्ती सौंदर्य घेऊन राधा कृष्णाच्या रुपात गणगौळण गात होते, तर कधी प्रित गीतांजली. यावेळी कृष्णकमळाची फुले फुलारुन आली होती. यात सायली, चमेली, जाई, जुई, मोगरा गंधाळून गेला होता. रातराणीची वेली बहरून आली होती. धुंदमंद करणारा सुगंध राऊळ भरून वाहत होता तर कधी वाऱ्यावर गंधमोहन होऊन संथाळत होता. रातराणीच्या सोबतीला कितीतरी फुलांचा गंध सुगंध धुंदारुन आला होता. खऱ्या प्रेमाची दखल माणूस नावाचा प्राणी घेवो किंवा न घेवो, निसर्ग मात्र घेतल्या शिवाय रहात नाही. वास्तविक पाहता या प्रेम मंदिराच्या परिसरात फुलांचे दोन रोपटे सोडले तर बाकी लावले नव्हते. पण एकाच वेळी कितीतरी फुलांच्या गंधसंगतीने प्रेम मंदिर सुगंधी सुगंध झाले होते. याच गंध सुगंधाने सारा सत्यन प्रेम सिध्द केले होते. प्रेम मंदिरात लावलेली दोन फुलांची रोपडे म्हणजे एक केवडा आणि दुसरे रातराणी. गंधमत्त वातावरणात सारा आपल्या प्रीतीचे गुजगुंजन, नर्तन करून दिलबहार करीत होती. साराच्या प्रीतीचा पदन्यास सत्यन भोवती रुणझुणत होता. भावविभोर प्रीतीचे मनदिल उसासे गायनातून मंत्रमुग्ध करीत होती. प्रीतीचे नजाकतदार रुपबंध कधी गोल गिरकी घेऊन सादर करीत होती तर कधी सत्यनचे दोन्ही हात धरून फुगडी खेळत होती. साराच्या गुलबदनाचा संधी प्रकाश राऊळ भरून वहात होता. सारा मंत्रमुग्ध होऊन नर्तन करीत होती. तिचा पदन्यास लयमंतर होऊन धुंदारुन आला होता. पांढरे शुभ्र वस्त्र परिधान केलेली सारा राधेच्या रुपात रुपमनोहर लावण्य घेऊन नर्तन करीत होती तर सत्यन कृष्ण रुपात अवतीर्ण झाला होता. श्यामल वर्ण, एका हाती बासरी, डोईवर सुंदर सोनेरी मुकुट आणि मुकुटावर एक मोर पिस, अंगात निलवर्णीय पिंगाबर, त्यावर पिवळ्या रंगाचा दुपट्टा परिधान केला होता. कृष्णाची सुरेल बासरी कुठल्यातरी प्रीतीची राग भैरवी मनधुंद होऊन गात होती. त्याच्या बासरीची सुरेल धुन गोदातटीच्या रुपमनोहर अथांग पसरलेल्या काळ्यानिळ्या जलात जलमंतर होऊन गेली होती आणि याच सुरेल धुनवर बेहद खुष होऊन सारा लयधुंदार नर्तन सोहळ्यात लयभिंगर झाली होती. छुम... छुम... छणणन...

साराच्या गुलाबगंधी कमळाकृती तळव्यातून लालबुंद रक्त झरझरत होते आणि साराचा श्वेतपदर वाऱ्यावर भुरभूरत होता. दिगंतराचे मनमुक्त पाखरु होऊन, ज्या प्रितीत त्याग आणि वैराग्य आहे. अशी वैश्विक प्रिती आपल्या प्रित सौंदर्यावर फिदा होऊन लाल रक्ताचा अभिषेक करते. कारण खरी प्रिती ही दोन्ही बाजूंनी होते. एकतर्फी प्रेमाची दखल निसर्गराजी सुध्दा घेत नसते. पण तन आणि मनातून केलेली प्रिती ही विश्ववंदनीय असते. म्हणून अशा प्रिती पुढे प्रितीचे साधक नतमस्तक होतात. जे जे राधा कृष्णाच्या चरणावर लिन होतात, ते ते प्रितीचे खरे साधक असतात. प्रिती ही कुठलीही असो ती साक्षात परब्रह्म परमेश्वर असते. संतश्रेष्ठ ज्ञानेश्वर माऊलींच्या शब्दात विश्वात्मके देवें! म्हणजे काय? कोणता देव? माऊलींनी एकाही देवाचे नाव घेतले नाही. याचाच अर्थ विश्वात्मके देवें म्हणजे प्रिती! प्रिती देवो भव!! ओम् शांती शांती... आता सारा झाली होती पाकिस्तानी चिमणी आणि सत्यन झाला होता हिंदूस्थानी चिमणा. चिमण्याचा थवाच्या थवा चिमणीवर कोसळलेला... तिच शाळा अन् तेच मैदान... गुलमोहराच्या झाडावर चिमणी पक्षाचा थवा. रक्तरंजीत पिसांचा पिसार सडा. एक भारतीय चिमणा सत्यन होऊन पाकिस्तानी चिमणी साराच्या रुपात घायाळ... एकच तडफड एकच फडफड... शांतीपुऱ्याच्या पायवाटेवरील शाळेचे अफाट विस्तीर्ण मैदान... सुनंसुनं पसरलेले... मैदानात हिरवीगार झाडी... पण... मुक अश्रूत भिजून चिंब चिंब झालेली... रक्तबंबाळ चिमणी... गोरी गोमटी... आखीव व रेखीव नेत्रपल्लव असलेली... चिमणी सौंदर्य आणि तिचा गुलजार भावसंवाद... गोड आणि सुंदर चिमणी पाकिस्तानी चिमणी अखेर उडून गेली... पण जाता जाता सत्यन नावाच्या चिमण्याला घेऊन गेली... सत्यन नावाच्या प्रेमपक्षा सोबत एकच उड्डाण... भुर्कन... रक्तरंजीत पिसाची तडफड... फडफड... कुठे पर्यन्त? प्रितीच्या घरट्या पर्यंत... प्रितीच्या निजधामा पर्यंत... अखेरच्या विश्रांतीसाठी. प्रेम स्वरूप प्रितीसाठी... फक्त एका निलवर्णीय कृष्ण कमळासाठी अन् शब्ददान हे गोकर्णीसाठी. भावविभोर त्या प्रितीसाठी, केशरदिप्ती सौंदर्यासाठी.

लेखका विषयी थोडेसे —

शब्द सौंदर्याचा अमित मनोहर ललित लेखक श्री. नरेंद्र भगवंतराव नाईक, यांचा जन्म १६ ऑगस्ट १९६७ रोजी कल्हाळी सारख्या खेडे गावात एका शेतकरी कुटुंबात झाला. मराठवाड्यातील कल्हाळी पेठवडज ता. कंधार जि. नांदेड येथे १६१७ पासून हे घराणे वास्तव्य करून आहे. या घराण्याचे मुळ आडनाव गायकवाड असून नाईक ही पदवी आहे. या घराण्याकडे साडेबारा गावची जहागीर होती. हे घराणे मुळचे काशिद पाटोदा जि. सातारा येथील. गायकवाड घराण्यातील एकुण चार भाऊ पश्रि चम महाराष्ट्र सोडून दक्षिणेत आले. पैकी एक बंधू पळसी ता.मुधोळ आंध्रप्रदेश येथे राजे म्हणून स्थायिक झाले तर दुसरे बंधू निलंगा ता. जि. निलंगा येथे पाटील वतनावर गेले. दुसरे दोन बंधू मानसिंहराव व लखमाजीराव हे कल्हाळी पेठवडज ता. कंधार जि. नांदेड (मराठवाडा) येथे जहागीर वतनावर स्थायिक झाले. या घराण्यातील सातव्या पिढीने हैदराबाद येथील निजामाशी तीन दिवस तीन रात्र सशस्त्र लढा दिला. या लढ्यात वीर हुतात्मा आप्पासाहेब नाईकांसह पस्तीस विरांचे बलीदान झाले. नरेंद्र नाईकांची ही नववी पिढी आहे. श्री नरेंद्र नाईक हे पशुसंवर्धन विभाग, जिल्हा परिषद हिंगोली अंतर्गत पंचायत समिती कळमनुरी मध्ये पशुवैद्यकीय दवाखाना श्रेणी - १ पोत्रा येथे सहाय्यक पशुधन विकास अधिकारी, या पदावर कार्यरत आहेत. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण मुळगावी व आजोळ हाळी ता. उदगीर जि. लातूर येथे झाले असून महाविद्यालयीन शिक्षण कंधार जि. नांदेड येथे झाले आहे. सन १९९३ मध्ये जिल्हा परिषदेच्या सेवेत रुजू झाल्याने पदवी पर्यंतचे शिक्षण पूर्ण होऊ शकले नाही. नोकरी करीत असताना माणूस माझे नाव, घरटं, रात चांदणी, उन्मेषाचे पाणी. हे चार काव्यसंग्रह आणि काळोखातील अग्निशिखा, रिपुंजय, वेडात दौडले वीर मराठे सात, राजपुत्र संभाजी, फ्रायणी, लाल फुलीचा गाव, कुठे गेला होता राधासुता तुझा धर्म?, ग्रस्तोदय, सखे तुझा चंद्र पाणीदार, अन्वयार्थाचे प्रश्न?, पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! ह्या अकरा ऐतिहासिक व सामाजिक कादंबऱ्या त्यांच्या नावावर पुस्तक व ईबुक प्रकाशित रुपाने जमा आहेत. शिवाय आई, बाप, हे दोन ललित बंध प्रकाशित

आहेत. आई ललित लेख संग्रह सध्या तुफान गाजत असून देश विदेशात ऑनलाईन व्दारे मोठ्या प्रमाणात विक्री होत आहे. श्री. नरेंद्र नाईक हे भाषा प्रभू लेखक म्हणून त्यांची जन सामान्यांत ओळख आहे. श्री नरेंद्र नाईक यांनी भगवत गीते वरील कै. भ. बा. नाईक कृत "गीता प्रयाग" या अभंग ग्रंथाचे संपादन केले असून त्यांची अनेक पुस्तके अमेझॉनवर ई - बुक स्वरूपात व ग्रंथरूपात प्रकाशित झाले आहेत. पैकी काळोखातील अग्निशिखा, रिपुंजय, वेडात दौडले वीर मराठे सात, पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! आणि आई हे पाच पुस्तके बेस्ट सेलर आहेत.

उल्लेखनीय कार्य - मराठवाडा साहित्य परिषद शाखा हिंगोलीचे मुळ संस्थापक अध्यक्ष व अंकुर साहित्य परिषद हिंगोलीचे जिल्हाध्यक्ष पद श्री. नरेंद्र नाईक यांनी भूषविले आहे. अखिल भारतीय नवोदित मराठी साहित्य संमेलन नांदेड, मराठवाडा साहित्य संमेलन नांदेड, अंबेजोगाई, वसमत, उदगीर, घनसावंगी, अंकुर साहित्य संमेलन हिंगोली, रजधुळ साहित्य संमेलन अकोला, जिल्हा ग्रंथालय साहित्य संमेलन हिंगोली, संत तुकडोजी महाराज साहित्य संमेलन हिंगोली. चक्रधरस्वामी साहित्य संमेलन आ. बाळापूर, शेवाळा, भेंडेगाव जि. हिंगोली, शब्दांगार साहित्य संमेलन हिंगोली, मिशकीनशहा बाबा साहित्य संमेलन पोत्रा, आ. बाळापूर, कळमनुरी जि. हिंगोली मध्ये सहभाग. काळोखातील अग्निशिखा या कादंबरीवर मराठवाडा साहित्य परिषद औरंगाबाद येथे व्याख्यान तसेच वेडात दौडले वीर मराठे सात! या विषयावर गुंफण साहित्य अकादमी मसूर व जिऱ्हाळा साहित्य अकादमी सद्भावणा साहित्य संमेलन कावळेवाडी बेळगाव (कर्नाटक) येथे व इतर अनेक ठिकाणी शाळा व महाविद्यालय येथे व्याख्यान. "काळोखातील अग्निशिखा" या कादंबरीस चक्रधरस्वामी राज्यस्तरीय साहित्य पुरस्कार हिंगोली व रजधुळ राज्यस्तरीय साहित्य पुरस्कार अकोला. इत्यादी पुरस्काराने त्यांना गौरवण्यात आले आहे. एकाच वेळी अनेक विषयाला हात घालणारे श्री. नरेंद्र नाईक हे शब्दप्रभू लेखक म्हणून देश - विदेश पातळीवर परिचित आहेत.

**

ऐतिहासिक कादंबरीकार नरेंद्र नाईक यांची प्रकाशित पुस्तके...

- काव्य विभाग - माणूस माझं नाव, घरटं, रातचांदणी, उन्मेषाचे पाणी
- कादंबरी विभाग - काळोखातील अग्निशिखा, रिपुंजय, वेडात दौडले वीर मराठे सात!, फ्रायनी, लाल फुलीचा गाव, केशरदिप्ती सौंदर्य..! (best seller) ग्रस्तोदय, शर्मिष्ठा, अन्वयार्थाचे प्रश्न, सखे तुझ्या चंद्र पाणीदार, राजपुत्र संभाजी, कुठे गेला होता राधा सुता तुझा धर्म?
- ललित विभाग - आई! (best seller) बाप!
- समीक्षा- अक्षरनाती : आस्वाद निरुपण, टिका सौंदर्य!
- संपादन विभाग - कै. भ. बा. नाईक कृत गिताप्रयाग
- सुभाषित विभाग - गंधमाधवीचे प्रदेश!
- संपर्क - narendrabnaik@gmail.com

अभिप्राय -

प्रति -

श्री नरेंद्र नाईक,

नांदेड,

हार्दिक अभिनंदन गुरुवर्य..!

नुकतीच आपली कलाकृती पब्जी प्रेम कहाणी - केशरदिप्ती सौंदर्य..! शृंगार कादंबरी प्रतिलिपीवर बेस्ट सेलर झालीय. आताच तर कुठे प्रवास चालू झालाय. ही कलाकृती एक दिवस दैदिप्यमान यश प्राप्त करेल. हे यश प्रथित यश नसेल कदाचित. हे न भुतो न भविष्यती अशा प्रकारचं अप्रथित यश असेल. खरं तर भारत - पाकिस्तान हे आज रोजीचे दोन भिन्न देश जरी असले तरीही एके काळचा अखंड भारतच आहे. भाषेच्या दृष्टीने जर बघितले तर "भारत, पाकिस्तान" हे केवळ दोन शब्द आहेत. पण जेव्हा हे दोन शब्द एकत्र येतात "भारत - पाकिस्तान" तेव्हा फक्त हाडवैरच समोर येतं. आपण साक्षात सूर्य नारायणाची मशाल करुन जरी शोधत बसलो तरीही प्रेमाचा लवलेशही सापडायचा नाही. ही वास्तविकता आहे. पण जेव्हा "केशरदिप्ती सौंदर्य" या कलाकृतीत आपण प्रवेश करतो, तेव्हा आपलेच विचार आपली साथ सोडायला लागतात. आपण साहित्यिक या नात्याने जर विचार केला तर मानव सोडून इतर प्राणि मात्रात असले बंधने नाहीत. मात्र ख-या अर्थाने सुज्ञ (१.५ किलो मेंदू लाभलेले) तर आपणच आहोत. याला काय मनावं? सारा - सत्यनची प्रेम कहाणी वाचतांना माणूस क्षणभर सर्व विसरुन जाऊन त्या पात्रांशी समरुप होऊन जातो. प्रेमचं श्रेष्ठत्व. हे आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे प्रेम! आपल्या संत साहित्या सारखं "सारे विश्वची माझे घरं" या विश्व व्यापक स्तरावर नेतं. अशी ही साहित्य कलाकृती. आंतरराष्ट्रीय पुरस्कारावरही नाव कोरेल. पुनश्च सरांचे त्रिवार हार्दिक अभिनंदन आणि मंगलमय शुभेच्छा..!

- प्रभाकर जाधव,
हिंगोली